DiZbi.HAZU | Digitalna zbirka Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Preuzimanjem digitalne kopije pristali ste na uvjete korištenja
https://dizbi.hazu.hr/a/?terms

Zapis je preuzet s web adrese
https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=i&id=185875

Cvit razgovora naroda i jezika iliričkoga aliti rvackoga / Filip Grabovac ; priredio Tomo Matić

	Autor : Grabovac, Filip
Impresum	Zagreb : [Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti], 1951.
Materijalni opis	280 str. ; 25 cm
Nakladnička cjelina	Stari pisci hrvatski. ; knj. 30
Ostali autori	Urednik : Matić, Tomo
UDK	821.163.42-8 – Hrvatska književnost: poligrafije
Licencije	PDM
Nakladnička cjelina	Stari pisci hrvatski

©DiZbi.HAZU

ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM CROATICA MDCCCLXI

FILIP GRABOVAC

CVIT RAZGOVORA
NARODA I JEZIKA ILIRIČKOGA ALITI RVACKOGA

PRIREDIO
TOMO MATIĆ

ZAGREB

1951

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

ŽIVOT I RAD FILIPA GRABOVCA.[1]

TOMO MATIĆ

I.

Poslije poraza Turaka pod Bečom (1683.) uporedo s ofenzivom carske vojske počele su i mletačke čete prodirati iz Dalmacije u turski teritorij. Poslije decenij i pô ratovanja sklopljen je u Karlovcima 1699. mir, u kojem je tadašnji mletački posjed u Dalmaciji proširen do linije, koja je prolazila otprilike jedan sat hoda na istok od tvrđava Knina, Vrlike, Zadvarja, Vrgorca i Čitluka (t. zv. acquisto nuovo).[2] No već i prije pravnoga priznanja tih granica počelo je seljenje naroda iz krajeva uz more u unutrašnje krajeve, iz kojih su Turci bili protjerani. U to se doba i Matij, otac Filipa Grabovcta, iz Međara (kraj Bribira i Ostrovice, nekadašnjih gradova obitelji Šubića) preselio u vrlički kraj: 4. XI. 1683. spominje se u listini šibenskog kapetana N. Cornera »Mattio Grabovaz da Megiare«, a 7. VIII. 1687. generalni providur konjaništva A. Zen zabranjuje braći Perkovićima, da ne smiju dirati u zemlje, što ih u Međarama ima »Mattio Grabovaz da Verlica«. Matij se dakle negdje između 1683. i 1687. nastanio u vrličkom kraju, a u travnju 1691. dobio je od kninskog providura A. Loredana zemlje Turaka Bukaričića u selu Podosoju, baš ispod komšiluka današnjih Grabića. U javnim se ispravama već fra Filip i braća mu zovu »Grabich o Grabovaz«, a kasnije je sve više preotimalo mah prezime Grabić[3].

O mjestu i godini rođenja fra Filipa nemamo izravnoga svjedočanstva, no bit će da se rodio u očevu prebivalištu Podosoju kraj Vrlike 1697., a možebiti i 1698., jer u zapisniku o njegovu preslušavanju 17. XII. 1747. pred sucem istražiteljem u Mlecima zabilježeno je za njega: »... d'ettâ d'anni cinquanta per quello disse.[4]« O mlađim njegovim godinama ima uopće malo pouzdanih vijesti. Prve nauke je valjada učio u visovačkom samostanu, jer je pod taj samostan spadala vrlička župa, a svršivši te nauke ušao je u franjevački red. U zaostroškom Lib. archiv. conv. zapisana je bosančicom bilješka, da je po provincijalovoj odredbi fra Andrija Maršić

[1] O Grabovčevu životu znalo se vrlo malo, sve dok nije u najnovije doba K. Eterović iz mletačkih drž. arhiva i iz arhiva dalmatinskih franjevačkih samostana iznio bogat i pouzdan materijal u knjizi: Fra Filip Grabovac, buditelj i mučenik narodne misli u prvoj polovici XVIII. vijeka (Split 1927.).

[2] Novak, Borba Dubrovnika za slobodu 1683. do 1699. (Rad, 253, 161—162).

[3] Eterović o. c., 4—7. — Prema tome nije ispravna Kačićeva bilješka u Razgovoru ugodnom (1759.), 208: »Staju Grabovci u Roškom polju ù Ercegovini, gdi biše njiova stàrà didovina, ali ne mogući turskè podnositi globè ni zuluma, ostavivši ù početku rata Bečkoga sva svoja dobra, pobigoše pod krilo privedroga dužda mletačkoga i stadoše ù ravnoj Cetini.« —

[4] Eterović o. c., 11.

©DiZbi.HAZU

1. svibnja 1718. u Zaostrogu obukao »dicu za djake«, a među tom »dicom« se na prvom mjestu spominje »fra Filip Grabovčević iz Vrlike«. Svršivši godinu dana novicijata, fra Filip je 1. svibnja 1719. položio u Zaostrogu redovničke zavjete.[5]

Po tadašnjim propisima franjevačkoga reda valjalo je da klerik poslije novicijata uči još tri godine filozofiju i četiri godine teologiju. Ne znamo, gdje je Grabovac te nauke svršio (možebiti u Italiji), no bez sumnje se u naucima istakao svojom sposobnosti i radom, jer se već u pismu franjevačkoga provincijala Bosne Srebrne od 26. svibnja 1729. veli za Grabovca, da je »lector et praedicator«, a također u *Cvitu razgovora* se isto kaže za njega i na natpisnom listu i u dopuštenju štampanja, što ga je u lipnju 1747 izdao provincijal mletačke franjevačke provincije.[6] Za profesore franjevačkih klerika u filozofiji i teologiji birale su starješine svakako najsposobnije mlade svećenike, pa iako nije poznato, gdje je Grabovac stekao lektorsku aprobaciju niti gdje je kao lektor predavao, može se pouzdano reći, da prema običajima svojega doba ne bi bio imao pravo služiti se tim naslovom, da nije bio doista vršio lektorsku službu.[7]

Prva pouzdana vijest o Grabovcu kao svećeniku potječe od vojnoga zapovjedništva u Veroni, a datirana je 1. ožujka 1729.: »... si fa fede siccome nel rollo della compagnia de Crovatti a cavallo del colonello conte Alvise Defnico vedesi esser stato descritto per capelano R. P. Filippo Grabovaz con obligo di trasferirsi nelli altri presidii ove fosse bisogno e vi fossero compagnie di tal natione.« Grabovčeva redovna rezidencija je bio samostan sv. Bernardina u Veroni, no kako je hrvatskih vojnika iz Dalmacije bilo po cijeloj mletačkoj terra ferma, Eterović je po suvremenim ispravama utvrdio, da je Grabovac u službenim poslovima obilazio sav mletački teritorij od Brescie do Udina.[8] U tom je zvanju proveo gotovo dva decenija i tako je u obilju imao prilike upoznati život naših oficira i vojnika u vojsci Serenissime. Kraj slabih komunikacija onoga doba služba je Grabovčeva bila naporna već sama po sebi, a još ju je više otešćavalo, što su među vojnicima često harale bolesti.

U kolovozu 1738. je dukalom dužda Pisanija naređeno, da se Grabovac, koji je bio ostao bez službe, opet postavi za kapelana u istoj regimenti hrvatskih konjanika. Ne može se utvrditi, zašto je Grabovac i kako dugo bio bez službe, no da je to bilo bez njegove krivnje, vidi se po tome, što je dužd odredio, da mu se isplate svi zaostaci plaće od dana, kada je bio riješen službe.[9]

Redovničko je starješinstvo cijenilo svećenički rad Grabovčev, osobito jer je rado pomagao siromašne samostane, pa ga je u zboru na Visovcu 26. VII. 1747. uvrstilo među »oce provincije«: »... Reflettendo alle beneficenze del P. Filippo Grabovaz fatte a diversi conventi più bisognosi della Provincia ... ha aggregato fra i Padri dela Provincia.«[10]

---

[5] Eterović o. c., 13 i 15.
[6] Cvit razgovora, 527.
[7] Eterović o. c. 17—18.
[8] Eterović o. c., 20 i 21.
[9] Eterović o. c., 23.
[10] Eterović o. c., 25—26.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Bio je to još zadnji svijetli tračak u Grabovčevu životu prije oluje, što se domalo survala na njega. Godine 1747. izdao je Grabovac s odobrenjem državne vlasti i redovničkoga starješinstva u Mlecima knjigu *»Cvit razgovora naroda i jezika iliričkoga aliti rvackoga«*, namijenjenu hrvatskom seljaku u Dalmaciji. Čim je Grabovac od poznatoga mletačkoga knjižara Occhija, koji se pobrinuo za štampanje, primio ugovorenih 700 komada *Cvita*, veći je dio poslao u Dalmaciju (u Split i Zadar po 200 komada), a od ostatka je nešto predao jednom mletačkom knjižaru, da rasproda, a nešto uzeo sebi, da razdijeli redovnicima, časnicima i vojnicima.[11] No jedva se bilo u *Cvitu* posušilo štamparsko crnilo, a već su 26. studenoga 1747. Grabovca radi njegove knjige u Veroni uhapsili, sutradan barkom dopremili u Mletke i zatvorili u zloglasne Sotto i piombi. Evo što je o tome rekao sam Grabovac u istrazi: »Mi attrovavo in letto ammalato con un poco di febre e con gonfiezza al piede sinistro che non potevo star in piedi; mi fu detto che (era) la pattuglia e che bisognava andassi dal Sig. Capitano Grande di Verona. Li soldati mi presero tra le braccia non potendo io caminare e mi condussero in prigione. Il secondo giorno fui condotto in una barca col Capitano di campagna e fui condotto a Venezia; dove giunto, fui condotto qui sopra e posto nel camerotto in cui mi trovo«.[12]

Grabovac je bio preslušavan, ali raspravi i presudi nema u spisima traga. Poslije desetak nedjelja tamnovanja u Mlecima prevezli su ga u franjevački samostan na otočiću Santo Spirito nekoliko milja od Mletaka prema jugu: »10 febraro mandato a S. Spirito a disposizione del tribunale.« U tom je samostanu Grabovac, izmučen bolešću i zatvorom, umro 13. veljače 1749.[13]

II.

Grabovac je bio član franjevačke provincije Bosne Srebrne (Bosna Argentina). Sve do izgona Turaka iz hrvatskih i ugarskih krajeva, a još i neko vrijeme poslije toga, bila je upravo franjevačka Bosna Srebrna najjača crkvena organizacija, koja se brinula za vjernike katoličke crkve, što su stanovali na zapadnom rubu turskoga carstva od obala Jadranskoga mora do Budima. Svjetovnih je svećenika bilo u tim krajevima malo, a samo su katkada amo dolazili isusovci kao misionari. Poslije tridentskoga koncila počeo je i u našim krajevima pod turskom vlasti intenzivniji rad oko uzgoja svećeničkoga podmlatka i oko vjerske prosvjete naroda, te se počevši od M. Divkovića u Bosni Srebrnoj našlo crkvenih pisaca, koji su živeći u narodu i s narodom znali pogoditi, k a k o valja govoriti i pisati, da narod zavoli vjersku knjigu. Za tu religiozno-moralnu pouku karakteristično je preplitanje kršćanskoga nauka narativnim elementom i posizanje za dijalogom, pa i za dramskim dijalogom (crkvena prikazanja), da se tako vjerska pouka zaodjene u ruho pristupačno shvaćanju neukoga svijeta. Dakako, nijesu naši bosanski i dalmatinski franjev-

[11] Eterović o. c., 50.
[12] Eterović o. c., 70.
[13] Eterović o. c., 89 i 97.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

ci, a kasnije i slavonski, stvorili u tome nešto novo, nego su se obilno ugledali u raniju vjersku knjigu, najviše latinsku, ali i domaću. Već prvi bosanski franjevački pisac M. Divković upleo je — da samo nešto spomenem — u *Besjede* obilje pripovijesti iz tuđih vrela, u prvom redu iz »Sermones discipuli de tempore et de sanctis« njemačkoga dominikanca Ivana Herolta († 1468.), ali je u svoj *Nauk krstjanski* prenio i Vetranovićeve dramske *Verše Abramove*. Prema prilikama je i posve naravno, da su franjevci Bosne Srebrne radili po načelu »je prends mon bien où je le trouve«, a njihova je zasluga u tome, koliko su umjeli uzeto blago u jeziku, dikciji i stilu približiti shvaćanju svojega naroda, da narod njihovu knjigu zavoli, da ona ne ostane za čitaoca mrtvo slovo, a za slušaoca mrtva riječ. I u tome se franjevcima Bosne Srebrne moraju priznati znatne zasluge.

Karlovačkim i požarevačkim mirom bile su 1699. i 1718. u nas u zapadnim krajevima prema turskom carstvu utvrđene granice, koje su bez promjene vrijedile gotovo dva vijeka, sve do 1878. Tim razgraničenjem raskinuta je franjevačka Bosna Srebrna politički na tri dijela: Bosna i Hercegovina su ostale pod sultanom, Slavonija i južnoistočna Ugarska su sjedinjene s Hrvatskom, dotično s Ugarskom, što je nije bio Turčin osvojio, a Dalmacija je do Neretve dospjela pod mletačku vlast. Poslije toga političkoga komadanja nije se Bosna Srebrna niti kao redovnička provincija dugo održala: 1735. se od nje otkinula Dalmacija, a 1758. nekadašnji njezin teritorij u Slavoniji i Ugarskoj.

Grabovac je prve svoje škole i redovnički novicijat, a možebiti također filozofiju i teologiju, svršio još u nerazdijeljenoj Bosni Srebrnoj, no već poslije odlaska Turaka iz Dalmacije, te je prema tome u mladosti svakako još odgajan u starim vjerskim i prosvjetnim tradicijama svoje franjevačke provincije. Ali još prije nego se Dalmacija odijelila od Bosne Srebrne, ostavio je Grabovac zavičaj i otišao u Italiju, gdje je ostao do smrti, pa se jamačno samo prigodice navraćao u rodni kraj. Sve je to dakako moralo djelovati na duševni mu razvoj i na njegove poglede na svijet.

Prvi, iako sitni, plod njegova pera nastao je g. 1729., kada je Grabovac već bio vojnički kapelan u Veroni. Pod talijanskim natpisom »Esortazione amorosa di un zelante Dalmatino in verso illirico sopra il vestir abusivo praticato da molti officiali della stessa nazione illirica, omettendo l'antico uso eroico delli loro segnalati antenati appresso la Sereniss. Republica« štampao je Grabovac i kao letak rasturio po Dalmaciji hrvatsku pjesmu u desetercima, posvećenu Zakariji Vallaressu, savio di Terra Ferma alla Scrittura.[14] Pjesmu je Grabovac preštampao u *Cvitu razgovora* (str. 363—366) s talijanskim joj natpisom, no na kraju knjige u pregledu sadržaja (str. 524) dao je pjesmi natpis »Od kolunela kneza Antuna Kumbata«, jer se počinje hvalom A. Kumbata, od kojega u duždevoj vojsci među vojvodama »od hrvacke ruke i naroda ne imade boljega Hrvata« Glavni je sadržaj pjesme oštar napadaj na hrvatske časnike (»vojvode«)

[14] Jedan je primjerak sačuvan u arhivu franjevačkog samostana u Sinju (isp. faksimile na kraju ove knjige).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

u duždevoj vojsci, koji se odmah, čim dođu u Italiju, iznevjere narodnoj nošnji i običajima: briju brkove i kose, a uzimaju »peruke«; odbacuju svione pojase i svlače skerletne dolame pa se oblače »na lacmansku«; pače ne će niti da nose oružja, kako su ga njihovi djedovi nosili:

Odvrgoše lipe ćorde britke,
pripasaše tupe ražnje vitke;
da bi bili najbolji junaci,
kad ji vide, ne boje se Turci.

U jednu riječ:

Učine se oni Talijaši
ter govore: »Mi nijesmo naši.«

Ta je manija naše ljude tako zahvatila, da se Grabovac ne nada, da bi ih on svojim molbama i opomenama mogao izliječiti od tuđinštine, pa zato zove u pomoć dužda mletačkoga:

Već, principe, moja svitla kruno,
to je rugo Dalmacije puno.
Gospodine, to j' ù tvojoj ruci,
nà hrvacku nuder jih obuci.
To pogledaj tvojom svitlom krunom
ili barem rastavi jih s kruhom.

U toj ljubavi prema domaćoj starini i oštrom žigosanju ludovanja za tuđinskom nošnjom i običajima, nije bio Grabovac osamljen među starijim hrvatskim književnicima. Njegov stariji suvremenik J. Kavanjin († 1714.) žestoko je korio svoje splitske sugrađane, što su se iznevjerili običajima djedova, a njegovi konkretni prigovori u mnogom se slažu s Grabovčevima. Ojađeni splitski vlastelin ne može se pomiriti s tim novim svijetom:

Svit je išo naopako,
Hrvat žive jure nijenski.[15]

Iza Grabovčeve pjesme štampana je u *Cvitu razgovora* (str. 367 do 368) i naredba, što ju je »23 gennaro 1729. M. V.«[16] izdao Giov. B. Contarini, savio alla Scrittura, na osnovi duždeva rješenja »de di 31 decembre 1729«, a u kojoj se časnicima »ispreko mora« — uz prijetnju gubitka službe — strogo naređuje, da moraju nositi narodno odijelo: «... che qualunque officiale oltramarino, di qualunque grado e condizione esser si voglia, e in qualunque tempo non possa vestire altro abito che quello intiero e proprio della nazione oltramarina, e nel caso di loro trasgressione e comparsa in modo diverso avanti la Serenissima Signoria, alla Carica del Savio alla Scrittura, alle Publiche Rappresentanze e nelle Publiche Militari Funzioni, incorrer debba irremissibilmente nella pena di perder la Carica che sostenesse e la Compagnia che coprisse ... «

---

[15] Matić, Jerolim Kavanjin o prilikama svojega doba (Bulićev Zbornik, 623 do 624).

[16] M. V. = more veneto. — U Mlecima se u javnim ispravama, izdanim u poslovima unutrašnjim, od najstarijega doba pa sve do propasti republike računalo, da se godina počinje 1. ožujka, pa je prema tome Contarinijeva naredba izdana 23. I. 1730., i tako je posve razumljivo, što se naredba poziva na duždevo rješenje od 31. XII. 1729. Isp. Cappelli, Cronologia (Milano 1930), 10, i Eterović o. c., 53.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Poznato je već otprije, da Mlečani nijesu u Dalmaciji progonili narodnoga jezika i običaja, a to eto izbija očito i u toj naredbi o nošnji hrvatskih časnika i vojnika u mletačkoj vojsci. No ako se tko ma i najmanje usudio taknuti u državnu vlast mletačku, bila je Serenissima nesmiljena, a to možebiti nije nikoji hrvatski intelektualac tako ljuto oćutio kao Grabovac.

»Esortazione amorosa« očito je u vezi s duždevom odlukom, a kako nije datirana, nastaje pitanje, da li je Grabovčeva piesma spjevana prije duždeve odluke ili poslije, možebiti o njezinu proglašenju. Eterović je, po mojem mišljenju, posve ispravno istakao, da već i to, što Grabovac u piesmi nigdje ne spominje duždeve odluke, upućuje, da je Grabovčeva pjesma spjevana ranije, a osim toga, da je naredba već prije bila izašla, ne bi imalo smisla, što Grabovac na kraju piesme tek moli dužda, da uzme u zaštitu narodnu nošnju hrvatskih časnika i vojnika:

Tebi nosim čast, poštenie svaku,
klanjam ti se moleć milost taku.

No ako je duždeva odluka i izašla poslije Grabovčeve piesme, to još ne mora značiti, da ju je upravo sama ta pjesma izazvala. Lako bi moglo biti, da je radi zanemarivanja narodne nošnje već uopće u vojsci bilo među našim ljudima nezadovoljstva, a možebiti ga je djelomice raspirila i Grabovčeva pjesma, rasturena u narod kao letak, pa bi moglo to nezadovoljstvo biti uzrok duždevoj odluci. Tako bi se lakše razumielo, što se u motivaciji odluke veli, da časnici ispreko mora zanemaruju narodnu nošnju »con scandalo e indecoro alle pubbliche armi.«

Gotovo dva decenija poslije *Esortazione amorosa* izdao je Grabovac knjigu

»CZUIJT | RAZGOUORA, | Naroda, i Jezika Illiriçkoga, alliti | Arvackoga, bi Sabrano, i ſa | ſtauno ù dva dila. | PARUI OD RAZLICITI STUARIJ | DUHOUNI. | Drughi od iz Kazagna Uladagna, Kragla, | Kragleſtua, i različita Zabilixegna Suii | ta Viikoua, Jezika, i Narodah. | Pò | Oczu F. Filipu Grabouczu Sctio: i Prip: Re | da Male Brat: Obsluxitegla S. O. F. Ar | cibiskupata Splitskoga, Miſtom od Var | glike ù Dalmacii. | IN VENEZIA, MDCCXLVII. | Per Simon Occhi | Con Licenza de' Superiori.[17]

[17] Šafařík (Gesch. der südslav. Lit., II. 185) — pozivajući se na Appendinija — spominje kao Grabovčevo djelo: Storia di Filippo Grabovac sugli Illirici (Venezia 1745), a Kukuljević (Bibliografija, 45—46) i Ljubić (Ogledalo II, 458) znadu za dva djela: Historija naroda iliričkoga (Mleci 1745.) i Cvijeće razgovora (Mleci 1746.). — Appendini pripovijeda na miestu citiranom od Šafaříka (Notizie II, 306), da mu je conte Spiridion Gavalà iz Trogira poslao »un lungo catalogo di opere illiriche che conservansi nell illirico seminario di Poglizza a Prico, presso Almissa.« U tom su katalogu, osim drugih, bile zabilježene ove knjige: »... 4. Compendio della S. Scrittura di Andrea Cadcich,, 1760, Storia del Cadcich Miocich, Venezia 1759 ... Storia sulla nazione illirica, Venezia 1767. Storia di Filippo Grabovaz sugli Illiricí, Venezia 1745 ...« Već na osnovi toga popisa može se Grabovčevim djelom smatrati — kako je shvatio i Šafařík — samo »Storia sugli Illirici, Venezia 1745«, a kako Appendini nije sam vidio tih knjiga, nego je imao samo popis od tuđe ruke, u kojem je i Kačićev R a z g o v o r u g o d n i zabilježen pod natpisom »Storia del Cadcich Miocich, Venezia 1759«, moglo bi se već i na osnovi Appendinijeve bilješke s pravom ozbiljno

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Religiozno-moralnom poukom prvoga dijela *Cvita* Grabovac je pošao utrenikom starije franjevačke pučke knjige: to je zbirka uputa i savjeta za praktični kršćanski život, najvećim dijelom u stihovima, često u obliku dijaloga, no bez osobite osnove i rasporeda. Vjeran tradicijama svojih starijih Grabovac je također — da pouci dade više života — upleo u prvi dio dvije poveće pripovijesti u osmercima (»Od Pile« i »Od jednoga strašnog događaja«) i jednu u prozi (o starozavjetnom Tobiji), a usto dvije dijalogizovane tužbe osuđene duše u osmercima (»Od suđenja jedne siromašne duše« i »Tužba duše osuđene, koju čini protiv tilu svome i svim udi«).

Naprotiv, drugi dio *Cvita* »od izkazanja vladanja kralja i kraljestva i različita zabiliženja svita vikova, jezika i naroda« izlazi po svojem predmetu iz okvira knjige, što su je stariji franjevci davali hrvatskom puku. Bilo je dakako u Hrvata i prije Grabovca pisaca, koji su pisali o prošlosti, osobito domaćoj, i latinski i hrvatski, a po metodi rada bilo je tu djelâ svake ruke od kriticizma Lucijeva pa do lakovjerne površnosti, koja je bez prosuđivanja prihvaćala pričanje starijih pisaca te ruke. A sačuvalo se, i to baš iz redova starijih redovničkih drugova Grabovčevih, bilježaka i o suvremenim događajima užega im zavičaja, koje i danas imaju vrijednosti za domaću nam regionalnu historiju. Takovu je jednu suvremenu kroniku — »libretin« fra Pavla Šilobadovića, u kojem se pripovijedaju događaji iz makarskoga primorja za turskih ratova 1662. do 1686. — Kačić prerađenu upleo pod imenom njezina pisca u prvo izdanje *Razgovora ugodnoga*. No sva su ta djela, i štampana i rukopisna, bila namijenjena našim književnim ljudima, pa je u starijoj hrvatskoj književnosti upravo Grabovčeva zasluga, da je pokušao poznavanje tuđe i domaće prošlosti proširiti u narod i da je u tu svrhu — iako u posve ograničenom opsegu — novije ratničke događaje svojega zavičaja stao pripovijedati u narodnim desetercima i time utirao puteve Kačiću. Učiteljica mu je u tome bila dakako narodna pjesma.

Sam Grabovac ističe, da je svoje pripovijedanje o prošlosti kraljeva i naroda izvadio iz različitih pisaca, ali ih nije u Cvitu spominjao, da mu knjiga ne postane suviše opsežna: » . . . da ja budem svakog izkazaoca ovdi zabiližio i svake knjige iztomačio, koje sam štio, ne bi ti ji, sinko, moglo ni paripče nositi, a kamo li ti zà pasom.« Svoje knjige iznosi eto pred

---

sumnjati, da li je uopće od Grabovca postojala kakova »Storia sugli Illirici« i da li se nema time razumijevati C v i t r a z g o v o r a — upravo tako, kao što je R a z g o v o r u g o d n i u spomenutom popisu u Appendinija nazvan »Storia del Cadcich Miocich«. No Eterović je (o. c., 55) iznio pouzdan dokaz, da Grabovac osim C v i t a r a z g o v o r a doista nije napisao nikakove druge knjige. U zapisniku o preslušavanju Grabovčevu pred sucem istražiteljem u Mlecima 17. prosinca 1747. zabilježeno je ovo: »Interrogato s e h a b b i a m a i c o m p o s t o e s c r i t t o a l c u n l i b r o — rispose: »Signor, si. Ho composto un libro di cose spirituali in una parte e nell' altra d' historie per la gente idiota di quel paese per divertimento e l' ho composto in lingua illirica.« Ne može se pomisliti, da bi se Grabovac u času, kad je preslušavan radi teške optužbe zbog uvrede mletačke države, poslužio laži, da zataji svoju »Storia sugli Illirici«, kad je sudac i onako mogao znati ili barem lako doznati za tu knjigu štampanu tobože u Mlecima prije dvije godine, pa bi time Grabovac samo još jače pogoršao i onako teški svoj položaj.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

narod: » ... ako su ti ù volju, služi se; ako li nisu, a ti ji ostavi, ja te nè usilujem. Ako ćeš jim virovati, moreš kao i drugim; ako li ne ćeš, a ti pođi traži.« Tako je znao često govoriti i Kačić u *Razgovoru ugodnom:* i on i njegov stariji redovnički drug i književni preteča Grabovac bili su svijesni da su svojim trudom dali narodu dobru knjigu, pa su bez molbe i preporučivanja prepuštali na volju čitaocima, hoće li prihvatiti ponuđeni dar.

Kao što prvi dio *Cvita* »od različiti stvari duovni« nije izrađen po nekoj osnovi, koja bi u šarenu raznolikost sadržaja unijela sređenost i jedinstvo, tako je i pripovijedanje historijskih događaja u drugom dijelu iskidano: u naglim nemotiviranim skokovima prelazi pisac od jednoga naroda k drugomu, iz jednoga vijeka u drugi, tako da se događaji nižu bez vremenske i unutrašnje veze. A i samo pripovijedanje Grabovčevo je neokretno i hrapavo, daleko zaostaje za Kačićevim i po lakoći i po ljepoti.

U teškim vremenima, što ih je hrvatski narod poslije odlaska Turaka iz Dalmacije proživljavao pod vlašću mletačke republike, koja je već bila jako niz brijeg udarila i nosila u sebi klicu smrti, Grabovac se među hrvatskim književnicima isticao kao čovjek snagom svoje ličnosti i narodne svijesti. Spomenuli smo već, da Mlečanima nije bilo zazorno, ako su se naši ljudi zagrijavali za narodni jezik i običaje, ali u tome nije smio izbiti niti tračak nezadovoljstva ili otpora protiv državne vlasti. To su svi dobro znali i vodili su o tome računa. Petar Zoranić, koji se dva vijeka prije Grabovca među književnicima mletačke Dalmacije isticao snažno razvitom narodnom svijesti i oštro korio suvremenike, što ne mare za hrvatski jezik i knjigu, govoreći o djedovima svojim rekao je bez uvijanja, da je »rojen i uzgojen u umiljenoj srići ... pod kreljuti slafnoga, zlatoga i pravednoga lava.« Još je dalje u tome išao Andrija Kačić, kada je u predgovoru prvoga izdanja *Razgovora ugodnoga* svome »bratu štiocu« ovako progovorio: »Ma, viruj mi, moj štioče poštovani, da kada razgledaš ovi moj trudak, vidićeš nesrićno i nemirno stanje, u komu se nahođahu vaši prašukundidi u vrime slovinski vladaoca, i poznaćeš čestito, mirno i rajsko stanje, u komu se nahodimo sada pod krilom našega privedroga principa, za koga imamo u potribi našu krv proliti.« Ne smijemo dakako takovih izjava podaničke odanosti prema Mlecima mjeriti mjerom modernoga nacionalizma, koji za svoj narod traži kulturnu i političku nezavisnost i ujedinjenje, jer takoga nacionalizma naš osamnaesti vijek još nije poznavao. Osim toga ne smijemo zaboraviti ni to, da je hrvatski narod u Dalmaciji od pada Bosne do kraja osamnaestoga vijeka živio što pod turskom vlasti, što na udarcu turskim provalama, koje nijesu posve prestajale niti u doba službenoga mira, pa da se u tim teškim danima u narodu razvilo i ustalilo mišljenje, da je bolje biti pod Mlecima nego pod Turčinom. No iako sve to imamo na umu, ipak nema sumnje, da je u mletačkoj Dalmaciji među obrazovanim svijetom bilo ljudi, koji su dobro vidjeli i osjećali, da je hrvatski narod u Dalmaciji predmet ekonomske i političke eksploatacije mletačke. Splitski vlastelin J. Kavanjin nije doduše škrtario izjavama podaničke lojalnosti prema »kraljskoj divi« Veneciji:

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Velika je tva dobrota,
ko robuje, svak' te hvali;
svi da imamo sto života,
za te bismo svu sto dali
i za slavnu tvoju diku
krv prolili svu koliku.[18]

A ipak je taj isti Kavanjin na drugom mjestu u *Povijesti vanđelskoj* sasvim drukčije govorio o Mlečanima:

I Bnečani svisti tanke,
ovu ruku čineć svoju,
nek opanci krote opanke,
njih se služe sve u boju,
da se biju janjičarom
i da dodiju istim carom.

Znadu bo oni, kad svoj svoga
tira i hoće da obori,
da čestokrat čića toga
gospodi se mir otvori:
zlo 'e kad na oko oko plače
i kad narod svoj tko tlače.

Da sam sebe ni obali
jaki narod na zavade,
još bi s njega svit požali,
kraljevo bi jošt i sade;
nu ke ostaju naše vlasti,
nek se čuvaju te propasti.[19]

Da je bio Kavanjin svoju »velopjesnu« poslao u svijet, jamačno ne bi bila ni njega pomilovala ruka Serenissime.

U Grabovca nema uopće metanisanja Mlecima, iako je njegov otac poslije izgona Turaka dobio od Mlečana u vrličkom kraju zemljište, na kojem je osnovao svoj dom, a sam fra Filip služio kao vojnički kapelan u mletačkoj terra ferma nadomak Mletaka. A možebiti baš zato, što je dugo živio u srcu države i više imao prilike motriti izbliza funkcioniranje državne organizacije, spoznao je u svoj golotinji bijedni položaj svoga naroda u sklopu mletačke republike. Tu spoznaju nije Grabovac umio zatomiti u sebi, već je ona izbila i u njegovu djelu.

[18] Stari pisci hrvatski XXII, 215.
[19] Stari pisci hrvatski XXII, 271. — O odnosu prema Mlecima uopće isp. Matić, Hrvatski književnici mletačke Dalmacije i život njihova doba (Rad 231, str. 209 i d.).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

U pjesmi »Slava Dalmacije« Grabovac govori s puno ljubavi o svojem zavičaju i srce ga boli, što je suviše bijedan i nevoljan:

Dalmacijo, kruno svita,
eto spavaš puno lita.
Mnogi vrsni biše ljudi,
da te nitko ne probudi,
već Grabovac kasno dođe,
buditi te on sam pođe.
Nut ustani malo gori
ter ti sa mnom progovori . . .
Kamo tvoja stara sila,
kakva jesi prija bila?
Nevirnici sad te gaze,
što si bila, to ne paze . . .
Na što tužna danas spade,
osičena ka ostade!
Kamo tvoja prva slava,
gdi bijaše majka lava?
U sužanjstvu Bosna osta,
tog i tebi ima dosta . . .
Sad te svaka rđa gazi,
pak još iđe ter te mrazi.
Sad si puna svake rđe,
a još posli biće grđe.[20]

Svu nesreću svojega naroda pripisuje Grabovac njegovoj neslozi i rascjepkanosti: Hrvati se bore i prolijevaju krv, a drugi beru plodove. To je osnovna misao Grabovčeve pjesme »Od naravi i ćudi rvacke«:

Da b' Rvati skladni bili,
ne b' ovako žalost pili.
Reko, da bi sklad imali,
svim bi svitom ti vladali.
Nà oružju junak vrli,
svaki kralj ji zato grli
i na službi svojoj drže,
pak s' među se oni prže.
Kad kralj oće da kog srve,
tad Rvate meće prve,
a dobitak kad se dili,
tad pitaju: »Gdi ste bili?« . . .
Gdi postanu godi rati,
svaki kralj ji zove brati,
a kada se oni smire:

[20] Cvit razgovora, 332—336.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

»Nikakve su,« vele, »vire!«
Ne miluje, neg već kara,
žive peče, mrtve para...[21]

Za čudo, Grabovac je uza sve to od mletačke državne vlasti dobio dopuštenje, da se knjiga štampa, pošto je fra Paolo Tommaso Manuelli, inkvizitor Sv. Oficija u Mlecima, izjavio, da knjiga ne sadržava ništa proti katoličkoj vjeri, a sekretar reformatorâ dello Studio di Padova posvjedočio, da u njoj nema ništa »contro prencipi e buoni costumi.« Razumije se, da se upravo to pretresalo i kasnije u Grabovčevoj istrazi, pa je sam okrivljenik izjavio, da je rukopis knjige predao revizorima: »... cioè uno fù il revisor che sta in Castello in S. Domenico col Pre Inquisitor de S. Officio, e l'altro fù un prete di nome P. Martial che sta in casa con SS. EE. Loredani a S. Stefano, doppo di che ho havuto il mandato dal revisor del Magistrato dei Riformatori per la stampa.« Na upit suca istražitelja, kako su ta dva cenzora mogla pregledati knjigu pisanu u jeziku, kojega ne znaju, rekao je Grabovac, da je u ono doba u mletačkom samostanu sv. Dominika boravio jedan svećenik dominikanac iz Dubrovnika, koji je vrlo dobro znao hrvatski, pa Grabovac misli, da će biti on izradio izvještaj za inkvizitora. Svakako je u rukopisu štošta od revizora bilo brisano. (Eterović ib. 45).

Grabovac je uopće znao biti u pisanju oštar i katkada neoprezan. Vidjeli smo već, kako je u *Esortazione amorosa* napao hrvatske časnike, što se služeći u Italiji otuđuju svojoj narodnoj nošnji i običajima. Time dakako nije stekao njihovih simpatija, no morali su šutjeti, jer se tada i sam dužd bio zaprijetio gubitkom službe časnicima »ispreko mora«, koji se ne bi hotjeli odijevati na narodnu. U *Cvitu* je Grabovac, zaveden ili ličnim antipatijama ili lokalnim antagonizmom, pošao i dalje u teškim napadajima na domaće ljude. Tako je u pohvalu svojim Vrličanima rekao, da »od Vrljičana nije bilo nevire i izdaje, à pod Sinjem tu je vazda bila,« — a tko je bio izdajica, znat će Žanko ispod Sinja i Kalabić Ahmet iz Livna.[22] Još je ljuće Grabovac žignuo krajiškog kolunela od Drniša Grgu Nakića veleći, da ga »udari zmija nà Glamoču, kakono je pašu Sejdiju pod Šibenikom.«[23] Uz tu je rečenicu u talijanskom prijevodu inkriminiranih mjesta iz *Cvita*, priređenom za mletački sud, dodana sa strane bilješka: »Passa Seidia dicesi aver levato l'assedio di Sebenico perchè corrotto col soldo.«[24]

I upravo od domaćih ljudi došao je (barem formalno) prvi poticaj, da državna vlast radi *Cvita* povede istragu proti Grabovcu. Prvih dana listopada 1747. došla su u kuću prokuratora Foscarinija u Mlecima petorica Sinjana i predali mu *Cvit* s tužbom proti piscu te knjige. Odmah u početku spisa vele tužioci: »Li libelli infamatori furono per legge, non solo di questo Sacro governo, ma di tutti li Principi Christiani, prohibiti, e chiunque autore o complice si scoperse in questo Stato non andò

[21] Cvit razgovora, 352—353.
[22] Cvit razgovora, 372.
[23] Cvit razgovora, 351.
[24] Eterović o. c., 79.

©DiZbi.HAZU

impunito...... Quelli poi che ardirono in qualsivoglia forma tangere implicite o esplicite il Governo, pare che molto poco abbino fruito di quel contento che le lingue mordaci, per passione o altra causa, in voce o in iscritto, latrando satollano i propri appetiti.« Tužioci se dakle nijesu tužili samo na vrijeđanje sinjske krajine i domaćih ljudi, nego su pred državnom vlasti naročito istakli uvrede nanesene državi, te su u Grabovčevoj knjizi svratili pažnju osobito na str. 332. (da nevjernici sada gaze Dalmaciju), na str. 350—351. (da je kolunel Grgo Nakić bio izdajica) i na str. 372.—373. (da među Vrličanima nije bilo ni nevjere ni izdaje, kao što je bilo među Sinjanima). Usto se Grabovac žigoše kao crni nezahvalnik: »....cieco delinquente.... un suddito cui in fine ha ed aver deve San Marco in petto, perchè nudrito ed allevato col frutto delle publiche grazie.« Kao tužioci su u spisu naznačeni Ivan Bilić, tenente Petar Marković, Nikola Lovrić, Ivan Vuleta, alfir Šimun Crnovidović i Petar Nikolić, svi iz Sinja.[25] Danas dakako nije moguće znati, tko je bio upravo pokretač akcije proti Grabovcu: da li doista koji od spomenutih šest tužilaca ili možebiti tko drugi.

Magistrat reformatorâ se najprije pobrinuo, da dobije pouzdan talijanski prijevod inkriminiranih mjesta Grabovčeve knjige, i povjerio je taj posao Dru. Nadalu Nassiju, a zatim su još petorica pregledala njegov prijevod, da li se slaže s izvornikom. Osim mjestâ iz Grabovčeve knjige, što su naznačena u tužbi, Nassi je preveo još neke stavke, osobito iz pjesme »Od naravi i ćudi rvacke« (Cvit, 352—354), očito jer je mislio, da državna vlast treba da i za njih dozna.[26]

Za taj se posao hotjelo vremena, te su državni inkvizitori tek 24. studenoga 1747. naredili kapetanu u Veroni, da uhapsi Grabovca i pokupi u njegovoj sobi sve knjige i rukopise, pa da njega pod stražom pošalje u mletačke tamnice, a također knjige i rukopise da otpremi u Mletke. Lađa je s Grabovcem krenula iz Verone 27. studenoga i stigla u Mletke 30.[27]

Još prije nego je Grabovac dopremljen u Mletke, državni su inkvizitori naredili 29. studenoga 1747. dalmatinskom generalnom providuru, da sve primjerke *Cvita*, što ih nađe u Splitu i Zadru, zaplijeni i pošalje u Mletke, a to neka oprezno izvrši i neka strogo naredi, da se o svemu ima mučati. Vlada je dakle u prvi mah željela, da se za konfiskaciju Grabovčeve knjige što manje zna i što manje o njoj govori. No *Cvit* se po Dalmaciji već bio tako raširio, da ga nije više bilo moguće zatajiti, pa zato su inkvizitori 14. prosinca 1747. naredili generalnom providuru, da sve primjerke te knjige, koja uzrokuje smutnju u puku, na javnome mjestu spali, a narodu neka proglasi, zašto se to radi i da je pisac knjige radi svojega zločinstva već u državnom zatvoru. I tako su svi primjerci *Cvita*, do kojih je državna vlast mogla doći, spaljeni na javnim plokatama u Zadru, Splitu i Sinju, a Grabovac nikada više nije pušten na slobodu.[28]

---

[25] Eterović o. c., 72—75 i 84—85.
[26] Eterović o. c., 76—85.
[27] Eterović o. c., 71—72.
[28] Eterović o. c. 51 i 114.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Prema tome nije čudo, da je Grabovčev *Cvit razgovora* danas velika rijetkost. Fra Karlo Eterović, koji je po arhivima dalmatinskih franjevačkih samostana i po mletačkim arhivima revno pribirao vijesti o Grabovcu, tako da upravo njegovu savjesnom radu zahvaljujemo gotovo sve, što danas pouzdano znamo o Grabovcu i njegovoj knjizi, znao je 1927. samo za dva primjerka *Cvita,* a i to nepotpuna: jedan u franjevačkom samostanu sv. Lovre u Šibeniku (u njemu fali šest listova, str. 55.—66.), a drugi jako defektan u knjižnici Arheološkoga muzeja u Splitu. Danas znamo još za tri primjerka *Cvita:* jedan je u težaka Mije Škore u Sebišni kod Imotskoga (nepotpun), drugi u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (potpun primjerak, nađen u selu Svinišču kod Omiša među knjigama popa J. Kalajžića) i treći (također potpun) u franjevačkom samostanu u Požegi.[29]

*

Teški udes Grabovčev ima i s ove strane Velebita zanimljivu paralelu. Samo godinu dana prije Grabovca uhapšen je u studenom 1746. u Beču vršnjak njegov, hrvatski književnik Mateša Kuhačević (r. u Senju 1697.), radi bunjenja proti državnoj vlasti i poslije sudske istrage osuđen je na doživotnu tamnicu, iz koje je na osnovi vladaričina pomilovanja izašao tek u lipnju 1772. kao iznemogao starac, koji nije više imao niti toliko snage, da se vrati u svoj zavičaj (umro u Gracu 7. rujna 1772.).[30]

Kada poslije mira u Karlovcima (1699.) i poslije ratova Karla VI. s Turcima hrvatska vojna krajina nije imala više zadaće, za koju je bila osnovana, da naime na državnoj granici bude na straži proti turskim provalama, stala je bečka vlada provoditi reforme, kojima je bila svrha, da se od krajiške seljačke milicije, koja je vjekovima stajala na braniku rođene grude, načini redovna vojska, koja će se slati u tuđinu, da se bori za interese Habsburške države. Hrvatska je krajina dakle imala postati vojnički rezervoar za Beč kao Dalmacija za Mletke. Kuhačević je bio auditor u austrijskoj vojsci pa je u vojničkoj službi — upravo kao i Grabovac — imao prilike vidjeti izbliza, kako se sinovi njegova naroda odbijaju od rođene grude. I Kuhačević i Grabovac imali su srca za svoju zemlju i narod, pa kako su bili jake ličnosti, a usto vrela temperamenta i ponešto nagli i neoprezni, posve je naravno, da ih je u nejednakoj borbi, kada su se usudili taknuti u tuđinsku državnu vlast, stigao i jednak udes. Kao književnici nijesu oni zaorali duboku brazdu u hrvatskom kulturnom razvitku, ali kao jake i nacionalno svijesne ličnosti imaju među našim starijim književnicima istaknuto mjesto u otporu hrvatskoga naroda proti prodiranju tuđinštine.

[Literatura: P. Bačić, Pjesma spjevana prošastoga vijeka na čast vojvode Antuna Kumbata, kojom nepoznati pjesnik kudi Hrvate dalmatinske, što zabaciše hrvatske običaje. (Pučke novine, Zagreb 1877., br. 11.). — Stj. Zlatović, Jedna narodna žrtva

[29] Eterović o. c., 29. — Glibotić. Treći primjerak Grabovčeva »Cvita« (Nova revija VII, Makarska 1928.). — Banović, Kačićev učitelj fra F. G. u svijetlu novijih istraživanja (Obzor od 17. XII. 1931.). — Kempf, Novi primjerak C v i t a fra F. G. (Obzor 23. VI. 1932.).

[30] Matić, Der kroatische Schriftsteller M. A. Kuhačević und der Aufstand von Brinje (Archiv f. sl. Phil. XXXV).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

prošastoga vijeka. (Nada, Split 1883., br. 1.). — Stj. Zlatović, Franovci i hrvatski puk u Dalmaciji, Zagreb 1888. (str. 293.—295.). — P. Bačić, Rijetka hrvatska knjiga. (Hrvatska Riječ, Šibenik 1908., br. 267—283.). — Š. Urlić, Filip Grabovac. (Nast. Vj. XIX, Zagreb 1911.). — Š. Urlić, Talijanski prijevod jedne Grabovčeve pjesme. Nast. Vj. XXI, Zagreb 1912.). — T. Matić, Hrvatski književnici mletačke Dalmacije i život njihova doba: II. Mlečani (Rad 231, Zagreb 1925.). — K. Eterović, Fra Filip Grabovac, buditelj i mučenik narodne misli u prvoj polovici XVIII. vijeka. Njegov život, rad i stradanje. Split 1927. (Preštampano iz Nove revije, god. 1925. — 1927.). — Iv. Glibotić, Treći primjerak Grabovčeva »Cvita« (Nova revija VII, Makarska 1928.). — Banović, Kačićev učitelj fra Filip Grabovac u svijetlu najnovijih istraživanja. (Obzor 1931., od 16. XI. dalje.). — J. Kempf, Novi primjerak »Cvita« fra Filipa Grabovca 1747. god. (Obzor 1932., br. od 23. VI.). — Stj. Banović, Tragovi Grabovčeva »Cvita« u Kačićevu »Razgovoru ugodnome«. (Obzor 1932., od 3. XII. dalje.). — A. Petravić, Studije i portreti, knj. V., Zagreb 1935.]

NAPOMENE UZ OVO IZDANJE.

Tekst je priređen po jedinom izdanju *Cvita razgovora*, štampanom u Mlecima, a priređenom od samoga Grabovca, koji je u to doba služio kao vojnički svećenik u mletačkoj terra ferma. Premda je on sam nadzirao štampanje, knjiga je ipak puna pogrješaka, te je i Grabovac već mislio, da je potrebno na kraju knjige osvrnuti se na to i »pomanjkanja« opravdati: »... imaj znat, dà nije moja sva nepomlja, premda san sam bio, i da se s oćalim služim; nego bo je najveća nepomlja štampaturova, budući dà ne zna jezika našega, à ja nisam mogao na svaku rič ni nà svako slovo dospit ni pomlju stavit.« Ima gdjegdje pače i cijelih rečenica, u kojima je smisao tako poremećen, da nije lako pouzdano kazati, kako se upravo hotjelo reći, dosta ima također pogrješaka, gdje se može sumnjati, da li se riječ ima čitati ovako ili onako; no najvećim su dijelom pogrješke takove, da je odmah na prvi pogled jasno, kako bi riječ imala biti ispravno štampana. U slučajevima ove posljednje vrste pogrješku sam muče popravio, a nijesam to napose isticao ispod teksta, da se izdanje bez potrebe i bez ikakove koristi ne optereti prevelikim brojem posve suvišnih bilježaka. Naprotiv, gdje bi moglo biti i najmanje sumnje o čitanju riječi, naznačio sam u bilješci ispod teksta, kako je štampano u Grabovca, da čitalac sam može prosuditi moju transkripciju. Volio sam, da u tome poslu bude ispod teksta i po koja bilješka, što će se možebiti činiti i suvišnom, nego da koja sumnjiva riječ ostane bez bilješke.

Još samo nekoliko riječi o nekim osebinama Grabovčeve grafije, koje je dobro napomenuti zbog boljega razumijevanja transkripcije ovoga izdanja:

1. Od svih starih hrvatskih pisaca, koji nijesu izgovarali *h* pa su ga prema tome ili ispuštali, gdje bi trebalo pisati, ili bilježili, gdje mu nema mjesta, možebiti je upravo u Grabovca najveća zbrka u pisanju toga slova. Evo samo nekoliko primjera: hosititi, hodolit, od hiſtoka, hugodna, hoku, hubio, hoſctar, hotrouiti, nà hovome ſuiitu — ihglada, ohdauna, ohdolijet, ihtar, ihſto, ſtraohm — ih (et), nih (nec), gòh (nudus), kruah (gen. sing.), staoh, daoh, oteoh itd. itd. — Vrlo je neobično također, što Grabovac piše *ih* za glas *j* (i poslije dugih i poslije kratkih vokala):

©DiZbi.HAZU

izaihdoſe, s kraija na kraih, meihdana, nagnoih, pognoih, voihuodu, pokoih (requies). Toga ima osobito često u superlativnoj riječci *naj* (n. pr. naihparui, naihpri, naihvechma itd.), a i na kraju 2. lica sing. imperat.: posluſcaih, pogledaih, neviruih, nedaih. — Što više, *ih* se piše u Grabovca također za *ji, ij,* pače i za *iji:* Goſpoihna, ſtoihſc, jaſe boihm, naraſctaih (nom. plur.), naſtoih, — ſctihte, — naihtrih (najhitriji), boga tih (bogatiji), ù Romanih (u Romaniji) itd.

Prema tome u Grabovčevu pisanju nema ni traga iole sređenoj upotrebi slova *h* i *j,* koja bi se mogla uzeti kao neka pouzdana osnova za transkripciju njegova teksta u današnju grafiju. Slovo *h* mogli bismo i posve ispustiti bez opasnosti, da se i najmanje ogriješimo o Grabovčev izgovor. Mislio sam ipak, da će biti možebiti bolje i kod transkripcije Grabovčeva teksta ostati vjeran načelu, kojega sam se držao kod izdavanja hrvatskih pisaca iz Slavonije, koji su također posve nevješti u upotrebi slova *h:* nigdje nijesam pisao *h,* gdje ga nema u Grabovca, a gdje on piše *h,* pridržao sam to slovo u transkripciji samo ondje, gdje je — ma i posve slučajno — napisano na pravom mjestu ili gdje se neopravdano *h* održalo u nekim riječima u pisaca i u rječnicima sve do kraja devetnaestoga vijeka, sporadički pače i duže, n. pr. nahuditi, hrvati se, hrzati, hrđa, holost, mehko.

2. Oblike glagola *imati* piše Grabovac (kao i oblike drugih glagola) uvijek zajedno s negacijom, ali u stihovima se vidi, da se *-ei-,* što time nastaje, samo u oblicima prezenta n e i m a m itd. n a j v e ć i m d i j e l o m broji kao jedan slog, a naprotiv u prez. n e i m a d e m, aor. n e i m a d o i u inf. n e i m a t i vrijedi *-ei-* g o t o v o u v i j e k za dva sloga. Kod transkripcije sam u s t i h o v i m a postupao tako, da sam jednosložno *-ei-* pisao uvijek *-ej-* (nejmam, nejmadem), a kod dvosložnoga *-ei-* sam negaciju rastavljao od glagola (ne imam, ne imadem, ne imati). U p r o z i se dakako ne može po Grabovčevu pisanju znati, gdje bi se *-ei-* imalo izgovarati kao jedan slog, a gdje kao dva, pa sam se kod transkripcije ravnao po onome, što iz stihova doznajemo o redovnom izgovoru *-ei-,* i tako sam u prozi uvijek pisao n e j m a m, n e j m a š itd. (jer se *-ei-* u tim oblicima u stihu najvećim dijelom broji kao jedan slog), a naprotiv pisao sam n e i m a d e m, n e i m a d o, n e i m a t i (jer u tim oblicima *-ei-* u stihu vrijedi gotovo uvijek za dva sloga).

3. Po Grabovčevu se pisanju ne može pouzdano odrediti izgovor riječi *Bož[i]ji, vraž[i]ji* i sl. Grabovac piše doduše i u prozi i u stihu češće: Boxijega, Boxijemu, Boxija, uraxija itd., a rjeđe: Boxjega, Boxjemu itd., ali se u njega u takovim riječima također *-ije-* i *-ija-* broji u stihu češće kao jedan slog nego kao dva. Ako još uzmemo u obzir, da Grabovac piše također: barijak, ſijutra (pače i ſiijutra!), ſijediniſce, ſijednim dobitijem, liſtija (cijela se riječ u stihu broji kao dva sloga!), primoriju i sl., vidi se, da Grabovčevo pisanje *-ije-* i *-ija-* samo po sebi nipošto ne dokazuje, da je *i* ispred *j* doista izgovarao. Prema tome sam pisao *Božiji, vražiji* samo u stihovima, gdje se po broju slogova vidi, da se *-iji-* broji zbilja za dva sloga, a inače sam svagdje transkribirao *Božji, vražji.* Razumije se po tome, da niti Grabovčevo pisanje *netijak* i *rodijak* nema izvan

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

stiha dokazne snage za izgovor. — Naprotiv, u Kačića se po brojenju slogova u stihovima *Razgovora ugodnoga* može reći, da pisanje *Boxja* i sl. doista r e d o v n o odgovara dvosložnom izgovoru te riječi, a *Boxija* i sl. trosložnom.

4. Oblike od *jesti* (dakako u ikavskoj formi) piše Grabovac bez početnoga *j* i u jednostavnom glagolu i u sastavljenom s prijedlogom *iz*: iſti, ide, ite i ſpauate, idu, idoſce, ighiaju — iziſti, izidu, iziſchijete. Tako isto piše i imenice: id, izbina — i pridjev: idouit. Usto se dakako nađe katkada na početku i *h*: hiſti, hid; isp. s time: hiſtina (veritas), hiſti (ipse) i druge oblike te zamjenice.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

CZUIJT RAZGOUORA,

Naroda, i Jezika Jlliričkoga, alliti Aruačkoga, bj Sabrano, i sastauno ù dua dila.

PARUI OD RAZLIČITI STUARIJ DUHOUNI.

Drughi od iz Kazagna, Uladagna, Kragla, i Kraglestua, i različita Zabilixegna Suri-ta Viikoua, Jezika, i Narodah.

Pò

Oczu F. Filipu Grabouczu Sctio: i Prip: Reda Male Brat: Obsluxitegla S. O. F. Arcibiskupata Splitskoga, Mistom Od Varglike ù Dalmacii.

IN VENEZIA, MDCCXLVI.

Per Simon Occhi.

Con Licenza de' Superiori.

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

OPOMENA K ŠTIOCU. 5

Dragi brate štioče, ove knjižice jesam sastavio razgovorne od stvari davni aliti prošasti, od koji sam mnoge više puta čuo, vidio željne znat i pitat, ù komu se načinu uzdržavaju vrimena prošasta. Ja videći knjiga od ovizi stvari ù jezik svaki izvan iliričkoga aliti rvaskoga, oti potrudit se malo i metnu na svitlost upitanja odgovorni od vrsta mnogi, ù dva dila ovde zajedno svezana. U prvom se uzdrže razgovori duhovni, sastavljeni ù verše, od stvari različni. A ù drugome uzdrže se ukazanja vikova, naroda i kraljestva. Daklen, brate, dvi te stvari molim: prvo, ako bi ù drugim knjigam protivno naša govorenje, spomeni se, da sam ji i jà naša i više, ali sam se služio istinitim; ako bi naša ovde koje pomanjkanje ù slovim, tvojim razumom namisti. Drugo, 6
što plodno i korisno ovde nađeš, samom Bogu, davaocu svi dobara, pokloni; što li inako, slaboći mojoj povrati. I pozdravljam te.

NOI REFFORMATORI DELLO STUDIO DI PADOVA 7

Havendo veduto per la fede di revisione e approbazione del P. Fra Paolo Tomaso Manuelli, inquisitore S. Officio di Venezia, nel libro intitolato *Fiore di discorsi in lingua illirica del P. Filippo Grabovas, Minor Osservante*, non v' esser cos' alcuna contro la santa fede cattolica, e parimente per attestato del segretario nostro niente contro prencipi e buoni costumi, concedemo licenza, che possi essere stampato, osservando gli ordini in materia di stampe e presentando le solite copie alle pubbliche librarie di Venezia e di Padova.

Dat. li 19 decembre 1746.

Z. Alvise Mocenigo 2. ref.
Zuane Querini proc. ref.

Registrato in libro a carte 41 al num. 307.

Michel Angelo Marino, segretario

©DiZbi.HAZU

OD RAZLIČITI VERAŠA

DIO PRVI 8

OD VRIMENA DANAŠNJEGA, OVOGA SVITA STVARI KOJE SU, OD TOG[1] SLIDI RAZGOVARANJE JEDNOG STARCA I MLADIĆA.

Poslušajte! 9

Mladić:

Dragi diko, nut govori
ter mi pamet što odtvori.
Razumni su ljudi stari,
nek razumim svita stvari:
u komu su danas stanju,
nek sam štogod ù poznanju
Čujem ljude govoriti,
neka znadem što zboriti.

Starac:

Ti si, sinko, ù ludosti,
tu razgovor nije dosti:
knjige s' oće koje vrime,
dobra pamet à zatime. 10
Naraštaja svita oćeš,
razumiti štogod moćeš.
Govorenju stojiš na čem,
valjalo bi da ja plačem,
promišljajuć lipe stvari,
ka vrimena biju stari,
a gledajuć, ke su danas,
gdi ne pada nebo na nas.
Ti prid oči dobro skupi,
svr'a svita sad pristupi.
Izajdoše od njeg štenja,
sad vidimo sva zlamenja,
da je svita svr'a došla;
jur znademo, ka su prošla.
Oću reći sad ja tebi,
ovi stvari nigda ne bi.
Nut poslušaj, ne odstupi:

[1] otog.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

POSLUSCAIHTE

MLADICH.

Raghi diko nut govori,
Termi pamet ſcto odtnori,
Razumniſu gliudi ſtarij,
Nekrazumini ſvjita ſtuarij:
Ukomu ſi danas ſtagnu,
Nekſam ſctogod ù poznagnu.
Cuijem gliude govoriti,
Neka Znadem ſcto Zboriti.

STARACZ.

TIſi Siinko ù ludoſti,
Tu razgovor nije doſti.
Kgnighes' ochie, Koiſe verim

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

pomanjkaše svita stupi,
Bog odkada svit satvori,
a nut sad mi odgovori:
po svem svitu krv se proli
i padoše krune doli;
nà oružju vas svit stoji
ter se svaki sebi boji;
u narodu nije sklada,
već nevira svuda vlada.
Sve nji reći opačine
nejma lika ni začine. 11
Zemlja zloće napuni se,
mir i pokoj ukloni se.
Zemlja ne da ploda više,
liti nije vidit kiše.
Grad odnosi svako voće,
zlò podnosit tko to moće.
Izrodi se narav svaka,
kak' uzdržat more paka.
Lipe stvari, koje biše,
tog na svitu nije više.
Pak pogledaj nà nebesa,
vidit oćeš ti čudesa:
zima zimom nè prohodi,
pramaliće nè dohodi.
Pramaliće, lito, jesen
u miseca tri je snesen,
a miseca devet lazi,
u studeni sve prolazi.
Sva godina zima biće,
nestanuće svake piće.
Svaki razlog reći moće,
svr'a svita brzo doće.
I prija su zloće bile,
zle godine dohodile.
U knjiga se stari piše,
mal ovako da ne biše.
Prem ako se osvađalo,
svega se je događalo: 12
milosrđe biše blizu,
a sada se zubi grizu.
Crnu krvcu zemlja pije,
litinicu grad ubije
Nut čovika danas zloće,
izkazati tko to moće!
Mal još oće gore doći:
nasitit se ne će moći,
jedno drugo propinjati,

©DiZbi.HAZU

majku dica proklinjati.
Svit durati ima malo,
na njemu je dobro palo.
Svr'a svita ni daleko,
Tebi fala, Bože. — Kleko.

Mladić:

Ti razlozi svrhu nose,
nadižu se na men' kose.
Plakat oće i kamenja,
vide kada ta zlamenja.

Starac:

Evanđelja kako kažu,
mnoga jesu da se slažu;
što od svrhe svita pišu,
ja se bojim sad izdišu.
Sve godina iđe grđa,
a zemlja se vidi tvrđa,
ne izmeće svoga voća,
napuni se na svit zloća.
Nesta blaga ni bogastva,
napuni se svit uboštva.
Dođe čovik kako stina,
ne poznaje otac sina.
Lipa stanja, dobra volja,
sad nejmade otog[1] polja.
Jedno drugo grize, mrazi,
sad su ljudi drugi vrazi.
Sad prijatelj s tobom drobi,
a sjutra te krade, robi.
Što se jaspra kuje veće,
većma gine, nejma sreće.
U proliće zelen duša,
liti odni grad i suša.
Čovik vidi, gdi svit gori,
a još ne će da s' pokori,
svaku zloću na se prti
pak dolazi težak k smrti.
Čini svako svetogrđe,
ne znam Božje milosrđe.

[1] otogh. — Po Grabovčevu pisanju moglo bi se čitati također »od tog«, no prema smislu je priličnije, da je ovdje gen. sing. bez prijedloga od zamjenice o t a j, za koju ima potvrde također u zapadnih štokavaca i u čakavaca.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Jao kako knjige kažu,
Bog bi dao, mà ne lažu!
Čovik misli tilu daje,
a grija se on ne kaje.
Lakomi se imat veće,
a u tome nejma sreće.
Koja danas plove krvca,
ostinuta vidim srca.
Čekaš plakat ti kamenja,
a ne gledaš sad zlamenja, 14
gdi visoko nebo gori,
koliki se oganj ori.
Zvizde s kraja nà kraj lete,
glad i kuga svuda mete.
Nuto trešnja i potopa,
svuda eto vražji stopa!
Po svem svitu krv se proli,
a zlu narav još ne boli.

[OD DANAŠNJI RATA I VRIMENA][1]

Mladić:

Ja te molju evo sada,
rat s' učini ovi kada?
Po svem svitu nije mali,
svuda živi oganj pali.
Po svem svitu, reko, rati,
među se se narod klati,
Karlo cesar umri kada
i godine, ke smo sada.

Starac:

Ovi rat najpri poče ovdi ù Taliji nà 1733 pak se po svemu svitu užeže i upali: eto gori i danas svuda, a ovo je godina sada 1747.

Mladić:

Sada ovi ki su rati,
kà najvećma kruna pati?
Uzrok toga tkò je prvi,
jesu l' kralji što ù krvi?

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 522).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Kada će se nasititi,
gdi s' ne mogu osititi,
to čineći kako slipo, 15
a mogući sve bit lipo?

Starac:

Uzrok tko je, reć ne mogu,
krstjanskome protiv slogu.
Što postaše koji rati,
to kraljica sama pati,
od Budima trpi kruna,
neveselja svakog puna;
od mejdana zà divera
š njom je sama Inglitera.
Sad je osam kralja bije,
a ona se sama prije
i do sad se vrlo brani,
mal je Franca mnogo rani.
Do danas je mejdan na njoj,
rat izaša nije po njoj.
Ništa ne znam pramaliće,
onda što će, kako biće.
Njoj u pomoć nitko ne će ,
već se samom Bogu meće.
Strašno brani nju Ungarac,
Franca znade njeg udarac.
Nimac kosi kako prase,
ter kraljica[1] ne da na se.
Svi ù krvi kralji jesu,
još ne mogu da s' podnesu.
Bog zna, kad će ta mir biti,
ko l' će koga pridobiti.

Mladić:

Kak' odòlit tužna može, 16
ò nepravde, mili Bože!
Da u rostvu buduć kada,
jer tolika krvca pada?
Oto slide, ne pristaju
u današnjem naraštaju.
All od Boga stra[2] nejmaju
al krv svoju ne poznaju?

---

[1] Kragliucza.
[2] ſtrah.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

[U KOJE VRIME NEBO SVU NOĆ GORI][1]

Starac:

Već me nemoj zapitivat,
ne čin' suze men' prolivat.
Ovo s' ona sad čudesa,
ka vidismo na nebesa,
kadno svu noć nebo gori —
nek mi nitko ne govori —
od istoka do zapada,
zato sada krvca pada.
Zlamenja su Božja prije,
ka za naše šalje grije.
Nebo gori, zemlja s' trese,
a zloće se lipše reše.
Napuni se narav hrđe,
trpi Božje milosrđe.
Pismo sveto ovo gledam
tere često sve pogledam,
kad će zvizde padat stati,
kad li trublja nà sud zvati.

Mladić:

Što si reka, to je isto,
laž istini daje misto.
Ta zlamenja biju kada, 17
ja u Splitu bija tada:
od istokà do zapada
kolda oganj s neba pada,
polovica neba strane
s vitra bure trmuntane.
Zaboravi, teb' ne pita,
koga ono biše lita.

Starac:

Što govoriš nebo tada
upalilo biše kada,
znam dan oni i godinu,
fala budi Gospodinu:
na šesnajest od prosinca
upali se od Kosinca 1737.
Trešnje biše posli toga,
pokaranja svud od Boga.

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 522).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

[OD NARAŠTAJA I NARAVI DANAŠNJI][1]

Mladić:

Naraštaja al naravi
nut mi, diko, štogod pravi:
to kako se prioblači,
veliš, sada izopači.
Kakva, veliš, biše prije,
sada čujem da ji nije.
Jesu ljudi, narav kamo,
nek i drugim dati znamo.

Starac:

Tužan sinko, sa mnom plači,
sva se narav izopači.
Izrodiše s' sve pogrde,
nitko nejma riči tvrde.
A to gledaj, kako s' grdi, 18
evo vas svit sad usmrdi.
Svita ke su opačine,
nije lika ni začine.
Opačina svuda[2] posta,
nenavidost mnogo dosta.
Nejma pravde ni ljubavi,
sve to žive u grubavi.
U narodu nije sklada,
jer nevira svuda vlada.
U čovika nije smija,
veće kolje kao zmija.
Nejma lipa razgovora,
ljubezniva zdogovora,
milostiva nejma staja,
uspomene nije raja.
Svakom mistu i na polju,
gdi se staju, tu se kolju,
tu se bije, tu se tuče,
da s' u krvi to ne luče.
Tu nikakva nejma stida,
grde svoga oca sida,
pak čovika danas zloće
izkazati[3] tko to oće.
Jedno drugo kolje, mrazi,
sad su ljudi drugi vrazi.

---

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 522).
[2] ſvud.
[3] izkati.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

[KAKO SE OBIČAJI NARAVI PROMINJUJU][1]

Mladić:

Jao tužan, što se naču!
Ovo sad mi oči plaču.
Do sada me pamet vara, 19
sad me smrca razgovara.
Kako narav prominu se,
opačinu primi u se!
To ne mogu razumiti,
već me čini ne sumiti.

Starac:

S prilikom ti hoću reći,
a razloga imam veći:
sto godina kada mine,
ljudi narav svu promine.
Po sto milja svakog mista
to mornari znadu ista.
Razumiti budi hitar,
na moru je drugi vitar.
I jezike naćeš tako,
običaje drugojako.
Naraštaji, narav jesu,
te prilike od nji sve su.

Mladić:

Ovo mi se čini jako,
i sve mislim drugojako.
Od naravi te promine,
kano misec kad se mine:
prem dvanajest da broji se,
a sve misec govori se,
tako narav da je ista,
ne ustaje svoga mista.

Starac:

To ne more biti tako,
već imade bit ovako.
Prikaza bi mnogo stvari, 20
samo vino kad s' izkvari.
Od pšenice ljulj[2] se nađe.

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 522).
[2] giugl. — Bez sumnje griješkom mj. gliugl.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

a od dobra zlo izađe.
Šta prilika reka da bih,
star je čovik sve to slabi.

Mladić:

Ja nejaki bija kada,
spominjem se riči tada:
kod mog dida ljudi stari
od vrimena zborit stvari
naučni bi dohodili,
ovako bi govorili,
odkad godi svit postade,
da na njemu zloća stade.

Starac:

Istina je, da zlo stade,
mali za zlo svak ne znade,
ka ni zimi trave ke su,
liti na dvor one sve su.
Sad je od zla lito došlo,
knjige zbore, što je prošlo:
i prija su zloće bile,
zle godine dohodile.
U knjiga se mnogih piše,
da ovako to ne biše.
Ka na svitu dobra biše,
ovo sad jih nije više.
Biše ida više meda,
sad je čemer[1] i sve leda.
Biju lipi tad pokoji, 21
sada o zlu svak nastoji[2]
Ti si, sinko, ù mladosti
napomenut ovo dosti.
Kod ljudi se naod' stari,
razumićeš bolje stvari,
i s naučni vazda zbori,
pamet ti se tad otvori.
Usiluj se, kako reko,
od nji ne stoj ti daleko.
I kad knjige budeš štiti,
stvari tad ćeš ti viditi,
kakve biše, kakve jesu,
vidit lažne da nijesu.

[1] Sadie içemer.
[2] natoih.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

OD PRIJATELJSTVA

Mladić:

Čuh knjižnike, gdi štijaju,
da na svitu pri bijaju
prijatelji ti vrimena,
sva poštena njih imena.
Jedan drugog od zla tribi
i bijaše ù potribi.
To mi pamet sta štimati,
želja, volja njih imati.

Starac:

Sinko, pamet imaš ludu,
tražiti je to zaludu. 22
Istina je, da bi prije,
mali toga sada nije
I doskora taki biše,
ovo sada svi pomriše.
A to imaj znati veće,
roditi se više ne će.
Ti ne traži, sinko, toga,
nego sama drži Boga,
duše, tila prijatelja,
u njemu su sva temelja.

Mladić:

Ja sam čuo reći stari,
da na svitu nejma stvari,
da čoviku jest ugodna
i naravi sva pogodna,
što prijatelj kad je pravi,
svako blago jest naravi;
i ko nejma prijatelja,
da ne ima ni temelja.

Starac:

Poteži se k prijatelju,
mal evo ti sada velju:
kud god budeš ti hoditi,
svuda ćeš ji nahoditi.
Mal o čemu oni radu?
Što imadeš, da t' ukradu

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

ili svuku il izidu,
paka ti se rugat sidu.
Sve nastoje, da t' privare,
pak te zovu: »O tovare!« 23
Kad su dobri ti temelji,
svi su t' onda prijatelji.
Nut po malo njim pomiči,
davaće ti slatke riči.
Njim ne viruj lipu oku,
veće budi sve na skoku.
Ako l' doli ti pokleče,
neprijatelj svak ti reče.
Nije svita, ki je bio,
sve kolda je mraz ubio.
Nije sada već dobrote,
sada zloća uzdu ote.

Mladić:

Kako ću se ja vladati,
ne budem se š njim kladati?
Ne imado od nji sriće,
tu progonstva dosta biće.
Nenavidnost ne će mala,
opačina sva ostala.
Kako ću se ùkloniti,
ne budem se pokloniti?

Starac:

Ti ovako sve to čini
s lipi ričma, mà nè s'čini.
Kakvu vidiš od nji volju,
ti rič daji lipšu, bolju,
paka lipo haramzadi,
a od nji se često kradi.
Tako, reko, ti s' izmiči,
da t' ne fata ki ù riči. 24
I ovako dobro gledaj,
paz', u zajam ništa ne daj.
Na pameti budi stavit
ter učini kako zavit,
jer govore: ne daj, ne laj,
što će posli biti, gledaj.
O privari čovik radi,
već ti reko: haramzadi.
Čovik čini kako suša,
a ne gleda, kud će duša.

©DiZbi.HAZU

[NAČIN OPĆIT S REDOVNICI.][1]

Mladić:

To će meni biti lici,
mà kako ću s redovnici,
š njima stati i općiti,
kad primati prinoćiti?
Od svita su odlučeni,
strahu Božjem naučeni.
Pismo veli: zemlje bozi,
kako sveti jesu mnozi.
Kada stanu govoriti,
kako imam ja zboriti?

Starac:

Upitanje to je milo
i dobro je, sinko, dilo.
Kad misnika škobiš, zlato
oproštenja primaš zato,
skini kapu pak s' pokloni,
s puta malo njem s' ukloni,
ove riči ti proslovi:
»Sveti oče, blagosovi!«
Tako reci »Oče sveti!«
pak mu k ruci ti poleti.
Od toga[2] si čuo štenja,
tad dobivaš oproštenja.
Kada ti je na konaku,
on je vazda na omaku.
Učini mu, ka s' pristoji,
pak ga [2] lipo izpokoji.
Paz', duhovne nek su t' riči,
u maskare tad ne tiči.
Kad svitovnja nabasaju,
oni lako zabasaju.
A tomu se ti ne čudi,
ka ostale ljude sudi.
Uzda konju, timun brodu,
dobar nauk jest narodu.

---

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 522).
[2] Otoga ſi.
[3] Paghga.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

[ZA POZNATI PRAVA PRIJATELJA][1]

Mladić:

Kako hoću moći znati
prijatelja kad poznati?
Kad mi koji dobra hoće,
to je srca lipo voće.
Ako mi se kad namiri,
da mi paka ne zamiri,
nek imadem razum kakav,
da ne reku, da sam dlakav.

Starac:

Od tog ću ti nauk dati,
pazi dobro njeg gledati.
Tko ne pita, već ti daje,
u potriba za t' ustaje; 26
ka po volji tvojoj jesu,
vidiš, čini u njem sve su;
pomanjkanja tvoja krpi,
ako l' zgrišiš, da t' uztrpi;
ki te s okom gledat želi,
da s' ne diliš od njeg, veli, —
ako nađeš koga tako,
ne ostavi njega lako.
Ma je puno haramzada,
sprid te kite, siku zada.
Brzo vire ne daj nikom,
veće od nje budi lakom.
Do potribe kuću prodaj,
prijatelja svoga ne daj.

[ZA ZNAT ŽENE I Š NJIMA OPĆITI.][1]

Mladić:

Ja tu vidim, biće harča,
dok naučim, dosta plača.
Imam želje užežene
zà poznati dobre žene,
š njome kadgod govoriti,
ne se u zlo oboriti.
To me, diko, ti nauči,
nek mi pamet tu dokuči.

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 522).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM CROATICA MDCCCLXI
dizbi.hazu.hr

Starac:

Prilika ti ova sama:
kako stoji vatra slama.
Izgibiju ljubi koji,
on na smrti vazda stoji.
Tko se igra zmijom ljutom,
on umire smrcon krutom. 27
Ukloni se od napasti
tako ne ćeš u zlo pasti.

Mladić:

Ajme, to je vele mučno,
nikako mi ni naručno.
Kako ću se[1] uzdržati,
kadgod malo zadržati?
Čoviku je žena mila,
kako znaću ja nje dila?
Jednake su sve prilike,
to su stvari privelike.

Starac:

Ne budi se ti mučiti,
ja ću tebe naučiti.
S pameti se sada stiži,
vrag od križa svakog biži.
Ti od žena biži tako,
ne ćeš znati, gdi je pako.
Tako, reko, biž' od svake,
nejmaj š njima tanke dlake.
Tako hoćeš pogoditi.
a Bogu ćeš ugoditi.
Ak' ovako budeš ktiti,
veseo ćeš vazda biti;
ako li ćeš drugojako,
sve će t' biti naopako.

Mladić:

Svit i tilo, à vrag treće,
gdi se staju ta najveće,
da se mogu ukloniti,
jer se ne ću pokloniti, — 28
to mi, diko, kaži misto,
bižati ću njeg doisto,
jer su pakla prijatelji
i njegovi to temelji.

[1] Kokochiu ſe.

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Starac:

Slušaj, sinko, da ti kažem,
pak ćeš vidit, da ne lažem.
Nek ti znade i obuća:
zla je žena vražja kuća.
Ovo imaj dobro znanje,
rečeno je[1] kod nje stanje.
Svim razlogom ovo reći,
a šta bi bilo veći,
na svakom bi mistu moga;
sad govorit ne ć' od toga.[2]
Vi poštene, stojt' ù miru
i slavite svetu viru.

[MOGU LI SE DVORIT DVA GOSPODARA.][3]

Mladić:

Odviše te ja namuči,
ma me ovo još nauči:
kako mogu pogoditi
Bogu, svitu ugoditi,
Bog da bude milovati,
svit ne bude silovati;
da počivam ja u miru
i saranim svetu viru.

Starac:

To je mučno otvoriti,
gospodara dva dvoriti.
Koji godi služi dvama,
on pomanjka obadvama.
Nemoj s', sinko, tako pleti,
poslušaj me, ne ćeš kleti:
sama, sinko, Boga dvori,
slušaj Pismo, što t' govori.
a ko svitu godi, dvori.
on u paklu ù vik gori.

---

[1] Reçenije.
[2] otoga.
[3] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 522).

©DiZbi.HAZU

[KOJE VRSTE JESU KIPI, DA JI SVIT GRLI][1]

Mladić:

Ki na svitu jesu vrli,
ke svit ljubi ter ji grli,
od kakve su ljudi vrste,
pomozi nas, Isukrste?
Al su sveti al opaki,
al s' ubozi ali jaki?
Jer imaju jedni sriću,
drugi padnu ù nesriću?

Starac:

Ki zli jesu i opaki,
nevirnici Božji svaki,
svi lupeži, razbojnici,
i kurvari, zločinici,
vraga svoga ki timare,
a za dušu već ne mare,
te svit grli, dobro hoće,
ki ù pako poći moće.
Ne straši se ti od svita
nit svitovnjeg traži cvita.
S čistim srcem Boga dvori,
svita zloće sve obori.
Kad njegova jesi sluga,
ne more ti protiv tuga. 30
Ti kod Boga sve nastoj[2]
u milosti njega stoj[3];
sva stvorenja protiv da su,
ne mogu ti ništa vlasu.
Vir', ufanje drž ù Bogu,
nevirniku slomi nogu.

[KOJA SU OD POTRIBE DILOVATI, BOŽIJOM SE SLUGOM ZVATI][1]

Mladić:

Zà grije se, diko, bolim,
ma te jošter, dragi, molim.
Ka je triba onom znati
Božija se sluga zvati,

---

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva sadržaja knjige (str. 522).
[2] naſtoih.
[3] ſtoih.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

svako vrime, svaka doba,
nek s' ukloni njeg hudoba?
Svit govoriš da je zao,
tako mi je omrzao.

Starac:

Sinko, drago meni to je,
da ti tražiš blago tvoje.
Na svitu je svaka rđa,
a ù paklu muka grđa:
svit i hrđa k sebi steže,
paka na se sve priteže.
Ako li se k tim pridade,
ajme, dušu vragu dade.
Vrag za službu paka daje
sa svom mukom, u njem ka je,
a Bog rajske dvore svoje,
uživanje vičnje to je.
On u ljubav prima svoju,
sve s' uživa ù pokoju. 31
U paklu su sve žalosti,
a u raju sve radosti.
K svitu, vragu ki se meće,
nigda Boga vidit ne će.
Primi, sinko, od nauka
tere drži sve ù ruka.
Ovo ću ti nauk dati,
u nj se budi pouzdati.
Imaš, sinko, devot biti,
Oca Boga sve moliti.
U svako ga vrime slavi,
ne će razdrt tebe lavi.
Neka ti je sve na riči,
od njega se ne odmiči.
Često sklopi svoje ruke,
Isukrsta misli muke.
Nek se misa srcem stane,
Duha svetog da t' nadane.
Gospu dragu od milosti
tako počmi od mladosti,
sveto Trojstvo, Bog jedini,
čas ni ura da t' ne mini.
Dobra dila svaka slidi,
zapovidi Božje vidi.
Krstjanskoga paz' nauka,
njega drži sve ù ruka.
Otroviti ljuti zmija

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

većma s' pazi smrtnog grija. 32
Ak' ovako budeš poći,
doisto ćeš ù raj doći.
Ne odmiči nigda vrime,
ovo smrca obori me.
Što god činiš, svrhu misli,
prija svaka ti promisli.
Grih najvećma dušu muči,
gdi od Boga nju razluči.
Ovdi, sinko, ti počini,
zla s' ukloni, dobro čini.

[OD UZROKA AL PRIGNUTJI[1] PUTENI.][2]

Mladić:

Nut mi budi ovo reći,
tko uzròka ima veći,
ali čovik ali žena,
većma narav užežena
napastuje i navodi,
na puteni grih dovodi.
Tko užganje veće pati,
te uzroke bud' me znati.

Starac:

Pet uzroka žena ima,
prigiba se grisi tima.
Uzroci se ti nahode
pak ù paka doli vode.
Zà nasladit malo tila,
rastavi se Boga mila.
Za tim grihom iđu slipi,
varaju se mnogi kipi.

Mladić:

Pet uzroka žena, reče,
kojim ona lako kleče, 33
tio b' znati, kako s' zovu;
i kaži mi jošter ovu,
koliko jih ù čovika;
reci mi jih svi kolika
tere mi jih iztomači.
Ja to vidim da su mači.

[1] prignutij.
[2] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 522).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Starac:

Uzrok grija ti puteni
gledaj verše izvedeni:
dobro stanje, krv, užganje;
zaljubljenje, poželenje;
često stanje, nukovanje;
darovanje, varovanje;
pak prigoda i sloboda.
A dva jesu od čovika,
dilovaće nji do vika.
Prvoga ću uzet amo,
a prigoda druga samo.

[NAČIN ZA PRIDOBITI PRIGNUTJA PUTENA.][1]

Mladić:

Uklonit se od napasti,
u to da je ne upasti,
koja jesu od potribe,
rec' mi dila, koja tribe.
Pače reče men' priliku
vrag od križa istu sliku.
Rodilo mi dobro polje,
želio bi čuti bolje,
jere jesu od potribe
ne fatat se kako ribe.

Starac:

Lako ti je pridobiti:
misli, što si, što l' ćeš biti. 34
Smrt, sud, paka, raj nebeski —
pomoz, Bože izraelski —
ògledalo drži kako,
pridobićeš svaka lako.
Prid očima kad ti budu,
napasti će bit zaludu.
Znaj, uzroci mnogo žude,
paz' se, sinko, od požude.
Požuda je koren grija,
ponukova tebe prija.

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 522).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

[SVRHA SVITA, TOG VRIMENA.][1]

Mladić:

Što od svrhe svita pravi,
ja to dosad zaboravi.
Oće l' koje vrime proći,
da će svrha svita doći?
Jur se staše svita zloće,
svit uzdržat kako moće?
Evo svud se krv obori,
što od svrhe Pismo zbori.

Starac:

Još će malo vrime proći,
dokle bude svrha doći
Naraštaj se to vik zove,
koja krvca sada plove.
Krv bi žive potopila,
kad je ne bi zemlja pila.
Zlamenja su od nebesa,
ka padaju sad tilesa.
Sad zlamenja sad tilesa.
Sad zlamenja sva gledamo,
a pameti tog ne damo. 35
Da su rati, to vidimo,
doći svrha ne sudimo.
Još će ovo podurati,
na svit dobro već s' ne vrati.
Nut vrućina i studeni,
kakono je sud vodeni.
Od istoka do zapada
s oružjem se svaki vlada.
Što l' od svrhe svita veliš,
razumiti bolje želiš.
Zlamenja se vide mnoga,
mal ne ćemo vidit toga.
Izpuni se Pismo veće,
to durati vele ne će.
Ovo bo je sve općeno
po svem svitu svud smećeno:
tu su rati, tu su gladi,
već ak' osta koji mladi.
Kuga mori, zle godine, —
milosrđe, Gospodine!
Samo vidiš ova kada,

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 522).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

da na zemlju zvizda pada,
i kad bude Petar papa,
on godine, svrhu[1] sklapa.
Još ne vidim antikrsta,
prija doće Isukrsta.
Zlamenje se ovo čeka,
tada svit je već pokleka. 36

OD SUDA OPĆENOGA

Mladić:

Kako oće tada biti,
Bog svit bude kad suditi,
kako će se mrtvi stati
i razloge svoje dati?
Vele sudac strašan biće,
zla i dobra tad odkriće,
da će drćat još i sveti, —
što l' će biti od prokleti!

Starac:

Trublja Božja kada zukne,
po svi grobi nje glas pukne,
na sud trublja stane zvati,
mrtvi će se svi ustati.
Jožafata jest dolina,
sastaće se sva kolina.
Svi će vrazi na sud doći,
ne imade tad nemoći.
Kad li sudac bude priti,
kolik trepet tad će biti:
s veličanstvom doć velikim
i s anđeli bit tolikim.
Vas će[2] sudac srdit biti,
ne more se nitko skriti.
Kako pastir ovce luči, 37
prija k sebi sve dokuči,
ovče z desne postaviće,
a na livu sve kozliće,
tako sudac rastaviće,
dobre z desne postaviće,
z desne dobre alti svete,

---

[1] ſuarchu.
[2] Vaſchie. — Moglo bi se čitati također: Vaš će.

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

a na livu sve proklete.
Nà pristolje side kada,
govoriće desnim tada:
»Ote k meni oca moga,
ki blagosov da vam svoga, —
ote k ocu, napridujte
ter kraljestvo posidujte.
Od početa svita davno
stoji za vas sve pripravno.
Vi se k smrti oboriste,[1]
za me život prigoriste.
Muku, krvcu ku proliste,
i progonstva ka podniste
i nepravde svake vrste,
sve vapiste: »Isukrste!«
Koja dobra pak ubozim
učiniste dobra mnozim!
Viru svoju saraniste
i vragu se obraniste.
Sad veselja vami biće
uživati rajske piće.
Mirisi su i slatkosti, 38
tu veselje svako dosti:
počivati ù pokoju,
uživati radost moju.
Veselja su i pivanja,
s Ocem mojim uživanja
pribivati vika viku,
uživati rajsku diku.

Hote!«

S live strane koji biće,
sudac njima govoriće:
»Pođt' od mene, vi prokleti,
vičnji oganj, sebe kleti,
ki pripravan vragu jesti
i ke čini on dovesti.
U tavnici u zloj volji
bija kod vas ù nevolji,
ne ktiste me nigda naći,
razgovorit ni obaći.
Bi ù teškoj ja nemoći,
ne ktiste me vi pomoći.
Gladan, žedan kod vas bija,
duh polazi, jedva zija,
ist ni piti dat ne ktiste.

[1] k'ſmatti aboriſte.

©DiZbi.HAZU

Putnik bija, ne primiste.
Gola mene vi vidiste,
prosi, al me ne odiste. 39
Kod vas bija na umoru . . . .
U istinu vam govoru,
učinili godi ka ste,
to i meni kolik' da ste,
najmanjemu jednom ovim.
Prođe vrime, već ne lovim!
Kako njima, to i meni,
ò otvrdli i kameni!
Pođt' od mene, vi prokleti,
oto k vami vrag doleti:
podnositi š njime muke,
uvik trpit sve jauke,
vičnji oganj podnositi,
nek se paka sad nasiti.
Nigda već me ne vidiste,
jer me kruto ùvridiste.
Pođt' u paka, ja sam reka,
na svitu si njega steka.
Svrhe vami biti ne će
trpit muke sve to veće.

Pođte!«

Osuda će biti taka:
zli će poći svi ù paka
podnositi vičnje muke
i proklestva Božje ruke,
a dobri će ù raj poći, 40
u nebeski dvor će doći,
uživat će vičnji pokoj, —
bud razumno duši svakoj.
Poći hoće svi obrani, —
Bože, dušu nam sarani.
Misli, sinko, svrhu ovu,
s ovog svita brzo zovu.
Ovdi, sinko, ka imamo,
sva na svitu dobro znamo,
mal onamo jesu muke
il u dragog oca ruke.
Zato vrime ne upusti,
vazda Boga slavi usti,
mà s užganjem svoga srca,
dok ti, sinko, dođe smrca.
Služi dobro svetu viru,
pođ' od mene sad u miru. Amen.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

[MOĆI, KOJE JESU OD POTRIBE SVE DRŽATI.][1]

Mladić:

Diko, mene ti nauči,
lipe stvari da dokuči,
Mal odovle ne ću poći, 41
dok mi ne daš koje moći,
dok mi duša s tilom stoji,
da se svakog zla ne boji.
To te, dragi diko, prosim,
da pri sebi vazda nosim.

Starac:

Duh te Sveti to nadanu,
da ti za tim srce planu.
Klekni doli, sklopi ruke,
otvor oči, nije muke.
Od pameti oč' otvori
pak pogledaj dobro gori:
vidiš sada, kako sinu,
moreš reći to iztinu.
Gledaj Gospu od milosti, 42
utočišće od radosti,
od nje vidiš ke svitlosti,
puna Božje jest milosti,
kako lipa i rumena,
u čemu l' je odivena.
Biser, zlato i kamenje
kako Boga jest zlamenje.
Od anđela koja služba,
od divica lipa družba:
mnoštvo sveti, ke su svete,
koje duše k njojzi lete.
Gledaj kako vas svit brani,
tila b', da se svak sarani.
Ki ne mole, još pomaže,
a i one, koji draže,
a pak one kako veće,
ko s' ù ruke Gospi meće.
Gledaj blaga zatvorena,
sada ti su otvorena.
Kud ćeš[2] od nje lipše moći,
da ti more dat pomoći?
Stisni oči, ustan' gori,

---

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 522).
[2] Kuchies.

©DiZbi.HAZU

koja vidi, odgovori.
Što po zemlji doli panu,
jeda srićom sad izdanu!
Mal oto ti suze viđu,
gdi niza te doli iđu.
Ustan', zlato, gori sidi 43
tere sa mnom probesidi.

Mladić:

Jao, diko, što me vrati,
ja želija gori stati!
Vas svit vidi, kako stoji.
Ja se čudim, gdi s' ne boji,
na kakvi je izgibija
otroviti kako zmija.
Još se ne će da pokore,
već s' ù paka doli ore.
Sad ù pamet men' dolazi,
kadno meni diko mrazi.
Govoraše sve naučno,
kadno meni biše mučno:
da od žena bižat imam,
prijatelje da ne štimam.[1]
Do neba ti, diko, fala,
svaku t' pomoć Gospa dala,
Bog, platio trude tvoje!
Moći steko duše moje,
i još tebe, dragi, molju,
učini mi to nà volju,
daj mi koju molitvicu,
za te ću je polovicu
svaki danak govoriti,
Gospu dragu sve dvoriti. 44
Sveg života godi moga
slaviti ću Oca Boga.
Sad razumi, mnoga vidi,
blago onom, ko ga slidi.

Starac:

Ka si godi zaprosio,
svaka sam ti donosio.
Nà molitvi nisu ključi,
na pamet je svu nauči.
U me sada ti ne kreći,
svu ću ti je lipo reći.

[1] neſtimam. — Grabovac piše i »ſctimati«.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Molitva svagdanja: 45

Kad ja budem na smrt doći,
ne daj to mi, Bože, poći
brez ispovid' svete, slavne,
da očistim grije tavne,
rad ljubavi, Bože, cića,
jer je tvoje tilo pića,
pak napokonj pomazanje,
dok još imam ovo znanje,
jer m' od svita pomoć ne će,
milosrđe tvoje veće.
A kad budem izdisati,
čin' da budem uzdisati:
»Rad ljubavi, Bože, tvoje
neka gori srce moje.«
Vrag će prići tad s napasti,
da bi moga ù grih pasti.
Tio s' za me krv proliti,
ne daj to me pridobiti.
Pokaži mi majku dragu,
satrti će silu vragu. 46
Od spasenja nà put stavi,
jer se ona u tom slavi.
Nek anđeli tute jesu,
mene tada da uznesu,
velika su ta čudesa,
tamo gori na nebesa.
Budi tako volja tvoja,
nek počiva duša moja. Amen.

[MOLITVA, U VERŠE SASTAVLJENA, OD PET RANA ISUKRSTOVI][1] 47

Osim tvojih običajni molitava ovu govori svako jutro, kako se ustaneš, prija neg nadvor izajdeš, promišljajući križ i pet rana Isukrstovi i pet žalosti i bolesti B. D. M., koje najveće imade zà svojizim prislatkim sinkom. Govori, reko, mà skrušenim srcem i s temeljitim ufanjem: doisto oni dan ni u kakvu nenadnju ni napast ne ćeš upast. † U ime † Oca i Sina, † Duha † Svetoga. Amen.

Pomozi nas, sveti križe,
oslobodi vražje mriže.
Moj Spasitelj na teb' visi. 48
Majko mila, kamo, gdi si!
S tobom tko se god zlameni †,
nek s' hudoba okameni †.
Sveti križu, oslobodi
i na suhu i na vodi
nevirnika i zla puta,

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 522).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

zagrni me svoga skuta.
A kad budem izdanuti,
k men' se čini tad ganuti.
Čavla tebe tri probiše
pokornici raj dobiše.
Daj to mi se pokoriti,
da ne budem vik goriti.
Na smrti me obeseli,
pokaži mi raj veseli. Amen.

Očenaš, Zdrava Marija, Slava &c.

—.—

Oče nebeski Bože, smiluj se nami!

1

Svemogući vladaoče,
neba, zemlje, stvari stvorče,
pomozi nas, sveti Oče,
svake zloće nas odskoče,
s milosrđem k nam pristupi,
vrag pakleni nek odstupi. 49
Ja zà ljubav prosim tvoju,
primi k sebi dušu moju,
nek ù raju vik pribiva,
rajske slave te uživa.
Budi tako volja tvoja,
nek počiva duša moja.
Amen. Jezus i Marija.

Očenaš, Zdrava Marija, Slava &c.

—.—

Sinu, otkupitelju svita, Bože, smiluj se nami.

2

Isukrste moj propeti,
svit i tilo, vrag prokleti,
htio s' za nas krv proliti,
od nji ne daj pridobiti.
Teb' molimo, majku tvoju,
nek živemo ù pokoju.
Od zla svakog nas obrani,
duše naše nam sarani.
Amen. Jesus i Marija.

Očenaš, Zdrava Marija, Slava &c. 50

—.—

Duše Sveti Bože, smiluj se nam.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

3

Pomozi nas, Duše Sveti,
od nebesa k nam prileti,
tere nami daj pomoći,
čuvaj dnevu i u noći.
Dušu tebi priporuči,
od sebe je ne odluči.
Sveto Trojstvo svi falimo,
Bog jedini, to molimo:
s milosrđem k nam se gani,
iskrom duha svog nadani,
privedi nas, Duše, gori,
raj nebeski nam otvori.
Amen. Jesus i Marija.

Očenaš, Zdrava Marija, Slava &c.

—.—

Sveta Marija, majko Božja,' moli se za nas.

4

O divico, Božja mati,
tvoju milost daj m' imati.
Majko mila, ne zapusti, 51
primi dušu, kad duh pusti.
Bogorodna, daj pomoći
na pogibli i nemoći.
Oh, Marijo, kruno raja,
sad životu dospi kraja, —
oh, kraljice milostiva,
vidiš vraga holostiva, —
Gospe, čuvaj, njeg obrani,
duše naše ti sarani.
Amen. Jesus i Marija.

Očenaš, Zdrava Marija, Slava &c.

—.—

Kriposti nebeske, smilujte se nami.

5

O kriposti od nebesa,
evo mene grih zanesa.
Tvoje krune po kriposti,
Isukrste, ti m' oprosti.
Za križ, muku, ku podnese,
vražje sile nek slome se.
Ta za ljubav majke svoje

©DiZbi.HAZU

ne zapusti duše moje,
u skupštini svi ostali
nek t' ù raju ù vik fali.
S milosrđem nas okruni, 52
raj nebeski s nam napuni.
Amen. Jesus i Marija.

Očenaš, Zdrava Marija, Slava &c.

—.—

Svi sveti apuštoli i evanđelište,[1] molite se za nas.
Virujem ù Boga Oca svemogućega &c.

Priporuči i skruši se, kako lipše znati budeš, pak se prikrsti, to jest: † U ime Oca, † i Sina, † i Dua † Svetoga. Amen.

Druge, reko, običajne molitve nemoj ostaviti i svojim se pomoćnikom budi priporučiti, svetom krsnom imenu i ostalim tvojim svetim, à navlastito Blaženu Divicu Mariju drži zà svoju pomoćnicu, svetog Franu, svetog Antu i ostale svete i svetice Božje. Ne boj se napasti vražje. Lipa molitva, a golema oproštenja, koji bude svaki dan govoriti, oće dobivati.

dizbi.hazu.hr

[MOLITVA SVETOMU MIJOVILU ARKANĐELU.][2] 53

Pomolimo se. Svemogući, vičnji Bože, budi meni grišniku na
pomoći, obranitelj na svakome mistu svega vrimena
života moga. Dostoj se, Bože Abramov, Bože Ižakov,
Bože Jakovljev, imaj svrhu mene milosrđe; ponizno
te molim, da se dostojiš poslati mi na pomoć
moju arkanđela Mijovila, koji će me čuvati,
braniti i paziti od svake vrste neprijatelja moji
viđeni, neviđeni, tilesni, i duova nečisti, potajni,
očiti i svitovnji. O arkanđele Mijovile, obrani
mene ù boju, da ne bi po | ginuo na dan strašnoga 54
suda. Ja te molim sa svom moću za onu milost, koju si dostojao se imati, i za jedinorođenoga
Isusa Isukrsta, našega Gospodina, da me ti oslobodiš od svi zala, koliko sadańi, toliko došasti,
s pomoći slavne Divice Marije i sa svim skupom
nebeski. Sveti Mijovile, sveti Gabrijele i svì kolici
anđeli i arkanđeli Božji, ja vas molim, da mi
budete na pomoći siromahu grišniku. Što najveće godi
mogu, ja vas molim, kriposti nebeske, da biste se
dostojali učiniti da neprijatelji moji ne bi mi
mogli nauditi ni na putu ni na vodi ni na
kakvu drugom mistu, ni ù kući ni izvan kuće,
ni odeći ni putujući, ni idući ni spavajući,
ni koju mu drago stvar čineći.

---

[1] Apuſitoli i Euangeliſcta.
[2] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 522).

©DiZbi.HAZU

Ovo zlameńe prisvetoga † našega Gospodina Isusa Isukrsta. Bižite, strane protivne, rastupte se, suprotivne, jer izađe lav od kuće Judine i koren Davidov jesu pridobile. Bogu slava, Spasitelju našemu, koji po tvomu križu svetomu i po tvojoj prisvetoj krvi sarani svit, ja te ponizno[1] molim, da me budeš saraniti 55
danas i svi dana života moga. Sveti Bože, sveti jaki, sveti neumrli! O križu † Isukrstov, pomozi mene. O križu Isukrstov, obrani mene. O križu † Isukrstov, oslobodi mene od svakoga zla i napasti. O križu † Isukrstov, čin' me zdrava danas i svi dana života moga.
U ime † Oca i Sina † i Dua † Svetoga. Amen.

SMRT SE S ČOVIKOM RAZGOVARA, PONUKUJE, SVITUJE I AVIZAJE 56

Poslušaj me, ò čoviče, —
ovo sad te smrca viče, —
poslušaj me, naklon' uši,
ako želiš pokoj duši.
S tobom smrca sad govori,
uši, pamet ti odtvori.
Dobro misli, dan ti prođe,
svrhe tvoje ura dođe.
Ja sam smrca, ka t' prireko,
iznenada doću t', reko.
Ti brez grija budeš ako,
poći ù raj móćeš lako
uživati raj z blaženi,
nemoj biti odvrženi.
Ne upusti ovo vrime
paka posli ne kori me.
Ako budeš ti ù griju 57
gdi u muka duše vriju[2],
u ńima ćeš ù vik stati,
zaludu ćeš Boga zvati.
Ču li ovo ti, brat mio,
jesi li me razumio?
Stvari svoje sve privídi,
nama pođ' se izpovidi.
Ak ù grisi jes' nečasni,
brzo pođi ter ne kasni.
Izpovidi grije tvoje,
skruši bolno srce svoje.
Svega srca ti s' pokori,

[1] jate poniznote.
[2] ariju.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

jer ùvridi, ki t' satvori,
ne obsluži zapovidi,
već ù grisi do sad sidi.
Ovo znam ti reći isto,
kod blaženi biće t' misto.
Paz', ù grisi biti nemoj,
a mene se ništa ne boj,
najposlidnji čas kad dođem,
z grobnicom ti pritit pođem.
Bud' pripravan, vele itar,
jer ću doći kako vitar;
morebiti sjutra da ću,
zato pazi, doći kad ću.
Skratiću ti vrime zdravo,
pokorit se nije l' pravo?
Ponukovat[1] na put stavi, 58
zato nama grih ostavi.
Dobra dila ti ponesi,
z blaženi ćeš na nebesi.
Grija smrtni ima sedam.
Prija neg ti smrcu ne dam,
nji očisti sve kolike,
jer ćeš poći u tolike,
živi oganj, strašnu muku.
Oslobodit nejma ruku,
u paklu ćeš ù vik biti,
sumpor[2], čemer, tugu piti.
Ne budeš se pokoriti,
u muka ćeš vik goriti.
Kad ja budem po te doći,
to ti znati ne ćeš moći:
dignuću te iznenada,
kad se tome ti ne nada.
K zemlji ću te oboriti,
nemoj mene ti koriti:
ja ću onda k tebi priti,
kad ne misliš ti umriti.
I ovo ti još dokaza,
da imade druga staza.
Ak'ù griju budeš poći,
ti ù paka imaš doći
dušmanina svog služiti,
na sebe se sve tužiti.
Puno ima ti prilika, 59
kad ja dođem, nejma lika.

[1] Ponnokouat.
[2] Sumpar.

©DiZbi.HAZU
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM CROATICA

Komu blago, komu šteta,
ja aviza à ne smeta.
Svaki brime znaj nositi,
a ja iđem sad kositi.
Ne imaš se s kime priti,
men' s' ne more nitko skriti,
Čekaj to me, kako reko,
od teb' nisam ja daleko:
to malo ti dajem roka,
vas svit zovem zà svidoka.

OD OSUĐENJA JEDNE SIROMAŠNE DUŠE. 60

Daj mi pomoć, mili Bože,
nek razumit narod može.
Dopusti mi od nebesa,
da proglasim sad čudesa,
kako jedna duša cvili,
nek s' po svitu svud glas dili,
osuđena tužna duša, —
svaki narod nek sad sluša.

Duša viče: 61

O virnici Isusovi,
poslušajte sad plač ovi,
ovo ćete otvoriti,
kak' ù paklu jest goriti.
Tuge, muke, tužne mene,
jao srca kom kamene!
Jer ùvridi smrtno Boga,
osudi me radi toga.
Zà opake moje čini
men' zà paka sud učini.
Proklestvo će svaki zvati,
koji z grijom bude spati.
Nà pokori tko ne kleči,
svit i paka š njim s' baleči.
Poslušajte moje glase,
paka misli svaki za se,
Po naravi živi svita
i njegova drža cvita.
Naslađenja, ka mi biše,
nek u srca svaki piše,
sve s' ù čemer sad okrenu,

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

nasladenje izkorenu.
Nuto muka i bolesti,
gdi grih čini men' dovesti,
gdi ću ù vik pribivati,
nigda svrhe ne imati. 62
Neharnosti, jao, grdo,
dobro činit biše t' tvrdo.
Već poslušaj, tužan ludi,
od grija se sad probudi.
Svitovnja su nasladenja,
zà paka su osudenja,
pak što more biti gore,
gdi me s moji dili kore.
Lipe stvari, koja vida,
ispraznosti svake slida.
Zmije sad mi srce kolju,
tilu pusti jer nà volju.
Nasladenja ima svaka,
otvoriše sad mi paka.

Olost

Za veliku olost moju
ovo tužna gdi sad stoju!
Ja ne misli, da ć' umriti
nit da ću se pokoriti.
Zà olosti moje take
sada vidi muke svake:
nas svakoga škripa zubi,
a nut kako s' sad izgubi.

Lakomost i bludnost 63

Sastaviti želja blago,
to mi biše vele drago.
Cažnja mnogo za bludosti,
to slidija vele dosti.
Zle sliditi stvari ine,[1]
sad propado ù dubine.
Odovle se ne povrati,
zaludu se s vragom brati.

---

[1] hinne.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Srčba

Ovo sada duša trpi,
jer nijedna ne pritrpi,
narav pusti srditosti,
nitkom ne kti da ja prosti.
Grmljavina srčbe staše,
to ne gleda, ki plakaše.
Svak' otija da me štima[1],
ovo paka sad' m' uzima.

Proždrlost

Nasladenje moje biše
isti, piti stvari lipše.
Volja postit nigda ne bi,
već veselo stati sve bi. 64
A sada se tužan kajem[2]
ter sam sebi smrcu dajem.[3]
Karam sada pamet udu,
al to mi je sve zaludu.

Nenavidost

Što već biti more gore,
u vražije dođo dvore.
Nenavidóst sve ja sliđa,
kad ù koga dobro viđa
ali blago al odiću,
nenavidost odma piću;[4]
stala bi se u seb' gristi,
ove muke sada isti.

Linost

Mnogo mene linost muči,
jere dobra ne nauči.
Lin za dobro činit bija,
na zlo hitar svako ktija.
Umriti se ne spomenu,
a sad gorim ù plamenu.

---

[1] ſtima. — Grabovac piše i »ſctimati«.
[2] kijem.
[3] dijem.
[4] od ma pichiu. — U Grabovca se češće nalazi: čemer piti, tugu piti.

©DiZbi.HAZU

S paklenoga pođo dili,
od dobra se sveg razdili.

Duša se obrati k Isusu i moli 65

Oh, Isuse, Božji sinu,
za čovika ki priminu,
osudu mi priobrati,
ja ću moje grije prati.
Da ne iđem ja ù paka,
budi volja tvoja taka.
Zà prisveti križ i muku
digni svetu svoju ruku.

Isus duši

Dušo grišna i opaka,
jer m' učini protiv svaka?
Zarad tvoga naslađenja
sada trpim ùvriđenja.
Sad li si se kajat pošla,
kad vrimena jesu prošla?
Pođ' ù paka, vičnje muke,
ter se s vragom drž' za ruke.

Duša Isusu

Dakle, slatki Gospodine,
ka s' ne more da od ine
već goriti dneve noći,
podaj to mi ke pomoći. 66
Glas vapaja usliš' moga,
milosrđa daj mi tvoga.
Na svit jesi ktio priti
i na križu za m' umriti.

Isus duši

Sa svim tizim što ti viliš,
oć', ù paka da se diliš,
nek ti vrazi daju muku
i poznadeš moju ruku
zà opaka tvoja dila:
svitovnja su t' bila mila.
Pripravan ti raj bijaše,
a ti vragu napijaše.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Duša Isusu

Ja te vidim, milostivi,
ukaž' mi se dobrostivi!
Da osudi tužnu mene,
jao srca kom kamene!
Mal ponizno jošte molju,
milostivu prigni volju:
da ù paklu nisam vika,
daj mi koga godi lika.
Rad pameti moje lude
nek toliko godin' bude, 67
koliko je kapi mora,
listja gore svakog bora,
zvizda, piska oko mora,[1]
imati ću razgovora.

Isus duši.

Zaludu su tvoji glasi,
osuđena ù vik da si!
Ti zaludu pitaš moći,
kad te ne ću ja pomoći.
Nije vrime od milosti,
pođ' uživaj sad holosti,
ne godine ni zà vike,
stoj ù paklu sve u vike.

Duša Isusu

Gospodine dragi, mili,
još se na me tužnu smili.
Ti ugasi srčbe svoje
rad ljubavi majke tvoje.
Ma kada je tvoja volja,
da pribivam ù nevolja,[2]
molim, daj mi družbu svetu,
da na putu men' ne smetu.

Isus duši. 68

Pođ' ù paka s vrazi klati,
gorke muke ù vik pati,
pripravljene koje su ti,
smrada, otrov, zla nasuti.
Drugo mene ti ne moli,
veće k vragu pođi doli.

---

[1] o Komora.
[2] ù ne uoglita.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Duša se okrenu Gospi.

K teb' s' utičem, Gospe moja:
milosrđa gdi su tvoja?
Oslobodi, draga majko,
tebe molim svakojako,
od djavola i od muka.
Kamo, Gospe, tvoja ruka?
Oslobodi, draga mati,
moreš milost tu imati!

Gospa duši.

Zaludu su moljbe tvoje,
ne pristaju moći moje.
Ti zaludu dižeš glase,
nije nikog da te spase.
Jer slatkoga moga sina
od svi stvari gospodina
ti ùvridi i pogrdi,
pođ' ù pako doli tvrdi. 69
Zà opaka tvoja stala
dostojna si sto pakala.

Duša se obrati k anđelom.

O anđeli, Božje sluge,
sad vidite moje tuge.
O duhovi vi blaženi,
ovo sad sam odvrženi.
O kriposti od nebesa,
o Božija vi čudesa,
izbav'te me ove muke,
oprostite vraga ruke.

Anđeli duši.

Dok na svitu jesi bila,
tada jesi to dobila.
A misli ti vazda biše,
da ćeš živit jošter više.
Svake vrste grije čini,
od bludnosti ke načini,
zlo od svita dilo svako,
zato pođi dol' u pako.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Obrati se duša k svetim. 70

Patrijarke i proroci
i ostali sveti oci,
apoštoli, učenici,
vi blaženi mučenici,
o blaženi svake struke,
uzdignite Bogu ruke,
oslobod'te od nevolje,
srdašce mi tuga kolje.

Sveti duši.

Dok na svitu jesi stala,
jer nas onda nisi zvala?
Sad te pomoć nitko ne će,
zaludu ćeš vikat veće,
kad nesrićna ti ostavi,
za te ki se na križ stavi.
A za zdravje, ljubav tvoju
Isus proli krvcu svoju.

Slidi

Pođi, dušo ti nemila,
po tvojoj si volji ktila:
tako da si s' ùtopila,
na svitu si to dobila. 71
Bud' prokleta od svi stvari,
Isukrsta jer privari.
Kad s' otila, da je tako,
a ti pođi sad ù pako.
Koga do sad ti uzsluži,
nek te putem sada združi.

Duša Isusu.

Mal najposli, moj Isuse,
protiv stali gdi svi su se,
mene posla tu cviliti
i od teb' se[1] sad diliti,
u paklenu peć goriti,

[1] Otebſe.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

neprijatelj men' moriti.
Isukrste svemogući,
tu me pozri ùmirući!
Jao, jao, tu glasova,
daj mi tvoga blagosova[1]!

Isus duši.

Pođ' od mene, izdajnice,
za te podni ke ranice,
na nje krvcu proli koju,
sve za ljubav, dušo, tvoju!
Jer ostavi svog propeta,
tavna[2] dušo, bud' prokleta.
Što l' blagosov pitaš za te,[3] 72
sad proklestvo mećem na te.

Duša ù sebi govori.

Sad ne imam nikom poći.
Isusovo moli ime,
on mi reče: »Nije vrime«
Gospu dragu zatim moli,
osudi me: »Pođi doli!«
Mol' anđele i sve svete,
osudu mi daš' opete,
svi govore meni tako:
»Nesrićnice, pođ' ù pako!«
Jao, tužna, cvili[4] sada,
odbačena vidiš kada,
gdi rad mala naslađenja
steko vičnja osuđenja.
Svit i tilo, vrag privari,
pođo slidit ja nji stvari.
Naslađenja biš' hipovnja.
Muke, cike, oganj vrući,
sve se stoji ùmirući,
mali smrce ovdi nije,
niti duše svrha bije.
Oh, svitovnji ki ste prazi,
kako vam se smiju vrazi!

---

1 blaſoua.
2 Tanna.
3 date.
4 Czceli.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Vrazi.

Zloće dušu pridobiše, 73
vrazi tužni tu podbiše,
mučiti je strašno staše,
svake muke njojzi daše.
Izmučiše svakojako,
savezaše mnogo jako:
muke biše svake vrste,
što ne prosti, Isukrste.

Vrazi duši govore.

Kad Isusa ti ostavi,
za te ki se na križ stavi,
svoju krvcu za te proli,
odi sada s nami doli.
Ki ne ljubi Boga sami,
u vik oće stati s nami.
Jur si znala, da je tako,
odi s nami sad ù pako.

Slidi.

Isukrsta tko ostavi,
u ruke se vraga stavi,
on ù paklu š njime gori:
»Jao, jao« sve govori. 74
I tko naše stope slidi,
u nevolji ù vik sidi.
Kom je drago holu biti,
ovi sumpor valja piti.

Vrazi.

Vodeć dušu vrazi tako
ulizoše š njom ù pako.
Oko nje se svi skupiše,
razdirati nju zdupiše.
Tu nje š njima stade vika
neharnosti od čovika.
Svake muke oboriše,
paklu vrata zatvoriše.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

TUŽBA DUŠE OSUĐENE, KOJU ČINI PROTIV TILU SVOME I SVIM UDI TILESNI, — PLAČE, VIČE I GOVORI.

Protiv čoviku.

Jao, tužan ti čoviče,
kako z grijom to običe:
sve zà svitom kti klapati,
nigda ne kti zaplakati
ti rad grija, ke učini,
već po volji svita čini,
nit promisli, ki t' satvori, 76
nit pristade ti k pokori.
Prid križ nikad ne poteče:
»Prosti, mili!« to ne reče,
»Zgriši, Bože, prosti meni!«
U to biše ti kameni.
Sve zà vragom eto odi,
kud je ktio, tud te vodi.
Kako ćeš se saraniti,
kad se ne kti njeg braniti,
svita, vraga, tvoga tila,
al ti duša nije mila?
Kamo tvoja dobra dila,
ka sužnjica ja sam bila?
Sveg života tvog mladosti
sve zlo slidi, ne bi t' dosti.
Evo sada smrca dođe,
kud ti sada duša pođe?
Što učini od men' tužan,
kako jesi Bogu ružan!
Zlo prid oči ti ne stavi,
evo sad te grih ostavi.
Neprijatelj duše jesi,
ne znaš, ka su na nebesi.
Plakati je men' zaludu,
jer mi dade sad osudu. 77

Protiv glavi.

Starešina bi o sebi,
sva podložna biju tebi,
mal se tužna loše vlada,
ti otiše sve bit mlada.
Ne znade se ti vladati,
svitom, s vragom sta kladati.
Nut kako te privariše!

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Duša tvoja sad uzdiše.
Zla i dobra u teb' stoje,
nejma pomlje duše svoje
ni zakona Božijega,
nego slidi vražijega.
Ti si uzda, timun broda,
jer me sada vragu proda?
Ti zà svitom ići stade
pak osudu meni dade.

Protiv pameti.

Što učini ti, pameti?
I tebe ću ù vik kleti.
Ne kti stvari izviditi,
zlo za glavom već sliditi.
Njoj se ne kti ti opriti
niti misli, da ć umriti.
Tko t' učini, tko li stvori, 78
jere njega ti ne dvori,
neg već vraga paklenoga,
a ostavi jedinoga?
Tko li krvcu proli za te?
Sad proklestvo mećem na te.
Ne kti imat uspomene,
jao sada tužne mene!
Sva Božija dobro znade,
jer osudu meni dade?

Protiv razumu.

O razume, na te vičem,
jer rad tebe paka stičem.
Dobro u zlo ti okrenu,
milost Božju izkorenu.
Ti s' odvrže, njeg ostavi,
u ruke se vraga stavi.
Raj i paka ti to znade
pak me vragu tako dade.
Milost Božja željna biše,
saraniti mene ktiše.
Vikovńosti dvi velike:
raj, u kom su svake dike,
a u paklu muke svake,
od pokoja nije zdrake, —
to zaludu da ti[1] znade,
kad osudu meni dade. 79

[1] dati

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Protiv volji.

Rad opake tvoje volje
sad ja iđem ù nevolje.
Ti milosti ima ključe,
izvadiše ka pod muče.
Od milosti ti odpade
pak me crnom vragu dade.
Koliko te Isus čeka
na pokoru, ne bi l' kleka;
razapete drži ruke,
koji za te podni muke,
da t' zagrlit kako more,
da uživaš rajske dvore.
Ostinuta kako kami
vidiš li me u suzami?
Sunce zajde, tmina pade,
sad osudu ti mi dade.

Protiv kosam.

Kako tužan goji kose,
druge stvari, ke se nose,
da s' o tebi lipo viju.
Naslađenja to ti biju,
ter se š njima ti ponosi.
To osudu men' donosi. 80

Oči.

A nut tvoie crne oči,
nigda ne kti da jih smoči,
da ti bude oprošteno,
već sve gleda nepošteno.
Sve koliko tilo vodi,
izpraznosti svake plodi.
Ja s' napuni čemer ida
nepoštena rad tvog vida.
K opačini prignut znade,
sad osudu meni dade.

Uši.

O nesrićne ke ste uši,
što dobiste tužnoj duši!

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Priklonite vazda biste,
nepoštenja slišat ktiste.
Prinosiste tuđe stvari,
sve radiste o privari.
Na pokoru jednom kleče,
izpovidnik što ti reče?
Vi od toga[1] niste glusi,
to nečisti biše dusi.
Malo potle ti ne znade,
već osudu sad mi dade.

Obraz. 81

Ti obraze ò veseli,
prijatelje s kim naseli,
ti si lipo ukaziva,
izpraznosti k seb' doziva.
Kako oko malo trenu,
ta se k tebi svak' okrenu.
Ti varati lipo znade
pak osudu meni dade.

Jezik.

Budi proklet ti, jeziče,
premda s' mekam, ke isiče,
dignu slave i poštenja,
smutnje koje, prinošenja.
Bog t' učini, da se fali,
a ti kako ogan pali.
Svit i vraga falit stade
pak osudu meni dade.

Grlo.

Proždrlosti tvoje grlo
isti, piti biše vrlo.
Čini stvari tila tvoga, 82
nigda falit ne kti Boga,
na svitu se tako pusti,
sve t' zalogaj bì ù usti.
Uztegnut se tog ne znade,
već osudu meni dade.

---

[1] otoga.

©DiZbi.HAZU

Srce.

Brz bijaše na zlo, planu,
od zloća se ne ostanu.
Dobro činit bi ledeno,
na zlo vruće i medeno.
Prigiba se na zlo srce,
ne spominja nigda smrce,
il da reče »Sgriši« pače,
al za grije kad zaplače.
Ti bi gnizdo[1] smrtni grija,
u teb' zloća prostorija.
Ostinuto sve ti stade
pak osudu meni dade.

Ruke.

Jao bile, tužne ruke,
sad dajete meni muke.
Na te s' plaču dica, starci,
kakvi vaši biš' udarci.
Prifatiste i ubiste,
sirotice razcviliste.
Otimaste i raniste[2],
od grija se ne braniste.
Vaša zloća skoči kade,
to osudu meni dade.

Noge.

Jao tužne moje noge,
obađoste zemlje mnoge.
Vi zà vragom sve odiste,
nek s' narodi drugi sviste.
Nà pokoru doć ne ktiste
al od svita to ne smiste,
al su s vragom taki pati,
jer se k Bogu ne povrati.
Sad itrina vaša stade
pak osudu meni dade.

---

[1] Kgnizdo. — Grabovac redovno piše »gnizdo«, a to bi se po njegovu pisanju moglo čitati i »gnjizdo«.
[2] raſniſte.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Tilo.

Ti prokleto budi, tilo,
otijaše bit pritilo,
narešeno sve bi stalo.
Što ti služi tvoje salo?
Ti nasiti svako udo, 84
a pogubi mene ludo.
Skupi zloće i holosti,
kako Bog će[1] dat milosti?
Ti ne misli dila kraja:
dva ne moreš imat raja.
S crnom zemljom kad zasuti,
ti se imaš sve prosuti.
Oh, prokleto budi, tilo!
Da s' ne budeš ti rodilo,
koliko bi bolje bilo.
Osudi me tvoje dilo.
Kak' ù grisi tužan spava,
koliko sam tebe zvala
i na dobro tebe vodi,
ti se k vragu sve povodi.
Čini svitu sve na volju,
meni tugu i nevolju.
Od dobra se ti sakriva,
pak ja tužna sve sam kriva:
ja sužnjica ù teb' bija,
od zla tebe još odbija.
U jedno nas Bog satvori,
u teb' bija ù zatvori.
Ti ù zemlju doli leže,
a zloća se na me sleže.
Osuda će biti moja,
a crna će zemlja tvoja. 85
Zaludu te ja nukova,
kad sotona teb' zakova.
Vas se[2] vragu ti pridade,
pak osudu[3] meni dade.

VERŠI OD NEDILJE. 86

Nedilja je, bratjo, danas,
Kad se Isus rodi za nas,
Bog i čovik, dobro znajte,
u svem njemu slavu dajte.

---

[1] Bochie.
[2] Vaſe.
[3] oſuda.

©DiZbi.HAZU

Ne samo se rodi danas
sin vičnjega Boga za nas,
mal učini stvar izvrsnu,
u današnji dan uzkrsnu.
U današnji dan Duh Sveti
nà krstjane doli sleti,
koji grije sve podnese,
pot kojim[1] se nebo trese.
Reče Isus ù nedilju:
»Ja svakome dare dilju.« 87
Apoštolom on to reče,
ki nam rajske dvore steče.
Duhom Svetim sve nadili
i po svitu nji razdili.
Pokle Isus k Ocu side,
u nedilju Duh Svet pride.
Mi nedilju svetkujemo,
jer ù Boga virujemo,
Ako ćete slavu vičnju,
koju ćete stvar već pričnju:
dan nediljni vazda slavi,
to nikada ne ostavi.
Šest je dana nami poda,
da trudimo zemlje ploda,
a nedilju obra za se;
tò učini, ki nas spase.
Svi ù crkvu mi hodimo
i Bogu se pomolimo,
da nam naše grije prosti
i nebeske da radosti. Amen.

OD NESRIĆE Z GRIHOM STATI[2] 88

Glas svud dajem sad općeni,[3]
z grihom jesu ki spućeni,
nek počuju ove glase
i postupe malo na se.
Poslušaj me malo, tužan,
svak' je z grihom Bogu ružan;
otvrdnost je jošter gora,
u paklu je njim pokora.
Sve nà grisi bija stazi,

---

[1] Potkoihm.

[2] Od Neſtichije Zgrihom ſtatati. — U Grabovčevu pregledu sadržaja **knjige** (str. 522) taj natpis glasi: Od Neſrichie zgrijom ſtati.

[3] hophijeni.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

već se, tužan, svaki pazi.
A nut meni što s' dogodi,
grih čovika na što vodi.
Dogodi se iznenada,
kad se tužan i ne nada.
Lego doli, stado spati,
smrt pristupi tada zvati,
ona dođe iznenada,
ja se od nje i ne nada.
Neprijatelj tu naskoči,
otvoriti nije oči.
Brez svetije sakramenti
sva dođoše na pameti, 89
sva opaka dila moja,
nek prilika bude tvoja.
Jedne riči nè izusti,
tako spivši dušu pusti.
Pogibliju koji ljubi,
u njojzi se svaki gubi;
ne dadu se povratiti,
čine svita sva skratiti.
Sudac tade tu se stvori,
ove riči men' govori, —
kolda niza nj krvca teče,
ove riči meni reče:
»Nut pogledaj, izdajniče,«
strašnim glasom tada viče,
»koju krvcu proli za te!
Sad proklestvo mećem na te.
Nesrića ti budi veća,
jer okrenu k meni pleća.
Na pokoru tebe čeka,
»Ja se kajem« ne bi l' reka.
To t' se srce većma kami,
vrag te zove: »Hodi s nami!«
Ne kti slidit svog propeta,
uvik, dušo, bud' prokleta.
Veliku ti ljubav nosi,
a sad muke pođ' podnosi.
Kog na svitu ti ùsluži,
nek t' u paklu ù vik združi.
Nisu za te druge riči: 90
pođi s vragom, š njim se priči.
Osudu ti evo daću,
ter za dila primi plaću.«
Isus riči govoreći,
stoja prid njim sve trepeći.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Kako Isus rič izusti,
neprijatelj tad zausti.
Kak' osudu meni dade,
vrag mučiti nama stade.
U ti muka kolda rado,
u dnu pakla š njim propado.

UZBUĐENJE OTVRDLA GRIŠNIKA[1]

O otvrdli i kameni grišniče, poslušaj, što Sveto pismo viče:

Dosta, više nemoj za svitom klapati. Klekni prid križem plakati. Dosta s vragom odi i njega dvori. Nut otvori oči, pogledaj gori: promisli stanje raja i pakla, tvoje i vikovnjosti. Prosi sada od Boga milosti. Ustani gori, ò otvrdniče, odavna te Bog čeka nà pokoru, à danas ti rok izodi. Ustani gori, s pokorom odgovori.

— Mà danas ne mogu, nejmam vrimena. Sjutra ću.

— Ustani gori s pokorom i z bolesni suzam odgovori, dok te još 91
čeka. Tko zna, oće li sjutra.

— Mali reko, da danas nè mogu, nejmam vrimena. Sjutra ću.

— Ustani gori, skrušeno se izpovidi i pokori, dok imaš vrime. Ne gubi svoje spasenje. Danas je vrime, à ne ćeš, a kad budeš ktiti, onda ne će vrimena biti.

— Mali reko, da ne mogu danas. Ne mogu, nejmam vrimena. Sjutra ću.

— Promini žvot, ostavi vraga i njegova naslidovanja.

— Mali ne mogu od manje.[2]

— Poćeš k vragu ù paka sve gorke, teške i žalosne muke podnositi. Nigda Boga ne ćeš viditi.

— Mali reko, ne mogu od manje; a pak ni tamo ne ću sam biti.

— Ma žalostan i tužan, koju ćeš od te družbe pomoć i razgovor imati nego veću tugu, žalost i skončanje?

— Ma što mi reče, ni ja toga danas ne mogu činiti.

Čuste li, što otvrdnuti grišnik govori: danas nejmam vrimena; sjutra ću; ne mogu od manje.

Život kakav, svr'a taka,
zà opake stoji paka.
za tilom se čovik vodi,
pak ù paka duša odi. 92

[1] UZBUGENA. Otuardla griſcnika. — U Grabovčevu pregledu sadržaja knjige (str. 522) glasi taj natpis: Uzbigegne otvardla griſcnika.

[2] od Mugne.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM CROATICA MDCCCLXI

Sva na volju tilu pusti,
duša k vragu, kak' izusti.
Čovik tilo lipo rani,
duše nejma tko da brani.
Čovik dobro tilo goji,
neveselo duša stoji.
Zaludu je bit pritilu,
nek je veći smrad ù tilu.
Tilo toviš česa rada,
nek je u njem veće smrada.
Tilo reši, lipo kiti,
a vrag dušu teb' uhiti.
Tilu dade svita slasti,
duša pade ù napasti.
Zemlja zemlju neka gnoji,[1]
a na muka duša stoji.
Tilu dade ti na volju,
duša pođe ù nevolju.
Crvi tavno tilo dile,
a u paklu duše cvile.
Tilo, reko, crvi toče,
oko duše vrazi skoče:
jere[2] dušu vragu daješ,
kada za zlo ti poznaješ.
Srčbe Božje nejmaš straha,
tilo nije šaka praha.
Naslađenja ka su kipa,
sva prolaze jednog ipa,
a čovika ka s' veselja,
zatim nama neveselja.
Čudna čuda od nebesa,
na smrt dođu kad tilesa!
Sto godina dan se čini,
a ne misli, što učini.
Nuto vitra, gledaj vrime
nama drugo to zatime:
svita, reko, sva s' ipovnja,
već mislimo, ka s' vikovnja.
Raj i paka dobro znate.
Svita poći s čim imate?
Kad budete na sud stati,
kako ćete razlog dati?
S čime ćete na sud doći,
kad budete svita poći?
Promislite vaše grije,

[1] k' gnoih. — Moglo bi se čitati također »gnjoji«.
[2] Irre.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

izpovidi zloće prije.
Pokori se svega srca,
prija neg ti dođe smrca;
čin' pokoru za mladosti
pak uživaj vik radosti. Amen.

PONUKOVANJE GRIŠNIKA, KAKO IMA GRIJE NENAVIDITI I OD NJI BIŽATI. 9

Mnogo se puta događa, da pamet poznaje istinu i što je za bolje, mal je volja odveć slaba niti se usiluje ono, što joj pamet prinosi i prikazuje. Zato k razlozi se ima priložiti, što je pamet uči. Za tu svrhu mećem ove razloge, što slide.

Ako je nedospivena i neizvršena lipota i dobrota Boga svemogućega, dostojna je, da se nejma z grisi ùvriditi, ma s nedospivenim načinom ima biti ljubljen i služen s toliki kriposti.

Daklen, zašto čovik nejma grije nenaviditi i od nji bižati, koji grisi jesu privelko ùvriđenje istoga Boga?

Ako je Bog tvoj stvoritelj, upravitelj, dobročinitelj, gospodin i otac; — àko te je toliko ljubio, gdi je dao svoga vlastitoga sina, neka bude za spasenje tvoje, umri nà drvu križa; — ako ti sve brez pristanka čini tolika nedospivena i neizvršena dobra, daje ti kriposti, jesi njegovo stvorenje,
sluga i sin, — daklen, budući taki, jesi pridužam ljubiti ga, služiti ga, što- 9
vati ga i ostala.

Zašto daklen nejmaš bižati i nenaviditi grije, koji su privelika ùvriđenja njegova?

Promisli i procini veoma, o grišniče, božanstvenu pravdu i njegovo mogućstvo; znaj dobro, da je probuđen nà srčbu zaradi grija s velikim pogrđenjem na grišnika, imaš se veoma strašiti i bojati, da će učiniti osvetu zaradi rečeni ùvriđenja i pogrda, koje se čine protiva njemu. Jeda si ti veći nego li Lucifer i njegovi naslidnici? Da, Adam i drugi ljudi ne biše li toliko zaradi grija pokarani i izmučeni?

Ne znaš li, da je sud potriban, da svak' ima dati razloge zà svoje grije, zloće i ostala? Zašto ti ne misliš od smrti, kada ti dolazi volja i napastovanje zà sagrišiti?

Procini raj nebeski i znaj dobro, da ga je Bog zabranio grišnikom nepokornim ù grisi, à dopustio onizim, koji biže i nenavide grije, porušuju i s pokorom pomršiju[1] grije.

Promisli i procini dobro nedospivene i neizrečenè tuge, nevolje, bo- 9
lesti, žalosti i ostala od ovoga svita i života: rati, kuge, gladi, smrti, ostala. Znaj dobro, da su to sve pokaranja i pogrđenja zaradi grija.

Duša tvoja budući toliko lipa, plemenita, svitla i čista, pak je ti z grisi poganiš, brljaš, kaljaš i ostala. Ti se otijaše sada diliti i odmetnuti od tvoga ljubeznivoga oca Boga, à metnut se ù ruke i sužanjstvo vraga paklenoga, največega tvoga i Božjega neprijatelja. Ne vidiš li, zakon Božji da je vas kolik ljubav i dobrota i ne uzdrži drugo nego korist tvoju?

[1] pomarʃciju. — No isp. Cvit razgovora, 283: pomarʃcuje grije

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Za jedno sramotno i nepošteno naslađenje od puti, što jest jedna živina smrdljiva, ili za prignutje od odiće, što jest prah i blato, ili naglasiti se, što jest dim i osin, ter ti oćeš prodati rečenome vragu dušu svoju?

Ne znaš li, da ti grih diže tolika dobra i napunja tolika zla? Čini ti izgubiti milost i prijateljstvo Božje, raj, mir i naslađenje od srca. Uzrok
je od svi zloća i čini te kriv | cem od svi muka. Jeda je to nemoguće, da ti 97
ne ćeš nenaviditi i bižati od grija?

Kada ti činiš jedan grih, ti smućuješ i zlovoljiš svu koliku skupštinu nebesku. Mà kada ga razbiješ s pokorom, onda daješ toliko veselje. Misli daklen, je li pravo da ti ostaviš i nenavidiš grije. Nut promisli sina oca od obitoli, koji povrati se k ocu svome, od koga ćeš naučiti, kako se nejmaš oddiliti od oca tvoga nebeskoga. I ako bi se po nesrići od njega rastavio i odilio, nama se čini k njemu povratiti, jer ćeš ù paklu svake muke vrste ù vik podnositi.

Promisli dobro kralja Davida, svetoga Petra, Mandalinu i ostale, koji će te naučiti i ukazati, kako imaš nenaviditi i od grija bižati. Ali morebiti da ti misliš i sumiš, da ti Bog ne će biti na pomoći, da grih moreš nenaviditi i od njega bižati?

Ma ako li ti budeš grih nenaviditi i od njega bižati, ti ćeš naći ù srcu svome toliki mir, pokoj i veselje.

Gledaj Isukrsta nà križu izranjena z dračami, s čavli, s udarci, suli-
com, | bolesti, muke i ostala, pak ti misli, imaj znati, da je to privelika 98
nenavidost od tvoga grija.

Ako je on nenavidio toliko grije tuđe, koliko većma ti imaš nenaviditi grije svoje? O nearni i nesrićni bludniče, procini Isukrsta, divca čista, koji pobiže od svoji nasladenja tilesni i zagrli nà križu privelike gorke muke.

O olniče, procini, koliko je umiljen i ponizan, pogrđen i bijen tvoj Gospodin!

O grišniče, povrati se u se istoga, misli dobro, tko je oni, koga ti uvriđuješ, — što si ti, što ga ùvriđuješ, — koliko je teško i nepravedno tvoje ùvriđenje. Razgledaj i promisli dobro, pak se metni uput grije nenaviditi i od nji bižati.

SKRUŠENJE.

Svemogući sveti Oče,
svega svita vladaoče,
Isukrste moj propeti,
pomozi nas, Duše Sveti!
Sveto Trojstvo, Bog jedini, 99
nut me sobom ùjedini!
Srce moje grije striže,
ja od njega činim križe:
nenavidit, nji bižati,

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Boga molit, ne ležati.
Znam, pun jesam ja nemoći,
Bože, tvoje daj pomoći.

U ime † Oca †, Sina † i Dua Svetoga. † Amen.

UZBUĐENJE LINCA.

Nuto linca život spazi,
gdi sve stoji nà zloj stazi.
On od svita slidi zloće,
još govori: »Bog pomoće!«
Pak sam počme govoriti:
»Sjutra ću se pokoriti
zašto danas nije vrime« —
dan prolazi à zatime.

»Daj da slidim svita slasti,
lako se je paka spasti.
Al kad budem na smrt poći,
izpovidnik tad će doći,
duša prije neg izdiše.
Zloća ne ću slidit više, 100
tako ću se pokoriti«.

Tužan stane sam zboriti:
»Il ću srcem uzdanuti,
Bog se oće tad ganuti.
Milostiv je, oprostiće.«
Nejmaš, linče, tada sriće,
mnogi sveti to govore:
saranit se ta ne more,
kad izdane, jao, duša!

Bog molitve tad ne sluša.
Čini dobro, dok je vrime,
Boga moli à zatime.
Život kakav, svr'a taka:
dobri u raj, zli ù paka.
Svitu koji tako dvori,
on u paklu ù vik gori.

PRILIKA GRIŠNIKA I POKORNIKA. 101

Ustan'te se, vi krstjani,
ter misliti svaki stani.
Evo dajem vam priliku,
nosi sobom stvar veliku:

©DiZbi.HAZU

u tavnici sužanj da je,
sidžirom[1] je vezan, kaje.
Na njem nebge i lisice,
straže gore od risice.

Zna, da ima poginuti,
otle nije pobignuti.
Gleda vrata otvoriti,
kada će ga ùmoriti,
da na muke njega vode.
Kako ure njem prohode:
sve čas po čas tužan preda,
eto krvnik kamen gleda.

Ne b' imao već' radosti,
nego život da s' oprosti
il da dobar glas dopade:
»Sad se ne boj, zdrav ostade,
već se nemoj pripadati!«
Glas da bude dopadati, 102
dvi su stvari to najveće:

»Kralj zgubiti tebe ne će,
on zà sina uze tebe
i zà ljubav daje sebe,
baštenika oda svega
nà kraljevstvo to zove ga.«
To su stvari privelike,
imademo te prilike

— sad imajte razumiti,
nit imate posumiti —
u jednome pokorniku,
kad pristupi spovidniku:
grija biše rad smrtnoga
sužanj vraga paklenoga.
Tužan grišnik upa biše,
za nj otkupe vrag ne ktiše.

Bi osuđen vik ù muke,
grih pridade vrag' ù ruke.
Nek se kaje svog vrimena,
teška nosi pak brimena.
Gdi nebeski raj izgubi,
nut kako ga grih pogubi,
mali grišnik ka s' pokori,
nà pristolje stane gori.

---

[1] Sinçiromije.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Skrušeno se on pokaje,
u te grije upa da je. 103
Drugo nije on vraž ji,
učini se sin Božiji,
baštenikom svega raja,
toj radosti nejma kraja.
Nà pristolje metne svoje,
kraljestvo je eto tvoje.

Gledaj sužnja vražijega,
sada sina Božijega:
grih osudi njeg ù muke,
a Bog primi k seb' u ruke.
Farauna sada kralja
prilikovat vami valja,
kad Jozipa iz tavnice,
iz žalosne tu stanice;

— dobro znate, da bi isto,
u Egiptu to bi misto —
to ne samo da g' oprosti
i učini njem radosti,
gospodarom njeg učini,
što mu drago neka čini.
Sve kraljestvo njemu vrže
i svoj prsten s ruke trže.

»Samo ove krune[1] moje,
sve što imam, to je tvoje.«
Promislìte tu prominu,
nut kako se ovo minu!
Svak' pripravan imaj stati
i ne ima z grijom spati.
Ako kada po nesrići 104
zapovidi budeš prići,

ter ùpade ti ù grije,
zaboravi Boga prije,
pokori se ure iste.
Spomen'te se sada, gdi ste!
Čovika je srce voće,
Bog prostiti oće zloće,
samo srce od teb' pita,
jer je u njem miris cvita.

---

[1] krume.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Blaženi su pokornici,
Isusovi naslidnici.
Ova jesu sva ipovnja,
a onamo pak vikovnja.
Spomenu ti ovo prije,
izpovidi nama grije.
Ti u grije, paz', ne tiči,
od Boga se ne odmiči.

Sjutra tilo zemlja biće,
dosta crvom biti piće.
Od grija se svi odluči,
dušu Bogu priporuči. Amen.

[OD] MOGUĆSTVA BOŽJEGA 105

Na svitu se izreći ne more,
koja Vičnji učiniti more.
Snaga, jakost Boga velikoga,
nada nj većeg ne ima nikoga.
Njegova je desna mnogo jaka:
u trenuće more zgubit svaka,
svit zgubiti, drugi satvoriti.
Tomu protiv nemoj govoriti.

A kad oće učinit zlamenje,
tad se trese dublje i kamenje, 106
sinje more, a i crne gore,
i tresu se, ka se godi stvore:
ravna polja, visoke planine,
reko, brda, lijepe ravnine,
i ore se dvori i gradovi
i na svitu lijepi stadovi.

Na nebesi kolike promine,
brzo jedno iza drugog mine.
Zla vrimena, à godina liva,
dragušica meće, kako siva.
Grmljavina, gromovi pucaju,
sinja mora ù kraje kucaju;
u dubina koje[1] ribe stoje,
kad to vide, i one se boje.

---

[1] kije.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Razumismo od vodenog suda,
što se biše dogodilo svuda:
kad se dignu voda do oblaka,
tad potopi na zemljici svaka.
Osta Noje ù korablji tankoj,
da narodi po zemljici svakoj.
Š njim simena po imenu zvana
nami jesu ù poznanje dana.

A kada li sud općeni dođe,
sveg stvorenja pomanjkanje pođe,
— čekamo ga, da će brzo doći —
nitko s' ne će saraniti moći.
Zemlja, stina, a i crne gore,
sve goriće, a i sinje more. 107
Stvar nijedna ostanuti ne će,
istinito izgoriti sve će.

Tog mogućstva izreći ne mogu,
dajmo fale Gospodinu Bogu,
da moremo pridobit napasti,
u sužanjstvo vraga ne upasti.
Čovik more ù ime Božije
čudo činit, pogubit množije,
kako ne će stvoritelj od svita —
bojmo ga se, činimo zavita!

Kad Jožue boj nà polju biše
i pet kralja pridobiti ktiše,
do podne se oni prigoniše,
jožuani strašno odgoniše.
Tu od podne kralji pobigoše,
od nji mnogi tada pogiboše.
Sići vojske kad Jožue stade,
tada sunce nad goricu pade.

Njem Jožue s prstom zapovidi,
neka sunce nad goricom sidi,
dok razbije i isiče vojske,
koji drže bogove idolske.
Za dan sunce nad goricom stade,
dokle vojska po zemljici pade.
Sve pet kralja, kananejski zvani,
od Jožue biše pofatani.

Razbi Josu z Božijim imenom, —
kako ne će Bog svojim vrimenom, 108

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

kad čoviku tako Bog dopusti!
Božju jakost nitko ne izusti.
Ne valja se, brate, uznositi,
već od Boga milosti prositi.
Njem nosimo čast, poštenje svaku;
kad s' spomene, skidivajmo kapu.

OD SMRTNOGA GRIJA.

Vipera je zmija idovita,
idovita, mnogo otrovita:
kog udari, životom rastavi,
jadno tilo zemljicom sastavi
Slušaj, brate, — kamo sada, gdi si! —
nije taka kakovi su[1] grisi.
Jesu grisi veće otroviti,
da ne more već stvar gora biti.

Ranu daje, à smrcu zadaje. 109
Jao onom, tko se griju daje:
čini dušu s Bogom rastaviti
pak ù vičnje muke postaviti.
Bog je stvori, da uživa gori,
a gri bo je ù paka obori.
A da duša ù vik Boga slavi,
grih nečisti ù muke je stavi.

Grih čoviku nasladenje daje,
da je otrov, tužan ne poznaje.
Grih čovika k paklu pute uči:
kad li dođe, kako s' tužan muči.
Grih čoviku daje volju punu:
kad s' ù paklu, kako grije kunu.
Grih zaslipi, pak se svaka vidi,
grih dobrotu svaku nenavidi.

Nevirnije ne imade stvari,
da laž daje i tako privari.
Svi, koji su jur ù paka došli,
radi grija od ovud su pošli.
Gri je gori od vipere zmije,
kako z grijom omrknuti smije!
Plači, kami, još i ti suzami
gledajući grih, nesriću s nami:

[1] Kakouoſu.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

neprijatelj gdi s nami pribiva,
koje duše k sebi pridobiva!
Zlo se čini, na svitu se holi,
po tom čini, da se vodi doli.
Tu se muči, ù paklu ne sidi; 110
jao onom, koji grije slidi:
uvik sumpor i žalosti pije,
dakle gori vazda je od zmije.

Radi grija bi Adam i Eva
u dubina ne videći dneva.
Grih potopi kralja farauna
i pogubi mnogo veće kruna.
Nuto Juda kako se obisi, —
sve nesriće učiniše grisi.
Ovo samo malo napomenu
i čoviku dajem uspomenu.

Tko će ktiti, biće mu zadosti:
biž' od grija, imaćeš radosti.
Od zmije je likarija nika,
mi imamo svog izpovidnika.
Ljutoj zmiji još imaju lici,
nami jesu svi izpovidnici. Amen.

OD UZBUĐENJA GRIŠNIKA NA POKORU. 111

Nut grišnici, svi s' ustajte,
u vraga se ne uzdajte.
Što ste tako doli pali,
u velici grisi stali?
Sada glase poslušajte,
na pokoru gori stajte.
Ovo danas Bog nas zove,
poslušajte glase ove,
morebiti ne će veće.
Nigda Boga vidit ne će,
koji srce ne obrati
i k Bogu se nè povrati.
Srca vaša nek ne stinu,
poslušajte sad istinu.
Danaska ti Bog otvori 112
neba vrata, ki t' satvori.
Ne gubite ove sriće,
tko zna više da ne priće.
Danas Isus zove s križa,

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

nut gledajte, da st' u mriža.
Poslušajte njega glase,
danas zove, da vas spase.
Ne budite odmetnici,
sjutra za vas nisu lici.
Tko se smije ù mladosti,
plakat oće ù starosti.
Ako s' ne ćeš obratiti,
k svome s' ocu povratiti,
sam ćeš sebi krivac biti,
dušu svoju pogubiti.
Danas živeš malo drtav,
a sjutra ćeš biti mrtav.
Danas bogat štima[1] mnoga,
sjutra će te zgazit s noga.
Nemoj reći: »Imam vrime«,
a smrt zoveš: »Satari me!«
Bog te zove ovo danas,
pripravio raj je za nas.
Misa mnogo pamet smeta:
sjutra biću ja remeta
ili ću se zapopiti, —
pak s' iđete utopiti.
Prija dneva tog čekana, 113
a ne znadeš, ka s' otkana,
smrt ti[2] dođe, rič izgubi,
misli tvoje tad pogubi.
I tako se zgubi mnogi
uzdajuć se dnevu, noći:
danas misa teb' zanese,
a sjutra te vrag odnese.
Kad se tome i ne nada,
to mu dođe iznenada.
Srčba Božja na njeg dođe,
a osveta protiv pođe.
Nemoj tužan govoriti:
»Bog će milost otvoriti.
Oprostiće ure svake,
od svitlosti dati zdrake.«
Obećaje onim raja,
ki pokori nađu kraja.
Danaska se ki pokore,
nebeske jim daje dvore,
mà ne ko i dan produlje
slideć naprid kako ulje.

[1] ʃtima. — Grabovac piše također »ʃctimati.«
[2] Smarti.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Ako prašća zloće tvoje,
jošter čeka srčbe svoje.
Biž' od svita njega staja,
ti na nebu gledaj raja:
i na nebu i na svitu
miris stoji vas ù cvitu.
O, koliki danas stoje, 114
smrt ne misle nit se boje,
već veselo s prijatelji,
sjutra plaču nà postelji.
Drž' ù srcu svita moga,
sve ćeš živit služeć Boga.
Isukrste, tko te služi
s čistim srcem, on ne tuži:
žive dobro, umre lipo,
niti čini stvari slipo.
S uspomenom, brate, hodi,
da se svuda Bog nahodi,
i tko ovo ne viruje,
nigdi oni ne miruje
ni na svitu ni ù paklu,
vragu vire nije caklu.
Nut putena naslađenja
prođu jedna ka viđenja,
nasladenja ù čas tila
kolda nikad nisu bila.
Ta požuda odma prođe,
pak ù paka zato dođe.
Blaženi je tko razumi
ter služiti Boga umi,
od svakog se grija boji,
Boga služit sve nastoji.
Vikovnja je stvar najveća,
ne okrići k Bogu pleća. 115
Nasladenje svako kratko
brzo prođe, jer je slatko,
mal što muči, ne dospije,
jer se sve dni čemer pije.
Misli, brate, tvoje voće,
koliko te Isus oće;
ne grdi ga nigda veće,
jer on tebe ne odmeće.
Procin', imaj milosrđe,
oko sebe otres' hrđe.
Ništa s', brate, ti ne boj,[1]

[1] neboih (:ʃtoih)

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

on na križu za te stoji.
Gledaj glavu, trna krune,
kako s' sveta krvca trune,
gdi na križu visi drvu
sve za našu dobru svr'u.
Gledaj ruke njeg raspete,
pribijene križu pete.
Na križu su njeg razdrli,
čeka t', brate, da t' zagrli;
odtvorene drži prsi,
koji grije sve potrsi.
Ukaza ti srce svoje,
ti mu, brate, daruj tvoje.
Dobri Isus umri za nas,
milosrđe tvoje danas.
O ti, slatki Spasitelju, 116
pokornika prijatelju,
ti ne gledaj grije naše,
nek budemo duše vaše.
Pokajanje, ò grišnici,
ne budite odmetnici!
Misli, brate, umrit da ćeš,
ostaviti svita sva ćeš,
jedan dan ćeš š njega poći,
misli, brate, kamo doći:
u grobnicu stavit tilo,
zloća se je nasitilo,
a duša će poć ù paka
kam' nesrića tvrda taka.
Pod nogami sviju muka
koliko će bit jauka!
Ti ne veliš: »Imam smrcu« —
volju pusti tilu, srcu,
tere činiš kako praća,
ka se natrag već ne vraća.
Od pokore ne govoriš,
nego svoga vraga dvoriš.
Neprijatelj Božji jesi,
zaplakao još nijesi.
Od pokore misli nejmaš
ni ù paka poć da imaš.
Neprijatelj čini tako,
a ti s' igraš, smiješ lako. 117
Jao tužna tvoja stanja,
u čemu su teb' uzdanja?
Život visi teb' o koncu,
a ne misliš poći k Ocu.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Svrhu pakla gorućega
ne vapiješ Mogućega.
Svršiće ti naslađenja
i svitovnja uzbuđenja,
trpiti ćeš vičnje muke.
Na zlo prignu noge, ruke,
ti uživa dobra amo,
rigati ćeš sva onamo.
Vrag bo te je privario,
muke vičnje pripravio:
posli dobra ručka kada
zla večera često pada.
Vi stojite izvan puta
držeći se vraga skuta.
Vi stojite vazda s vragom
i slidite njega tragom.
Vraga sve dni vi služite
pak ù muka sve tužite.
S vragom ite i spavate
i svoj život pridavate:
izdajnika ljubiš svoga,
a ne imaš stra[1] od Boga.
Kada godi vi zgrišite,
milost Božju odrišite, 118
pripravan je paka za te,
k njem idete, à ne znate.
Neprijatelj saveza te,
pripravan je paka za te.
Odtvori se vami paka,
tu je muka, zloća svaka;
ne dadu se povratiti,
tada oćeš sva platiti.
Nut mi reci, tužan, malo,
dok zlo nije na te palo,
što ć' od tebe tužna biti,
kad te stanu zloće priti.
Misliš poći ist jabuke,
a ne trpit sve jauke?
Raj veliko dobro kažu,
pakla muke to ne lažu.
Pušćaš pamet[2] da ti leti,
da ne držiš nà pameti.
Pitaj sebe, zgrišiš kada,
što dobivaš sebi tada;
što li gubiš, nut mi pravi,
želju pusti dok naravi.

[1] ſtrah.
[2] pametti.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Paka dobi, raj izgubi,
ajme tužan, seb' pogubi.
U grobnicu metnu kad te,[1]
nitko ne će marit za te.
Koja ti je pomoć, da si
sa svim svitom da vlada si,
pak plakati ù dubina? 119
Kamo t' blago i rodbina?
Nije t' s tima ni pomoći
trpit muku dan i noći.
Što ti valja bit bogatac,
kad je protiv tebi otac,
paklu vatru podticati,
odtle nije uticati?
Što ti valja, da t' je tilo
ovdi lipo i pritilo,
pak onamo k vragu poći,
gdi su tuge i nemoći?
Ne govori to, grišniče,
sumpor piti ti priniče:
»Sam ù paka ne ću poći.«
Razgovorit ne će t' moći
tu ù paklu tvoja družba,
jer je cika, od nji tužba.
Ne govori: »Moje čini
to i drugi mnogi čini.«
Obisi se koji ako,
oćeš reći: »Ja ću tako«?
O grišniče, što učini,
jao tužni tvoji čini!
Spomeni se jednom tužan,
kako Bogu jesi ružan.
Imaš poći ti ù paka,
jer za grije nè zaplaka.
Naslađenje ka bi malo, 120
vikovnje je tute stalo.
Propast oćeš u dubine,
naskočiće udobine,
mučićete svega vika,
ne imade tute lika.
O slobodo, bud' prokleta,
postavi me ka sapeta!
Žalosni će t' biti danci, —
jao, jao, tu su tanci!

[1] kate.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Pun si zloća i još grišiš,
a nijednog ne odrišiš.
Nasrid srca piši riči
ove sada tere kriči:
Tko zlo žive, zlo umire,
ne obsluži svete vire.
O grišniče, ńut se zbudi,
pristupio jest tko sudi:
oćeš kada, zlo odmeći,
sjutra tužan imaš leći.
Izgubljeno dobro veće
dobiti se nigda ne će.
Ne straši se, jao, grdo,
zlo, opako srce tvrdo.
Stat u muka biti sve ćeš,
nigda Boga vidit ne ćeš.
Umire se, bićeš zemlja,
nejma tada prijatelja.
. . . .[1]
paklenoga vraga robi. 121
Misliš, paka da je štampa,
zla se držiš ka star štapa.
Spomeni se tužan, gdi si,
da t' nad paklom duša visi.
Da ti znadeš, grih[2] zlo ka je, —
ah, umriti grija da je[3]!
Imaj znati, dušo grišna,
pravda Božja ni naprišna.
Osveta je njega gora,
tužna tvoga razgovora,
ako s' grija ti ne bojiš
ter slobodno š njime stojiš,
Boj se pakla: vrag zavodi,
a ù paka grih dovodi.
Koliki su dovedeni,
živu srcem ki ledeni!
Umrit moreš ure svake,
čovika su svrhe lake.
Jeda kom se zabiliži,
dan i smrca kad s' približi,
il čekati Bog dà oće,
pokorit se tad da moće!
Tko zna, da je danas za te,
najposlidnji dan čeka te,

---

[1] I po smislu i po rimi se vidi, da je ovdje jedan stih ispao.
[2] prih.
[3] daje.

©DiZbi.HAZU

il nedilja, misec ali,
da s' obratiš odkud dali!
Pripravna je svrha tebi,
Bog te danas zove k sebi. 122
Nemoj svitom već klapati,
stani danas ti plakati,
zašto sjutra nije vrime:
ovo smrca umori me.
Ne ćeš slušat svite moje,
a ti slidi zloće svoje.
Kad onamo budeš poći,
ne ćeš moći amo doći.
Otio b' se pokoriti,
tamo t' valja sve goriti.
Sva će protiv govoriti,
paka će se otvoriti:
gorko tebi uzdanu se,
pak te paka primi u se.
Nebo, zemlja protiv viče,
nek s' otvrdnik taki smiče.
Ti u malo sve izgubi,
sama sebe kolji zubi.
Nek slušaju svake uši:
nepokoj ti budi duši!

OD SKRUŠENJI DEVOTI I BOJUĆI SVEMOGUĆEGA BOGA 123

O ljubavi, Bože, tvoja,
dosegnut je pamet moja!
Te dobrote i milosti:
sinu svome ti ne prosti,
zà doseći al dopriti
kti nà križu njeg umriti!

Uputi se, pride doli,
za nas svetu krvcu proli.
Odkupi nas od sužanjstva,
nami dade sva imanjstva,
gdi se jadne duše pale
nek t' ù raju ù vik fale. 124

Imao b' te dan i noći
sve prignuti moje moći,
slaviti te bez pristanka
zà ne izać od teb'[1] vanka.
Sva pridaću teb' ù ruku,
procinjivat gorku muku

[1] oteb'.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

i prisvetu krvcu tvoju,
ku za ljubav proli moju,
zapovidi izpuniti,
moj Isuse plemeniti,
stvari svita ne gledati,
već od grija sve predati.

Mal neharnost privelika,
ne bi pomlja ta tolika.
Svit pogleda, tilo, — stado
nji sliditi, ù grih pado.
Neprijatelj još napravi,
men' od tebe[1] da rastavi.

Povedo se, doli pusti,
Tebe, Bože, ne izusti.
Osudu ću sebi dati,
jere tebe ne kti zvati.
Volja tila ni plakala,
dostojna sam sto pakala.

Sad razdiru srce drače
ter za tobom gorko plače:
brez pristanka jadno cvili,
jer s' od tebe[2] sada dili. 125
O nesrićo privelika,
more l' biti tome lika?

Tavni paka, njeg pučina,
teška muka i gorčina,
gdi za malo nasladenje
kupi sebi osuđenje!
Nesrićan će svaki biti,
koji bude nji sliditi.

Prem djava je holostivi,
ti si, Bože, milostivi:
vrag nametnu na me uze,
ti pogledaj moje suze.
Srce moje vele kuca,
rad ljubavi tvoje puca.

Oče dragi, dobrostivi,
budi meni milostivi:
pokaranja daj mi svaka,
mà ne daj mi poć ù paka.
Mandalini, Petru prosti,
daj mi vidit te radosti.

[1] otebe.
[2] otebe.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

O Isuse moj propeti, —
grih nečisti, vrag prokleti,
a nji slabost moja slidi,
tebe Boga ja ùvridi!
Upisan sam za grišnika.
mal te Boga nè zanika.

Svemogući sami stvoru,
primi mene nà pokoru: 126
od sviju se grija kajem,
tebi moju dušu dajem.
Snagu stav'ću što god veću,
već ùvridit nigda ne ću.

Oh, Divice milostiva,
Majko draga, dobrostiva,
zarad muka i žalosti,
i ke ima pak radosti,
združiti si sinka ktila,
ti ne gledaj moja dila,

već od srca mog užganje,
koji cvilim sada za nje.
Ja s' uteći nejmam kome
milosrđu nego tvome.
Samo jedna tvoja zdraka
isprositi more svaka.

Svak' ù srcu svom odluči.
pak se Bogu priporuči,
unapridak nigda više,
dok u tebi duša diše,
nigda Boga ùvriditi,
ako ćeš ga ti viditi.

Velike su njega vlasti,
uživaćeš svake slasti,
koje svrhe ne imadu,
mali, veli neka znadu.
Budi, Bože, vazda slavan,
čini, da je svak' pripravan. 127

Otvori nam rajske dvore,
da te falit svaki more.
Ti, Isuse, daj pomoći,
da s' branimo dan i noći:
tila, svita a i vraga
ne sliditi od nji traga.
Sveto Trojstvo, Bog jedini,
duše k sebi ùjedini!

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

OD DOSTOJANSTVA KRALJESTVA NEBESKOGA SVETI AGUSTIN.

Istinito i temeljito drži i ništa ne sumi, da ne samo svi kolici Turci, Čifuti, nevirnici, mali jošter svi kolici odmetnici svete vire, polovirnici, zaodnici, luterani, kalvini i ostali odpadnici svete vire i zakona Isukrstova, koji sadašnji život dospiju izvan svete crkve rimske, katoličanske i apostolske, svi kolici iđu ù muke vikovnje k vragu paklenome.

Istinito i temeljito imaš držati i ništa ne sumiti: koji mu drago godi biti odmetnik, polovirac, šižmatik, premda je kršten u ime Oca i | Sina 12
i Dua Svetoga, à nije u skupštini i pod krilom svete majke crkve rimske, katoličanske i apoštolske, kakvo mu drago dobro činiti i lemozinu davati i ako će zà Isukrsta svoju vlastitu krv proliti, to mu ne će ništa valjati ni za korist spasenja duše njegove niti se može saraniti, sve zaludu biti.

Istinito i temeljito imaš držati i ništa ne sumiti: svaki čovik, koji jedinstvo i skupštine ne drži svete majke crkve rimske, katoličanske i apoštolske, ni krštenje ni post ni lemozina, ako će i velika biti, ni smrt zà ime Isukrstovo primljena korist mu ne more biti zà spasenje duše njegove, kad u njemu ova šižma, odmetnutje, polovirnost i opačina slidi, koja vodi na smrt i osudu vikovnju.

Istinito i temeljito imaš držati i ništa ne sumiti, da ni svi, koji su ù crkvi katoličanskoj kršteni, i kako reko, da ni oni ne će svi primiti život vičnji, nego oni, koji će zapovid krštenja obsluživati i pravedno živiti, to jest koji se budu uzdržati od požuda tilesni, paziti se | zloća, 12
opačinà, od zli dila protiviti Bogu i duši, — ovi će spasenje vikovnje imati i nasladenje nebesko ùživati.

Ako li[1] ne budu živiti, istinito dio kraljestva nebeskoga ne će imati, kakonoti ni ozgor spomenuti odmetnici, polovirnici, Grci, — i ostala, kako gori reko. Do istine, tako ne će ni katolici zli, opaki i nepravedni posidovanja imati ù kraljestvu nebeskome.

Rišćani aliti rkaći običaju reći, da su starovirci, daklen bi bili Čifuti, što istina nije, — nego se imaju zvati starokalendarci, odmetnici i polovirnici, odpala grana od svoga cabla.

Reko, da se nitko ne more saraniti izvan spomenute crkve kakonoti ù vrime potopa izvan korablje Noeve &c.

Crkvu svetu rimsku, katoličansku i apoštolsku tko ne drži zà svoju majku, ne drži ni Boga zà svoga oca. Qui non tenet Romanam ecclesiam matrem, neque tenet Deum patrem.

OD ŽENE, KAKVE SU NARAVI I KAKO SE OD NJI VALJA UKLONJATI 13
I BIŽATI DI MU DRAGO BITI.

Zvonim trubljom svega glasa
želeć, da se svaki spasa.
Ukloni se, ò čoviče,
ovo na te[2] Pismo viče,

---

[1] Akoilli.
[2] Odanate.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

nemoj[1] ženi na put stati
ni prijatelj nje se zvati.
Žena drugi vrag je ù tilu,
koji vodi po zlu dilu. 131

Od koristi svake šteta,
a čoviku pamet smeta;
uzrok, da se srce stine,
rad nje tužam čovik gine.
Vele znana, duge nose
zà privarit lipo kose,[2]
mal pameti jesu kratke,
prem ako su riči slatke.

Lip je pogled, à zla dila,
tila b', da je svakom mila.
Bit ne more zadovoljna,
malo k dobru jest povoljna;
idovita zmija kako,
obratit je nije lako.
Da bi svitom te vladale,
ke bi glave tad padale!

Uzrok od zla svega biše,
još i mudre privariše.
Knjige štijte, ne sumite,
tere dobro razumite.
Zato molim sa svom moći,
ženom, brate, ti ne opći:
veseo ćeš vazda biti,
a Bogu ćeš ugoditi.

Biž' od žene ka od zmije,
na kom mistu godi gdi je.
Sami Bog zna, kak' umiru.
Vi poštene, stojt' u miru! 132
Ovo samo ja nareko,
od nji svega ne izreko.
Istina je, reko malo,
ma ću reći pak ostalo.

[1] Nemeo.
[2] poſe.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

RAZDILJENJE DUŠE DOBRE [OD] TILA POKORNOGA.[1]

Poslušajte, duše mile,
dva ljubljena kad se dile,
ovo nije da j' ù sanku
duša tila na rastanku:
»Prijatelju, jao, mili,
jer s' od mene sada dili?«
Kako jadno za njom ciči,
nevesele ke su riči!

Nuto jadno kako plače,
tugovati more l' jače[2]: 133
»Jao, tvrdi moj temelju,
priveliki prijatelju,
Bog te, dušo, sa mnom stavi,
jere mene sad ostavi?
Prijatelstvo gdi je veće,
dušu tilo da nadmeće?

Sve te, dušo moja, slavi,
a ti mene sad ostavi!
Vidim ja čas od rastanka,
gdi se, dušo, diliš vanka.
Naskoči mi mnoga tuga,
gdi izgubi[3] tebe druga.
To je, dušo, brez milosti,
sada osta brez radosti.

Evo panu, sad s' obori,
nut me malo razgovori.
Vidiš tužno stanje moje,
kakve jesu misli tvoje?
Usta biju men' medena,
sad su gorka i ledena.
Lipi pogled koji biše,
sad mi obe oslipiše.

Hitre koje biju noge,
obađoše zemlje mnoge.
Tužni moji razgovori,
vas se k zemlji sad obori!
Ljubav, dušo, ku ti nosim,
sad te željno vele prosim. 134
Oto vidim, da se diliš,
jere za mnom ti ne viliš?

[1] Razdiglijegnia duʃce dobre Tila pokornoga. — U Grabovčvu pregledu sadržaja knjige (str. 523) taj natpis glasi: Razdiglegne dobre Duʃce od Tila pokornoga.
[2] jade.
[3] hizgdbi.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Ali protiv imaš koja?
To su mnoga čuda tvoja.
Ali znadeš ti do sto
koje drugo bolje misto?

Duša tilu.

Na čem tužno jesi stalo,
brez mene si sad ostalo.
A sad ću ti reći isto:
u bolje ću poći misto.

Ne imamo veće vrime,
drugo ništa ne kori me.
Ja otido, à ti osta:
ovo tebi budi dosta.

Tilo duši.

Obazdri se malo amo
ter mi reci ovo samo:
to mi, draga, posvidoči,
što sad vide tvoje oči.

U komu si ti poznanju,
kakvu li ćeš biti stanju?
Imaš straha koj godi,
što l' ù pamet teb' dohodi?

Duša tilu. 135

Vidim sada napast vražju,
z drugu stranu pomoć Božju:
privariti vrag nastoji,
mal anđeo evo stoji.

Vidim raiske dvore gori,
od veselja sva izgori,
ter ne vidim čas ni hipa,
da ostavim tebe kipa.

Tilo duši.

Draga moja, još ne teci,
već mi prija malo reci,
ovo meni ti ne krati,
tko te, dušo, gori prati.

I ovo me čini znati,
oćeš svrhu kad imati
nasladenja toga stanka,
nà čas ovi od rastanka.

©DiZbi.HAZU

Duša tilu.

Upitanje čudo tvoje.
Sada vide oči moje,
skup anđela mnogo sveti
da na nebo sa mnom leti.

To je milost, ki me stvori,
da uživam š njime gori: 136
raj nebeski, njega dika,
uživanja jesu vika.

Tilo duši.

Draga, budi dobre volje
ter mi kaži to još bolje.
Naslađenja toga raja,
imade li tome kraja?

Ti sad gledaš, ja oslipi,
jao druže moj prilipi!
Juče smo se sastanuli,
a danas se rastanuli.

Duša tilu.

Za iskazat rajske dvore
nitko izreć to ne more
naslađenja, njega slasti,
nitko nejma te oblasti.

Kano kaplje jedne rike
koje stvari jes' gorike!
Sada pođo počivati,
drugo nemoj zazivati.

Tilo duši.

Razumeći tako voće
kako tilo ostat hoće?
Mene, draga, ne ostavi,
već me tute sobom stavi.

Ti kriposti imaš jače, 137
drago tvoje da ne plače,
da veselo tu stojimo,
već se vraga ne bojimo.

Duša tilu.

Nigda toga ne govori,
ti ne moreš doći gori.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Ne moš poći, duh nijesi,
već sastavno zemlje jesi.

U zemlju se sad povrati,
ne drži me već ni brati.
Drugo više ne izusti,
veće mene gori pusti.

Tilo duši.

Malo postoj ter ne iti!
Što od mene tužna biti,
kako tilo stati hoće,
kad ni duše biti moće?

To mi reci, moj pokoju,
u kom stanju tila stoju.
Evo sada dođo k smrti,
sve žalosti ja ùprti.

Duša tilu.

Od zemlje si ti sastavno,
u nju bićeš i postavno,
na teb' kamen komad ploče, 138
nek te pod njom crvi toče.

Ne ć' u tebi biti krvi,
izišće te svega crvi,
prosuće se tvoje kosti.
Ovo budi teb' zadosti.

Tilo duši.

Oke slipe kako plaču —
jao, tužno, što sad začu!
Čemer moje srce struže.
Nut mi reci, virni druže,

hoćemo l' se vidit igda,
dušo moja, ali nigda.
Jao, časa čudna, tvrda,
evo dođe smrca grda!

Duša tilu.

Posli neg' se rastanemo,
želiš, da se sastanemo.
Svrha svita ima biti,
Svemogući bude ktiti.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Božja trublja zatrubiti,
mrtvi će se svi zbuditi,
sudit ima zle i svete:
tad ćemo se stat[1] opete.

Tilo duši. 139

Kako ta stvar more stati,
razpadnuto til' ustati?
Hòćemo li kako prija
sastanut se s tobom i ja?

To je meni mučno znati,
vas svit tako da ć' ustati,
razpadnuta gdi tilesa
mogu poći na nebesa.

Duša tilu.

Budalaste imaš riči:
ti se sa mnom već ne priči.
Zemlji nije znati dano,[2]
da poznade, ka j' uzdano.

Svemogući sami Bože
učiniti svaka može:
kako prija biti ćemo,
pribivati sve hoćemo.

Tilo duši.

Pokle tada sva tilesa
poći hoće na nebesa,
zla i dobra, kako reče,
uživati dan i veče,

al razlika ima biti;
nemoj to me zato priti.
Tako t' zemlje i nebesa, 140
neka čujem ta čudesa!

Duša tilu.

Ne će tako tila svaka,
zli imaju poć ù paka.
Osuda će biti taka:
tilo z dušom poć ù paka,

---

[1] ſat.
[2] dati znano.

©DiZbi.HAZU

podnositi svake muke,
vičnji oganj i jauke, —
svaki muka bit zadosti,
a u raju sve radosti.

Tilo duši[1]

Razumeći ova kada,
ajme, dušo, ovo sada
u menika srce puca,
jer na vrati ništo kuca.

Smrt pristupi sad nà vrata,
evo stište oko vrata.
Čas je ovo od rastanka,
tebe vidim poći vanka.

*

Trikrat zinu pak izdanu.
Govoriti duša stanu:
»Fala Bogu, da s'izmako,
zatvorena bija kako.

Sve sam bila nà pokori,
zato Bog me prima gori.«
Govoriti tilu poče: 141
»Pođ' po kamen komad ploče!

U grobnicu pođ, dok zbudu;
staćemo se tad nà sudu.
Rok je tada svih tilesa.«
Pođe duša na nebesa. Amen.

OD PILE.

Izkazanje iđem dati,
nek se svitu bude znati,
čovik tužan kud dopada
roditelja kad odpada:

sin nesrićan koja prođe,
k roditelju dokle dođe,
stvari koje nè prividi,
zla podnese, koja vidi. 142

[1] DUSCA TILU. — Očito ima biti: Tilo duši.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Daj mi, Bože, prosliditi,
što je, reko, za viditi.
U istočni strana biše,
kako vidim gdi se piše,

jedan plemić i bogatac,
od milosti svake otac,
kome ime Stipan biše;
dobro svakom činit ktiše.

Plemenite dobre krvi
u ti strana biše prvi,
njeg dobrota svud bi znana,
poznajući kako bana.

Imađaše zaručnicu
po imenu Ivanicu.
Od lipote bi danica
ta rečena Ivanica.

Te milosti i dobrote
svake duše k njojzi krote,
za viditi nje liposti,
čudno čudo i liposti.

Naslađenje svak imaše,
tu lipotu kad gledaše.
Lijep porod š njom imade,
mal skrovita koji znade,

ti k vrimenu ne dopriše,
već malani još pomriše.
O žalosti, mili Bože,
iskazati tko to može!

Tužna oca, jadne majke,
mal ne žali ti nejake!
Toj žalosti nije kraja,
lupeži su mali raja.

Take tuge nisu bile,
ma jim osta sinak Pile.
To razgovor njima biše,
zafaliti Bogu ktiše.

Dragu svoju jabučicu
sve držaju zà ručicu.
Majka sinkom ù komori
stoji, tuga da j' ne mori.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Jer se š njime veseljaše,
veće druge nè žaljaše.
Nauku ga sve učaše,
jer ga ona dobro znaše:

kako ima devot biti,
Oca Boga sve moliti.
Pameti mu raj otvori,
nek o njemu sve govori

i u svome srcu rani
Gospu Divu, da ga brani:
»To neka su tvoje moći,
svagdi će ti dat pomoći« —

pak kako se klanjat ima
i poštenje nosit svima,
kad z gospodom[1] sinko stoji,
kako s' godi kom pristoji. 144

Poslužiti i dvoriti,
tog učaše govoriti.
I gosposke lipe stvari,
to činjaše kako stari

i bogatu i ùbogu,
mal najveće dragu Bogu.
Dite buduć još nijako[2]
te primaše svaka jako.

Dragu majku sve celiva,
neka suze ne proliva.
Sva dobrota u njem cvaše,
»jabučico draga« zvaše.

Tako niko vrime prođe,
na dvanajest lita dođe.
Tu kriposti i dobrote
ne bijaše lipše od te.[3]

Čudno čudo to izlazi,
svud od njega glas prolazi;
to stvorenje čudno biše,
svak' viditi njega ktiše.

---

[1] Kads' zgoſpodom.

[2] nijako. — U Cvitu razgovora ima riječ »nijak« (mj. nejak) još i na str. 232 i 260. izd. g. 1747.

[3] otte.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Prolažaju bili danci,
to veselja biju tanci.
Š njim se majka razgovara,
svoje oko na nj obara.

To veselje majci biše,
uči knjigu i da piše.
Od rečeni nut odstupi,
jednom jesen kad pristupi. 145

Poslušajte, što će biti!
Jednom Stipo[1] stade piti,
sta gospoja govoriti:
»Bud' mi milost otvoriti!

Da, moj Stipe gospodine,
dođe dite nà godine.
Izajdimo malo vanka,
da stojimo koja danka,

gdi su dobra izvan grada,
duše Pile naše rada.
Naša dobra tam naseli,
nek se dite proveseli.«

To po volji Stipi biše,
ugoditi njojzi ktiše,
ter na konje i kočije
sluge šalje napričije.

U to misto kad doprište,
lipe stvari sve odkriše.
U ti misti koji stoju
gledat Pilu i gospoju:

malo, velo sve gledaše,
nagledat se ne mogaše.
Svak' se čudi toj lipoti,
poniženstvu i dobroti.

Tu veselo oni stoju
u jednome ka pokoju:
tu gospoda i gospoje
zà uživat te pokoje. 146

Izlažaju izvan grada
š njim veselo stati rada.
Od veselja tu su vića,
na trpezi lipša pića.

[1] Stipom.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Tu su tanci i veselja,
nejma spomen neveselja,
tu se igra, vino pije,
živina se svaka bije.

Pustimo jih vino piti,
već gledajmo, što će biti:
buduć tute ti plemići
spravljaju se[1] ù lov ići.

Tu su konji orloviti.[2]
»Odi s nami lov loviti,«
staše Pili govoriti,
»svi mi ćemo teb' dvoriti.

Veseo ćeš mnogo biti,
kad živine ti viditi,
budući se s rti klati,
ter živinu kad hrt lati.«

Kad li dite začu za to,
tad poleti milo zlato
k ocu svome i materi
umiljeno prosi[3] ter ji.

Otac dobre volje biše,
mati pristat k tom ne ktiše,
jere tužna sve predaše,
kad ga s okom ne gledaše. 147

Tako ne da njemu poći.
Nut na što će ovo doći!
Dite majci zborit stade,
na kolina prid njom pade:

»Nemoj, majko, tugu piti,
sam po gori ne ću biti.
Ti na srcu nejmaj tužbe,
vidiš sa mnom koje družbe!

Od oblasti glas izusti
ter me š njima, draga, pusti.
Ja se iđem malo proći,
večeras ću k tebi doći.«

---

[1] Sprauglijuſe.
[2] horlouiti.
[3] proſit.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM CROATICA MDCCCLXI
dizbi.hazu.hr

Ugoditi dragu ktiše,
dopustila njemu biše,
da izpuni svoju želju:
»Pođi, dušo draga, velju.«

Tu naredbu dade slugam:
»Ja ostajem sve ù tugam.
Sluge moje, dobro znajte,
iza Pile ne ostajte.

Kad po gori lov lovite,
nigdi sama ostavite.«
Kad u črnu goru biše,
po njoj vazdan lov loviše.

Nad goricu sunce pade,
okrenuše dvoru tade.
Tud izleti jelin plavi
za njim hrti kako lavi. 148

Ter po gori njega viju,
oni za njim, da g' ubiju.
Potekoše simo tamo,
neg već Pile osta samo.

Odletiše Pile sluge,
konj zanese njeg ù luge.
Mrak se na nje tad namače,
a jelin se njim omače.

Kad iz gore izajdoše,
nigdi Pile ne najdoše.
Tu svitlosti nije bile,
da po gori tražu Pile.

U goru je on zabasa,
konjic mu se ne napasa.
To videći dvije sluge,
napunjene čemer-tuge:

»Što će činit tužna mati,
glase bude kad imati,
što l' žalostan otac veće!
Svist s' povratit njima ne će.

Takog plača ne će biti,
nas će oba pogubiti.
Tu ne valja da ležimo,
već daleko da bižimo.«

©DiZbi.HAZU
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM CROATICA MDCCCLXI
dizbi.hazu.hr

Nevesela sva gospoda,
svaki se je tugi poda,
ter ne znaju naprid poći:
»Kad budemo dvoru doći, 149

ter ne vidi majka zlato,
što imamo reći na to,
kad se tužni glasi dile,
da u gori osta Pile?

Tu gospoja staće cika,
na nas biće teška vika.«
Prija neg se[1] glasi dile,
čujmo, što će bit od Pile.

Dite ludo i nejako
plače, cvili svakojako:
mrak, pustinja, crna gora,
ni od kuda razgovora.

S konjem ne zna vladat dite,
nije muke, kad sidite:
konj po sebi svuda hodi,
tud prolazi, kud nahodi.

Kroz šumu ga konjic nosi,
gora svitu njem raznosi,
oko njeg se[2] grane viju
ter žalosno dite biju.

Bilo lice, ruke deru,
grozne suze sve ga[3] peru:
stoji cika, krv zaliva,
suze, krvca tu proliva.

Po gori ga stoji cika, —
je l' kad bila taka slika!
»Ajme, majko, čija s' dila[4]«,
u za čas me ti rodila! 150

Da ti vidiš tuge moje,
puklo b' u teb' srce tvoje;
zlo podnosit iz nejaka
kripost, majko, nije jaka.«

---

[1] nekſe
[2] Akognegſe.
[3] ſuega.
[4] dilla.

©DiZbi.HAZU
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM CROATICA MDCCCLXI

Po gorici dite cvili,
u za čas se[1] ù lov dili.
Evo lovak što ùlovi,
tilo z gorom razpolovi.

S konjem vladat ne umije,
tužan ne zna kamo, gdi je.
Konj ga nosi mora strane —
po ditetu ljute rane,

pun žalosti i bolesti,
kako će ga konj navesti.
Gustu šumu njeg nanese,
grana s konja njeg ponese.

K crnoj zemlji doli pade,
a za konja već ne znade.
Tad ostade izvam svisti:
»Ajme«, reče, »zvir izisti!«

Tu na pamet njemu dođe,
kad ga majka učit pođe:
»Pile, dušo draga moja,
u vik nek je spomen tvoja:

nigda Boga ne ostavi,
u svako ga vrime slavi;
Gospu dragu zovi mati,
svagdi će ti pomoć dati.« 151

I molitve, koje uči,
on se Bogu priporuči
Svega srca tu uzdanu,
uz cablo se penjat stanu.

Na sve strane tu pogleda,
vatru jednu on ùgleda
gdi po moru lovci love;
mlide stado tere zove.

Kad nikakve ne ču glase,
tad niz cablo on spuza se
ter kroz goru tamo ide:
da je blizu, tužan mlide.

Kroz drače se guste vere,
a groznim se suzam pere,
osuđenik kako plače,
a deru ga oštre drače.

[1] Uzaça ſe.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Čovik niki tud izajde,
cvileći ga tute najde,
gdi potezat iđe mriže,
ter ga k sebi zove bliže:

»Al si čovik ali blaza,
tko t' oditi tud ukaza?
Ova doba to s' čudesa,
zaklinjem te od nebesa!«

Odgovori: »Duh nijesam,
po nesrići ovdi jesam«.
Kada bliže k njem pristade,
na znanje mu svaka dade. 152

Moleći ga prid njim kleče
i ove mu riči reče:
»Tako t' onog, stvori ki te,
k majci tužnoj povrat' dite!«

Razumeći čovik tade
govoriti njemu stade:
»Noćes, dušo, oko zore
povešću te ja ù dvore.

Znam, dar imat dobar da ću,
obeselit tute sva ću.
Stoj veselo à ne plači,
kolik' da si ù polači.«

Pak na pamet tu mu dođe,
pristavati k misli pođe,
a misa mu ovo dava,
da pristala biše nava

u jednome portu bliza;
nisu mista ni paiza,
već daleki kraljevina
tud noseći trgovina,

pak se rano dilit ima.
»Daj da prodam njega tima,
priko mora ovi leti!« —
to mu biše na pameti.

»Nigda ne će za njeg znati
ni viditi[1] njega mati.

[1] uidit.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Za nj uspitam blago koje,
imati ću, biće moje.«

To misleći š njim govori: 153
»Nemoj da te tuga mori,
nemoj, dušo, plakat veće« —
oko njega lipo meće.

»Odi sa mnom ù brod spati,
dok se bude zora znati«
U tu navu š njime dođe,
pogađati dite pođe.

Tim trgovcem mio biše,
daše blago, koje ktiše.
Obeseli te trgovce,
on potegnu k sebi novce.

Zato drago ne će znati,
jao tužnoj tvojoj mati!
Ode dite priko mora,
osta majci tad umora.

Pustimo ga putovati,
već gledajmo tugovati
majke tuge vele dosti,
rastavi se od radosti.

Poslušaj me, ništa ne daj,
nego samo ova gledaj:
čuti oćeš čudne stvari,
što ne čuše tvoji stari.

Stvar na svitu nije bila
ni taka se dogodila.
Kad se ù lov Pile dili,
majka gorko vele cvili.

Na srcu je njojzi grko, 154
odkud granut sunce žarko?
Dite svoje pogledaše,
a ù srcu sve predaše.

Svaki čas joj ura biše,
vidit svoje zlato ktiše.
Nà ponistri vazdan staše,
pogledati sve uzstaše.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM CROATICA MDCCCLXI
dizbi.hazu.hr

Njoj je[1] srce sve od leda,
ugledati zlato jeda.
Kad za goru sunce pade
ter ne vidi drago kade,

sve kriposti u njoj paše,
mirise joj tute daše.
Sve gospoje k njoj su došle,
razgovarat nju su pošle.

Mali nije to moguće,
jer je srce ùmiruće;
ne zna svoga već imena,
stoji kako i kamena.

Nika doba kad od noći
ter gospoda budu doći,
kad razumi tužne glase,
stade gulit svoje vlase.

Da ù gori drago osta,
tu čemera njojzi dosta:
razumivši riči kade,
kako mrtva k zemlji pade.

Oh, žestoka toga mača, 155
učini se dosta plača!
Kad žalostan otac začu,
gdi gospoje doli plaču,

Pile dragi ost' ù gori,
kolik' da ga smrt ùmori.
Tu gospoda i gospoje
skupa tužne glase goje.

Tu su plači, tu su cike,
od žalosti svake vike;
tu je mnogo urnebesa,
da se čuje do nebesa.

Nikog nije da govori
te žalosne razgovori.
Kad se Stipi svist povrati,
on se Bogu vas obrati.

Na pomoć ga stade zvati:
»Je li živa«, reče, »mati?«
Sluge k njemu dotekoše:
»Mi ne znamo« to rekoše.

[1] Gnoije.

©DiZbi.HAZU

Njoj mirise posla dati,
da s' osvisti tužna mati.
Jadan otac neveseli
sluge šalje svud po seli:

»Ljude kup'te svuda sada,
prije zore bude kada,
nek po gori Pilu traže.
Ko mi dobre glase kaže,

daću dare lipe mnoge.« 156
Tad se skoči sve na noge
ter po gori svuda hode,
mali Pilu ne nahode.

Po svoj gori oni krile
ter naidoše, kud su strile
zà Pilom se prosipale,
na zemljicu s konja pale.

Pak na jednu tako škrapu[1]
tu najdoše Pile kapu.
Postupiše još prida se,
gdi zelenu travu pase

dobra konja tu najdoše
pak sve gore obajdoše.
Ni po jedne kada pute
ne mogoše naći tute,

tada dvoru ići staše
i na znanje svaka daše.
Te žalosti nije veće,
izkazati nitko ne će

već srdašce, koje pati,
tužna oca, jadne mati.
Toj žalosti nije lika,
cviliti će tako vika.

Danak', noći ta ne leži
nit blaguje niti teži,
ona nigda ne pristaje,
veće na plač sve dni ustaje:

[1] skrapu. — Isp. u Dellabelle i Stullija (a tako i danas u Dalmaciji). škrapa = prosjelina u kršu.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

»Jao, Pile, dušo moja, 157
tužna li t' je majka tvoja, —
jao, lipo dozivanje,
mog srdašca uživanje!

Lipi pogled i ručice,
moja lipa jabučice,
drago moje celivanje,
suza sada oblivanje!

Jao, zlato, kamo, gdi si,
oko grla koje visi?
Gdi si, Pile, dušo moja?
Sad ùmire majka tvoja.

Viditi te draga ne će.
Ajme, dušo, što ću veće?
Oh, moj lipi razgovoru,
što mi nisi sad ù dvoru!

Dušo moja, što s' učini:
al u morskoj jes' pučini,
gdi od tebe nije traga,
al to dila biše vraga?

Od srdašca mog korenu,
kamo, kuda sad s'okrenu?
Jao, dušo moja Pile,
al odniše tebe vile,

ali vijar teb' odnese,
na daleko da ponese,
al ù sinje more stavi,
al razdriše tebe lavi,

mrki vuci ali risi? 158
Jao, dušo, kamo, gdi si?
Sad ostanu kao drvce,
usanu mi moje srce.

Oh, žalosna moga stana
svi koliki biće dana:
men' pod nebom nije druge,
da podnosi ove tuge.

Sve sam sinke pokopala
pak brez tebe sad ostala,
plemenite moje krvce,
sad ù meni puca srce.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

O dlaci mi život visi.
Zlato moje, kamo, gdi si?
Dušo moja, kud s' okrenu,
srdašce mi izkorenu?

Sve žalosti k meni zveče,
na žlo li mi dođe veče!«
Imao bi mnogo reći,
ma je triba men' poteći.

Ostaviću, neka cvili;
već kako se Pile dili,
svak' slušati sada more,
kako priđe sinje more.

Priko mora nava pođe,
u poznanje dite dođe,
priko svita da se dili;
zna, kako mu majka cvili.

Stade cvilit i plakati,
svakojako jaukati;
gorko tužan on uzdiše,
jedva duhom da izdiše:

»Jao otac, tužna mati,
da je vami sada znati,
moja majko draga, mila,
sve bi blago dati[1] ktila,

gdi se tužan sad nahodim
i žalosti ke provodim.«
Ti trgovci Pilu tiše,
a on gorko sve uzdiše.

»Nut ne cvili, o ditiću,
dobar tebi ja biti ću.
Imati ćeš sriću bolju,
ti na moju čini volju.

Ti ćeš s nami pribivati
sva veselo uživati:
tuge srca sve obali
paka s nami Boga fali.«

Dite svoje srce sruči
pak se Bogu priporuči:
»Gospodine, tvoje moći
svagdi moreš dat pomoći.

[1] dala.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Pomoć moreš svagdi dati:
čin' da vidim dragu mati.«
Paka Pile sklopi ruke:
»Isukrste, tvoje muke,

koju podni za grišnika, 160
usliš' ovog ti patnika,
obrat' obraz tvoj veseli
ter me s majkom obeseli.«[1]

Sa svim srcem još uzdanu
pak Divicu vapit stanu:
»Gospe draga od milosti,
rad veselja i žalosti,

koju, draga, imala si,
odkad majka zvata[2] da si,
nut se k meni sad obrati,
k mojoj majci men' povrati.«

Ovi morem putujući,
a sve dite tugujući,
lipo vrime imadoše;
blizu mista kad dojdoše,

vihar nagal protiv dođe,
nava natrag tada pođe.
Zavali se sinje more,
tko vladati š njime more!

Navališe svud valovi,
da se nava razpolovi:
od svud navu ti kucaju,
a konopi svi pucaju.

Tu godina teška liva,
svi vapiju: »Gospe Diva,
pogiblije nas sarani
i potopa sad obrani!«

Pak ditića molit staše, 161
lipe riči njemu daše:
»Nuder, dragi, klekni doli
ter se Bogu ti pomoli,

[1] obſelli.

[2] zuati.

©DiZbi.HAZU

nek nam pomoć da na moru,
vodićemo tebe dvoru.
Evo zavit svi činimo,
da t' veselje ùčinimo,

ako s' ovog rastavimo,
da te s majkom sastavimo.«
Tada dite doli kleče,
molitvice svoje reče.

Molitvica njeg pristupi,
vrime zlo se tad rastupi.
Svi ostaše ù veselju
po molitvi malog, velju.

Ti trgovci ki tu biju,
ovako je ime sviju:
Pave, Jure, Toma treće, —
tko veselje želi veće.

Tu među se oni riće,
od ditića svaka kriće:
»Učiniti što imamo,
putovati kuda, kamo?«

Učini se vrime lipo,
malo prije biše slipo.
Pave stade tad zboriti,
družbi svojoj govoriti.

»Izpuniti zavit valja, 162
misa biti nejma dalja.«
Jure k tome ne pristade,
govorit neg već stade:

»Dite štimam[1] kako dvize,
tko će nami činit spize?«
Odgovori na to Toma:
»Mi hodimo sada doma.

Zatim vrime imaćemo,
dite majci pridaćemo.«
Putovati doma staše,
u to misto kad pristaše.

Tu vladaoc jedan biše,
izkazanje kako piše;
videć dite tako lipo
za njeg daje blago slipo.

[1] ſtimam. — Grabovac piše također »ſctimati«.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Tute biše mnogi novci,
za nj primiše ti trgovci.
U tom dvoru dite stoji
i lipo se izpokoji.

Nut se malo povratimo,
izkazati ne kratimo,
neka znaju sva naroda:
Pilu tužna koji proda,

jere jesu od potribe,
jednom pođe lovit ribe.
Strašnu ribu on uteže,
stade gori da poteže,

a ona se natrag trže 163
ter u more njega vrže,
neka more njeg razčini.
Od trgovac, što s' učini?

Ti trgovci kada znaše,
nàkrcavat navu staše,
dà njiovo vrime biše,
putovati opet ktiše, —

lipi stvari iznovina,
svakojaki trgovina,
da po svitu oni hode.
Nut gledajte ove zgode!

Istom nava kada pođe,
tad nà Pavu bolest dođe.
Pođe Jure, š njime Toma,
od svojega tada doma.

Kada biše nasrid mora,
Pave bolan kod svog dvora,
na nj se vrime kruto spravi,
zatim Pave pak ozdravi.

Sa svime se potopiše,
ki ù navi tute biše.
Ne bi Pave š njim ù dilu.
Sad hodimo maći Pilu.

On ù dvoru dobro staše,
plemenito svaka znaše.
Pun dobrote Pile biše,
ta ga plemić dobro ktiše.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Svake knjige njega uči, 164
kipe, stvari da dokuči.
Tu mu lipo ime diju,
u ruci mu[1] svaka biju.

Glas od njega svud izhodi,
to viditi svak' dohodi.
Lipe stvari svake znaše
pak zboriti, kad s' klanjaše.

Lipo Pile[2] pogled biše,
ne more se reći više:
ljubeznivo lipo dite,
kad govori, da vidite.

Ostaviću, neka zbori,
tog plemića lipo dvori.
Poslušajte ova sada:
tu dojdoše iz zapada[3] —

bogati su ti trgovci —
kupovati robu s novci.
Tako oće njima srića,
razumiće sva ditića.

Kad ù svoja mista biše,
to izkazat svakom ktiše
od ditića mnoge stvari;
ne mislişe o privari.

Kralj, kraljica toga mista,
razumeći svaka ista,
slušajući kralj uzdanu,
a kraljici srce planu.

Kad je bilo drugu veče, 165
tu kraljica kralju reče:
»Naše blago ne gledajmo,
već ù ruke njeg imajmo.

Razgovor će privelika
našoj kćerci, nami dika.
Kralj kraljici odgovori:
»Ja to oću da se stvori.«

---

[1] Uruçimu.

[2] Lipo lipe.

[3] izapada.

©DiZbi.HAZU

Pak je zove: »Kamo, gdi ste?
Evo nama pišem liste.«
»Želju nosim ku ditiću,
ja prijatelj tebi biću.

Druge ne ću ja poruke,
u moje ga oću ruke.
Uzmi blago godi koje,
oću, dite da je moje.

Neprijatelj biću tebi,
dite oću uzet k sebi,
ako mi ga ti ne dadeš, —
neka dobro svaka znadeš.

Reko, z blagom i ljubavi,
il bićemo ù grubavi.
Nek ljubavi s nami pođu:
kako tamo listi dođu,

čini mi ga uputiti,
svako ću ti dobro ktiti.«
Kada plemić ima listi,
tad ostade izvan svisti.

Tu je tuge i žalosti, 166
i čemera bi zadosti
u tom dvoru i po gradu:
»To ne mogu da ùkradu.

Lašnje mi je tugu piti
nego š njime bojak biti.
Raztavi se mog temelja,
ma ću steći prijatelja.«

Pilu lipo tu opravi,
što je lipše sve napravi.
Kralju piše listi veće,
da za nj[1] blago drugo ne će:

»Već prijatelj meni budi,
u potribi ne zabudi.
Oto ti ga na dar dajem,
uvik s tugom ja ostajem.

Na srcu mi osta rana,
biće blago ù ti strana.«
Kralju listi pritekoše:
»Oto ditić!« njem rekoše.

[1] Dazarn.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Kad dojdoše kralju glasi,
digoše se na njem vlasi.
Tu veselje bi veliko,
kad li dođe, još toliko.

Zà veselje svak' znadiše,
ćer najveće imadiše.
Prem najveće da imade,
znat nikome to ne dade.

Kralj, kraljica i kći mala 167
(drugo čedo ni imala)
nà ponistri sve gledaju,
jeda Pilu ugledaju.

Nije pero da izpiše,
kako srce u nji biše:
izkazati vam ne viđu,
kako sristi Pilu iđu.

Kad li Pile dvoru dođe,
sve nagrnu, k njemu pođe.
Divičica k njem izleti,
zagrlivši š njim poleti.

Za bilu ga ruku uze,
od veselja proli suze.
U bile ga vodi dvore, —
izkazati to s' ne more.

A narešen vas dvor biše,
kralj veselje svako ktiše;
tom veselju nije kraja[1], —
koliko su veća raja[2]!

Kad ditića kralj izvidi,
što ču od njeg, veće vidi:
lipi pogled njeg veseli,
žalostan se obeseli.

Anđeoski pogled biše,
mudrost od te što bi više,
plemenita tog nauka.
držaju ga sve nà ruka.

---

[1] kroija.
[2] roija.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Činjaju ga[1] gospodara 168
prikazujuć svaka dara.
Sve b' divojka uza nj stala,
iza njega ne b' ostala.

Ne mogaše biti živa,
kad ga okom ne uživa:
rastavljaju samo sanci,
oni biju ka blizanci.

Tila b' sobom sve imati,
tom s' veseli otac, mati;
tu veselje imađaju,
ka je[2] ljubav, sva znađaju.

Pile š njome sve govori,
nebeski si[3] raj otvori;
strahu Božiem nju nauči,
da se svitom već ne muči.

Gospu dragu vazda zvati,
što nauči njega mati.
Stvari svita sve odvrže,
u ruke se Božje vrže.

Radi Gospe sva ostavi,
da je ù vik lašnje slavi.
Drugo sada ne govori,
nju domalo smrt ùmori.

Tuži otac, cvili mati,
žalost Pile tko će znati!
Izreć nitko to ne more,
kako cvile, što l' govore.

Žalosti su privelike, 169
tko će reći sve kolike!
Pustimo je ukopati, —
ne izkaza, što tko pati.

Tu je čemer, tugu piti.
Unapridak što će biti?
Kralj kraljici stade riti,
š njom potajno govoriti:

[1] Cignaijuga. — Grabovac piše za č redovno ç, no kod velikih slova obično je ispuštena sedija.

[2] kaija.

[3] Nebeskijſin.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

»Ne imamo srca roda,
sad ostasmo brez poroda.
Izgubismo drago naše, —
jao, razum ka imaše!

Sad nejmamo ćeri, sina,
ostanusmo kako stina.
Jadna, ovo ti ne znaše,
kom ć' ostąti blago naše.

Već zà sina uzmi Pilu,
drugi nije da ù dilu.«
Kako kralju riči reče,
a kraljica tom prikleče,

ter se vele obeseli,
kolda rodi sina, veli.
Utvrdi se, ne prominu,
kolik' da joj tuga minu.

»Pile dragi, naš veseli,
nam srdašce obeseli!«
Kad na ručku oni biše,
lipo Pili tad napiše:

»Zdrav, Filipe, novi sinu! 170
Sad veselje nam obsinu.
Uzmi, dušo, čašu piti,
sad sin oćeš ti naš biti.

Sve što blago naše ka je,
ostavljamo, tvoje da je.
Kako Pile to razumi,
pristadoše k tome sumi:

»Kako ta stvar more biti,
da ću ovu čašu piti?
Imam oca, dragu mati,
da bi tužni mogli znati!

Ka bi žalost bila veća,
da okrenem k njima pleća?
Ka bi blago oni dali,
men' viditi, za me znali!«

To ù sebi sta misleći,
užimaše svoji pleći:
uzdrhta se, suze proli,
ná kolina pade doli.

©DiZbi.HAZU

Kako dite doli kleče,
ove riči njima reče:
»Oh, ti kralju, svitla kruno,
u tebi je dobra puno,

da m' hoćete i želite
i za sina men' velite,
mal molim te kako Boga,
klanjam ti se radi toga.

Neg već uzmi men' za slugu, 171
tu mi digni srca tugu,
il za roba da sam tvoga,
ne za sina, kralju, svoga.

Jedva u men' duša kuca,
a sve moje srce puca,
dok očinstvo vidim moje, —
prigni na me milost' svoje.«

Kralj, kraljica kada začu,
to je čudo, kako plaču;
ostanuše izvan svisti,
nije drugo piti, isti:

»Jao tužan, sinu novi,
nami rane sve ponovi:
Pile dušo, što učini,
ljubav tvoja nas razčini!

Gdi ćeš, sinko, bolju sriću?
Ovo za te sad umriću.«
Jošter Pili slade riti,
kako ta stvar[1] more biti:

»Kakve jesu tvoje sumi?
Jere prija ja razumi,
da ti nejmaš oca, mati, —
da tam' dođeš, tko će znati!

Tih nà svitu malo biće,
da imaju take sriće.
Mogli bi se zvati vrli, —
ove stvari već zagrli.«

[1] ſtuor.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Tako Pile veće puta 172
klanjaše se, ljubi skuta
moleći ga, da ga pusti,
a kralj jednom to izusti.

Zaludu je, da se kaje,
rič kraljeva valja da je.
Mal kraljica gorko ciči,
tako će joj sve bit riči.

On ga pusti, blagosovi,
kad ne more da ùlovi.
K istoku se tad povrati,
nitko ne kti da ga prati.

Niti uze blago koje,
roditelje želeć svoje.
Za njim niemu srce kipi,
njem su dugi časi, hipi.

Tu veliku želju ima,
povrati se da on k njima.
Od veselja jedva ziva,
toga kralja blagosiva.

Mal ù dvoru kralja toga
žalost izreć tko bi moga?
Ne ću reći druge riči, —
ostaviću, neka ciči.

Triba mi je naprid teći,
što od puta Pile reći:
ovo svaka sad ostavi,
kako s' Pile na put stavi.

Kako tužan svit će proći, 173
oće l' igda k majci doći?
Od studeni[1] vrime biše,
druga Pili tu ne biše.

Nikoliko iđe dana
pak zabasa puta vana.
Na ljude se zle namiri,
nut kako se uznemiri!

---

[1] Oʃtudeni.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Što bijaše, š njeg svukoše
pak na nj staro obukoše,
i uzeše konja lipa, —
zla čovika pamet slipa.

Zatim danak proće treći,
događaj će biti veći.
Na raskršću jednog puta,
omrznuta o njem skuta,

ne znadući kuda poći,
upitati koga moći,
jedan čovik tud' izajde,
misleći ga tute najde.

Prida nj pođe ter je kleka.
Vide, da je iz daleka,
izvan puta njem ùkaza,
a to biše jedna staza.

A put pravi to ne biše.
Oh, čoviče, što t' je više,
čovik neznan jest budala,
putovati volja pala!

Podaleko s puta zajde, 174
mal seoce jedno najde.
Pripočinu tute kade,
putovati opet stade.

Put ga vodi priko gore,
prigledat se to ne more:
planine su privisoke,
doci, drage priduboke.

On sliditi naprid želi,
a ne gleda, prić može li.
Mal je pustoš ter strah daje,
tom se ne će da pridaje.

Nasrid gore kada biše,
opočinut malo ktiše,
oto gore jeka staše,
tu vrimena zla ustaše.

Stoji praska šume grana
oko puta sviju strana.
Tu je svako ljuto zviri,
po naravi svojoj sviri.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Tu su risi, ljuti lavi;
k jednomu se cablu stavi.
U gorici vuče vije:
»Ajme«, reče, »već me nije!«

Svako zviri i medvidi
Bog učini da g' ne vidi.
On se Bogu priporuči,
kako majka njeg nauči,

i Divici, dragoj mati: 175
»Svagdi mene bud' poznati!«
Tu s' ù njega svist povrati,
opet stade putovati.

Ter kroz goru leti muče,
da g' ne vidi gladan vuče.
Kad iz gore i planine
on izajde na ravnine,

sunce zajde, mrak od noći,
u pustinji ni pomoći.
Teško vrime tu nahodi,
a put ne zna kud ga vodi.

Kad zavija mrki vuče,
tad ù njemu srce puče,
odvijaše na sve strane, —
nut na srcu ljute rane.

Ne imade sobom druga
već srdašce puno tuga;
nije cabla, kamo kami,
obliva se vas suzami.

Osta tužan izvan svisti:
»Evo će me vuk izisti!«
K crnoj zemlji doli kleče:
»Primi dušu, Bože« reče.

»Plemenita Gospe moja,
kamo sada pomoć tvoja!«
Priporuči dušu prvo,
et' ugleda cablo drvo.

K tomu drvu on poleti, 176
mnoštvo vukov' njeg obleti.
Srića njemu tu priskoči,
ter nà cablo on uzkoči.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Škomljavina[1], skaču vuci;
sklopi granu on ù ruci,
od stra[2] malo tu živ da je,
dušu Bogu sve pridaje.

Od žalosne tute strvi
da bi pala po kap krvi,
ne bi svakom kap dopala,
ili kosa da b' opala.

Još se mnoštvo skupi jače,
sve u njemu srce plače,
stra[3] prolazi tuge mnoge.
Omakoše s' njemu noge,

već prifati rukom grane.
Oto smrtne, tužne rane:
o drvetu sta viseći,
da se pusti sve misleći.

Prija neg se[4] doli pusti,
ove riči on izusti:
»Pogibliju vidiš moju,
daj mi, Bože, pomoć tvoju!

Teb' se, Gospe, priporuči,
od sebe me ne odluči!«
Vele gorko tad uzdanu,
prija nego doli panu.

Svitlost jedna tute sinu, 177
a glas strašan jedan minu:
pobigoše smamno vuci.
Bože, fala tvojoj ruci!

Izvan svisti doli pade,
kako mrtav da ostade
izvan svisti ležeć tako.
Bog pomoći more lako.

---

[1] Sckomgliauina. — V. Martić, Osvetnici: kad su vučice skomlicale (VI. 9). skomlic jazavaca (II, 35). — Isp. polj. skomleć, skomlenie i č. skomliti (cviljenje psa); crksl. skomljati (roktanje svinja); r. скомлить (jecati).

[2] ʃtrah.

[3] Straha.

[4] nekʃe.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Kad se u njeg svist povrati
i srce se u nj obrati,
stade Bogu fale dati
i Divici, dragoj mati,

da on kod nji milost nađe
pa nà drvo još uzađe.
Tako tužan kako pivac
bi na muka kano krivac.

»Osta jesam vas[1] od leda
pogledajuć, zora jeda«.
Kad se dobro dan ùkaza,
namiri se, gdi je staza.

Na jedan ga stan navede,
pastir k vatri njeg ùvede.
Kad s' pokripi, dobro zgrija,
tada zà put pitat prija.

Ukaza mu put na selo,
stade ići on veselo.
Srce biše kako mrući,
kasno pride jednoj kući.

On nà vrati tad pokuca, 178
od leda mu srce puca.
Kad mu vrata otvoriše,
lupežom ga potvoriše:

»Ti zà čovik, lupež[2] jesi,
ne mož' reći, da nijesi.
Ne odi se ù ta doba,
teb' dovede sad ùdoba.

Ti ne laži, nemoj kriti,
sjutra imaš jur umriti,
jere malo prije dana
gospodina kako bana

(njega dobra tute biše)
sveg ajduci porobiše.«
Videć tužan nji odluke,
sklopi cvileć svoje ruke.

---

[1] uaz.
[2] zàçouik lupux.

©DiZbi.HAZU

Vele gorko suze proli,
na kolina pade doli:
»Smiluj mi se, bratac slatki,
ja nijesam čovik taki..

Evo jesam vas ledeni, —
smiluj mi se, brat medeni,
zgrijat mi se ti ne krati,
nek se u me svist povrati.«

Ovi k moljbi ne pristaše,
savezati njeg ustaše.
Plač ni moljba ni:e dosti:
kako vežu, lome kosti.

Tuge nitko ne će znati, 179
samo tilo, koje pati.
Oh, nesrićnik jedan veli,
drug pod nebom tebi je li?

Kako živeš jadno tilo,
al je umrit tebi milo?
Gdi su druge muke veće,
a još izać duša ne će!

Oto t' smrcu prirekoše,
sve kriposti poklekoše.
»Jao, tužan, što provodim
i žalosti ke naodim!

Tužno vidiš stanje moje,
daj mi, Bože, pomoć' tvoje.
Gospe draga od milosti,
moje vidiš ti žalosti:

pozri moje gorke suze
i razdriši ove uze;
oslobodi prija kako,
i sada je tebi lako.

Nikog nejmam nego tebe,
pridajem ti ovo sebe.«
Kad prid zoru vrime biše,
eto zdvora zaupiše.

Povikaše nji pastiri,
oni mliše, da su zviri.
»Stado gori« — to rekoše,
svi tad nadvor potekoše.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Svu živinu oganj pali, 180
neg već osta ditić mali.
To bijaše još za noći,
dade Gospa, Bog pomoći.

Plačući ga stade zvati
i malanu kazovati:
»Dušo moja, nut s' približi,
oko mene konop riži!«

Tom pristade, kako reče,
paka u mrak njim uteče.
Tužan bižeć ù neznanje
već dolazi na skončanje.

»Pak velika, teška leda, —
Bože, pomoć tvoja jeda!«
Tako grko on uzdanu,
eto putnik jedan banu.

Biju riči njeg vesela:
»Prid tobom je grad i sela.
Izpod grada more bije,
putovati tamo ti je.«

Ode putem, à ne zađe;
prve kuće koje nađe,
lipe riči zna nositi,
zgrijati se sta prositi.

Tako u tom bilu dvoru
primiše ga ù komoru;
od potribi koja biše,
pokripiti njega ktiše.

Tu se lipo izpokoji 181
i blagosov dade koji.
Otle Pile tad uztade,
putovati opet stade.

Tu se š njima blagosovi.
Nut događaj gledaj ovi:
priko grada iduć lako
nut plemića srite kako,

gdi postupi malo na se
pak ù Pilu zagleda se.
Upita ga: »Odkuda si?
Iz daleka vidim da si.«

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Pak mu poče govoriti:
»Ne bi l' doša men' dvoriti?«
Reče najam dati koji,
u dvoru ga izpokoji.

Potriba je, drugo nije,
izmučeno tilo gdi je.
Kad dvoriti njega stade,
u srcu mu vas ostade.

I u volju svima biše,
jer dvoriti virno ktiše:
ne gledaše trudbu svoju
služeć njega i gospoju.

Alje š njega sve svukoše,
u skerlet ga obukoše,
držaju ga kako sina
al jednoga gospodina.

Gospodar ga dragim zvaše, 182
a gospoja milovaše.
U Egimptu Josip kako,
i njemuka biše tako.

Čudo biše gospodara,
gdi on svaka lipo stvara.
Kako dite drži svoje,
čudo biše to gospoje.

Veće puta kti ga zvati,
kakve krvi, mista, znati:
»Da te mogu znati ista,
od koga si, koga mista.

Jer se meni vele čini
gledajući tvoje čini,
da gosposke krvi jesi.
Ne mož' reći, da nijesi.

Nemoj to mi, dušo, kriti,
tako tebi zdravu biti.
Ovo ti se obećajem
i jamca ti[1] Boga dajem:

---

[1] amzati. — Valjada se ima čitati: jamca ti. Ni smisao ni oblik ne dopuštaju, da se dovede u vezu s turskom riječi àmâz (gen. amáza) = molitva, klanjanje.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

il po suhu il po moru
odpratiću tebe k dvoru.
Zà poštenu službu tvoju
zadajem ti viru moju.

Ne ću gledet blaga moga,
kad te čujem, roda koga.
Već mi, dragi, isto pravi
pak se brzo na put spravi.«

Pile njemu odgovara, 183
da se na to tvrdo vara:
»Odgovor ti nije prvi,
ja gosposke nisam krvi,

već sin jesam ja težaka,
pusti mene još nejaka.
Da bi tebi reka ista,
dobro ne znam svoga mista.

Nemoj drugo govoriti,
veće pusti men' dvoriti.« —
»To istina nigda nije:
ta seljanin kamo, gdi je,

da gosposki more znati,
ja ne mogu tog poznati!«
A on mu je govorio:
»Gospodu sam svud dvorio

i po svitu svuda hodi
priživiti ter nahodi.
Iz nejaka to nauči,
po svitu se, reko, muči.«

Kad nà svrsi tri godine
(o ti[1] vičnji Gospodine!)
z gospodarom vanka pođe,
na pijacu š njime dođe,

on z gospodom zborit stade,
a trgovci niki tade
među sobom oni zbore,
jezik Pile gdi govore.

Od gospode on odstupi 184
k tim trgovcem ter pristupi:
»Pravite mi«, reče, »ista,
odkuda ste, koga mista.«

---

[1] Od ti.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

»Kazaćemo, pitaš, rada:
mi iz toga jesmo grada.«
Dite začu ova ista,
da očeva jesu mista.

Od veselja uzdrta se,
proli suze pak niza se.
Rastuži se vele jako,
kroz plač moli svakojako:

»Nut kažite meni pravo,
ta gospodin je li zdravo,
ta gospodin i gospoja,
tako vičnjeg vam pokoja!

Jesu l' jošter ù životu?
Molim vašu ja dobrotu.«
Tada njima na um pade,
kada Pile njim nestade:

»Ti sin njiov imaš biti!
Već nam pravi, nemoj kriti.« —
»Ja sam tužan, neveseli,
kada bija š njim nà seli,

ter otido lov loviti,
srce s tugom poloviti.« —
»U životu oni jesu,
ma ù plaču ùvik sve su.

Provađaju žalost koju, 185
nigda časa ù pokoju.
Odkada se ti odili,
majka gorko sve dni cvili.

Čestiti bi ù vik bili,
da bismo im glas donili.
Valja slidit s trgovina,
ne moremo dat novina.«

Raztuži se na te riči,
kako zmija ljuto ciči,
oddanuti da ne može,
već se tužam prinemože.

Od žalosti skube vlase
pak se malo stupi nà se.
Tute moli te trgovce:
»Dajte meni mnoge novce,

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

s kojim mogu doma poći.
Daj mi, Bože, zdravo doći!« —
»Od potribe blago ko je,
na zapovid tvoju to je.

Uzmi, dušo, ka t' je triba,
ne fataj se kao riba.
Nam su malo ovdi stala,
majka te se nagledala!«

»Nejmam kada s vami stati,
sad gospodar men' će zvati.
Gdi vi jeste na konaku?
Čujem, da ste na omaku.

Kad gospodar bude leći, 186
ja ću k vami tad doteći.
Nitko ne ću da to znaje
ni da mene tko poznaje.«

Oddili se od nji, pođe,
gospodaru k svome dođe.
Kad ù večer k dvoru bilu,
tad gospodar pita Pilu:

»Odkuda su, odgovori,
oni ljudi, s kim govori?« —
»Od moga su tam' paiza,
mali mista nisu bliza.«

Kad gospodar spati pođe,
tad trgovcem Pile pođe.
Kada nađe te trgovce,
odbrojiše njemu novce.

A gospodar mislit stade,
do istine nji poznade:
»Ne ću drugo već sumiti,
od nji oću razumiti,

prija neg se oni dile,
od kakva je roda Pile.
Ne ću drugo veće dalje.«
Pak ù jutru sluge šalje,

da po gradu ljude gledu
i uput ji k njem dovedu.
Tu po gradu sluge traže,
gdi su bili oni, kaže.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Gospodaru kad su došli: 187
»Jutros rano jesu pošli«
Razumivši to po sluzi
velikoj se dade tuzi.

Jer veliku želju ima
govoriti s ljudma tima,
jer doisto biše znao,
da bi od nji sva poznao.

Zatim treći kad dan prođe,
gospodaru Pile dođe,
da će š njime tu zboriti,
pak mu stade govoriti:

»Evo jesu tri godine,
da te služim, gospodine.
A sad imam doma poći,
već dvoriti ne ću moći.

Od vas pitam blagosova,
roda ne ču ja glasova.
Već od dvorbe što je moje,
prosim od vas i gospoje,

da m' budete najam dati,
a to ćete dobro znati.«
Kad gospodar ima glase,
uzmetnu se tada na se.

»Ajme, što mi srce rani!
Ali koja teb' zabrani?
U oblasti ka su mojoj,
sva ù ruci jesu tvojoj.

Ja uzroka ne znam kogà: 188
kako sina mog istoga,
svako sam ti dobro ktio.
Kad su tvoja, što će t' dio?

Već promini misli svoje
i utiši srce moje.
Kad gospoja za to čuje
(znaš, kako te lipo štuje),

što će od nje tada biti?
Tugu, čemer ù vik piti.« —
»Uzrok moga sad rastanka,
da se od vas dilim vanka,

©DiZbi.HAZU

drugo nije nego želja,
da b' vidio roditelja
(prosim od vas tu dobrotu),
jesu l' jošter ù životu.

Ljubav vašu ù vik ranim
i u mome srcu branim.«
Ču gospoja razgovore
pak pobiže ù komore.

Grozno poče tu plakati,
kolda će se tad zaklati.
Još gospodar stade riti:
»Nemoj to mi, dušo, kriti.

Zanikao meni sve si:
ti gosposke krvi jesi.
Već mi reci roda koja,
nek imadem ja pokoja.

Ja sam kao nà ùmoru,[1] 189
da odpratim tebe k dvoru,
priko svita da bi bilo,
zà pošteno tvoje dilo.« —

»Ne drži me zà lažaka:
sin ja reko da težaka;
dok ne vidim, srce stine.
Ja ti reko sve istine.

Reć ne mogu, što nijesam,
govorio tako sve sam.«
Tad izvadi kesu zlata
ne virujuć jošter na ta:

»Eto, Pile, koja tribe,
uzmi, dušo, od potribe.
Nek s' izpuni želja tvoja,
bit ù miru nigda moja.« —

»Oh, milosti lipa slavi,
ti na stranu blago stavi.
Više ne ću«, odgovori,
»nego samo što zadvori.«

Primećaše jošter veće,
a to Pile sve odmeće.

[1] nà ù moru.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Kada najam on imade,
zadvorio što bi znade,

tad blagosov pitat stade,
k crnoj zemlji dolji pade,
gospodara i gospoje,
prolivajuć suze svoje.

»Blagosov ti, sinko!« reče, 190
od žalosti tad pokleče.
Grleći ga tu celiva,
grozno suze sve proliva.

Te žalosti izreć tko će?
Izgubiše lipo voće.
Otolen se Pile dili,
a u dvoru sve razcvili.

Sad ne mogu toga reći,
triba mi je naprid teći,
oće l' Pile prići lako
sinje more, doći kako.

Zdravo Pile more prođe
i svojemu dvoru dođe.
Vrata dvora svog zakuca,
njem veselja srce puca.

Službenica tam' izteče:
»Tko to kuca?« to mu reče.
A on njojzi odgovori
moleći je, da m' otvori:

»Iz daleka putnik jesam,
želi doći ovdi sve sam.
Evo nosim nike listi,
veće pođi, njim navisti, —

gospodara i gospoju,
neka prime knjigu svoju.«
Lip razgovor, à ne viče,
ter divojci srce tiče.

U njojzi se srce muči, 191
malo vrata ter odkuči.
Požudi ga, da ga vidi:
govorenje mladić slidi.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Kad divojka njega zgleda,
nasladi se ka od meda:
»Tu lipotu i odiću,
tu stvar lipšu gdi vidiću!«

Tu divojka odma pođe,
gospojici hitro dođe
tere njojzi nà glas dade,
kakav mladić da ostade.

»Izkazati nejma kraja,
anđeo će bit iz raja
Čeka tebe on nà vrati, —
gospojice, ti s' ne krati.

Prinoćiti ovdi, veli,
i viditi tebe želi.
Ova meni ne zavidi,
već ga pođi, draga, vidi.«

Govoreći tu uzdanu,
a gospoji srce planu:
hitro[1] skoči, brzo pođe
ter od dvora vrata dođe.

A divojka prid njom leti,
dvor otvori, kad doleti.
Zgleda dragi majku milu —
gdi je radost veća tilu?!

Od veselja reć ne može, 192
već se tužan prinemože:
učini se kano drtav,
pade doli na po mrtav.

Kad gospoja to sagleda,
tad ostade sva od leda:
plesnu rukam, grozno cíknu
pak za glasa »Jao« viknu.

Kad gospodar za to začu,
gdi ù dvoru doli plaču,
tu zavika: »Šta je?« reče,
paka brzo dol doteče.

Kada vidi, stvari ke su,
zapovidi, da g' unesu.

---

[1] Ihitro.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

U dvor njega unesoše,
pak mirise prinesoše.

Učiniše sluge lako,
zapovidi biše kako.
Kad mirise primi u se,
tada gori uzdignu se.

I svist njemu da s' povrati,
k ocu, majci on s' obrati
ter se malo obeseli,
ostanuše svi veseli.

Pak prid njima doli kleče,
ove riči njima reče:
»Nek budete dobro znati:
ti si otac, ovo mati,

a sin ovo vaš je Pile. 193
Ke žalosti jesu bile,
kog ù lovu izgubiste,
evo sada njeg vidiste.

Znam, da tuga bila jaka,
izgubiste men' nejaka.
U kratko vam ovo reko,
evo sada k vam doteko.

Sad veselo, molim, stojte
i o njemu to nastojte,
ako ćete živa mene,
jer mi srce pada, vene.«

Kad razumi otac, mati,
ništa za se ne će znati
od veselja privelika,
kakva more bit prilika.

Izvan svisti ostadoše,
crnoj k zemlji dol padoše.
Mrtvi leže oni kano,
jesu l' živi, nije znano.

Ne govorim Pile tuge,
što m' ù dvoru čine sluge.
Tu veselja ni ù usti,
iz dvora se svud glas pusti.

©DiZbi.HAZU

Tu od svuda puk navali,
a oni su k zemlji pali.
Kad mirise njima daše,
govoriti jedva staše. 194

Nejma srca da ne plače, —
ostavimo tužbu pače.
Grle, ljube dite svoje,
oko njega tako stoje.

Tu gospoda nagrnuše,
sve žalosti utrnuše.
Veselje se tu učini
svake vrste po načini.

Ja ne mogu svaka zvati,
nek svak' bude po seb' znati,
a gospoda i gospoje
tu veselo mnogo stoje.

Lemozine Stipe dili —
tebi fala, Bože mili!
Majka s Pilom sve dni staše,
od sebe ga ne davaše.

Draga Pilu pitat side:
»Kud po svitu, dušo, ide
i kako se pak povrati?
To mi pravi, à ne krati.

Izgubi se sinko kako,
kud po svitu ode tako?
Kud po svitu, sinko, prođe,
povrati se, kako dođe?« —

»Ne pitaj me, draga mati.
Da je tebi tužnoj znati,
ka podnese ovo tilo 195
i do sada kud je bilo,

odkada se ja rastavi,
u čudesa mnoga stavi, —
da ti čuješ, to bi t' bilo
sastaviti zemljom tilo.

Neka tako stvari stoju,
već živimo ù pokoju.«

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

IZKAZANJE OD KONŠTANTINA, CESARA RIMSKOGA, KAKO SVETU VIRU I KRST PRIMI OD SVETOGA OCA PAPE ŠILIVESTRA 196

U vrime, koje spomenu, Jelina cesarica, mati Konštantina, bi tada ù Franci. Čuvši to začudi se tome kruto ter dvanajest najnaučniji[1] rabina žudinski[2] izabrà i dovede ù Rim, neka Šilivestrom dišputaju aliti razloguju od zakona i stanovito ù srcu svome odluči, da koji bude pridobiti, onoga ću zakon držati i obslužívati, i da Šiliveštar jednom po jednom rabinu ima odgovarati.

I tako budući ù Rimu bi naređeno misto, da svi iđu ù Lateran, gdi cesar pribivaše, i na misto zdogovoreno da svi okolo sidu nà stolove: s jednu stranu Šiliveštar papa s toliko biskupa, à z drugu stranu svi spomenuti rabini, pak oko nji cesar i cesarica i vas šenat rimski, u trećemu[3] okolišu | toliki krstjani, Čifuti, idolatri i ostali svake vrste kipa, ter da 197
imaju svi pomljivo slušati, kako će razlogovati iliti dišputati.

Budući sve napravno, stade prvi rabin govoriti, komu ime biše

1. Abijatar, prvi rabin čifutski.

Svaki, koji ù Bogu trojstvo postavlja protiva Svetome pismu govori; nego vi krstjani ù Bogu trojstvo postavljate, dakle protiva Svetome pismu govorite. Pismo sveto govori (Gen. 12): *Audi, Izrael, Dominus Deus tuus unus est*, to jest: Slušaj, Izraele, Gospodin Bog tvoj jedan jest.

Šiliveštar.

U Bogu tri stvari osim ostali razmišljamo, to jest bitje, narav i sobstvo aliti kip. Govorimo, da Bog jest jedan ù bitju i naravi, mali ù sobstvu jesu tri, to jest: Otac i Sin i Duh sveti. To tako se Pismo razumi, ovako evo kaže psal. 88.: *Ipse invocavit me: Pater meus es tu* — On zazva mene: Otac moj jesi ti — eto Otac. *Idem: Filius meus es tu, ego hodie genui te* — Sin | moj jesi ti, ja danas rodi tebe — eto Sin. 198
Idem: Spiritus oris ejus omnis virtus eorum — Duh usta njegovi sva kripost njegova — eto Duh Sveti.

Evo prilika: vidiš sunce jedno koje ù svome bitju ima tri stvari, to jest: tvrdost, mekanost i vrućinu. Nije jedno prija drugoga, sve je ùjedno, à sunce je jedno. Jedan je čovik, à u njemu su tri moći, to jest: pamet, razum i volja. A pak je li jedan snig? Jest snig, led i voda.

Tako, reko, jest jedan Bog, à tri kipa aliti sobstva božanstvena, to jest: Otac i Sin, Duh Sveti.

2. Jonaš.

Svaki oni, koji izodi od drugoga, ima početak. Tako govori naravnik aliti filozof. Nego Isukrst izodi od Boga, dakle ima početak.

---

[1] naih nauçnih. — Isp. u Cvitu razgovora: K' medih (271) = k Mediji; Tobih (276, 282) = Tobiji; ù Istrih (402) = u Istriji; ù romanih (488) = u Romaniji.

[2] çudinski. — Isp. u Grabovca: xudinsku (295), xudija (294), xudja (298).

[3] Ytrechiemu.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Šiliveštar.

Istina je, da koji izodi od drugoga[1] s vrimenom, imade početak,
mali oni, koji ù vičnjosti izodi kakono Isukrst, nejma početka. Da bi oganj
vičnjost bila, ne bi moglo biti jedno brez dru | goga, mali ne more biti 1
brez sina ù vičnjosti: tako Isukrst toga radi jest od vičnjosti.

3. Godolijaš.

Tko jednom jest rođen, ne more se već priporoditi. Tako naravnik govori. Dakle Isukrst, ako se je nà nebu rodio, ne more se nà zemlji priporoditi.

Šiliveštar.

Dva rođenja Isusova govorimo: jedno vičnje nà nebu od oca brez matere, à drugo vrimenito na zemlji od matere brez oca. Kako bi od čiste zemlje satvoren prvi čovik, to jest Adam, tako od čiste divice bi rođen drugi čovik, to jest Isukrst.

4. Ana.

Stvari, koje su protiva naravi, nejmaju se virovati. Da jedna divica ostane, to jest protiva naravi, daklen se nejma tomu virovati.

Šiliveštar. 2

Da divica porodi i da pak divica ostane, to nije protiva naravi, nego jest svrhu naravi. Ako li je svrhu naravi, nije svrhu mogućstva Božjega, komu svaka uzmožna[2] jesu.

Začetje Isukrstovo bi svrhu naravi i začudno njegovo porođenje, jere brez oskvrljenja divičanstva od matere se porodi. Kakonoti evo sunce kroz caka prolazi, izlazi brez razbijanja cakla, i tako divica neoskvrljena osta. Ova ti sama prilika budi dosta, tomu se nije ništa čuditi.

5. Dohet.

Dvi stvari protivne, kako govori naravnik, ne mogu biti ù jednome kupu ù isto vrime; nego materinstvo i divičanstvo jesu dvi stvari protivne, dakle to ne more ù jednoj ženi biti.

Šiliveštar.

Divica Marija bi prava mati Isusova pò naravi i svrhu naravi: pò
naravi, zašto ga bi moguća začeti; svrhu naravi, jer ga brez čovika 2
zače. I zato naravnik govori, po naravi ne more biti silom: Isukrst po
Duhu Svetome začet jest. Prilika budi: kako Bog čoviku stojećemu ù raju
zemaljskome poda čistu piću, tako Marija sinu Božjemu, čista divica, zà
piću poda mliko.

[1] odrugoga.

[2] uzmnoxna.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

6. Kuži.

Tko je svet, nije potriba da se posvećuje ni blagosivlje. Ako Isus biše svet, zašto ù tempio dođe i od Šimeuna biskupa bi posvećen i primi blagosov?

Šiliveštar.

Isus hoti ù tempio doći nè posvetit se, nego od umiljenstva priliku dati; hoti blagosov primiti za dati priliku, da se imaju redovnici poštovati. Prilika budi: kakonoti voda bistra, kud prohodi, svakoga napaja zadovoljno, tako Isus, kud god prohođaše, svakoga zadovoljaše.

7. Benijamin. 202

Ono, što je dobro, nejma se tajati; nego združenje muža i žene jest dobro, zato daklen nije se imalo tajati među Marijom i Jozipom.

Šiliveštar.

Mi ne govorimo, da ženidba nije dobra, nego izpovidamo divičanstvo Marijino i govorimo, da brez taknutja čovičanskoga rodi sina Božjega. I bi razlog, da kakono jedan dođe nà svit brez čovika i žene, à to bi Adam, drugi od čovika brez žene, à to bi Eva, treći od čovika i žene, kakono smo mi svi kolici, — tako neka bude četvrti od žene brez čovika, kakono jest Isukrst.

8. Aroel.

Oni, koji je veći, od manjega ne bi se imao krstiti, i svet budući, krstom se posvećivati. Ako Isus bijaše veći od Ivana, zašto se od njega kti krstiti i posvetiti?

Šiliveštar. 203

Ne krsti se Isus od Ivana, da je bio manji, nego da krstom svojim krst posveti i po svemu svitu ukorene. Kakonoti rosa, koja iz neba hodi i zemlju natapa, tako krst po kriposti nebeskoj jest nam podan i virne s milošću Božjom napaja i natapa.

9. Jubal.

Tko grija nejma, nije potribe da čini pokoru. Ako Isus nije imao grija, zašto dakle pođe ù pustinju pokoru činiti?

Šiliveštar.

Pođe Isus ù pustinju pokoru činiti nè zaradi svoga, nego zaradi našega grija i neka priliku pokore nam dade, kako on isti nam reče: *Exemplum dedi vobis* — Priliku dado vami. Kakonoti sunce, kad ù jutru izteče, tad vas svit prosvitli, i tako Isus svakom prilikom vas svit prosvitli.

10. Tare. 204

Bog ne more biti ni od koga napastovan. Ako Isukrst jest Bog, daklen nije mogao biti od vraga napastovan.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Šiliveštar.

Bi Isukrst Bog i čovik, viđen i neviđen, znan i neznan. Vrag vidi ga ù čovičanstvu, à božanstvo od njega bijaše sakriveno, i tako nè kako Boga, nego kako čovika uze napastovati.

Prilika budi: kakoňoti sunce svojom vrućinom nike stvare čini mekane, à nike tvrde, tako i Isukrst nikim božanstvo, à nikim čovičanstvo čini ukazati i očitovati.

11. Šilijon.

Oni zakon, koji je od Boga dan zadovoljnim načinom za osloboditi čovika od svakoga grija, nejma se ostaviti. Zakon Mojsiju bi od Boga dan zadovoljnim načinom za osloboditi čovika od svakoga grija, daklen nejma se ostaviti: kako obrizovanje bi dano | protiva griju istočnome, posvetilište protiva griju smrtnome i otajnome.

Šiliveštar.

Zakon Mojsiju poda Bog zà zlamenje došaste plaće, koju Isus ima primiti nà drvu križa, i posli nego prinese, ima se dospiti ta zakon, à početi vikovnji zà zlamenje vikovnje plaće, koju Isus poda čoviku. I zato već oni zakon ne bi zadovoljan. Prilika evo budi: kad jedan čovik kuću zida aliti gradi, sva okolo pripravi, koja su od potribe, à kada sagradi, onda sva kolika, koja su okolo, odvrže, odbaci i očisti. Tako, pokle novi zakon postavi i ukorenu, od potribe bi sve one stare odvrći i odbaciti.

12. Zambri.

Oni zakon, koga dade Bog čoviku ù vičnju zavezu, ne more se izvršiti; nego zakon žudinski[1] bi podan Abramu ù vičnju zavezu, daklen se ne more izvršiti niti ima dospiti. Ovo reče Bog: *Statuam pactum meum inter te et me in sempiternum* — Po|staviću pogodbu aliti tvrdost moju među tobom i mnom ù vike.

Šiliveštar.

Ova rič *in sempiternum* razumi se dan do najzadnjega vika, to jest došastja Isusova, koga prišastje dospi i završi sva proročanstva i sva zlamenja od njega rečena.

Dakle porodi se Isus, neka nas duhovnim načinom čini priporoditi; bi gladan, neka nas nasiti; bi žedan, neka nas napoji; bi napastovan, da nas od grija odriši; bi ponizan, da nas uzvisi; bi mučen, da nas milosrđem svojim obuče; bi trnom okrunjen, da nas slavom svojom okruni; bi propet da se zloće sve prosidu naše, — i mnoga ostala, komu slava i poštenje budi ù vike. Amen.

Slušajući svi okolo spomenuti skupa glas digoše: »Vivat Šiliveštar, njegovo je dobitje!«

Tada se nà viru katoličansku obrati Jelina cesarica i toliki narodi od različiti jezika i zakona.

---

[1] cudinski. — Isp. bilj. uz Cvit razgovora, 196.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

SLIDI KRATKO ZABILIŽENJE OD VRIMENA RAZDILJENJA CRKVE IZTOČNJE OD ZAPADNJE. 207

451. Najpri zarati se crkva iztočnja zapadnjom; ù to vrime bijaše S. Otac papa Leon Veliki, à cesar od Konštantinopuli bi Marcijan, cesarica Pulherija, Atolija biskup od rečenog grada.

483. Razdili se prvi put crkva istočnja od zapadnje aliti rimske; ovo bi ù vrime Zanona, cesara opakoga; Akacijo patrijarka, koji tomu svemu zlu bi uzrok propasni, dušmanin s. crkve katoličanske.

518. Fala Bogu, ovo se sjediniše crkve po nastojanju Juština cesara, à milosti Božjoj, i po želji Ivana patrijarke i po molitva S. Oca pape Ormižda. Bi velika radost, veselje i utišenje od svega puka.

889.[1] Opet crkva odpade i razdili se iztočnja od zapadnje, à tome svemu bi uzrok prokleti Focio patrijarka s nevirnim i opakim Mijajlom cesarom. À prija toga bijaše patrijar|kom blaženi Metodija, pak za njim 208
sveti Injacio, koga Mijajlo i Focio svakojako progoniše i mučiše i s pristolja digoše, à metnuše Focija, opaka šižmatika i arijana, tu bi sila, kakono od Turčina da se turče. Tada bi velika žalost i plač od puka. Od ovog je dugo govorenje.

870. Bogu fala i vazda budi slava, ovo se opet crkve sjediniše. Focija digoše i iztiraše kako šižmatika, dušmanina dobra općenoga i arijana propasna, à staviše nà pristolje od patrijarkata rečenoga svetoga Injacija.

† 878. Sveti Injacio patrijarka pođe s ovog svita na bolji i Sveti Otac papa Adrijan, nesta cesara.

880. Bi učinjen papom Ivan Osmi, à cesarom Vasilija. Focio obadva privari i metnu se nà patrijarkat. Tako nama opet crkve razdili i puk razcvili, mà što domalo živi, jer ga Bog diže, à vrag odnese rečenoga Focija.

1097. Papa Urban Drugi i Grgur Deveti svakojako nastojaše, da se crkve sjedine, i činiše sabore. Grci dohodiše i s Latini se dišputaše, mali Latini | sve pridobivaše, sa svim tizim sjediniti ne mogoše, — otvrdnost. 209

1274. Po volii i milosrđu Božjemu opet se crkve sjediniše s trudom Svetog Oca pape Grgura Desetoga, z dobrom voljom cesara Mijovila Paleologa. Bi utišenje puka, mali patrijarke i biskupi grčki među se se ne mogoše pogoditi. Tako puk smućen staše i neskladno živiše, niki podložni svetoj crkvi biše, à niki se suprotiviše svetoj crkvi rimskoj aliti zapadnjoj.

1439. Sveti Otac papa Uđenio Četvrti učini sabor ù Ferrari, mà zaradi kuge prinese ga dospit ù Firencu zà sjediniti crkvu iztočnju zapadnjom. Grci od pape pitaše galije mletačke za doći nà sabor, à papa pisa Mlečanom, à Mlečani itro Grke privezoše i nà sabor dovedoše. Tu mnogo vrimena saboriše, mali sjediniti ne mogaše sve rad Marka, arcibiskupa od Efeža, šižmatika i arijana opakoga.

---

[1] Već po godinama, što dalje dolaze, »889« je očito štamparska pogrješka: Grabovac tu pripovijeda događaje zadnjih deset godina vlade cara Mihajla III. († 867.).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

A Grka bijaše došlo nà sabor patrijarka, arcibiskupa, biskupa više od 700 i prid njima cesar Ivan Paleologo. Tako oni među | se sabor učiniše 2
i rečenoga Marka, arcibiskupa od Efeža, iztiraše, potomtoga mir skłopiše.[1]

Crkve se smiriše i sjediniše, i svi se Grci podpisaše i š njima cesar od Carigrada. I tako se sabor ùtvrdi i svi dobrovoljni biše. Cesar z Grci imadući vas potrošak i primivši toliko blago iz kamare apoštolske od Svetoga Oca pape, što će služiti protiv Turčinu, i primivši blagosov od S. Oca pape povrati se[. . . . .]k Carigradu.[2]

Tada papa i Mlečani imadoše mnogo truda i muke i tratnje radi rečenoga sabora Fiorentinskoga.

Ma kada cesar dođe ù Konštantinopuli, sve smućeno nađe, à tomu svemu nezkladu bi uzrok Marko, arcibiskup od Efeža. Nevirna i opaka šižmatika aliti arijana!

Posli smrti S. Oca pape i cesara prokleti šižmatik[3] Marko, arcibiskup od Efeža, sve puk smućiva i crkvi se suprotivi kako arijan.

Nà svakome saboru zanikivaše izod Dua Svetoga. Zato izgubiše kralja i kraljestvo kakono su i Čifuti, koji | čekaju još mesiju, à Grci cesara. 2
Mà što bi? Nije drugo. Zaradi grčke nevirnosti i olosti izgubiše cesarstvo niti će ga već imati. Nevira grčka, sila turska, vražja napast — Bože, ne daj upast!

Grci dok od crkve s. ne odpadoše, od nji biše ljudi mnogo kriposni, naučni, mudri, sveti, slavni, glasni, junaci, ljudi velici, mogući i ostala.

Mà pokle se razdiliše i odpadoše od s. crkve rimske katoličanske i apostolske, od tada sva rečena izčaznuše, iztrunuše i okopniše, tog nejma drugo više. Ostaše zà balek svita i naroda.

OD NARAVI, ĆUDI, OBIČAJA I PRIGNUTJA POLOVIRACA ALITI STAROKALENDARACA 2

Polovirca rad bi znati
kakva ću ga uzimati.
Običaja njeg života
ja ne vidi njeg devota.
Koji kakav zakon drže,
od nji narav na zlo rže.
On s jezikom lipo zlati
pak s opaki dili plati.
Od nji čujem mnogo buka,
a ne vidi kog nauka.
Puni jesu divijači,
na zlo drugog sve navlači.
Koji godi š njima obći
u galiji kadgod noći.

---

[1] skloniſce.

[2] od S. Ocza Pade Pauratise danas zuaznu k' czarigradu.

[3] Xixmatik.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Divijači, reko, puni,
kolik' da se š njima kruni.
Zakonoše kakve jesu,
jer divijač ne odnesu?
Ja ih čujem govoriti:
Muameda pri dvoriti
neg podložan biti papi, —
druge riči kolda klapi.
Ne pitaj me ti od toga, 213
veće za nje moli Boga,
da jih bude primit k sebi, —
oproštenje biće tebi.
Svi su oni carijani,
stari biše arijani,
s arijanstvom zadojeni,
s lukavštinom odgojeni.
Dobra dila od nji ne ču,
nit prid Bogom ti ne kleču.
Kada ti se dobar kaže,
to njegovo srce laže.
Od nji zloća kako vruci,[1]
lupeština svej ù ruci.
On divije drži stvari,
za poštenje ta ne mari,
svita kuda ima poći,
s čime li će na sud doći.
U nji žica arijana,
slide nauk focijana.
Sve spominju Valentina
otvrdnuti kako stina.
S Mujom oni pletu praću,
na zlo vode svoju braću.
On sve radi o neviri,
nek plačući drugi sviri.
Neviran je, pun privare,
zlo na drugog natovare. 214
Zaklinje se svakojako,
a sve žive naopako.
Zaklinje se pun zli riči:
prikrsti se, u nj ne tiči!
Izdat, ukrast sveto preže,
nà Latine mnogo reže.
Diviji su Turci nuti
ka Čifuti otvrdnuti.
Grom da bije iz nebesa,

[1] uruci.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

u subotu išće mesa.
Na lupeštvo a da mrzi,
protiv crkvi kako s' brzi!
Ne znam, koji drže zakon,
izvan pravde nejma sapon
ni Božiji ni naravi,
a smrti se ta ne stravi.
Izvan posta ne imadu,
i ramazan Turc' imadu.
Carigrad je svit otrova,
dušmanluk se tu sakova:
on je gnizdo od svi zala,
kako zmija otrovala.
Odtle zloća rasti stade:
Bog pokara, Turkom dade.
U čem gora bi Šodoma?
Ne odmiči, budi doma.
Nut, njijove zakonoše
jesu kako torbonoše:
ne imade rič nauka, 215
već u torbu da se kljuka.
Samo uče: dobro posti,
mal to, tužan, nije dosti.
Kad ukrade što, sagriši,
oće polu, pak odriši.
Veli: »Piši salendare
il graditi da ć otare, —
salendare, pomenike,
tom prikladne stvari nike.«
Druge mnoge prikazuje
il da krste on da kuje, —
svakojako k seb' drljači,
prikladan je oštroj drači.
Ovo viče, nek se boji,
ar janjski neka stoji.
Od nauka nejma slova,
oće dio noćnjeg lova.
Ne zna naprav' ni krstiti, —
neka pođe on brstiti.
Kako sudi ki s' rasuše,
ja njijove žalim duše.
Bogorodna, daj pomoći,
neka budu k tebi doći,
da s' ujedno tu vidimo
i s tobom se veselimo.

Dopusti mi, majko mila,
izkazati ova dila,
da priliku neka dati,
koji čuju, budu znati.
Zlo na svitu gore ne bi, —
izkazaću sad ja tebi,
dogodilo što se biše,
svako srce nek uzdiše, -
Barceloni lipu gradu, —
ki slušaju, nek ùkradu.[1]
Bogat biše tu trgovac,
fata blago kako lovac.
Bernardin mu ime biše,
izkazanje kako piše,
a ženi mu Katarina,
plemenita nje starina.
Lipa biše ta gospoja,
uživaju sva pokoja.
Da porodi vrime kade,
dva blizanca nà svit dade;
sina i kći ona ima,
tu veselje biše svima.
Federiko sinu biše,
Margarita ćeri ktiše.
Ostavimo ta krštenja, 217
već slidimo od nji štenja.
Naredba je lipa dici:
ćercu daje dojilici,
majka sina dojit stade,
svu naredbu lipu dade.
Kad godina sedam prođe,
dojilica odtle pođe.
Gospodaru stade riti,
neka znade, à nè kriti:
»Potriba je meni poći,
ma ću amo brzo doći,
tja do mista Majorike,
more prići, nisu rike.
Brzo reko povratiti,
nemojte mi zàkratiti:
Margaritu sa mnom pusti,
od milosti glas izusti;
vesela ću š njome biti,
veselje će sa mnom piti.«

[1] ù Kraadu.

©DiZbi.HAZU

Ona tada što izusti,
to gospodar njoj dopusti.
»Vrat' se brzo!« to joj reče
i do nave š njom doteče.
»Bog ti pomoć lipu dao,
brzo te se nagledao!«
Tu do nave nji doprati
pak se k dvoru on povrati.
Majka ćercu priporuči, 218
te ljubavi nè dokuči.
Tad se dili priko mora,
ima sobom razgovora
k Majorici tomu mistu
Margaritu vodeć istu,
ter veselo š njome stoji,
o veselju sve nastoji.
Na moru ji sriše Turci,
popadoše kako vuci,
kako roblje povedoše,
k Manđariji dovedoše.
Nji obidve dodadoše,
pašinici prodadoše.
Margarita [1] sve ù dvoru
služaše joj razgovoru,
bijaše joj kako straža,
ni kći njojzi ne bi draža.
Turkinjom je svak' scinjaše,
jer nà tursku sve činjaše.
Dojilica k sebi zvaše,
svakojako nukovaše.
Sve potajno š njome zbori,
strahu Božjem da obori:
»Živ' krstjanski, ćeri moja,
poginuće duša tvoja.«
K dobru dilu nju povodi.
Mili Bože, oslobodi!
Nut, moliti sad nji pusti, 219
već od oca što izusti!
Kad mu glasi dopadoše,
sve ga tuge popadoše.
Tko će izreć te žalosti,
roditelja ke bolosti!
Mal po vrime svaka minu,
veselje im bi ù sinu.
Od nje glase kad ne znaju,

[1] Margaritu.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM CROATICA MDCCCLXI
dizbi.hazu.hr

tako za nju malo haju.
Već' od toga[1] ne ću reći,
triba mi je naprid teći.
Brno poče trgovati,
svaku robu kupovati.
Sve vođaše sobom sina,
svojizima trgovina,
nek nauči on po moru,
a služi mu razgovoru;
neka[2] svaka dite uči,
ka su triba, nek dokuči.
Jedan put ga sama šalje
do Mletaka, à nè dalje,
trgovine da dovodi.
Poslušajte, što s' dogodi:
kad na moru bi dan treći,
dobitak će biti veći,
on ufati tursku navu,
sve sarani svoju glavu.
Dvajest Turak' tu bijaše, 220
žive vodit sve ktijaše.
Veselo se on povrati,
ka je triba, tà ne krati.
Primećući tursku navu,
da bi našli gdi postavu,
svaka kada obajdoše,
dvi gospoje tu najdoše.
Jedna stara i divojka,
plemenita od povojka,
tute biju sakrivene.
Kad li biše odkrivene,
tad divojci lice sinu,
ka svitlica ù istinu,
na njoj kruna od liposti,
plemenite sve kriposti.
Gledajući nut pokoja
lipa biše ta gospoja.
Federiko tad uzdanu,
a u njemu srce planu.
»Ajme, sinu od trgovca,
od ljubavi ovo lovca!
Sad robinji sužanj jesam,
nje ljubavi užgan sve sam.
Ona moje srce sveza,
ovo nitko ne razveza.«
A divojka kod starice

[1] otoga.
[2] neke.

©DiZbi.HAZU

kako danak kod zorice,
lipša biše od danice. 221
»Jao,« veli, »o ranice,«
(Federika gledajući,
u njoj srce ùmirući)
»da mi se je š njim staviti,
srce njemu ostaviti:
sada mi je ù sindžiri.[1]«
Ona na njeg često viri,
tako ona često gleda
i za njime sve pogleda.
Tam' u njojzi srce puca,
a na njega s okom kuca.
Ljubavi su ùžežene,
pomamljene jesu žene.
Federiko ù slobodi
on veselo naprid hodi,
ter hiteći svojoj dojci,
domisli se sve divojci.
Po očiju i nje srcu
zadaje mu tute smrcu.
Kako stoje otrovani,
tako jesu milovani:
dragi z dragom kad s' zaljubi,
pamet, oči, sve izgubi.
K Barceloni kada biše,
lipo tako da dobiše,
eto im se grad otvori.
Federiko tad govori:
»Nadvor barjak sad mećite, 222
a lumbarde izmećite,
da s' veselje dade gradu,
neka Turci skubu bradu.«
Tada s nava oganj ori,
a sa grada odgovori.
Kad Bernardu glas dopade,
Federiko da dopade,
roblje kakvo onda vodi
i da zdravo doma hodi,
sta veselje srce gristi,
pođe sina on susristi.
Zagrnu ga svoga skuta:
»Ovo l', sinko, prvog puta
ti veselje men' ùčini!
Odi, dušo, opočini.«
Dvi robinje kaza kada,

[1] ſinçirij.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

izvan sebe osta tada.
Gleda lipu, oti znati,
reče, stara je l' joj mati:
»Niti znadem, je l' krstjanka
al Turkinja al poganka,
ili je li polovirka.
Ovo bo je čudna zvirka:
kakva roda, kakve krvi,
dobitak je ovo prvi.«
A nato mu reče stara,
da se na to vele vara:
»Sad nek sluša milost tvoja: 223
krstjanka je, nè kći moja.
I još oću reći vami,
oblićeš se vas suzami:
ova ovdi, što zborite,
da j' Turkinja govorite,
nek budemo prijatelji,
vi nje jeste roditelji,
kći je vaša Margarita.
Ovo ima veće lita,
odkada je izgubiste,
veće dugo[1] ne vidiste.
Kadno pođo k Majorici,
men' je daste dojilici.
Oto sada poznajite
ter veselje svud dajite.
Vami pamet nije slipa:
nut gospoja ka je lipa!«
S lipi riči stara reče:
»Ovo k vami sad doteče.«
Pak na znanje svaka dade,
kak' ù turske ruke pade:
»Zafaliti Bogu poću,
š njom dospiti život oću.«
Ljubav izreć ni načini,
otac, mater što učini:
tu je grle, celivaju,
grozno suze prolivaju.
Federiko k njoj poteče, 224
zagrlji je pak joj reče:
»Brat i sestra kadà jesmo,
a tuđini mi nijesmo,
sad s' moremo celivati,
u ljubavi pribivati.
Sad mi srce obeseli,

[1] drugo.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

o pokoju moj veseli!«
Veselja su svake vrste,
tebi fala, Isukrste.
Često k sestri on odhodi,
svako jutro nju pohodi.
I tako joj pozdrav daše,
lipo selu sve gledaše,
svoju dragu milovaše
i s poštenjem dilovaše.
Tu velika ljubav biše,
običajno što ne biše.
Nut me pusti malo riti,
sada oću sva odkriti.
Jednom plačuć: »Ajme«, reče,
»trpit ljubav dan i veče
podnit, braco, ja ne mogu,
jer podnosim tugu mnogu.
Veće, dragi, k men' ustani,
k želji mojoj ti pristani.«
Federiko k sebi ruku:
»Tu podnosim i ja muku,
u užganju tome sve smo, 225
brat i sestra ma mi jesmo.
To učinit nigda ne ću,
jer znam, zloću svaku steću.
Već izvadi, to ne misli,
bolje, sele, ti promisli:
dušu nemoj ti ubiti,
i pak što će nami biti.
Neprijatelj čini prvi,
misli, draga, da sm' ù krvi.
Nemoj o tom govoriti,
misli čini oboriti.«
Jedno jutro što s' dogodi:
pođe selu da pohodi,
običajnu da pozdravi,
od brastva se zaboravi.
A kamara biše prazna,
žena sama brezobrazna,
brat i sestra sagrišiše,
seb' poštenja odrišiše.
Pak veselo oni staju,
veće za gri ne poznaju.
Potajne su od nji staje,
jedno, drugo već ne haje,
među njima tu grih da je,
uvriđenje Božje ka je.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

To godina dura veće,
domislit se nitko ne će.
Margarita jedan danak 226
bracu reče tužan stanak,
stvar imade biti koja:
»Nejma nami već pokoja.
Ajme meni tužnoj, što ću?
Izkazati tebi oću.
Šta će od nas sada biti,
ne more se veće kriti:
što ja imam učiniti,
koje l' misli tvoje biti?
Pod pasom je čedo meni.
To stvar nije da kameni?
Ne znam ù što sad ùpriti:
svakom mučno jest umriti.«
Kad brat začu, plesnu ruka:
»Ajme, to je teška muka!
Kad se bude otvoriti,
što svit oće govoriti?
Tu stramotu podnit tko će?
Od ljubavi gledaj voće!
Da s' ne bude ta stvar znati,
čin' mi, sestro, nauk dati.
Kako ćemo to sakriti,
da s' ne bude stvar odkriti?«
Margarita sta zboriti,
svome bracu govoriti:
»Potriba je da bižimo,
tuđa mista da tražimo.
Svak' će reći: muž i žena. 227
Ovdi stvar je ùžežena.
To ne more druga biti:
čemer, tugu valja piti.
Odovle se uklonimo,
uboštvu se poklonimo.« —
»Ta je tvoja lipa misa.
Ako l' otac svuda pisa?
Čini mi se, ni moguće,
to se vidi mnogo vruće.
Nije tute razgovora,
sramota će biti gora.«
Reče žena: »Imaš znati,
ja ću tebi nauk dati.
Roditelje zgubit valja,
tute misa nije dalja:
otrov njima ti napravi.«

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Margarita sva ùpravi.
Svitova se[1] brat i sestra,
učiniše tu stvar brez stra.
On otrove sestri dade,
a u veče to bi kade,
roditeljem to podmače,
oca, mater ona smače.
Potom iđu dojilicu,
zadaviše ka pilicu,
pak se oni podigoše
ter iz grada pobigoše.
Podaleko kada biše 228
deset milja malo više,
na nje Božje vrime liva,
po zemljici voda pliva.
Tu je krupa i godina
kako potop Gospodina,
kolda nebo oboriti.
Staše tužni govoriti:
»Zaklonit se nam ne stvara,
ovo Bog nas sada kara.«
Ciči tužan brat i sestra,
tu žalosti svake i stra.
Vitar protiv i godina,
to je ruka Gospodina.
Izgubiše put ù mraku,
tu viditi nije zdraku,
već iđaju slipi kako.
Zabasaše oni lako:
u šumi se oće naći
pak ne znaju kud izaći.
Kad svitlica metne zdraka,
ter se digne malo mraka,
spilju[2] jednu ugledaše
ter je dobro razgledaše,
gdi lupeži jednom staju
i za noći u njoj spaju
još u niko staro vrime.
»Da iđemo skinut drime!«
Kako k njojzi da će prići, 229
dvi šimije pram ć' izići,
ter se staše milovati,
oko nji se radovati.

[1] Suitouas.

[2] S'pigliju. — Isp. Cvit razgovŕa, 310: Sopigli. Kačić piše redovno Spilla; isp. mjesna imena Spile (opć. Metković) i Spilice (opć. Imotski), ali i Špiljari (opć. Kotor).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

U pećini kada biše,
na stine se naloniše:
oni tako tute spaše,
a šimije kod nji staše.
Kad se bio dan ukaza
i vidi se svaka laza,
u velikoj misli biju
gledajući, gdi se viju,
šimije su ali psi su,
a pak stanje, u kom, gdi su.
Zlo idoše, malo spaše,
mal ù pravdu ne upaše,
da jih čine umoriti.
Sta mu sestra govoriti:
»Ne imamo isti, piti, —
što će od nas tužni biti?
Reci, braje, što oćemo,
mi živiti kako ćemo.«
Odgovori: »Ti ne boj se,
žalostiti ti nemoj se!
Evo sada pamet steko:
put veliki ni daleko,
ne živimo ù omrazi,
svaki koji tud prolazi,
mi oćemo razbijati, — 230
tako ćemo pribivati.«
Oti sestru da š njim hodi
i šimije sobom vodi.
Na mušku je svu opravi
pak oružje na nju spravi,
a šimije sve na kraju
neka naprid udaraju.
Oni tako razbivaše,
zà priživit dobivaše.
Zlo činiše svakojako,
zla će svrha biti jako.
Tu veselo oni stoju,
čini jim se, ù pokoju,
ne imaju veće tuge,
šimije su kako sluge.
Nut vražiji čudni čini,
on to od nji sve to čini!
Jedno jutro nadvor pođe,
sestra bratu reći dođe:
»Ja ne mogu s tobom poći,
jer sam ništo ù nemoći.«
Brat sam pođe tad nà pute,
šimijami osta tute.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Ona jadna leći pođe,
da porodi, vrime dođe:
do dva sina tu porodi,
budi čudo svim narodi.
Porodi jih ù bolesti, 231
kako će je vrag dovesti.
Jedva živa da ostade;
podignu se ter ustade
pak se sama razgovara,
kolda s' z dicom prigovara:
»Dragi moji, mili sinci,
što mi kruna niste vinci?
Jeste sini i bratići,
jao tužni, mali ptići!
Koliko bi bolje po vas,
da ne rodi danas to vas.
Siromašnji sini moji,
nije nikog da vas doji:
men' ù dojkam nije mlika,
vam nikakva nejma lika.
Moje srce sve se smuti,
kako ćete počinuti.
Ja vas vidim sad na muka,
što ùčinit mogu s ruka?
To trpljenje vaše krvce
sada vadi meni srce.
Kako ću vas saraniti,
kad nejmadem čim raniti?
Nejma povoj ni pelene,
samo trave već zelene.
Siromašni sini moji,
na srcu mi čemer koji!
Moje b' srce bilo vruće, 232
kad bi bilo što moguće
podignuti vas nijake«[1],
mal kriposti nisu jake.
Sinci moji, kuda ćete[2]?
Veće smrca podnićete:
bolje podnit smrcu jednu, —
pogledajte majku lednu.
Oh žalosna, tužna mati,
tvoju bolest tko će znati!
Nije nikog da vas spasa . . . «
Nož izvadi iza pasa:

[1] nijake. — U Cvitu razgovora ima »nijak« (mj. nejak) još i na str. 144 i 260.

[2] kadachiete.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

majka ljubav tad ostavi
i od sebe nju rastavi.
Nije više tu milosti,
za tom dicom već žalosti,
već obadva nji tu zakla, —
je li gora ta od pakla!
Nji očisti kako janjca,
svoja lipa dva blizanca.
Jeste l' igda čuli, gore
dogoditi da se more?
Jošter njima majka reče:
»Služićete vi do veče
za večeru ocu svome;
domislit se ne će tome.«
Kad ù veče k njoj brat dođe,
dobitak joj kazat pođe.
S veselim joj srcem reče: 233
»Moja draga, dobra t' veče.«
Tako njojzi progovara,
a dobitak rastovara.
A ona mu odgovori:
»Ostav' me se, tuga m' mori.«
Na večeru nju sta zvati,
ona veli: »Pust' me spati.
Ti večeraj, sve je spravno,
čekala sam teb' odavno.
Ti večeraj, ja ne mogu
dignuti se, stat na nogu.
Evo jesam ù bolesti,
smrca će me sad povesti.«
Federiko isti pođe,
u čas njemu volja prođe.
Siluje se, ma ne može,
ne more se da pomože.
Pak glas jedam kolda začu,
malo dvoje dice plaču:
»Kako moreš meso isti,
koga otac jesi isti?«
I u plaču ovo reće:
»Ti ne blaguj, oče, veće.
Komu dušu pridajete,
oto, dragi, izdajete!«
Federiko kada začu,
što govore dica, plaču,
odma k svojoj sestri skoči: 234
»Ova meni sad svidoči!
Ako ne ćeš sve praviti,
život ću ti rastaviti.«

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Iznenada bolest tade
na srdašce njemu pade.
Nà po mrtav k zemlji kleče,
sestra k njemu tad doteče.
Tu srdita sta osvetu:
»Narav imaš ti prokletu.
O nemilost srca tvoga,
ti zgubiti ktiše moga!
To l' je ljubav, ku mi ktiše,
prikaziva meni biše?
Sad poznajem ja doisto,
da to nije ništa isto.
Kad me oćeš da ubiješ,
to sakriti ne umiješ.
Oružje mi pusti sada,
nevirnika vidim kada:
š njim ću činit sad osvetu
protiv jednom kako psetu.
Učiniću, što ne misli
niti nigda to pomisli.«
Govoreći njeg udari:
»Za ljubav ti eto dari!
Ja ti bija kao ruža:
zgubi braca i svog muža.«
Federiko tad poteče, 235
prija smrti riči reče:
»Gospodine, ovo t' moli,
koji za me krvcu proli.
Milosrđe, o moj Bože,
ja te molju što se može:
Mandalini kojoj prosti,
kad t' ùvridi vele dosti,
i lupeža primi k sebi,
sad pridajem dušu tebi.«
Kako riči te izusti,
Federiko tad duh pusti.
Margarita sama osta,
nasiti se sada dosta.
Ta otvrdla Margarita,
u lipoti uzorita,
sta govorit ove riči,
sad nesrićna gorko ciči:
»Jur kada sam ja ovako,
meni živit ni inako.
Nut žalosna ovog stanja,
nejma meni već uzdanja
za me nisu već ufanja.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Istina je razlog svaki,
da ja umrem ka opaki.
Zgubi oca, moju mati,
i sinove kti poklati,
braca moga i dragoga,
ne imado stra[1] od Boga.
Dojilicu ja zadavi, — 336
mogu l' biti gori lavi?
I po putu što razbija,
k ispraznosti kako bija,
do sad ka sam ja ubila,
sada sam se izgubila.
U zlu imam sad umriti,
ne mogu se stvari kriti.
Izbaviti tko će ktiti?
Sad već vidim, što će biti.«
Tako tužna govoreći,
osuđenik kako mreći,
eto mladić tud prohodi,
Margaritu tu naodi.
Lip je, mlad je, i odića
obilžje sve plemića.
S Margaritom sta zboriti,
njoj ovako govoriti:
»Ti ne žali braca svoga,
već pogledaj kipa moga,
niti žali svog dragoga,
veće uzmi men' za svoga.
Ja ću tebi viran biti
i svako ti dobro ktiti,
ostavit te[2] nigda ne ću.
Kud ćeš[3] sriću od te veću!
Ako budeš sa mnom poći
i u moje dvore doći,
ka kraljica oćeš biti, 237
svaka budeš koja ktiti.
Gospoda će tvorit tebe,
onda oćeš poznat sebe.«
Reče žena: »Srića to je,
obeseli žalost' moje.
Da iđemo, drago; gdi ti,
ja ću s tobom svagdi biti.
Mà reci mi, jere stoji
to gospostvo, kolda s' boji,
podaleko kipa moga.

[1] ſtrah. —
[2] Oſtauite.
[3] Kuchieſc.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Nut, uzroka radi koga?«
»Da bi ktio, ja ne mogu
k tebi bliže metnut nogu.
To oružje stra mi daje,
oko tebe vidim ka je.
Već od sebe to odvrži,
a mene se, draga, drži.«
Kad razumi, ona trže
i od sebe sve odvrže.
Reče mladić njoj opeta:
»To oružje men' ne smeta;
rožarijo, visi koje,
pristupiti uzrok to je.
Ako oćeš sa mnom poći,
te baciti valja moći.«
»Zgubljena sam vele jako,
učiniću t' svakojako.
Za me nije veće lika 238
ni na svitu koja dika.
Rožarijo baci, moći, —
što mi more gore doći?«
Vidi u čas nesrićnica,
privelika žalosnica:
dvi šimije izajdoše
pram njom zboreć tu najdoše.
One pram njom tako iđu, —
ajmè, tužna, sada viđu:
u dva s' vraga obratiše
ter žalosnu ufatiše,
pivajuć je ponesoše
pak ù paka odnesoše.

Ljudi, žene, naučite,
zà vragom se ne mučite,
već živite vi krstjanski,
ne gledajte stvar izvanjski,.
Zapovidi vi slidite
Božje, dobro ter vidite.
Margarite čuste glase,
u paklu se-ono spase.
Oberite vi put pravi,
vazda ćete biti zdravi:
prilika vam Margarite,
ter nikoga ne korite.
Tko se Boga god odvrže,
kakav život gdi se vrže,
vrag ne leži, sve nastoji, 239
da mu koji ne ostoji.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

On ne kolje, premda reži,
ne siluje, mali preži.
Ako koga on zamače,
ajme, već se ne izmače.
Ovo tebi dajem moći:
Boga drži nà pomoći
i Divicu, dragu mati
oblast ne će vrag imati,
biti ćete sve veseli
i po gradu i po seli.
Velika su njeg čudesa,
vas će primit na nebesa,
pribivati vika viku
uživajuć rajsku diku.

NAČIN ZA UZDIZATI MALU DICU. 240

Veselim se i radujem vami roditeljem, da ste stekli sina i ćer. Vaše brime i dužnost jest:

Prvo, sa svim skrušenim srcem, s molitvom i s elemozinom priporučiti ji Gospodinu Bogu svemogućemu, naučit jih nauku krstjanskome, kako imaju Boga ljubiti, roditelje služiti, iskrnje štovati; grišna i nepravedna dila od nji veoma tajati i s prilikam lipim uzdizati. Kako jur mala dica počmu oditi[1] i stanu govoriti, stav'te vašu ljubeznivu pomlju svrhu nji: prvo, dajte jim znati, čija su stvorenja, to jest Boga svemogućega; drugo, ukažite jim bistvo Božje u je | dinstvu i trojstvu, ù kipu to jest Oca, Sina 241
i Dua Svetoga; ukažite, treće, pravdu istoga Boga, koji daje pravednim raj nebeski, à zločincem muke paklene; četvrto, upućenje Isusovo ù utrobu B. D. M.; peto, muku Isukrstovu nà križu i smrt za nas; šesto, uskrsnutje njegovo. Posli udilj ukažite jim zlamenje s. križa: nà čelo †, nà prsi †, nà rame livo † i desnò †. U viri utemeljite i članke s. vire spomenite. Zapovidi Božje, s. majke crkve i sakramente naučite. Slavu aliti raj nebeski, koga je svemogući Bog satvorio pravim slugam i obslužiteljom zakona svoga zà uživati ga ù vike, muke paklene onim, koji ne ode ù zakonu ni obslužuju zapovidi sveti, zà ùvike. Ovde jim daklen s čudnovatim strahom prikazati[2] imate sedam smrtni grija i s velikom pritnjom činite navistiti[3], da u nje upasti ne imadu.

Vi, jadni roditelji, za nje i za njiova dila trudno ćete nà sudu strašnome razloge Bogu davati. Daklen vi bditi imate dan i noć svrhu poroda vašega i njijovi dilovanja, jer ćete mno | go pedipsani biti; imate veliko 242
brime, mal imajte veću pomlju i golemo nastojanje.

---

[1] ohdi.

[2] prikaxite.

[3] çini auiſtiti.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Ako vi dobar porod budete uzdignuti, blago će vami biti; ne ćete za nje Bogu razlog davati, à porod će vam dužan biti služiti, ljubiti i za vas Gospodina Boga moliti i vaše se duše vazda spominjati i vazda će vas blagosivati.

Ako vi ne budete pomanjkati, à sinovi pak izađu zli i opaki, za to vi ne ćete Bogu razlog davati, oni će krivi sami sebi biti.

Ako li vi budete pomanjkati, oni će vas na onome svitu većma od vragova pakleni mučiti.

Evo avizajem i druge lipe i korisne načine dajem.

Kako mala dica stanu oditi i govoriti, nama jih valja početi na dobar put navoditi, nek s njim do smrti budu sliditi.

Ne valja jih često biti ni karati, jer ćeš jih izštetiti i izkvariti, neg već ù ritko, mà žestoko, srdito i u ritko, nek zabodri ima držati[1] nà pameti. S vrimenom će te blagosivati, à nè kleti.

I kad jih budeš biti, paz', nemoj z golom rukom al z drvetom jakim, 2
jer su u nji mekašne kosti, lako ji moš pribiti, pak će te sve do smrti proklinjati.

Čini, kad te pogledaju, da znadu, što tad mislìš, jer imade način ù pogledu oka: s njim ga moreš biti i karati, svitovati i milovati, strah i slobod davati. Zato bi se valjalo često s ovim lipim načinom služiti.

Ne valja malu dicu držati golu, bosu ni gladnu, nit davat jim po vazdan isti, neg već na obroke naučiti.

Ne valja jim na svoj način pustit činiti nit po svojoj volji oditi, jer ćeš s vrimenom sebi tugu i nevolju dobiti.

Ne valja ji odveć priko razloga milovati ni bluditi, jer će ti jaram oteti.

Ne valja prid njima zlih i stramotni riči govoriti, jer će to oni nama primiti.

Ne valja jim svake nà ludost odbijati, jer ćeš ti posli lajati, à zaludu sve biti; već od luda učin' mudra.

Ne valja na nje priko razloga mrakati ni bučiti, nego već s ustrplje- 2
njem[2] i s mekanim načinom učiti i lipo dozivati i dobre prilike i izglede davati.

Ne valja jih srdite i zlovoljne držati, jer će odtlen opačina niknuti.

Ne valja jim davati oblasti, jer ćeš ti pasti u smutnju i napasti.

Ne valja da na riči odgovaraju, neg već kad se upitaju; gdi je stariji, neka muči mlađi.

Valja malu dicu držati čistu, odivenu i obuvenu po razlogu od svog stanja.

Valja jih pomljivo čuvati od općenja zle družine: do podne s kakvim, od podne takim.

Valja jih naučiti nauku krstjanskome, jer on jest put vikovnjeg spasenja. Nek ga budu dobro znati i svršeno obsluživati: sa svim srcem

[1] zabodri ima darxati.

[2] ʃuʃtarpolegnim.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Gospodina Boga ljubiti, devoto svetu misu i predike slušati, crkve pohoditi, često se izpovidati, strah Božji saranjivati, B. D. M. zà svoju pomoćnicu vazda držati, à vi roditelji od svega toga jeste dužni priliku jim lipu davati.

Valja jih naučiti, kako će vazda skrušenim srcem Boga moliti, svoga izkrnjega štovati, vami poslušni biti, tuđeg ne žuditi, stvari od svita ne željti, vazda ù svom stanju zadovoljni biti i od Gospodina Boga, oca nebeskoga, svaka dobra prositi. 245

Valja jih karati, svitovati i učiti, da ne budu zlih, sramni i pogrdni riči govoriti alti smrtno sagrišiti, jerbo jim bi[1] bolje bilo iljadu puta prija umriti nego jednom, reko, smrtno sagrišiti.

A ostala, koja su godir od potribe krstjanski živiti, ù nauku krstjanskom ćete viditi načine.

Valja jih naučiti kome majstorluku, knjizi ali kome drugom poslu, o komu će moći živiti.

Kad dite koje dobro dilo učini, onda mu ti ukaži svoj obraz veseo i lipo ga pofali: ta će se ono i usilovati ùnapridak bolje činiti.

Ako li pak učini koje dilo nepodobno, onda mu ukaži obraz srdit i da na to veoma mrziš; tiho pokaraj i nauči, tako će se oni unapridak paziti i čuvati već drugo ne činiti.

Malašan potočić svud se more navesti, à tanakan prutić svuda prignuti. À kada prođe vrime, učini se od potočića potočina, à od šipke kočina, ne more se već navesti nikuda nit šipka prignuti. Vrime prođe sve zaludu. 246

Sva kolika uzdizanja male dice uzdrže se ù ove dvi stvari, to jest ù nastojanju i vrimenu.

Sva, koja do sad vam reko, ova jesu vaše brime, à vi se pak mislite dobro, što ste dužni.

Ako vi ne budete pomanjkati, već s velikom pomljom svoje sinove uzdizati, vi ćete oblast imati svoj porod proklet i blagosoviti, kakonoti Jakov patrijarka blagosivaše svoje sinove.

A vi sinovi, jest zapovid Božja, à vaša je dužnost svoje roditelje ljubiti, služiti, štovati i u potriba pomagati i za nje sve Boga moliti. A pak Sveto pismo govori: »Ako oćeš dugovik biti i na svitu dobra uživati, poštuj oca i mater tvoju i starijeg od sebe.«

Vi oci, držite sinove pod okom i osinom svojim, à vi matere kod nidara svoje ćere. Sinovi mogu daleko poći i zdravo doći, ma nè ćeri. 247

Bog vam je dao, à vi se dobro mislite, kako ćete mu ji povratiti.

Dvi su zapovidi najveće ù zakonu Božiemu. Prva jest: Ljubi Gospodina Boga sa svim srcem i pametju svrhu svake stvari i stvorenja. A druga je: Ljubi svoga izkrnjega kako i samoga sebe. U ovi dvima zapovidi uzdrži se vas zakon i proroci.

Abram mnogo dragog[2] Boga ljubljaše i poznavaše. Bog, zà izviditi njegovo srce, zapita sina jedinorođena Ižaka, da mu ga prikaže nà posve-

[1] jerboinhbi.

[2] drago.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

tilište. Kako to Bog zapita, Abram mu toga ne zanika, već nama povede prikazat ga. Videći Bog njegovu ljubav i posluh, blagoslovi ga i nadade tolika dobra.

A koliko se vas naodi, da većma ljubi svoga sina nego li Gospodina Boga? I zato ga Bog digne s ovoga svita il dopusti, da se malo dobar porod uzdigne, nek u njemu nejma naslađenja ni veselja.

Sveti Job svako jutro prikazivaše posvetilište Gospodinu Bogu i mo- 2
ljaše ga, da oni dan ne bi sagrišili i Boga ùvridili i da bi mu sinovi sve pribivali ù strau Božjemu.

A vi kolike pute s molitvama Bogu pritekoste, kolike li svete mise činiti rekoste, a da bi se vaš porod dobar uzdigao, Bogu ugodan, à vami podložan?

Ižak od Rebeke, žene svoje, imadijaše dva sina blizanca, to jest Ežauna, Jakova. Jakov bijaše dobar, milostiv i pravedan, à Ežaun zao, opak i vragometan. Zašto ta bi razlikost među njima? Zašto Jakov nastojaše sve kod oca stati, od kog dobre svite i nauke primljaše, à Ežaun sve sa zlom družinom općaše i svud po lovu ođaše. Drugo vam ne govorim, ova vas prilika sama uči.

Elim, stari misnik, imadjaše dva sina misnika, to jest Ofni i Fines.

Kad bi sinovi izraelski dohodili ù tempio prikazivati nà posvetilište
teoce, janjce, golubiće i ostala, dolažaju ova dva sina Elimova | ter iz 2
kotala i lonaca otimaju meso sirovo. Govorili bi jim sinovi izraelski: »Ne nosite,, dok se ne svari i dima ne pusti, pak onda nosite, koliko oćete.« Odgovarali bi: »Ovako oćemo.« Dolazila bi tužba k Elimu, ocu njiovu, à otac što imadjaše srdito pokarati, svitovati i naučiti, a to bi ovako slabo stao govoriti: »Ne činite toga, moji dragi sinci«.

Dolažaju ù tempio k posvetilištu neviste i divojke. Ova dva sina izmicali bi je i zavađali tam' ovamo, od nji bi silu i sramotu činili. Dolazila bi ocu tužba na nje. À nut, otac što imadiaše žestoko pokarati i tešku[1] pokoru dati, à to on bi ovako slabo i traljavo govorio: »Nemojte toga činiti, moji dragi sinci.«

Ma nut što će se dogoditi: pade na nje srčba Gospodina Boga svemogućega, oba jedan dan poginuše, à otac im oslipi.

Pazite dobro, o vi roditelji, da ne budete pokore činiti zà svoje sinove. Znajte, reko, dobro pokarati i lipo svitovati i naučiti.

Nut Absolon, sin kralja Davida, za||boravi se ljubavi, ne spomenu 2
se dužnosti pram ocem svojim, skoči da mu otme kraljestvo, sta oca progoniti. Nut što će mu se dogoditi: sam se svojim kosam o rastu obisi. Ovo je[2] prilika vami sinovom, — i ne govorim drugo.

A nut što ja vidi, kako vi niki uzdižete i učite svoju malu dicu: poslušajte, jesu li stvari zà smijati se.

Uzme mati dite nà krilo pak mu stane govoriti mile lale: »Zlato, dušo moja«, — ter ga stane cvrkati i baliti, što se grsti i gledati. Dade mu drvo ù ruke pa ga počme učiti: »Udri ćaku, dušo, udri!« — à otac: »Opsuj

[1] teku.

[2] oue.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

majku, drago, opsuj; reci joj te riči sramne i pagane riči! Nut kako to mudro reče: tako joj toga! To će malo živiti.« A nut, dite kad objači, stane činiti, kako nejako nauči. Pak tko je tome kriv: dite ali vi? Vi doisto.

Kad li dite što skrivi, otac stane da ga bije, à mater ga otimlje, à kad mati, otac ne da. Tako dite svagdi ima utočišće. Što bi dica imala ići za vami, tò vi idete za njima: daj mu, što oće, — pusti, kud oće.

Vidićete pak posli, što će biti i koje ćete u njemu nasladenje imati. 251

Ja sam vami reko, da ji tako ne bludite nit po ti način milujete, jer ćete ù njemu veliko zlo[1] uzdignuti, propast i svaku napast.

»Ej oče, krv je naša, ne moremo od manje! Još je ludo i nejako, à ti kako nejmaš poroda, tako nejmaš ni milosrđa.«

Ne govorim toga ni ja, mà to činite, kadno spavaju ter vas ne vide. Srcem imate ljubiti. à nè davat s očima viditi. Nemojte odbijati: »Sad je ludo i nejako«, već čini činiti, prenda je ludo, neka čini mudro.

»Ej oče, sad od toga nije vrimena, à kad ono objači, onda će primiti svaki razum, à to pak i mi želimo.«

Mà sada je od toga[2], tužni, vrime: nek malo po malo prime. Nije tò kao vode se napiti, a sama želja nije zadosti, oće se pomlja[3] i nastojanje.

Mali se ja bojim, da vi niki malo mislite, kako ćete ji uzdizati, lipo odgojiti i raniti, već mislite, kako ćete se samariti.

Za rana stanete daviti svoje male | ptiće, pak nikada ne mogu imati svoje sriće. 252

Iz nejaka pustite jim na volju, pak dopadaju svaku tugu i nevolju.

Ter vi li ste njiovi prijatelji? Nè doisto, neg već vrazi pakleni po ti način uzdižući. Kako ćete pak da su vam sinovi dužni i podložni i da za vas Boga mole i ù vaši potriba pomažu? Ne doisto tako uzdižući, nego jesu usilovani da vas kunu i proklinju.

Kolike druge mnoge prilike vidiste, jer se ne svististe? Želite svoj porod imati, à pak kud ga šaljete, komu li ga pridajete? S nepomljom se vladate, à od tog se i nè izpovidate.

Ja vam veće puta prilikova prut i potok, vrime i pomljivo nastojanje.

Kad tvoje dite stade po dvoru oditi, nikom reče ružnu rič, nastramoticu, štetu i ostala. Ti ga nama ne kti pokarati, — kako sam ja rekao, — dok bijaše iz početka i za rana, već ga pofali govoreći: »Ovo će junak biti, ne će se dati svakom podlagati.« Ili se učini gluh il | da ne vidi, ili 253
na ludost odbi ili slabo pokara kakono i Elim svoje sinove.

A nut, dite što izođaše jače, to većma činjaše da drugi cvili i plače. *A to kančelir sve piše, gladan je.*

Što će mu se pak dogoditi? U karbi i svadnji evo ga ubiše. Pogibe junak!

Učini se vika, buka, žalost, tužba, urnebes: otac žali, mater se dere. Kakva je to žalost? »Evo, oče, ubiše mi sina moga!« — A jer plačeš? — »A kako ne ću plakati sina svoga? Istinito, ti si naravi kukudrilove!« —

[1] zloch.
[2] otoga.
[3] pomgala.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

À što je ta kukudrio? Jest jedna živina prilična aždaji: ova kada smlati i ubije čovika, stane nad njim ter ga plače, à kada se sit naplače, onda stane ter ga počme isti. Tako eto činiš i ti: ti si ga ono tužan ubio, naplači se pak uživaj. *Sad kančelir oće da ide, gladan je.*

Oh nesrićni roditelju, bud smače sina svoga, komu pridade dušu nje-
govu? Ne govorim drugo. Kad li najpri tvoje malo dite tuđu robu poče
| ù kuću donositi, à to bi još iz početka, jer ga onda nama ne izbi, ne 2
pokara, kako sam ti bio rekao i svitovao? Već ga ti pofali govoreći: »Ovo
će biti dobar kućanin!« — ili se učini, da ne vidi il da ne ču, ili ga
pokara slabo, kakono Elim činjaše.

A nut, što će pak dite sliditi? Što godi izodi jači, to bolje ù kuću dovlači. *A kančelir sve to piše, ogladnio je.*

Dite od jaja fatiše kokoši, brava, vola, konja, &c. Ufatiše ga ù lupežtvu, metnuše ga nà konopac, kolac, galiju, tavnicu &c.

Otac žali, majka kuka. Kakve su to žalosti? »Oče, eno mi sina obisiše!« — À je li to oni tvoj kućanin? Ti si ga ono tužan obisio pak žališ kakono i kukudril. *Sad kančelir oće da ide, dospio je pisati.*

Vi oci i matere, gledajte dobro, kako vaši sinovi živu: jesu zli i opaci i ne čine poštenja svomu starijemu, jesu prignuti nà bludnosti i ostale smrtne grije, à to vi mučite ter se činite glusi i slipi.

Evo veliko zlo izodi, jer jih uzdižete brez nikakva stra Božjega. 2

Sapientia est timor Domini. Da nije vaši zli prilika, ne bi oni zli bili. Sve njiovo zlo biće na vas pripisano, ò roditelji; vi ćete i na onome svitu gorko i žalosno plaćati brez nikakva oproštenja. Koji su zaradi vas osudu vikovnju dopali, oni će vas većma mučiti nego vrazi pakleni; mučite ter tako živite slipo, o oci i matere, siromašni vi.

A vi sinovi, prija reko, koliku veliku dužnost imate svojim roditeljem, koji vas toliko dobro oće i ljubav nose i s velikom mukom vas uzdižu, pak jih s tolikom tugom morite i žalosno pogrđujete s čini, ričma i s tolikim nasramotica. Ò nesrićni vi, kupujete srčbu Božju protiv sebi: Bog ne će podnositi tolikoga golema grija, poslaće vam smrt iznenada, bič i svoje veliko pokaranje.

Roditelji, vaša dobra prilika biće zdravje vašega poroda zà ùvike.

Nemojte jim odbijati nà nejakost, ludost i mladost.

Sveti Job ovako svoje sinove učaše govoreći: »Sinci moji dragi, bojte 2
se Boga i zapovidi njegove obslužujte. Spomen'te se svaki dan od veli-
čanstva Božjega, ljubite dobrotu njegovu i njegove bojte se pravde. Ne
činite drugome, što nije vami drago da je ùčinjeno. Nemojte se lakomiti
nit tuđega prifatati. Pazite se ne prići zakona Božjega. Poštujte starije,
štimajte[1] vaše vrste. Plačite, ako pomoć ne morete nevoljne i potribne.
Pazite se veoma zla općenja.«

Ah, kamo srića, da b' ù vami bili taki sviti i nauci! Neg vi, oboi,[2] nejake razbludite, à mlade raspustite, od vas ne vide nikakve dobre prilike

---

[1] fʃtimaihte. — Grabovac piše i »ʃctimati«.

[2] neguoboj. — Interjekcija »oboj« je u sjev. i srednjoj Dalmaciji u običaju; »negu« je nejasno: možebiti je mj. n e g u i (= neg vi), a možebiti i mj. n e g o.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

ni nauka stra Božjega, i tako tužni ostanu nesrićni na ovome i onome svitu, a vi o tom ne mislite nit za grih primate.

Žalim vašu nepomlju, a plačem njiovu nesriću videći, gdi padaju ù vražje mriže. Ter vi li ste prijatelji svoga tužna poroda? Nè doisto[1], neg već dušmani Boga i svoga poroda.

Na što ono vaše grlenje i ljubljenje izajde? Vaše junake pobiste, à kućane povišaste, à sad vi roditelji odite strašno Bogu razlog dajte, jer se tužni moga svitovanja ne držaste. 257

A ti, majko, kakvi ti ono glasi zli, opaci, sramni i nepošteni izode od tvoje ćeri? Tko je tome kriv?

»Do istine, oče, ono su sve zli jezici i nenavidosti, à ja u njoj ne znam zla nikakva.«

Nisu, jadna, ono zli jezici, neg već tvoja zla nepomlja, jer ne drža ćercu kod nidara svoji, kako sam ti bio rekao; jer je nauči nà pendžeru[2] stati; jer joj dopusti s muški glavam razgovarati se, smijati, s rukam trckati, pusti samu ù polje, ù selo, ù igru, na razgovor i ostala.

A da je budeš držala kod nidara, ta ne bi ona taki glas imala. Svak' bi reka: »Da vrle divojke, poštene žene!«

Jadna i žalosna majko, kakva ti je ono nà ćerci debela nemoć?

»À ono je oni nevirni pas učinio i moje dite privario, da ga Bog ubio!«

A ne znaš li jadna, da si ti tome svemu kriva, kako reko &c: 258

Majko, vragu jes' prilična:
čini ćercu da t' je smlična,
gdi bijaše divičica,
anđeoska priličica.
Nut kako je lipo uda,
gdi je črnu[3] vragu prida!

Ne govorim pak, kako ćercu kitiš i napravljaš, po sajmi vodiš, nà putu stojiš, u crkvi moliš, na svakome mistu kako stojite, kako li s okom lovite. Ženskog vraštva i propasti ne mogu slušati, kamo li ću govoriti!

Ja vidi i razumi razloge i tužbu vašu, što govorite, kako vam je porod dužan i da ima vam biti podložan. À porod govori, da je zaradi vas toliko kod Boga ružan, à kod svita pogrdan osta, ù vik nagrdan:

A tako mi biti zdravo,
na to oću suditi pravo.

Istinito, ne uzdižući ù strau Božjemu, s velikom pomljom i nà vrime, kako gori reko, — govorim, da su vam dužni, mà kako neprijatelju, à ne roditelju, i što bi vas imali blagosivati, to vas imaju proklinjati.

[1] daiſto.

[2] Pençeru. —

[3] çarnu.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Zla početka i nauka 259
ne će manjkat tu jauka,
a vrime se ne povraća,
kako ne će nut ni praća.
Što l' govoriš zle naravi,
kad to nima ti napravi, —
beduasti i zle svisti,
kad si uzrok otog[1] isti!
Što njiova biće muka,
sve rad tvoga zla nauka.
Znadete se premetati,
zlo na drugog odmetati.
Ne mislite brime vaše:
teško marvi, kad ni paše.
On nearna[2] sve je ludi,
zla prilika goru budi.
Kad s' o grlu tebi vije,
tada ti se Mujo smije.
Tvoje ludo čedo malo
vrag priteže k seb' pomalo.
»Lale mile, drago moje«
vrag govori, nije tvoje.
Dopusti mu, koja oće,
š njim da rastu ne znaš zloće.
Ti ga zoveš danas zlato,
a sjutra ćeš plakat zato.
Dok bijaše tvoje vrime,
ne nastoja ti za time:
ti si za tim dužan bio. 260
Dica: »Ćako, Bog t' ubio!«
Šibičica i prilika,
oštar pogled, to su lika.
Ne valja ti ludo spati,
jer ćeš Bogu razlog dati.
Ja ti gori reko način,
a ti pak mu daji začin.
Nije sama želja dosta,
trud i vrime kamo osta?
Što s' iztresa kesu tužan,
oćeš da t' je porod dužan.
Kad se budu sva odkriti,
što će od vas tada biti?
Što davaste volju punu,
da čujete, kako kunu?

---

[1] otog. — Po Grabovčevu pisanju bi se moglo čitati također »od tog«, no ovdje se »otog« može shvatiti i kao gen. sing. bez prijedloga od zamjenice **otaj**, za koju ima potvrde također u zapadnih štokavaca i u čakavaca.

[2] neahrna.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Bog osvetu za nje pita,
što braniste radi lita:
»Sad je ludo i nijako[1]!«
»Bog ubio tebe, ćako!
Kamo trudi i nauke,
što nas dade k vrag' ù ruke?
Sad osvetu, Stvoritelju,
proklet budi, roditelju!
Zlu nejake nas nauči:
gledaj vraga, kako muči,
Svemogući kako priti!
I tebi će gore biti.«
Tio bi se ocem zvati, 261
a ne znade uzdizati.
Mali kako sada viđu,
zato mnogi k vragu iđu.
Bolje b' bilo ne imati
neg opako uzdizati.
Mnogi većma stra[2] nauči,
nego što ji ljubav kuči.
Ako otac sina kara,
nama majka ogovara[3],
a kada li majka tuži,
a to ocu za smih služi.
A kad dite bude jače,
otac, mater tada plače.

PRILIKA OPĆENA.[4]

Poslušajte vi, roditelji, sinovi, mladići i divojke život starca Tobije. Govorenje jest lipo i mekano, slušanje milo i ugodno, primitje korisno i kriposno, à blago onome, koji ga bude s čini obsluživati.

Tobija bijaše od kolina Neftali. Oženi se od iste porodice i kolina, bi mu ime ženi Ana.

Tobija staše ù zemlji od obećanja ù gradu Kadeš, iza Eufrate prvom gradu od tog kraljestva.

U ta vrimena nije bilo nada nj većega obslužitelja od zakona Mojsi- 262
jeva. Tobija imadijaše srce užgano kakonoti vrući ugljen, pun ljubavi i stra Božjega. Služaše ga toliko čisto, virno i pravedno svakoga vrimena,

[1] nijako. — U Cvitu razgovora ima »nijak« (mj. nejak) još i na str. 144 i 232.

[2] ʃtrah.

[3] ogouorra.

[4] U Grabovčevu pregledu sadržaja knjige (str. 523) glasi taj natpis: Od prilike općene i života starca Tobije.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

časa i ipa; ne gledaše truda nikakva svoga kipa z dobri dili, s vrući molitva, s užganom ljubavju i milosrđem pram izkrnjim, s lemozinom pram ubozim. Te kriposti u njem lipo cvatijaju. Izgled i priliku od stra i ljubavi Božje svakome davaše, nadanivaše i zadojivaše.

Svakog Uskrsa i svi veliki svetkovina priko godine ù Jeruzolim k tempiju aliti k crkvi dohođaše i užgano Gospodina Boga moljaše.

Desetinu od svega ù crkvu davaše i prvine od svakoga ploda svoga imanjstva i mogućstva nà posvetilište prikazivaše i sve se Bogu velikome moljaše.

Od onizi, koji se idolom klanjaju, bižaše i uklanjaše i š njima općit ne ktijaše.

Ovako sve činjaše, dok ù svome mistu i paizu staše.

Oženi se, kako reko, i imade sina, kome ime nadi svoje, to jest Tobija. 2
Još za rana, na vrime i nejaka nadanu i zadoji, kako ima Boga ljubiti i od njega strah imati.

Dođe s vojskom Almanašer, kralj od Aširije, i porobi sva ta mista, mnogo Čifuta zarobi i odvede malo i veliko ù Ninivu, grad veliki.

Tobija tada zarobljen i doveden sa svom svojom obitoli ù rečeni grad Ninivu.

Tobija svega vrimena svoga sužanjstva ni po jedan način ne ostavi puta od istine.

Tobija svoju braću Čifute sužnje, koji s njime bijaju, služaše ji ù njiovi nevolja i potriba, i što imadijaše, to s njima diljaše, i ù svačem popomagaše, u čem godir većma mogaše.

A ostali Čifuti s idolatri općaju i iđaju izbine nečiste, od zakona Mojsijeva zabranjene; to ne gledaju. Tobija se te nikakve izbine ne okusi i uzdrža se od svake nečistoće i ne pristupi nì u ničem svog zakona.

Tobiji se Bog smilova i čini ga naći milost kod Salmašera, kralja od 2
Aširije. Tobija imade oblast i dopuštenje ići kud oće i činiti što mu drago.

Agabelo, rodijak Tobije, ù to vrime staše ù gradu Rages od Medije. Tobija mu zàja mnoge jaspre ù potribi ilti dade kao na postavu.

Za skratiti govorenje, ostavljam izkazanja, kako se kralji prominjivaše, i starca Tobije zaprike, uztrpljenja i nemirnosti; kako li kralji od Ninive siromae Čifute mučiše i nemilostivo moriše i ne dadoše ji kopati, i kako ljubeznivi starac Tobija ona mrtva tilesa ob dan podmuče nosaše, à ob noć potajno zakopavaše.

Tobija slidi svoje milosrđe običajno do godina pedeset i sedam njegova rođenja.

Tada Gospodin Bog svemogući oti izviditi njegovo uztrpljenje i ponoviti njegova dostojanstva.

Tobija jedan dan učini ù svojoj kući jednu veliku čast, à ù ta dan dolažaše jedna velika svetkovina Gospodinova. Tobija posla svoga sina
zvati na čast nike prijatelje od njegova kolina, da š njime blaguju. A 2
kada se njegov sin povrati ù kuću, reče ocu svome, da bijaše vidio nà pijaci jednog mrtva ubijena Čifutina.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Razumeći to starac Tobija, nama skoči iza trpeze, otide i uze ono tilo potajno i donese ù kuću svoju zà moći ga lašnje i skrovitije ob noć ùkopati, da ne ostaje onde neukopano. Pak stade nà trpezu blagovati s rameni se užimajući à suze prolivajući, promišljajući srčbu Gospodina Boga svemogućega, što imadijaše doći svrhu puka izraelskoga po usti svoji proroka.

Rodbina i njegovi prijatelji stanu se na nj vikati i karati ga, da ostavi toliku želju svoga ljubezniva užgania, prikazivajući mu toliko zlo, u što mogaše ugaziti i što mu se mogaše dogoditi. Mà Tobija od toga se[1] govorenja činjaše gluh, voli većma Bogu ugoditi nego ljude slušati.

Tobija sve običavaše sliditi dilo od milosrđa, nut što mu se jednom dogodi: ob noć ući ù kuću ne može, jerbo biše oskvrljen, budući se dodivao s rukami tilo mrtvo. Dok se ne očisti, leže pod jednim zidom, i zaspavši, pade mu na oči vruća skotina od lastavice. To bi uzrok, da ga mnogo oči zaboliše, i u malo vrimena oslipi. Do malo vrimena pade ù veliko siromaštvo, osta go i bos, gladan, žedan. Jednom bi mu dano jedno kozle. Ču Tobija, gdi po kući sta večati; tad zavika: »Ajme, paz'te da to nije ukradeno!« Videć žena to njegovo veliko uztrpljenje, sta ga koriti i svakojake riči govoriti: »Eto gledaj sada, u kome si stanju! Kamo tvoje molitve, lemozine i ostala tolika tvoja dobra činjenja? Sad u kom se stanju naodiš? Kamo, tko će te pomoći? Sad su zaludu sva tvoja ufania.« 266

Tobija, budući tako mnogo ukoren, okrenu se Gospodinu, sta plakati i govoriti: »Gospodine Bože, ti jesi pravedan, i sve tvoje pravde nisu drugo nego milosrđa, istina i pravda. Izpovidam danas, da su moje zloće i mojizi prija rođeni jesu dostojni svi zala, što podnosimo: smrti, sužanjstva, progonstva, nevolje, tuge i žalosti. Ovo sve dostojnim načinom | sada podnosimo od naši neprijatelja. Gospodine Bože, nemoj se osvećivati s mojim grisi ni roditelja moji, mà služi se pram mnom[2] svojizime velikim milosrđem. Zapovidi, da moja duša bude primljena ù mir, zašto mi je smrt mnogo korisnija neg li je ovi život.« 267

U isti dan Šara, ćer Raguela od Ekbatana grada, rodjaka Tobijina, raztužena od tolike pogrde, što joj učini jedna od njezini službenica, po isti način okrenu se k Gospodinu, s tolikim plačem sta ga moliti govoreći i proseći, da je digne od ovoga života. Jer ona bijaše uzela sedam muževa jednog za drugim, à jedan vrag, imenom Ašmadeo, sve joj muževe pobi: kako bi se koji nje ktio doditi, ta bi nama mrtav i ostao. Jedan daklen dan ona sta karati svoju službenicu zà jedno zlo činjenje, što bijaše učinila. Ova odgovori ljuto i mnogo srdito: »Ne ćemo nikada viditi tvoga sina ni ćeri, ubojnice svoji muževa: sad daklen oćeš da i mene ubiješ, kakono si ubila svoji sedam muževa!« Na ove riči Šara ode u komoru svoju, zatvori se zà tri dni i tri noći, da se | ništa ne okusi; z groznim suzam, skrušenim srcem Gospodina Boga moli, da je oslobodi od velika toga ruga. Brez pristanka tako moli dan i noć: »Gospodine Bože moj,« sta govoriti, »ti znaš, da ja nikad nisam muža želila ni muške se glave rukom dodila i uzdržala 268

[1] otogaſe.

[2] pramnom.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

sam dušu moju od svi zlih misli i želenja. Àko sam se udavala, sve sa straom tvojim, Gospodine, à nè zà zadovoljiti moje požude. Il ja nisam bila dostojna imati nji ili oni mene, ili si me za kog drugoga saranio: tvoja svitovanja jesu pravedna i nitko ji ne more dokučiti; što učiniš, sve je dobro.«

Molitve Šare i Tobije isti dan biše prikazane prid pristolje Boga svemogućega: Rafaela anđela posla, da i oslobodi Šaru i Tobiju od pogrda i nevolja. Evo što će biti:

Tobija mišljaše, da od svoje smrti ne bijaše daleko i da Gospodin bijaše uslišao njegove moljbe, da ga digne s ovog svita. Čini doći k sebi svoga sina i reče mu: »Dragi moj sinko, kad me Bog digne s ovog svita, ukopaj tilo moje | i štuj majku tvoju sveg vrimena života tvoga. Imaj znati, 2
koliko si joj dužan i što je ona za te učinila, i posli njezine smrti ukopaj je kod mene. Imaj Boga u pameti svojoj sveg vrimena života tvoga i virno obslužuj negove zapovidi i pazi se dobro, nikad nemoj pristati k nijednome griju. Čini lemozinu, koliko god'r moreš, i nemoj nikada okrenuti očiju od uboga i siroma, ako ne ćeš da Bog ne okrene od tebe. Lemozinu koju učiniš na ovome svitu, biće ti skupljeno blago na onome svitu: lemozina oslobađa od svakoga grija i od smrti. Pazi, da ti duša ne pane ù tmine, odbij je od svake nečistoće. Izvan svoje žene druge ne želi nit gledaj. Pazi, da te proždrlost ne priteže, zašto od proždrlosti sva druga zla izode. Dug najmenika al težaka pazi da pri tebi ne ostane do drugoga dneva. Nemoj drugom učiniti, što tebi nije drago da ti je učinjeno. Od razumni primaj svite i nauke. Blagosivaj Boga ù svako vrime i moli ga, da te privede ù raskošja svrhu sviju stvari.«

Posli neg mu reče ove nauke i avize, reče, kako bijaše podavno dao 2
mnoge jaspre u zajam aliti na postavu Gabelu, svome rodijaku, koji staše ù Ragešu, gradu od Medije. Mladi Tobija odgovori ocu svome: »Ja ću učiniti, koliko mi zapovidaš i priporučuješ, ma kako ove jaspre do istine, oče moj, ja ne znam kako si[1] dao ni kako ću imat učiniti. Ja ne poznajem Gabela, a on ne zna mene, à pak ne znam puta k Ragešu, prem ako je daleko.« Njegov otac tad mu reče: »Imam karte ù mojima rukam podpisane njegovim rukam. Do istine, kako mu budeš karte prikazati, on će svoj podpis poznati i tebi će jaspre sve dati. Sada daklen pođi i traži kakva čovika virna, koji će moći s tobom poći odvesti te, à platit mu trud njegov, neka moreš te jaspre imati, još dok jesam ù životu.«

Mladi Tobija nama pođe nà pijacu od Ninive i tu nađe jednog mladića lipa òd pogleda i od štime,[2] koji se bijaše pripasao i zaprega skute, kolik da će nama putovati. A ovo bijaše anđeo Rafael, što ga bijaše Bog 2
poslao, da ga imadijaše voditi, mà Tobija ga ne poznade, već scinjaše, da je koji putnik. Ùpita ga: »Tko si i znadeš li put k Mediji?« Mladić mu odgovori: »Ja sam od Izraelitana i sada se nama jesam pripravio zà poć k Mediji. Jesam jošter stao za niko vrime[3] ù kući Gabela, našega brata, koji

[1] kakosih.

[2] ſtime. — Grabovac piše i »ſctimati«.

[3] urimeue.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

pribiva ù Ragešu, gradu od Medije kod planina od Ekbatana.« Tobija ga sta moliti, da malo pričeka, dok govori prija s ocem svojim, i ù isti čas ode kazivati ocu svome tu lipu prigodu, što se biše namirio. Starac Tobija začudi se toj prigodi i stade mnogo misliti. Posla moliti mladića, da k njemu ù kuću dođe, i posli neg se lipo pozdraviše, Tobija ga sta pitati: »Oćeš li moći moga sina odvesti do kuće Gabela ù gradu Ragešu? À kada se povratiš, daću ti, što je pravo za tvoj trud.« Mladić se obeća i reče starcu Tobiji: »Bog će te brzo ozdraviti i dati svitlost očima.« Prireče mu dobru sriću. Dobri starac upita: »Reci mi, molim te, koga si plemena i od kog si kolina i obitoli.« Rafael mu odgovori: »Jeda ti tražiš[1] ‖ obitoli i 272
familije od jednoga putnika ili pitaš putnika, koji će ti sina odvesti i dovesti? Mà bojim se, da moje mučanje ne napuni tebe koje tuge: ja jesam Azarija, sin velikoga Ananije.« Tobija odgovori: »Jesi od jedne familije i poroda veoma plemenita, mà molim te, nemoj za zlo primiti moje iziskovanje.«

Posli nego bi sva pripravna popudbina, što bijaše od potribe, Tobija reče »Ostaj z Bogom« svome ocu i dili se s anđelom od njeg nepoznana. Dođoše prvu večer k jednom obćenoćstvu alti pivnici[2] kod vode Tigri, a kad bi ù veče, Tobija ode na vodu, da opere noge. K njemu izleti jedna velika riba, da ga proždre. Tobija se pripanu, zavapi s velikim glasom. Anđeo mu reče: »Ne boj se: ufati ribu zà branče i izvuci nadvor.« I tako učini. Anđeo mu reče: »Rasparaj je; uzmi srce, čigericu i žuč. Srce i čigerica jest dobro[3], metnuvši nà ugljevlje, i s onim dimom odagne se vrag od čovika i od žene po ti način, da se već nikada povratiti ne će, à žuč je lik očima. À meso paka jedan komad izpeci, što | će nam biti zà večeru, 273
à ostalo posoli, biće nam za put, dok dođemo do Rageša.« I tako učini.

A kada biše blizu Ekbatana grada, Tobija reče anđelu: »Dragi druže, gdi oćeš da noćes noćimo?«

Anđeo mu odgovori: »Ovdi jest jedan čovik, koji se zove Raguelo. On jest tvoj rodijak i imade jedinu ćer, imenom Šara. Jest jedina ù matere; ona sama biće gospodarica od svega očinstva. Moš je uzet zà ženu, à kako jesi najbližniji[4] ù krvi, à taki jest običaj ù zakonu. I tu imamo noćes noćeti, ter je pitaj zà ženu; daće ti je.« Tobija odgovori: »Bog mi s tobom, moj dragi druže, i ja sam čuo od mog oca, gdi za toga rodijaka kazuje, i da ona ima jednog vraga i da se je sedam puta udavala, i vrag joj je smakao sve sedam muževa. Ja se mnogo bojim, da se to i meni ne dogodi. Moja bi smrt bila bolest oca i majke moje, koja bi vrgla ù grobnicu jedno drugo.«

Anđeo mu reče: »Ja ću ti reći, svrhu koji vrag imade oblast: kojino se ne žene s pravom ni dobrom svrhom ni odlukom, to jest da će pravo,

---

[1] traxi.

[2] Piuinici.

[3] raſparaje uzmi ſarce, çighericzu, i xuç ſarce i çighericza jeſt obro. — Po Grabovčevu pisanju ne može se pouzdano znati, da li se ima upravo izgovoriti »čigerica«, jer on piše također »çudinski« uz »xudinski«, a nađe se u njega ç i u riječima, gdje bismo očekivali dž (ſinçir, oçaklija, oça, naçaklija, çelat).

[4] naiblixnih. — Isp. bilj. uz Cvit razgovora 196.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

| virno, mirno ù ljubavi živiti, ù poštenju ljuckome, ù strau Božjemu; da 2
će svoj porod lipo uzdignuti i strahu Božiem naučiti, negbo se žene i udaju zà izpuniti požude tilesne, naslađenja putena, užganja naravi, à o porodu i ne misle. Svrhu ovi vrag imade oblast, ter ili brzo umru ili svoj život dospiju ù korbi, karbi, nevirnosti, nesmirnosti, ù omrazi i ostala. Njiov porod il nejaki pomre ili se uzdignu zli i opaki ter s njima ne maju mira ni pokoja, naslađenja ni veselja, od zla početka[1] crnja svrha. Ne misle, u što se podobligavaju, kakonoti ni živine nerazložite; iztiraju Boga iz srca svoga i pameti svoie. Svrhu nji reko da vrag ima oblast. — Mà Šaru ti pitaj zà svoju zaručnicu, à ovo ja moj život obećavam, da ti ne će ništa biti. Ma ovako imaš učiniti: pitaj, reko, biće t' dana, i kad budeš tu divičicu vinčati i s njom budeš ù komori od udadbe ući, uzmi užežena vruća
ugljevlja ter na nje metni čigerice od one ribe, što ufati ù Tigru. | Kad 2
se bude nadimiti alti okaditi komora, vrag će do istine pobignuti, već se ne će nigda više povratiti. À ti imaš Šarom svoje srce skrušiti, vruće Boga moliti, srce i pamet k njemu uzdignuti; pak opočivajte, ma se uzdržite, kako sveti čine. I tàko za tri večeri učinite, à kada bude treća večer ter se budete Bogu moliti i skrušeno priporučiti, onda dužnost od ženidbe izpunite. Mol'te Boga, da vam bude dobar porod dati i lipo ga uzdignuti.«

Budući daklen došli ù kuću Raguela, biše lipo primljeni s veseljem i sidoše opočivati.

Sideći daklen ù kući, Raguel se mnogo zagleda ù Tobiju pak poče Ani, ženi svojoj, govoriti: »Nuto gledaj dobro onoga mladića lipa i pristala: vas naliči i priliči nà našega rodijaka Tobiju.«

Tada stade izpitivat, odkuda su i tko li su, od kog roda i kolina. Rafael očitova govoreći: »Mi smo od kolina Neftalova, à ovi mladić jest sin Tobije iz grada Ninive, koga eto malo prija spomenuste.«

Raguel, kad razumi za te riči, nama skoči i poteče ter se obisi o grlu 2
Tobije grleći ga i slatko ljubeći, od veselja tolike suze prolivajući i na svake načini blagosivajući.

Žena i nje ćer Šara od tolikog veselja i radosti mnoge suze proliše.

Raguel čini pripraviti veliku čast svojim gostom, i kad jih sta moliti, da sidu nà trpezu blagovati, Tobija sta govoriti: »Ja ne ću isti ni piti, àko mi ne budeš dati, što budem pitati, i ne budeš mi Šaru za moju zaručnicu obetati.«

Raguel, bojeći se da mu se ne bi dogodilo, kakono se je bilo prija dogodilo sedam zaručnika Šarini, tako na to ne mogaše nikako odgovoriti. Mà Rafael mu reče: »Nemoj se ništa bojati svoje ćeri ovome mladiću dati, zašto se on boji Boga i Bog mu je je odlučio, i za ta uzrok nije je nitko mogao imati zà zaručnicu.«

Raguel siguravši se obeta svoju ćer mladom Tobiji, i uzamši ruku desnu svoje ćeri i vrže je ù Tobiijinu i reče: »Bog Abramov, Ižakov i Ja||
kovljev budi s vami: on vas ujedinio i blagosova nàpunio!« Pak ugovori 2
prćiju. Staše nà trpezu blagovati à Boga blagosivati. Potomtoga mater čini ćer unići ù komoru od udaje, à Šara se vrže plakati, mal je mati utiši

[1] poçetaka.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

željom utišenja pomoći nebeske. Posli večere Tobija bi ùveden ù komoru, gdi bijaše Šara. Tobija tada izvadi iz nidara jedan komad od čigerice i metnu nà užgano ugljevlje, à Rafael uzamši vraga i ode ù neviđenju i ukova ga ù gvozdja ù pustinja visokoga Egipta. Tobija pak reče svojoj zaručnici: »Ovu noć, sjutra i prikosjutrà stanimo i skrušeno Gospodina Boga molimo i obslužujmo uzdržanje sveti i nemojmo tako nama izvršivati ženidbe kako čine idolatri, koji Boga ne poznaju.« Metnuše se daklen moliti i faliti Boga. Tobija govoraše: »Ti znaš, ò Gospodine moj, da ne uzimljem žene, moje sestre, zà izpuniti požude tilesne, mà po tvojoj volji i milosrđu, da bi imao sinove, ko će te faliti i slaviti.« Pa legoše ùjedno sa svakim poštenjem nedotaknutja.

Kad li pivci zapivaše, Raguel stà zvati svoje sluge govoreći: »Moji 278
dragi sinci, odimo da raku izkopamo« — zašto se bojaše, da će ga vrag zadaviti, kakono je i ostale — »ter da siroma Tobiju ùkopamo, prija neg se svane.« I kada se povratiše, Raguel reče svojoj ženi: »Nut pošlji jednu službenicu, nek uliđe i vidi, je li mrtav Tobija, da bi se mogao ukopati, prija nego svane.« Službenica vrativši se reče, da je obodvoje lipo zdravo i spavaju nà postelji ùjedno.

A kada se lipo svanu, Raguel učini jedan sobet veliki, na čast zove bližnike, znance i prijatelje i moli Tobiju, da stoji s njime za dvi nedilje dana, pa da će mu nama dati polovicu od svega svoga imanjstva i tečenja: »I daću ti pismo, da po mojoj smrti sve ostavljam tebi, što se godir mog naodi.« Tobija ne more zanikati, što Raguel od njeg prosi, i dozva anđela, koga mišljaše da je čovik, sta mu govoriti: »Azarija, moj dragi brate, ne mogu zadosta izreći, koliko sam ti dužan: da bi ti sužanj bio, ne bi mogao dokučiti ni poznati svršenim načinom dobra tvoga. Triba 279
mi je od teb'[1] još jednu milost prositi: da otideš ù Rages Gabelu, i od njega pitaj jaspre ostavljene oca moga i moli ga, da dođe ovdi s tobom. Znaj, da moj otac sve broji dneve, i ako jedan zakasni odviše, on će izvan sebe ostati i tuga će mu mnogo nauditi.«

Rafael daklen uze četiri sluge Raguela i dvi deve i otide ù Rages grad. I došavši Gabelu prikaza pismo od njegove ruke podpisano. Gabelo, kad vidi, Rafaelu sve odbroji jaspre, pak mu kaza, kako se je Tobija oženio, i njeg sta zvati, da s njim dođe na pir. Gabelo s njime pođe i zagrlivši Tobiju nazva mu svaku dobru sriću. I sidoše nà trpezu: tute svaka prođoše ù poniznostju i strau Božjemu.

Starac Tobija vidi, da se vrime produljuje, à sina ne vidi; sta misliti, da nije Gabelo umro, ter da se nitko ne naodi, da mu jaspre dade. Z druge strane Ana, mater Tobijina, sve suze prolivaše i žaleći govoraše: »A jao, moj dragi sinko, gdi te toliko daleko poslasmo! Ti bijaše prid očima naši i naše uzdržanje ù starosti, pomoći našega života i uzdanje našega ostan- 280
ka. Koja potriba i nevolja bi, da se od nas toliko otisneš daleko! Ajme, moja draga dušo, oću li te već ikad viditi?« Pak svaki dan na put izođaše i na one strane sve gledaše, oće li ga okom odkud viditi, da joj iđe kući.

[1] oteb.

dizbi.hazu.hr

Raguel s druge strane željom uzdržaše mladog Tobiju i govoraše mu: »Pristoj ovdi. Ja ću k ocu tvome Tobiji poslat avizat ga od tvog zdravlja.« Mal mladi Tobija s tolikim moljbam sta ga moliti, da ga pusti poći, pak najposli dopusti mu. Dade mu njegovu ženu, polovicu od svega imanjstva al bogastva, sluge, službenice, tolika stada, na iljade koza i ovaca, na stotine konja i goveda, magarenja i deva, nà tovare toliku robu, golemu jaspru, svaki lipi darova. Pusti ga oditi zdrava i vesela pa ga stade blagosivati: »Pođi ù dobri čas! Anđeo Gospodnji budi s tobom u tyom putu, čuvao te i doveo do tvoje kuće brez nikakve pogiblije. Jeda Bog
da, da oči moje budu moći vidti tvoje sinove | prija moje smrti!« Pak 28
otac i mati staše svoju ćer nukovati, učiti i svitovati priporučujući, kako ima štovati svoga svekra i svekrvu i ljubiti svoga zaručnika, upraljati s obitoli, vladati s kućom, uzdržat se od svake stvari nepodobne. Pak je staše grlit i ljubiti i svakim je blagosovom napunjati, i tako se diliše. Budući se daklen metnuli putovati, dođoše ù Karan ù dvanajest dana. Anđeo reče Tobiji: »Ti znaš stanje, ù komu si ostavio svoga oca. Učinio bi dobro, da mi dva iđemo naprid, à ovo ostalo s tvojom ženom doće brzo za nami sa svom tvojom životinom.« Tobija pristade k anđelu; još ga aviza, da ponese onu žuč od ribe: »I drž' je na paruči; to će biti potribno za ozdraviti oca tvoga.« I vrgoše se oditi naprid.

Ana, mater Tobijina, među ovo sve na put izođaše svrhu jedne glavice, odklen mogaše iz daleka ugledati, i budući ugledala, poleti svome mužu nà glas dati. U to malo vrimena dođe psić u kuću, što bijaše s Tobi-
jom otišao. Starac Tobija naprišno dade ruku sluzi, skoči da susristi iđe 28
sina svoga. Stade ga grliti i ljubiti i od veselja mnogo plakati, a to isto učini i njegova mater. Budući učinili fale Bogu, sidoše. Tobija mladi, uzamši žuč od ribe, š njom namaza oči ocu svome, zatim malo vrimena starac Tobija lipo progleda: svi stanuše falit Boga. Šara, žena mladoga Tobije, po isti način zdrava[1] dođe posli sedam dana sa svima svojima sluga, službenicama, stadom i sa svim svojim blagom. Svi znanci, prijatelji i rodbina dođoše se k Tobiji radovati i veseliti tolikoj čestitoći i toj takoj dobroj srići. Njim starac Tobija učini jednu veliku čast, da dura dana sedam s tolikim visokim veseljem.

Posli toga Tobija reče svome sinu: »Što moremo dati ovom dobru i svetu čoviku, što je odio s tobom?« Odgovori sin ocu: »Moj dragi oče, dajmo mu jedan dio, što sam s njim stekao i imao; neg ga moli, da bi se dostojao uzeti od svega polovicu, što sam donio, à njegove službe dobre
i sriće, koju po njem imadosmo, to mu nitko platit ne more nit dat dila 28
do samoga Boga.« Činiše daklen doći anđela pak mu staše govoriti, da bi se dostojao po ti način plaću primiti. Sad ovdi ostavljam tolike načine od zafale i njiova umiljenstva.

Mal anđeo sta jim po ovi načn u skrovitu govoriti: »Blagosivljite Boga od nebesa i dajte mu slavu prid svim ljudma, zašto je svrhu vas činio prosvitliti svoje milosrđe.« I prija nego će očitovati stvari nepoznane, sta govoriti: »Molitve združene s lemozinom, postom i z dobri[2] dili jesu bolje

[1] zraua.
[2] zobri.

©DiZbi.HAZU

i korisnije nego blago svega ovog svita. Lemozina osloboda od smrti i pomršuje grije, čini naći život vičnji. Kad ste vi molili Boga suzam da vam iđu iz očiju i kopaste mrtve, ja sam vaše molitve prikazao Bogu. Mà zašto ste vi bili drazi Bogu, bi potribito da vas izvidi. Pak najposli smilova se nà vaše molitve, mene posla, da vas ozdravim i da oslobodim od vraga Šaru, ženu tvoga sina, zašto ja jesam anđeo Rafael, jedam od sedam, što sve stojimo prid Gospodinom.«

Na ove riči čuvši ostanuše mnogo | smućeni i panuše s obrazom na 284
zemlju. Anđeo pristavi govorenje: »Ne bojte se, mir budi s vami, zašto dok sam bio s vami, bio sam vam po volji Božjoj. Blagosivajte daklen i pivajte njegovè slave. Vi ste mlili, da sam ja s vami ijo i pio, ma ja sam se ranio s izbinom neviđenom, što čovik ne more poznati. Sad je jur vrime, da se ja povratim, ko me je[1] i poslao. Mà tako vi blagosivljajte Boga i očitujte svemu svitu njegova čudesa.« U isto vrime izčaznu iz očiju njiovi.

Obadva Tobija ostanuše prostrta s obrazom svrhu zemlje za tri ure blagosivajući Gospodina, i ustavši se svuda proglasiše čudesa, što Bog bijaše učinio na pomoć i korist njijovu. Sin i otac, napunivši se Dua Svetoga, staše pisme izvoditi i pivati od fale i od slave Gospodinu &c.

Tobija živi, posli neg mu se vid[2] povrati, četrdeset i dvi godine. Vidi sinove od njegovi unuka. U sve živi sto i dvi godine. Bi ukopan ù Ninive, gradu velikome, s velikim provodom i poštenjem. Imadijaše pedeset i šest godina, à kad mu vid pomanjka i izgubi, tad imadijaše godina šezdeset.[3]

Kad vidi, da smrt biše već pristupila, dozva k sebi Tobiju sina svoga 285
i njegovi sedam sinova, koje Sarom imade, i reče im ove riči: »Prosidnutje od Ninive jest blizu, rič Božja nije pala nà zemlju. Braća naša, koji su se razbigli izvan zemlje izraelske, povratiće se. Zemlja će se izraelska opet naseliti i napuniti, a kuća Božja oće izgoriti i biće iznova sagrađena.«

Ovo bi jedno proročanstvo. Pak jih stade lipo učiti i svitovati govoreći: »Služite Gospodina Boga ù istini, tražite vazda ono činiti, što je njemu po volji i ugodno. Tobija, sinko moj dragi, priporuči svojim sinovom, nek obiknu pravdu i s njome se budu vazda služiti; nek se vazda Boga spominju, neka Bogu zafaljuju, kako dužni jesu; neka čine lemozine, što mogu. Sinko moj, kad umrem, nama ukopaj me; à kad ti majci vrime dođe, ùkopa je ùkraj mene ù istu grobnicu. I drugo nemoj misliti ništa, nego iti odovlen bižati, zašto vidim, da je Ninive puna opačina, Gospodin Bog pogubiti i poraziti.«

Posli nego Tobija ukopa svoga o||ca i mater i učini lipe sprovode, 286
nama se dili iz Ninive svojom ženom i sinovi [i sinovi] sinova svoji[4], sa svom svojom obitoli i posidovanjem, povrati se ù Ekbatanu ù kuću svoga tasta i punice, koje nađe ù lipu zdravju i dobroj starosti. Tobija jim lipo zatvori oči, ukopa i učini poštenje i sprovode.

[1] Komeje.

[2] uidi.

[3] Isp. Vulgatu (Liber Tobiae, XIV, 3): Quinquaginta namque et sex annorum lumen oculorum amisit, sexagenarius vero recepit.

[4] ſuojom xenom, i ſiinoui, ſiinova ſuoi. — Isp. Vulgatu (Liber Tobiae, XIV, 4): cum uxore sua, et filiis, et filiorum filiis.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Tobija vidi svoje sinove i sinove svoji sinova do petoga kolina, pođe s ovog svita ù strau Gospodinovu. Živi godina njegova rođenja devetdeset i devet. Sinovi ga lipo ukopaše i činiše njem sprovode. Ostanuše slideći one lipe običaje svoga dida i oca od kolina do kolina. Amen.

Ovu priliku općenu,
vi nejaki, dobro je primite,
vi mladići, s ovim putem sve slidite,
a vi vrimeniti, sve je prid očima držite.
Vam ukaza ja put pravi,
s njim odite, bićet' zdravi;
s njim odite, Bogu se molite.

PROMIŠLJANJE.[1]

Kad Bog svemogući more dati tilu tolika naslađenja i veselja, budući sastavno od crne zemlje, jedna šaka pra puna smrada i crvi, ma koliko i koliko više daje duši, koja jest učinjena nà sliku i priliku istoga Boga.

Vi mislite, à ja se čudim, gdi ù zakonu Moisijevu bijaju tako ljudi vrući i mnogo obslužitelji zakona Boga bojući, koji ne bi drugo nego samo jedan osin aliti prilika zakona, koji imadijaše doći, to jest Isukrstova.

Mà koliko i koliko bi imali biti viši danas, procinujući prislatkoga Isukrsta, koji proli svoju prisvetu krvcu zà nas!

Ako Gospodin Bog svemogući puku obranome dade manu za isti i vodu zà piti, mali Isukrst, spasitelj svita, dade nam svoje tilo zà isti i prisvetu krvcu zà piti.

Ako u rečenom starom zakonu biše proroci, ma su sada ù zakonu novome misnici.

Nut ù zakonu starome kako bi se od Boga okrenuli i idolom klanjat stali, nama bi na nje pokaranje i bič Božji pao, zmije, vojske, pomori i svake protivštine i zaprike dobra i pokoja, dogod ne bi došli ù poznanje od svog pomanjkanja.

Istina je, da se sada naođe ù zakonu novome druge vrste idolatrije, to jest ipnja lakomosti, čaznutje kamate, nastojanje razbojstva i lupeštva, prignutja sramotna ljubavi i druga mnoga rečenim prikladna. Sa svim tizim nas Gospodin Isukrst tako nama ne smiče, neg već svojim neizmirnim[2] milosrđem čeka nà pokoru.

Nitko to ne more prociniti, koliko je njemu čovik drag po ti način, da koliku je godi muku podnio za odkupiti vas narod čovičanski, da bi

[1] U Grabovčevu pregledu sadržaja (str. 523) natpis glasi: Ponukovanje i promišljenje.

[2] neczmirnim.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

sve to podnio zà sama zà jednoga čovika. Daklen dobro vidite i procinite njegovu veliku ljubav: zato nije pravo ni dostojno, da ga ùvriđujemo, neg već da ga slavimo, ljubimo sa svim srcem i molimo.

Pripravio vam je kraljevstvo nebesko, uživanje i naslađenja vikovnje.

Svrhu ovoga govorenja imao bi vam mnoge druge stvari govoriti i vašu dužnost, koju imate, otvoriti: mà to s vašom pomljom i dobrim razumom dokačiti i svoju dičicu strau Božjemu naučiti, neka Bogu budu virni, z dušom ćete biti smirni.

Fine della prima parte.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

OD VIKOVA I GODINA SVITA I STARI LJUDI; VLADANJA KRALJA I KRALJESTVA; OD IZODA I PORODA RVACKOGA[1] I OD IZKAZANJA DALMACIJE I DRUGI RAZLIČITI MISTA I ZABILIŽENJA DOGAĐAJI.

Razgovor starca i mladića

Mladić: Moj dragi dide, vidim, da si pun godina i vrimena, — oću
reći, da si tako pun lijepi uzspomena od stari stvari svita ovoga, koja 290
biše i na njem se dogodiše. Istina je, da sam jošter lud i nejaki[2] i mekašan, ù mali godina; sa svim tizim imam veliku želju i volju za čuti i razumiti, što spomenu.

Starac: To je tvoje lipo upitanje, mal je na to dugo odgovoranje. Sa svim tizim oću se usilovati štogod dati razumiti od požudni stvari i vikova svita.

Mladić: A jeda je veće bilo vikova na ovome svitu?

Starac: Do istine[3], od stvorenja svita ter do sada ovo je šesti vik.

Mladić: Mà nut mi reci, kad koji vik poče i koliko li dura godina?

Starac: Prvi vik od stvorenja svita poče od Adama i dura do potopa aliti suda vodenoga; bi godina iljadu šest stotina i pedeset i šest.

Drugi vik poče od potopa, dura dò Abrama; bi godina devet stotina i četrdeset i tri.

Treći vik poče od Abrama[4], dura do Davida; bi godina devet stotina i pedeset i tri.

Četvrti vik poče od Davida, dura do sužanjstva Babilonije; bi godina sto osamdeset i pet.

Peti vik poče od sužanjstva Babilonije i dura do porođenja Isukrsto- 291
va; bi godina pet stotina osamdeset i devet.

Šesti vik počima od došastja Isukrstova i duraće do svrhe svita.

Mladić: Daklen već ne će drugo bit vikova?

---

[1] Aruacskoga.

[2] naijaki. — Ta je riječ u Cvitu razgovora štampana uz »nejaki« još gdjegdje također »neijaki« i »nijaki«.

[3] Doſtine.

[4] Adama.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Starac: Nè doisto, nego svit dospiće, sud općeni oće biti.

Mladić: Mà kada oće ta svrha svita biti?

Starac: To do Boga nitko ne more znati: Vami nije dano znati &c.

Mladić: Mà oće li se kakva zlamenja prija toga viditi nà zemlji?

Starac: Doisto Sveto pismo govori, da oće biti mnoga, to jest: biće rati, kuge, gladi; pomrčaće sunce, misec; padati će zvizde s neba; doće antikrst, Ilija i Enok &c.

Mladić: Nut mi reci, koja se dogodiše *prvoga vika* stvorenja ovoga svita.

Starac: Od toga[1] ja ne mogu drugo reći nego što govori i Sveto pismo, à koja su ù Svetome pismu, ona su i svitu na svitlosti, à pak od tog[2] jesu duga govorenja. Nego samo oću reći ova: dà Enok bi prinešen od anđela s ovoga svita ù raj zemaljski; bijaše mu godina tri stotine šezdeset i pet.

Mladić: Koja biše *drugog vika?* 2

Starac: Dođe potop vodeni nà 17. listopada. Noe bi ù korablji miseca 12. Izađe iz korablje miseca listopada na 27 i tri njegova sina, njega žena i tri žene sinova njegovi, to jest Šema, Kama i Jafeta, i sve živine odeće, letuće i plazujuće &c.

Stadoše se uzmnožati svrhu zemlje, ploditi i narađati &c.

Rodiše se sinovi sinova, unuci unuka; biše didi, pradidi, šukundidi &c

Stadoše se nà polju Šemijani, počeše govoriti: »Daj da učinimo jednu kulu, kojoj će se[3] vrh neba doticati. Nek ostane od nas golemo ime, glas i uspomena po svemu svitu. I ovo učinimo, prija neg se nismo rastali i pò svemu svitu razašli.«

Tada zemlja bijaše jezika i govorenja[4] jednoga, to jest bi jezik kaldejski. Ovako se mnogi naučni slagaju. Staše rečenu graditi i zidati, koju zazvaše Babilonija. Svemogući Bog videći, da ne će pristati ni svoje sumi ostaviti, tad Bog postavi toliko jezika, nek ne more jedan drugoga 2 razumiti, i tako gradit pristadoše i ostaviše.

Noe svojim sinovom razdili kraje svita, to jest Šemu dade Ažiju, Kamu Afriku, à Jafetu Europu, i on s njime osta.

Šem stade graditi Jeruzolim. Od Kama izajdoše puci kananejski. Jafet sagradi Viterbo i druge mnoge gradove po Taliji, à ù Viterbu jest i danas jedno misto, što zovu grob Noev.

Treći vik aliti vrime svita: Rodi se Abram, i Bog mu naredi obrizovanje, i on se obrizova od godina devedeset i devet.

Egeo, krali od Egipta, sagradi veliki grad, što se zove Misir aliti Gran Kairo, i Damaško.

Abram rodi sina Ižaka.

---

[1] otoga.

[2] otogh.

[3] Koijochieſe.

[4] goregna.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Kralj Ašvero sagradi veliki grad, što se zove Ninive.

Vika ovoga izgori Šodoma i Gomora i tud druga mista, koja biju lipa kakonoti raj zemaljski. To bi pokaranje od Boga radi grija &c.

U ovo vrime Jozip bi prodan ù Egipat od svoje braće; imadijaše tada godina 16.

U tò vrime Romulo sta Rim gra | diti. 294

Istog vrimena Mojsio s pukom izraelskim pobiže iz Egipta od kralja farauna, s njim Žudija bi šestotina iljada osim dice i staraca; i priđe Crljeno more sve po suhu. Ovo bi nà 24 ožujaka miseca, i bi jutrom ù nedilju. Kralj faraun potopi se z dvi stotine iljada pišaca i s pet stotina iljada konjika i šest stotina kočija.

Na godinu Mojsio od Boga imade zakon nà gori Šijonskoj i živi godina sto i dvadeset.

Šamšon jaki obori tempio i ostade mrtvi Filišteja trideset iljada.

Bi Job kralj ù Istoku.

Četvrti vik: David ubi s praćicom velikoga Golijata. David kraljeva godina 40 i sagradi grad Betlem.

Josue pogubi trideset i jednoga kralja i svojom molitvom sunce ustavi. Rečeni živi sto godina.

Troja, grad veliki ù strana od Levanta, bi porušen nà 23 miseca travnja, à prija bijaše obsidnuta zà deset godina, miseci 8 i dana 22. Tu pogibe Grka osam stotina i sedamdeset iljada, à Trojana šest | stotina 295
sedamdeset i šest iljada.

Živi David godina sedamdeset.

Stade kraljevati Solomun, sin Davidov, koji imade mudrost, gospostva i bogastva, što čovik prija nije imao niti će imati. Solomun sagradi veliki tempio ù Jeruzolimu.

Toga vrimena rodi se Ilija prorok, živi mnogo godina pak s čudnim načinom bi prinesen ù raj zemaljski.

Nabukodonozor, kralj kaldejski, porobi zemlju žudinsku i dovede ù Babiloniju Čifuta sužanja deset iljada i osam stotina i trideset i sedam.

Petog vika ovo bi, to jest: Judita, udovica Čifutka, odsiče glavu Olofernu.

U to vrime sedam kralja rimski cvatijaše.

Rodi se sveti Ivan Krstitelj tri miseca pò začetju Gospodina N. Isukrstà. Nejaki stade po pustinja pokoru činiti. Umri prija na godinu dana, nego Isukrst priminu nà drvu križa.

Vik šesti jest ovo sada, u komu smo.

OD VIKOVA LJUDSKI I SUDA VODENOGA.

Adam živi godina devet stotina i trideset, 930.

Matusalem živi godina devet stotina šezdeset i devet, 969. 296

Noe živi prija potopa godina šest stotina, 600, à posli potopa živi godina tri stotine i pedeset, 350.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Bi sud vodeni godina stvorenja svita iljadu šestotina i pedest i šest, 1656, à prija došastja Isukrstova bi godina dvi iljade tri stotine četrdeset i četiri, — reko, bi godina 2344.

Abram rodi se posli potopa alti suda vodenoga nà tri stotine i pedeset i dvi godine, 352. Živi godina sto sedamdeset i pet, 175.

Ižak, sin Abramov, živi sto i osamdeset godina, 180.

Jakov, sin Ižakov, živi sto četrdeset i sedam godina, 147.

David bi poznan zà kralja godina stvorenja svita nà dvi iljade devet stotina pedeset i jednu godinu, reko na 2951, à prija Isukrsta nà iljadu četiri stotine i devet godina[1], 1049; kraljeva godina četrdeset, reko: kraljeva godina 40; živi godina sedamdeset, 70.

Rodi se Solomun godišta stvorenja svita nà dvi iljade devet stotina sedamdeset i jednu, 2971, a prija došastja Isukrstova nà iljadu dvi sto- 2
tine i devet godina[2], 1029. Poče kraljevati godina stvorenja svita nà dvi iljade devet stotina i devetdeset godina, 2990, à prija došastja Isukrstova nà 1010. Kraljeva godina četrdeset, 40; živi godina šesdeset: 60.

Nabukodonozor bi godina svita nà tri iljade tri stotina devetdeset i devet godina, 3399, à prija Isukrsta na šest stotina i jednu, 601. Bi kralj od Babilonije i naroda kananejskoga.

Alešandro Veliki bi sin Filipa, kralja od Macedonije. S rečenim Alešandrom sve vojevaše Ilirici. Spomenuti umri ù Babiloniji od velika bljuvanja.[3] Ovo bi prija došastja Isukrstova nà tri stotine godina, 300. U to vrime Rimljani nisu vladali nego samo s jednim dilom od Italije.

Đulio Cežare, cesar rimski, — Pompeo, veliki vojnik rimski, — Ciceron, govorljivi aliti glasni Rimljanin, — spomenuti biše istoga vrimena, ostaviše glasna i golema imena.

Romulo sagradi Rim, i od ovoga imena Romulo zazva se Rim. Sa- 2
gradi se Rim prija došastja Isukrstova nà sedam stotina pedeset i dvi godine, reko nà 752.

Nijedan narod nije bio da je pravednije boj bio, kakono su bili Rimljani. U niko vrime Rimljani malo da nisu sa svim svitom vladali.

Rimljani vladaše z Dalmacijom oko tri stotine godina.

Augusto, cesar rimski, sagradi renu ù Veroni malo prija došastja Isukrstova.

U vrime cesara Augusta ù Jerozolimu na dan Uskrsa ù templju Solomunovu bi pribrojeno, što bijaše donešeno janjaca nà posvetilište, za znati na priliku, koliko more biti kipa od Žudija ù ti strana, i tako bi nabrojeno dvi stotine iljade iljada i pet stotina i sedamdeset i šest iljada janjaca.

Od stvorenja svita do porođenja Isukrstova bi godina pet iljada sto i devedeset i devet, reko 5199. A od porođenja Isukrstova dò danas jest godina iljada sedam stotina četrdeset i sedam, reko 1747.

[1] Po računu godina od stvorenja svijeta do Isukrsta, kako ih Grabovac računa na str. 296 i 297, imalo bi da bude ovdje i slovima 1049.

[2] Po Grabovčevu računanju godina od stvorenja svijeta do Isukrsta trebalo bi također ovdje da bude i slovima 1029.

[3] bgluagna.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

U sve do sad bi godina šest iljada devet stotina i četrdeset i šest, 6946. 299

Vik šesti jest od porođenja Isukrstova, spasitelja i odkupitelja svega naroda čovičanskoga.

OD POROĐENJA ISUKRSTOVA. 300

Isukrst se dite rodi
(razumiše svi narodi)
u uboštvu, mà ne vene
brez povoja i pelene.
Nije vatre da s' ogrije,
čudo biše to Marije.
A djavao nut uzdiše,
jer oblasti nejma više,
poče vikat i glasiti:
»Ovi oće svit spasit!« 301
Svak' je tome veseljitelj,
gdi se rodi nam Spasitelj.
Lipote su u njem svake,
od svitlosti sunca[1] zdrake,
pun ljubavi i milosti.
Od nebesa nut svitlosti,
k njem odite, ò pastiri,
ne bojte se stadu zviri.
Nut poštenja privelika
činite mu, jer je dika.
Vò tu staše i magarac,
a i Jozip, vele starac.
Dite malo sagrijaju
i poštenja njem činjaju.
Marija je sva užgana,
rad Isusa majka zvana.
Glavu svoju kti odkriti
dite svoje zà pokriti.
U jasli je gò na slami,
Spasitelj je ovo nami.
Duše mile, vi odite,
Isukrsta pohodite:
od zla će nas obraniti
pak ù vike saraniti.
Evo dođe, nut počuti,
od Boga se Rič uputi,
Isus dite porodi se
u ponoći, à vidi se. 302
U srce ti oće priti,

[1] ſunce.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

istom oć li zagrliti.
Ote brzo vi nàpolje,
vesel'te se zadovolje:
nut Mesiju poć vidite
tere njega sve slidite.
Sveta Ana prositi će,
Isus grije vam prostiće,
nebeskoga daće t' raja,
gdi veselju nejma kraja:
uživati vika viku
svaku radost priveliku
A sad, Bože, budi faljen
po sve vike vikom. Amen.

[ZABILÌŽENJE DOGAĐAJI U VRIME GODINA ISUKRSTOVI][1]

Posli stvorenja svita nà četiri iljade, à posli sagrađenja Rima nà sedam stotina i pedeset godina, Augušta, cesara rimskoga, na četrdeset i tri godine, à nà četrdeset godina kraljestva Irudova, koji pokla malu dicu

1. Isukrst se zače ù utrobi B. D. Marije nà dvajest i pet ožujaka ù petak, à rodi se nà dvadeset i pet miseca prosinca ù nedilju.

Ovo počimaju godine spomenutoga Isukrsta. Uz godine spominjem razlike događaje.

Kad B. D. M. pobiže ù Egipat svojim dragim sinkom i s Jozipom, 3
svojim zaručnikom, pođe u noći, à povrati se u dnevu.

2. Irud pokla malu dicu ù Betlemu i okolo; koga traži, ne pogodi &c.

3. Obrati se s. Pava.[2]

12. Isus se prigovara s mudarci ù tempiju.

15. Cesar Augušto pogibe od šenatura rimski, na njem bi rana od noža 25.

25. Isukrst bi kršten od Ivana Krstitelja nà rici Jordanskoj. Iste godine umri sveti Jozip, zaručnik B. D. M., bi mu godina 70; pođe ù limbo navistiti i obeseliti svete oce. U ova doba Isus jest trpio[3] ù pustinji. Isukrst sabra k sebi apostole, sve ljude priprostite, male zanačije, kakonoti ribare, težake,[4] koji će pak svitu svidočiti njegova privelika čudesa &c.

30. Isukrst učini mnoga čudesa, koja se izreć nit izpisati mogu. Prvo čudo učini obrativši vodu ù vino nà piru ù Kani Galilejskoj. Nikodem, poglavica žudinski, zà izpitati pravi put, ù noći dođe k Isukrstu zàradi
strа žudinskoga. Isukrst se nà | bunaru prigovara Šamaritanom &c. 3

---

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 524).

[2] Obraćenje sv. Pavla je pometnjom dospjelo amo; Grabovac ga još jednom spominje u godini 42. poslije rođenja Isusova, no i tamo je godina pogrješno naznačena »2«.

[3] je ſtarpjo.

[4] Iza »texake« pometnjom je naštampana riječ »çudesa«, koja očito treba da bude na kraju ove alineje iza riječi »privelika«

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

31. Isukrst ozdravi drtavca i gubavca. Uskrisi tolike mrtve, premda s. Evanđelje sviju ne spominje: uskrisi sina udovice kod grada Naima. Obrati se Mandalina. Svetome Ivanu Krstitelju bi glava odsičena od Irudice &c.

32. Isukrst od pet krua i dvi ribe svojim blagosovom nasiti pet iljada ljudi, i ostade pet konistara ulomaka &c. Isus odi po moru kako i po suhu, dođe svojim učenikom &c.

33. Isukrst se priobrazi navrh planine Tabora prid trima svoji učenici; tu se ukaza Mojsio i Ilija &c. Ozdravi deset gubavaca, čini progledati slipa rođena, uzkrisi Lazara, obrati Zakeja. Ulize ù Jeruzolim s velikom slavom[1], à kada se približaše, svrhu grada plakaše. Izagna iz crkve, koji trgovaju. Zapovidi svojim učenikom, da priprave večeru. Opra noge i pričesti svoje učenike, obrativši kruh ù tilo svoje à vino ù krv.

Ne spominjem drugo, nego ovo samo: Kad Isukrst priminu nà drvu
križa, tad mu bijaše godina 33 i miseca 3 i ura 12. Isukrst se rodi nà 305
25 miseca prosinca malo prija ponoći, à umri nà 25 miseca ožujaka oko
podne.

[POSLI USKRSNUTJA ISUKRSTOVA RAZLIKE STVARI KOJE BIŠE.][2]

[4]2[3] Obrati se s. Pava.

43. Sveti Petar apoštol prinese pristolje iz Antiokije ù Rim.

44. Svetomu Jakovu većemu bi glava odsičena nà 25 ožujaka.

45. Sveti Marko, budući došao s svetim Petrom ù Antiokiju, tu se metnu pisati Evanđelje, z dogovorom i dopuštenjem[4] svetoga Petra metnuše nà svitlost i navistiše svitu.

53. Bi mučen sveti Filip apostol nà prvi svibnja miseca.

58. Klaudio, cesar rimski, bi otrovan od svoje žene; umri od godina 44, à vladanja 15; ostavi cesarstvo Neronu.

60. U Rimu nà 29 lipnja miseca bi mučen sveti Petar i Pava istoga dneva.

62. Sveti Andrija apostol bi metnut nà križ ùpopriko nà 30 miseca studenoga.

64. Sveti Šimun apostol i Tadija biše mučeni na 28 listopada.

66. Bi mučen sveti Matija aposto nà 24 veljače. 306

67. Bi prvo progonstvo krstjansko od Nerona, cesara rimskoga.

68. Pođe s ovog svita s. Ivan evanđelišta.

72. Rimljani imadoše nà moru dvi iljade nava veliki od boja i pet stotina galija.

---

[1] ſaluom.

[2] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 524).

[3] 2. — Po redu godinâ prije i poslije Pavlova obraćenja se vidi, da mj. 2 ima biti 42.

[4] dopuſcegnem.

©DiZbi.HAZU

73. Sveti Bartuo apošto bi izpribijan štapi, pak s njeg živa odriše kožu; bi nà 24 kolovoza.

73. Tito ode s vojskom k Jeruzolimu, obside ga na dan Uskrsa, kad običavaju biti svi Čifuti ù Jeruzolimu. Bijući ga[1] zà niko vrime osvoji. Tad tu Čifuta, što pogibe što li pomri od golema glada, bi iljada kipa. Bi prodano sto iljada, à devedeset iljada bi raztrkano i razbiža tamo amo. Ovo su one riči, kadno Čifuti govoraju: »Krv njegova svrhu nas i svrhu dice naše!« Tito sasvim poruši, satr svu zemlju i narod žudinski.

76. Umri Irud Agripa, dospi kraljestvo žudinsko.

78. Zli, opaki cesar Tiberio omrknu blizu Nopulje od godina 78, à vladanja 23.

81. Umri cesar Vešpežijan od godina 69, à vladanja 10. Bijaše otac Domicijana i Tita, cesarà rimski.

83. Umri dobri i naučni cesar Tito od godina 42, à vladanja 3.

90. S. Matij, aposto i evanđelišta, podni muku zà ljubav Isukrstovu.

95. Rimljani osvojiše Dalmaciju i zazvaše rimsku provinciju, š njom vladaše oko tri stotine godina.

140. Učinjena korizma od Telofora pape.

215. S. O. papa Kalisto učini kvatre.

220. Iz Skandinavije izađe osam stotina iljada Gota, Sarmata &c. i dođoše ù ove strane.

240. Rodi se sveti Antun abat ù Egiptu činiti pokoru.

270. Bi sagrađena Đenevra ù Šavoji, sad podložena lutoranom.

283. Kajo, Soliljanin ù Dalmaciji, bi učinjen papom; bi mučen od Dioklecijana, svoga rodijaka; vlada crkvom godina 12, 4, 6.

300. Rodi se sveti Bažilio ù Cežareji aliti ù Kapodociji.

30.[2] S. Konstantinu cesaru ukaza se križ ù ariji s neba, à sveta Jelina nađe križ Isukrstov ù Jerezolimu.

301. Vitez alti kavalijer sveti Jura ubi aždaju u jezeru pod Trojanom gradom kod vode Cetine ù Dalmaciji i bi mučen. †

330. Konštantin cesar bi kršten[3] od svetoga Silveštra pape.[4]

331. Rodi se s. Jerolim ù Dalmaciji; umri od godina 92. U ovo vrime bi prineseno cesarstvo rimsko ù Bižanciju aliti Konstantinopuli, danas Carigrad zvan.

345. Umri sveti Anton abat.

357. Rodi se sveti Auguštin ù Africi i na 388 bi obraćen nà svetu viru Isukrstovu ù Milanu od s. Ambrožija.

395. Ungari isikoše s. Oršulu i s njome jedanajest iljada divica; bi ù nedilju.

402. Rim Goti porobiše i porušiše.

407. Zlo vrime satr Carigrad.

---

[1] bjuchiega.

[2] Po redu godina, što su prije toga i poslije, ovdje bi imalo biti 300 ili 301.

[3] karſcen.

[4] Silliueſctar Pape.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

454. Epidauro, grad veliki, bi porušen i satrven do zemlje od Gota i Šarmata; isti građani tu blizu sagradiše jedan grad i staše ga zvati Dubrovnik.

480. Rodi se slavni Benedet.

548. Totila, kralj od Gota, osvoji | Rim, porobi i opali svega i razori 309
zidove od grada; osta pust zà dana 40.

550. Soliljani sagradiše grad Šibenik ù Dalmaciji.

569. Rim bi porušen od Longobarda.

599. Rodi se Muamed, lažni prorok, nà 23 miseca travnja ù četvrtak ù Arabiji od Afrike u niki kolibica pri planini malaknu seocu.

600. Sveti Grgur papa naredi, kako se ima oficije i sveta misa govoriti; učini novi kalendar i naredi svetkovine, poste &c.

608. Sveti Agaton papa naredi, da žene imaju različitu odiću od ljudi, jer nošaju[1] sve jednako.

638. Bi iz Dalmacije sveti Ivan papa, Četvrti zvan; vlada godina jednu, miseca jedan i dana 8.

682. Agaton papa poljubivši jednog gubava, nama ozdravi.

693.[2] Goti ostaviše zakon arijanski, što ji bijaše s privarom namamio i naveo Valentin, cesar od Istoka opaki, i učiniše se katolici, à rečenoga Valentina živa sažegoše.

697. Mlečani učiniše prvoga dužda ù Arakleji blizu Mletaka.

719. Arapi osvojiše svu Španju. 310

836. Bosna i Dalmacija obratiše nà svetu viru i zakon Isukrstov.

837.[3] Ivan, sin kralja od Dalmacije, ostavi krunu i kraljestvo pak ode ù pustinju; pribiva ù jednoj špilji[4] čineći pokoru zà godine 42.

964. Poljaci se učiniše katolici.

975. Počima kraljestvo ungarsko od kralja Stipana; jest svet.

108.[5] Krstjani ù Antiokiji isikoše dvadeset i osam iljada Saracena aliti Turaka.

1146. Poče se graditi zvonik svetoga Marka ù Mlecije.

1114.[5] U Taliji s krvju daždi.

1170. Rodi se ù Španji sveti Dominik.

1180. Rodi se ù Ašižu sveti Frano.

1198. Enriko, sin Brade Crljene aliti Barba Roša, osvoji Pulju, Kalabriju i kralju od Sicilije Ruđero odsiče[6] svu žensku zabavu.

---

[1] noʃʃaju.

[2] 793. — Po redu godina bit će 693.

[3] 737. — Kačić veli za kralja Gostumila, oca Ivanova, da je vladao 832. (Korabljica, 415), pa je jamačno i Grabovac mislio ovdje zapisati 837.

[4] Scpigli. — Isp. Cvit razgovora, 228: S'pigliju.

[5] Po hronološkom se redu godina (108—1146—1114) vidi, da je nastala pometnja, a teško je reći, što je gdje upravo hotio Grabovac napisati.

[6] Od ciçe.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

1199.[1] S. Klara rodi se ù Ašižu gradu.

1204. Mlečani osvojiše Konstantinopuli i uzeše čerek i po cesarstva grčkoga.

1206. Poče red svetoga o. Franceska, također i svetoga Dominika.

1227. Ungari uđoše Klis grad posidovati. 3

1231. Umri sveti Ante ù Padui od godina 30.

1242. Nabato, kralj tatarski, satr i porobi svu Ungariju. Bela, kralj ungarski, pobiže svojim blagom ù Dalmaciju; sta ù Splitu i Trogiru i tuda ostavi privileđa golema.

1291. Sveta kuća B. D. M., u kojoj joj bi navišteno od anđela, po čudesu bi prinešena nà Trsat kod Rike niže Senja.

1300.[2] Bonifacio Osmi najpri navisti proštenje općeno aliti jubileo.

1301. Otoman, kralj prvi turski, bi iz Scicije, zemlje tatarske, od jednoga sela; ovi se učini golem s otimanjem, varanjem i vojevanjem.

1335. Sultan car Drugi dopusti greb Isukrstov redovnikom s. O. Franceska Braće Male, nek mu služe i čuvaju.

1338. Ludovika, kralja ungarskoga, bi Dalmacija od Kvarnijera do Duraca.

1380. Mlečani iztiraše iz Ćoze Đenueže.

1382. Rodi se ù Šijeni sveti Bernardo; | bi reda S. O. F., umri od godina 64. 31

1404. Vičenca grad pade ù ruke Mlečana.

1405. Verona grad podloži se Mlečanom.

1428.[3] Breša i Bergam dođe pod oblast mletačku.

1443. Jure, kućom Kastriot, à priimenkom Skandarbeg, osvoji Arbaniju, svoju očevinu, — reko: Arbaniju aliti Epiro starim imenom. Drža tursko oružje nadaleko od Arbanije zà godina 22. Živi godina 63. Ostavi svoje veliko ime, mà junaštvo još bi veće, što se izreć ne more. Bi razdrti turski vuk. Ovog vrimena bi vojvoda Janko Unijade i sveti Ivan od Kapištrana.

1444. Umri sveti Bernardin od Šijene reda S. O. F. B. M.

1453. Memed car Drugi osvoji Carigrad nà dan Duova, i to bi pokaranje od Boga, jer se Grci suprotiviše Duhu S. Tada Turci po gradu s velikim nemilosrđem, rugom, pogrdom i svakim brezakonjem, što se slušati ne more, da odkud li govoriti, što činiše od Grka po gradu, od žena, dice i divojaka, Grčkoga cesara Konštantina Paleo||loga posli tolike pogrde 31
odsikoše mu[4] glavu pa nà kopju nosiše po svemu gradu zà veću pogrdu i sramotu.

---

[1] 1119. — Prema godini prije toga (1198.) se čini, da je Grabovac mislio zapisati godinu 1199. (sv. Klara se doista rodila 1193.).

[2] 130.

[3] 2428.

[4] od cikoſcemu. — Grabovac piše također o d s i ć i, a pisanje o d c —, ako nije štamparska pogrješka, moglo je nastati pod dojmom izgovora: odsići — otsići — ocići.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Spomenuti car Memed bijaše velik neprijatelj i progonitelj zakona krstjanskoga, poželi vas krstjanluk satrti i tako ù srcu odluči. Skupi tri goleme, silne vojske pak pođe da krstjane tare, mà na dan Svetoga križa, koga biše protivnik, iznenada crče. Tako ga Sveti križ smete, Bog ubi, à vrag odnese; oteže se od godina 53.

1460. Bi veliko Božje vrime palo nà Carigrad: munja s vatrom i gromovi. Tu izgori kuća više od osam stotina, pade mrtvi Turaka više od trideset stotina &c.

1474. Turska vojska sva izgibe pod Maltom.

1477. Umri veliki vojvoda i vladaoc vojske mletačke, to jest Bortuo Mudoš od Bergama.

1480. Franđipan bi ban od Trsata i gospodar osobiti od Velje, koju proda Mlečanom.

1483. Martin Luteran rodi se u Šašoniji. 314

1492. Čifuti biše iz Španje iztirani.

1495. U kraljestvu od Napulje najpri poče otrov od žena, što zovu franca.

1496. Poljaci isikoše i potopiše Tatare, više od šest iljada.

1500. Bi velika trešnja ù Carigradu, koja učini tolike goleme štete i velika zla.

1504. Poče dušmanluk aliti erežija Ivana Kalvina.

1509. U Carigradu od zla vrimena i goleme trešnje osta mrtvi kipa više trinajest iljada.

1517. Poče dušmanluk aliti erežija Martina Luterana.

1519. Umri cesar Mašimiljan; tad sunce pomrča.

1522. Turci ove godine osvojiše Glavaš, Vrljiku, Knin, Drniš i Skradin.

1526. Ludovik, kralj ungarski, pogibe od Turaka kod polja Muačkoga; isti car ga žali.

1538. Petar Kružić, ban od Klisa, pogibe od Murata paše, poturčenika.

1539. Nadin i vas kotar Turci osvojiše.

1544. Iztočnje Indije zagrliše svetu viru, zakon Isukrstov.

1557. Bi velik potop od voda ù Taliji. 315

1563.[1] Mlečani sagradiše grad ù Frijulu, što se zove Palma Nova.

1565. Turčin izginu pod Maltom.

1566. Car Sulejman pogibe pod Segetom gradom ù Ungariji.

1570. Turci osvojiše kraljevstvo od Cipra, à tad bijaše mletačko.

1571. Mnoga turska vojska izginu i na suhu i nà moru, čemu nije broja. To bi na dan svete Juštine, to jest nà 7 listopada, i za tu uspomenu Mlečani kuju jaspru Juština.

1572. Turci osvojiše Klis grad nà kamenu ù Dalmaciji.

[1] 1593. — Sudeći po Grabovčevu hronološkom redanju događaja, svakako ovdje ima biti godina 1563.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

1576. Golem pomor od kuge bi ù Carigradu.

1589. Enriko Treći, kralj od France, bi ubijen od jednoga fratra.

1606. Posli smrti nà tri stotine godina bi našasto cilo tilo svetoga Bonifacija pape.

1640. Car Murat iznenada crče; bijaše vladanja zla, opaka i nemilostiva.

1646. Klis grad Mlečani osvojiše od Turaka. Šibenik grad opet Turci obsidoše; bijaše ji 25 iljada i prid | njima veliki vezir Tekeli, Poljak; bijaše poturčenik. Tu dopade s vojskom đeneral Foskulo, razbi Turke i izsiče vojsku, mnoga od nji krv se proli. U ovo vrime spomenuti đeneral Foskulo osvoji Knin i Kaštel Novi.

1651. Kralj poljački satr i izsiče kruto tatarsku vojsku.

1667. Proside se veći dio grada Dubrovnika.

1679. Moskoviti ljuto nagrdiše tursku[1] vojsku.

1681. Ungari se odneviriše od cesara; biše prid njima glavari, to jest Tekeli i Rakocija. Turčin iznenada udri nà cesara i pođe pod Beč.

1683. Turska vojska bi razbijena pod Bečom, ostaše tute turska mnoga bogastva.

1684. Mlečani učiniše rat s Turčinom.

1686. Mlečani osvojiše Kaštel Novi.

1687. Sinj, grad ù Cetini, osvoji od Turaka đeneral Jerolim Kornerac. Duka od Lorene s cesarovim oružjem osvoji grad Budim i Segedin i druga mista pò Ungariji &c.

1688. Korner đeneral uze od Turaka Knin grad, à kraljestvo od Morije osvoji Morožini.

Istog vrimena umri Morožin, dužd i đeneral od oružja. Princip Baden iz Ungarije ù Bosnu ode samo s tri iljade Ungara, razbi petnajest iljada Turaka, isiče pet iljada, zasužnji mnoge i ùarači Bosnu.

1693. Golema trešnja bi ù Kalabriji &c.

1694. Mlečani osvojiše Čitluk i kulù od Norina.

1695. Mlečani kruto tursku vojsku na moru razbiše.

1699. Po ratu od Beča učini se mir s cesarom, carom i s principom mletačkim.

1713. Golem pomor od goveda bi malo da nè po svoj Italiji.

1714. Turci iznenada i s privarom osvojiše kraljestvo od Morije.

1715. Prvi od godine ù Sinju đeneral Anđelo Emo proglasi rat s Turčinom. Iste godine sarašter Mustaj-paša dođe ù Cetinu k Sinju nà post s. Jakova. Turak' bi sto iljada; povratiše se smamno iznenada.

1717. Imoski grad osvoji đeneral Alviže Mucenigo.

1718. Učiniše mir miseca kolóvoza.

1738. Nebo gori svu noć, bi prosinca nà 16.

[1] Turarsku.

©DiZbi.HAZU

Istog urimena umri Moroxin Duxd, i General od orruxija. Princip Baden iz Ungarije, ù Bosnu ode samo s'tri ihglade Ungara, razbi *petnajest ihglada* Turaka, i siçe *peet ihglada*, zasuxgni mnoghe, i ù araçi Bosnu.

1693. Golema trescgna bi ù Kalabri &c.

1694. Mleçani osuoise Citluk i kulù od Norina.

1695. Mleçani kruto Tursku Voisku na moru razbisce.

1699. Porattu od Beça uçinise mir s'cesarom, Czarom, i s'principom Mletaçkim.

1713. Golem pomor od Goueda bj malo da nè posuoih jtalj.

1714. Turci iznenada, i s'priuarom osuoisce Kraglestuo od morije.

1715. Parui odgodine ù Signu General Angelo Emo proglasi Rat sturçinom. Iste godine Sarascter mustaihpasca doge ù Cetinu Ksignu nà post S. jakoua: Turak bj *Sto ihglada*; pouratiscese smamno iznenada.

1717. Imoski Graad osuoi General Aluixe Mucenigo.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

EVO SLIDE OBIČAJNI RAZGOVORI STARCA I MLADIĆA.

[ONI KONJI, KOJI STOJE SVRHU VRATA SVETOG MARKA U MLECIJE, TKO JI UČINI I KAKO TU DOĐOŠE.][1]

Mladić: Dragi dide, nut mi recite, bićete razumili[2]: oni konji, što su više vrata crkve svetoga Marka ù Mlecije — tko ji učini i kako li onde dojdoše?

Starac: Oće reći, da ji učini kralj Solomun ù Jeruzolimu.

Mladić: Ma sam čuo, da su prija bili ù Rimu. Kako tu dojdoše?

Starac: Kada Vespežijan, cesar rimski, i Tito Jeruzolim porobiše, onda rečene ù Rim donesoše.

Mladić: Mà kako pak ù Konstantinopuli rečeni dojdoše?

Starac: U vrime, kad Konstantin, cesar rimski, bi kršten od S. O. pape Šilivestra, onda rečeni ostavi i darova svetoj crkvi ne samo Rim, mali jošter svu Romanju, à on ode ù Bižancio. Onda odnese iz Rima ù rečeni Bižancio spomenute konje i | ostale druge lipe, stare, ritke stvari i nakiti 319
rečeni grad Bižancio, pak se stade zvati Konstantinopuli.

Mladić: Mà kako pak dođoše ù Mletke?

Starac: U vrime, kad se sjediniše Mlečani i Francezi ter Konstantinopuli od cesara grčkoga osvojiše, onda Mlečani ù Mletke donesoše.

OD NARODA KAKO ZEMLJU NAPLODIŠE I PO SVITU RAZAJDOŠE SE POSLI POTOPA, OD TOG SLIDI IZKAZANJE KRATKO.

Posli nego Noe izađe iz korablje, à prija neg se stade Babilonija graditi, bijaše sve jedan jezik i samo jedno govorenje. Kako jezici postaše, to ste pak čuli i razumili.

Sad odimo gledati, kako će se po svitu raširiti i zemlju naploditi.

Noe svojim sinovom razdili kraje alti dile svita. Šemu dade Ažiju, Kamu Afriku, à Jafetu Europu, i tako se vas svit naplodi i narodi.

Šem sagradi Jeruzolim, narodi Ažiju, i ostala.

Kan naplodi Afriku, od koga pak izajdoše puci kananejski. 320

Jafet također Europu, i on pođe ù Taliju, gdi pogradi mnoge gradove, à osim ostali Viterbo. Po vrime bi od toga naroda glavaru ime Italo, ta se i sta zvati Italija.

Od poroda al plemena Jafetova bi Javan, koji naseli zemlju Grčku. Kako se po svitu uzmnožaše puci, tako se odciplivaše buci,[3] nadalje se

---

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 524).

[2] zumili.

[3] Ovdje se četiri puta ponavlja riječ »buk« za oznaku jedne grane naroda i još jednoć na str. 401. I Kačić veli u R[1] 275: »... izvede mnogi pùk iz turske zemlje i zove se Bebića buk (»Buuk«)« Jesu li to sve štamparske pogrješke? U Sinju se kaže: došao veliki bûk vode = bujica vode (Dr. Petrov). Možebiti je Grabovac tu riječ u prenesenom značenju uzeo za bujicu naroda.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

odmicaše i zemlju napunjaše. Od rečenog odcipi se jedan velik buk s toliko stotina iljada i ode k moru Adrijatinskome, naseli danas zvanu Albaniju, Dalmaciju, Bosnu, Bulgariju, Šerviju i ostala, koja ovdi ne spomenu. Od ovoga buka bi glavaru ime Iliriko, ta se i sta svuda tuda zvati Ilirici aliti Ilirija. Bi rečena duga konaka petnajest, à široka konaka pet. Od rečene Ilirije ostavljam izkazanje, jer je dugo govorenje.

Povraćam se reći, kako od poroda i plemena Šemova odcipi se i odtište golem buk i velik narod i pređe Tanu, zemlju tatarsku, naseli i
narodi Skandinaviju iza Žgvecije i Đer | manije strane vitra trmuntane. 3
Ovo bi na dvi stotine i sedamdeset godina posli potopa. Od rečeni naroda biše glavari Geteri i Aran, ovi biše prvi i staše se zvati Geti, Gepedi, Mesi i ostala. Pak kako koja golema familija aliti obitola staše, tako se i imenom zvaše.

Od spomenuti naroda zvaše se s imeni mnozi i različiti, kakonoti: Goti, Vižigoti, Oštrogoti, Šarmati, Eruli, Ševi, Buni, Uni, Vandali, Avari, Longobardi, Krovati i druga mnoga imena, koja ovdi ne spomenu. Mà svi biše od jednoga panja kakonoti sinovi od jedne matere, svi poroda Šemova, prvog sina Noeva.

Mà kada se toliko mnogo narodiše, stat ùjedno ne mogoše, staše iz Skandinavije jedni za druzim izoditi kakonoti oblaci neba al valovi mora. Vas svit uznemiriše, satrše i porobiše; oni staše kraljevati i gospodovati. Mà kako reko, jedni za druzim izodiše, tako poslidnji prve tiraše, među se se ratiše i golemu krv prolivaše.

Među se se klaše; ono, što su, ne poz|navaše. Koliko bi imena, toliko 3
i kralja. Njijove žene vojevaše kako muške glave. S Rimljani mnoge rate imadoše.

Od spomenuti naroda ne mogu izreći ni izkazati, koliku krutu i golemu snagu imadoše, slobod, junaštvo, desnicu. Svud po svitu vladaše i kraljevaše. Mà kad puška dođe, sva sila i junaštvo prođe.

OD IZODA NARODA [OD ŠKANDINAVIJE][1]

Goti, Vižigoti, Šarmati alti Šlavi, Vandali, Uni i ostali narodi, kako reko, svi izajdoše iz Škandinavije i od Scicije, vitra bure strane i od trmuntane. Osim ostali, koji izajdoše otud narodi, evo sada samo ću nika mala spomenuti izkazanja od Šarmata, danas zvani Šlavi. Ovi otud davno izajdoše i sve s Alešandrom Velikim od Macedonije vojevaše. Junaci golemi biše, slobodni nà oružju, držaju stvar veoma slavnu ù boju poginuti. Vas svit uznemiriše, satrše dva cesarstva. Šlavi, Goti i ostala veoma jaku narav
ima|doše: podnosiše ariju, studen, vrućinu i svako zlo vrime. Spavaše na 3
ledu, daždu, stina, u bara i ostala. Kralji, cesari ni nijedan narod ne more ji pridobiti. Rečeni kralji i cesari to videći, svaki od nji na svoju službu uze po toliko iljada, ta tako s jednim druge razbijaše i pridobivaše, à oto jih i danas svaka kruna na službi imade: nà oružju vrli, mà knjigu ne grli.

[1] Natpis je popunjen po natpisu iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 524).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Idolatri biše i tvrdo držaše i kasno sveto Evanđelje primiše. Izodiše na glasu junaci, ma ne s knjigom mudarci. Mnogo buka, mà nè s knjigom nauka. U boju su kako lavi, ù nauku tvrdoglavi.

Spomenuti pritisnuše svu Iliriju, to jest: Šerviju, Bulgariju, Traciju, Rašiju, Bosnu, Dalmaciju, Krovaciju i ostala mista, koja ovdi ne spomenu.

Šlavi gdi se okućeše, eto i danas se[1] zove Šlavonija.

Goti i svi narodi istoga jezika iliričkoga imađaju ovi običaj i tvrdu veliku zapovid, da tko ne bi primio putnika na konak znana i neznana, da mu se ima kuća sažeći. Primali bi i častili, što bi više i lipše mogli. U 324
to biju dobri svi od Škandinavije narodi. U njima bi mnoge olosti, mà malo bludnosti.

550. Prvoga kralja od Šlavonije sinovac, imenom Selimiro, prođe i osvoji Albaniju i zazva se kralj od Dalmacije.

U Šlavoniji ostanuše tri Selimirova brata: Leko, Zeko i Rušo,[2] prilipa plemića, mà ne znam, koja bi nesrića, ni uzroka, za koje li zlo dilo pravda jih ktiše zgubiti. Ovi iz Slovinja pobigoše svaki svojom familijom i svojima prijatelji. Tako biše usilovani pobignuti iz Ilirije.

Leko ode i naseli Boemiju, à Zeko ode i naseli Poloniju, Rušo naseli Moškoviju.

OD PROMINA I VLADANJA KRALJA Ù TALIJI.

U vrime, kada pomanjkaše jakosti rimske, osta Rim brez cesara, à Talija brez glavara. Tada s njome počeše vladati narodi izvanjski, to jest Vandali, Goti i Longobardi zasobice.

378. Genžeriko, kralj od Vandala, dođe ù Taliju kraljevati i gospo- 325
dovati. S njom vladaše zà godina dvi stotine i pedeset i pet. Ù ovo vrime promini se nàizminice kralja vandalski 6; najposlidnji kralj bi Gilimero.

Vandali biše zakona arijanskoga, priveliki dušmani i neprijatelji svete rimske crkve. Ljudi biše zli, opaki i nemilostivi po ti način, da se svak' čuđaše, ali ovi narod dođe svit uznemiriti i po njemu krv prolivati ali protiva Isukrstu boj biti. Ovi pridobiše zemlje, gradove i kraljestva, kraljevaše po Ažiji, Africi i Europi, à na pet stotina i trideset i tri utrnu se njiovo vladanje ù Taliji. Od ovog naroda izode danas zvani Rkaći.

OD GOTA.

Goti ù stara vrimena za mnogo s Rimljani boj biše, i kada rimske jakosti pomanjkaše, tada ù Taliju dojdoše i po njizi staše kraljevati. 475 Odoakre bi prvi kralj ù Taliji od Gota, à najposlidnji Teja. U sve kralja od rečeni bi 8. Ovi mnogo biše različiti od Vandala, zašto dobro vladaše 326
i ljudi krotki biše. Kraljestvo njiovo ù Taliji utrnu Naršeta. Ovo bi nà 533.

[1] danaſe.

[2] Leko, Zeko i Ruſco. — Isp. u Orbinija, 49: Czecho, Lecho.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

OD LONGOBARDA.

Pomanjkavši Goti ù Taliji, osta Talija provincija cesarstva iztočnjega, bi upravljata od Naršete, bi pomoćnik i vladaoc cesarov, koji slidi zà godina 16.

Naršeta utrnu kraljestvo Gota ù Taliji. U Raveni sve je bilo pristolje kralja od Talije.

Potomtoga Italija bi podložna cesarstvu iztočnjemu. Naršeta vladaše s Italijom kako konsul i vitnik cesarov, premda cesar šaljaše dakadikad u Taliju ežarke aliti providure po gradovi. Od ovizi Naršeta bi mnogo ùvriđen, à od cesarice Šofije iztočnje Naršeta primi golemu nasramoticu, mnogo osta smućen i ùvriđen, napuni se velike srditosti. Naršeta, zà tomu se osvetiti, zazva ù Taliju Longobarde od Panonije. Mà posli se promisli,
što će tužna Italija trpiti i podnositi | njegova patria aliti očevina, pokaja 3
se i pisa, da se povrate, mali to bi zaludu, jer ne bi na vrime. Naršeta od velike žalosti razboli se i umri.

Evo Longobardi dođoše ù Taliju. Zovu se Longobardi, zašto su nosili duge brade, pletenice, kano žene aliti Kranjci kikaši evo nose i danas. Rečeni narod jest jedan stari ocipak od Gota. Ovi davno izajdoše od iztočnje Gocije: prišavši Sciciju, zemlju tatarsku i blata aliti barine od polja Meotide i došavši ù Panoniju, tada se okućeše i ostaniše. À kako reko, kad jih zazva Naršeta, bijaše tada prid njima kralj Albuino; skupi i namami k sebi mnoge narode, to jest biše: Uni, Šašoni, Bulgari, Goti, Šarmati alti Slavi, Bavari, Eruli, Švevi, Turcinjoli &c.

Albuino povede ji s ovom pogodbom, da će jih sve obogatiti s talijanski bogastvi i raskoši[1] plemeniti. Odtuda se svi dilliše i svoje kuće popališe s odlukom se ne povratiti više.

Dođoše ù Taliju na dan Uskrsa, to jest nà 2 miseca travnja 568.

Kako pak Taliju robiše i po njoj | odiše, koje sramne, pogane i pogrd- 3
ne stvari po Taliji činiše, od tog moje pero sad ne piše, jer je lipše mučati. Narod pogan svakoga zakona, s vragom k vragu &c.

Kraljevaše ù Taliji za dvi stotine godina. U to vrime promini se od nji kralja zasobice dvajest i tri, 23. Nijedan od nji bi dobar, vladanje pogano.

Najposlidnji kralj bi Dešiderio. Svetoj crkvi sve oteše, nego samo zidovi od Rima ostaše. Sve imaše od Pavije ter do Kalabrije.

788. Dođe Karlo Manjo aliti Veliki, kralj od France, ter utrnu opako kraljestvo Longobarda i povrati svetoj crkvi svu Romanju, i zato ga Bog učini cesarom od Zapadi.

---

[1] rakoſih

©DiZbi.HAZU

[RAZLIKA ZABILIŽENJA.][1]

Ovi broji slide nejednaci:

1349. Sveti Otac papa Klemente Šesti posla ù Bosnu više redovnika S. O. Franceška, mudri, razumni i dobra života, da po Bosni izkorenu dušmanluk, nepravuvirnost aliti erežiju od razliki zakona, i tako spomenuti redovnici očistiše i Bosnu nà pravu viru obratiše.

1120. U Skradin bi prinesen biskupat iz Staroga Zadra aliti Biograda 329
ùkraj mora.

1463. Turci osvojiše Bosnu, à Štipana kralja pogubiše. Tad tud žalost i nevolja koja bi, nitko izreć ne more.

1453. Car Memed Drugi osvoji Konštantinopuli nà iljadu četiri stotine i pedeset i tri godine, 1453. Do sad ima godina dvi stotine devetdeset i četiri — reko, čini godina 294.

SLIDE KRATKA IZKAZANJA OD DIOKLECIJANA SOLILJANINA, À CESARA[2] RIMSKOGA.

Dioklecijan bi iz Solina, grada golemoga ù Dalmaciji krajem mora.

Solin grad bi učinjem još u stara vrimena, ù vrime naselenja puka iliričkoga. Dalmacija jest jedan dio od Ilirije.

Dioklecijan bi učinjen zà rimskoga cesara nà 284, miseca rujna nà 17.
U isto vrime š njim bi učinjen cesar Mašimijan. Oba ù isto | vrime vladaše 330
zà godina 20 i zajedno cesarstvo ostaviše, to jest nà 304.

Dioklecijan živi godina 78, umri nà 316. Ovo su godine N. S. Sveti Kajo papa, Soliljanin, bi učinjen poglavica svete crkve nà 283. Vlada svetom crkvom rimskom i katoličanskom zà godina 11, miseca 4, dana 12. S. Kajo papa bi mučen od Dioklecijana, svoga bratučeda alti rodijaka.

Dioklecijan jest bio golem neprijatelj i progonitelj svete crkve. Pod njim bi mučeno više od dva miljona krstjana, muke podniše i svoje duše saraniše.

Prvo: Àko on to tako muči, u Taliji to nauči.

Drugo: Àko on to tako činjaše, za dobro to scinjaše. Mnoge posla na nebesa; primi, čini ki čudesa. Odletiše radi križa, njeg ufati vrag ù mriža.

Dioklecijan sagradi jedan grad prilip ukraj mora, što se zove Split. Tu učini lipe zgrađe na način rimski, u nj dovede vodu iz Solina; tu učini
jednu ribaricu, gdi držaše iz vode | Solina plemenitu pastrvu. Lipe zgrađe 331
učini ù svome očinstvu svake vrste kipa: to ugodno biše misto i danas je plemenito.

Dioklecijan bijaše čovik mnogo razuman: nijedna stvar ni misa ne bi da ga more smutiti ni razbiti što imadijaše činiti. Njemu biše prilako vladati i upravljati brez nikakve muke.

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 524).

[2] Ceʃctara. — U pregledu sadržaja (str. 524): Ceʃara (no u Grabovca se nađe također »Ceʃcara«, str. 408).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Dioklecijan, videći stvari od svita mnogo zamršene i nesmirne kraljevati i vladati, poželi mir i svoj pokoj. Tako, kako reko, s Maksimijanom ostavi cešarstvo. To se ne more naći da je čovik učinio prija ni posli. Malo posli Dioklecijana dođoše Šlavi, vas Solin porušiše i ostale gradove krajem mora od Dalmacije. Postanuše rati na Rvati.

SLAVA DALMACIJE. 332

Dalmacijo, kruno svita,
eto spavaš puno lita:
mnogi vrsni biše ljudi,
da te nitko ne probudi,
već Grabovac kasno dođe,
buditi te on sam pođe
Nut ustani malo gori
ter ti sa mnom progovori.
Od koga si majka bila,
i kriposna tvoja dila,
što ji sada nije više,
nut mi reci, kud se diše?
Što si tako doli pala,
u zemlju se ùkopala?
Kamo tvoja stara sila,
kakva jesi prija bila?
Nevirnici sad te gaze,
što si bila, to ne paze.

Odgovora: 333

Nut podigni malo ploče,
s tobom zborim da Grabovče.
Pisaoci mnogi slažu,
ništo knjige malo kažu,
jer su stare pogorile,
što s' od mene ke zborile.
Starog jošter zà vrimena
lipa biju men' imena.
Soko, zmaja, gledaj lava,
moja biše viša slava:
junačka sam bila mati,
svi narodi to će znati.
Druga taka ne bi majka,
to žalosna znade ajka.[1]
Što l' me pitaš, gdi sam pala,
nut od svita kam' ostala?

[1] aika. — Grabovac je, čini se, uzeo ovdje žensko ime Ajka kao apelativ za oznaku muslimanke uopće.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Slaua Dalmacije.

Dalmacijo kruno ſuiita,
Etto ſpauaſc puno lita.
Mnogi uarſni biſce gludi,
Date nitko neprobudi.
Nech grabouaz kaſno doge,
Budtite on ſam poge.
Nut uſtani malo gori,
Ter ti ſamnom progouori.
Od kogaſi maika bila,
I ikriposna tuoija dila.
Sctoi ſada nije uiſce
Nutmi reci Kudſe diſce.
Sctoſi tako doli pala,
Uzemgluſe ù kopala.
Kamo tuoija ſtara ſilla.
Kakua jeſi prija billa.
Neuirnici ſadte gaczę
Sctoſi bila to nepacze.

Od

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Nisam pala k zemlji prva,
do najposli ja se rva.
Mal sad žalim sokoliće:
tužni traže, prose piće.
Čujem od nji mnogo plača,
vidim, da svit vas iztanča.
Žalim, reko, moje ptiće,
jer nejmaju tužni sriće.
Što l' me pitaš od kriposti,
imala sam mnogo dosti.
Bani, kralji biše mnozi, 334
bogastva se k meni vozi.
Zà vrimena jošter stari
od men' biju i cešari,
naučeni ljudi, sveti,
tada k meni srića leti,
pak biskupi, pape rimske.
A krajine nut solinske!
Ukraj mora gledaj Splita,
je li kao jedna kita:
obiližja lipi stvari,
naslađenja dika stari,
Neka ovo svaki znade,
da na svitu ne imade,
ovo stvari što ću reći,
doisto jih nije veći.
Nut tvrdine Zadra grada,
Šibenika crkve zgrada,
u Trogiru zvona slita,
a zvonika nut od Splita!
Najstariji svetac koji?
On ù Zadru eno stoji.
Najmudriji odklen biše?
Dalmatin je, vas svit piše.
Dalmacije slave znajte,
Cicerona nut pitajte.
Što l' Dalmatin mnoge muči,
u Taliji to nauči,
pak ako se on zanesa, 335
mnoge posla na nebesa.
Kakvi biše Dalmatini?
Svak' govori, da su virni.
Zemlje, gradi njim padaše,
s crkvom, s Rimom ti vladaše.
Dalmacija biše slavna,
premda sada bi odavna.
Dalmatinskog ne bi mača,

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

mali evo sad iztanča,
na oružju ke slobodi,
da s' nà svitu ne naodi.
Dalmatinskog čista srca
sve pomori tužna smrca,
od dobrote lipa ploda
sad odnese sve to voda.
Na što tužna danas spade,
osičena ka ostade!
Kamo tvoja prva slava,
gdi bijaše majka lava?
U sužanjstvu Bosna osta,
tog i tebi ima dosta.
Mnogi prija tebe brati,
slomiše te kruto rati.
Vele li se rđi prida,
ista zemlja sada izda,
već ne dade ploda više,
sve t' nesriće pridobiše.
Cetine će mnogo proći, 336
dok ti dobro bude doći.
Al to grisi jesu stari,
ovi nigda ne bi stvari.
Moš li više bit uboga?
Nejma drugog neg već Boga.
Ni Bog drugo ne će dati,
jer će brzo na sud zvati.
Dobro, koje prija biše,
do istine ne će više.
Kamo tvoje lipo voće?
Sad si puna svake zloće.
Ka nesrića teb' privari,
Dalmatini kamo t' stari,
Nut Pompeja velikoga,
Alešandra kolikoga
upitajte, s kim odiše,
zemlje, grade pridobiše.
»Vojevasmo z Dalmatini,
svidočimo to istini:
od vojnika ne bi veći«
to obadva oće reći.
Od Atile svit drćaše,
premda nikom ne prićaše.
Sad te svaka rđa gazi,
pak još iđe ter te mrazi.
Sad si puna svake rđe,
a još posli biće grđe.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Cetinechie mnogo prochi,
Dokti dobro bude dochi.
Alto grisi jesu starii,
Oui nigda nebi stuarii.
Moscli uisce bit uboga,
Neima drugogh negh uech boga,
Ni Bog drugo nechie datti,
Jerchie barzo nasud zuatti.
Dobro koije prija bisce.
Doistine nechie uisce,
Kamo tuoije lipo uochie,
Sad si puna suake zlochie,
Ka nesrichia teb' priuari,
Dalmatini Kamot' stari.
Nut pompea uelikoga,
Allescandra, kolikoga.
Upitaihta skim ohdisce,
Zemgle grade pridobisce.
Voijeuasmo zdalmatini
Suidoçimo to istini.
Od uoihnika nebi uechi,
To obadua ochie rechi.
Od Atile suiit darchiasce,
Prem da nikom neprichiasce.
Sad te suaka arghia gazzi,
Pak josc ige terte mrazzi.
Sad si pona suake arge,
A josc posli bichie garge.

Euo

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

EVO SLIDE RAZLIKA ZABILIŽENJA I IZKAZANJA OD DALMACIJE. 337

Od Dalmacije biše meaši kad širi kad uži, ma nikad tišnji kako danas.

Dalmacija kad najprostranija bi, ovo joj biše meaši aliti međe, to jest: od istoka Konjic kod Mešije gornje, danas zvana Bosna; od zapada Triješte, zemlja Kranjska; od trmuntane voda Drava kod Panonije, danas zvana Ungarija; od podne more Adrijatinsko, danas zvano Mletačko. Unutri ostaje Liburnija, à to sve su mista od Ilirije.

Ovo slide međe aliti meaši od Liburnije i kratko izkazanje:

Liburnija još ù stara vrimena jest o sebi sve stala i sama se po sebi vladala, tja dok Rimljani ne osvojiše.

Liburneži ùvik ljudi biše zli, opaki, nevirni, lupeži morski i zemaljski, već što bi u nji običaj ovi jedan dobar, to jest na konak bi svakoga primali, znana i neznana, i častili bi, što bi više i lipše mogli. I ovo u nji
bijaše običaj, | da tko ne bi primio putnika i učinio, kako reko, tada bi mu 338
kuću sažegli. A pak taki je običaj ùvik bio ù narodu iliričkome, slovinjskome i rvackome, à to je jedan sve jezik, prenda su tri imena.

Liburnija jest se zvala tako ù stara vrimena, à danas se zove Morlakija. Od Liburnije ovo biše meaši aliti međe, to jest: od Trsata alti vode Rike i od Pole ù Istriji ter do vode Krke i Prugljana ukraj mora, uzamši Liku i Krbavu i ostala. Prugljan bi prvi grad od Liburnije.

Kakva je godi ćud i narav stara, od toga se vazda uzdrži žica mala. Svak' me ovo more razumiti.

Rvati su ljudi srditi,
ma su i milostivi;
jesu nenavidljivi,
mà ne biše od bludnosti;
jesu puni kara,
na lipu ti svaka stvara.

Agrone, kralj od Dalmacije, jest bio mnogo moguć i bogat, da tako kralj od rečene nije bio ni će biti. Umri, osta Teuta kraljica; udovica sta vladat. U ovo vrime najpri Rimljani rat učiniše z Dalmatini sve zaradi
lupeštva i | razbojstva, što činjaše Teuta svojizi Liburneži: reko, krađaju 339
i robljaju po moru i po suhu Romanju. Rimljani poslaše veliku gospodu reći joj, da se od tog uztegne, ili će joj rat proglasiti. Teuta, ola i ponosna, rečenu gospodu izruži, pak isiče ter ù more baci. To razumeći Rimljani, tad joj rat učiniše i Dalmaciju osvojiše i zazvaše Dalmaciju rimsku provinciju. Ovo bi malo prija došastja Isukrstova. — Ostavi mnoga druga izkazanja radi duga govorenja.

Sa svim tizim što je Dalmacija pod Rimljani bila, vazda je svoga kralja imala i o sebi stala, samo Rimljane poznavala.

Glasni Ciceron Rimljanin mnogo fali i uznosi Dalmaciju. Pompeo sve š njima vojevaše.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

1091. Dalmacija i Krovacija pade ù ruke Ladišla, kralja ungarskoga: pristadoše dva ritka draga kamena kruni ungarskoj. Tako sve slidi do Šigišmunda, kralja ungarskoga, to jest dò 1437.

Mal u ta vrimena jest više puta Dalmacija uzimana i priuzimana bila od Mlečalna i Ungara, kako gradovi krajem mora, mà nè drugo. 3

Zadrani se odnevirаše i odmećaše od Mlečana sedam puta. Iz Zadra je ùvik nemir izodio. Tako sam po stari knjiga naodio.

Malo posli nego sva Dalmacija bi mletačka, dođe Turčin i osvoji svud do mora. Tada k moru pribigoše uskoci, koji će pak s vrimenom rečenu osloboditi od nevirni ruku.

Glavaš, grad ù vrilo Cetine, jest o sebi zà 300 godina stao, po sebi se branio i vladao, mà posli nego pomanjkaše ungarske jakosti, dođe Turčin i osvoji spomenuti Glavaš nà 1522. Istog vrimena Turci osvojiše i uzeše Knin, Drniš i Skradin.

1539. Turci osvojiše Nadin i vas Kotar do mora.

1538. Ovog vrimena Turci osvojiše Klis, grad tvrdi na kamenu, i Solin, grad stari ùkraj mora.

Istina je, da je Dalmacija svoje kralje sve imala: dok pod Rimljani bi, činiše ji, samo njima podložni biše; a također i pod kraljem ungarskim doklen bi, Ungari kralje činiše od | Dalmacije i Krovacije, Bosne i Napulje: kakonoti Koloman, sinovac kralja ungarskoga, koji bi okrunjen ù Staromu Zadru aliti Biogradu ukraj mora, ovo bi nà 1100.; à ù Zadru okruniše nà 1381. Ove samo spomenu zà priliku ostali. 3

Pak u nika vrimena po rečeni misti staše činiti bane, à nè kralje. Ungrska kruna svuda tuda dopusti i dade mnoga privileđija, oblasti aliti osobitosti. Osim ostali Dalmaciji dopusti, da po gradovi krajem mora Dalmatini mogu oberati i činiti knezove, koga oni oće. Tako u vrime bana Pavla od Pribira[1] po gradovi krajem mora obraše zà knezove mnogu gospodu mletačku, à po niki gradovi gospodu dalmatinsku.

Gospoda mletačka lipo upravljaše, vladaše i kruni ungarskoj podložni biše, à navlastito ù vrime kralja Andrijaša, što se zove Mlečić, jer njeg mater biše iz Mletaka, kuće Morožinove. Ovo bi nà 1290.

Habuerunt comitem ab ipsis Venetiis cum pactis semper observandi honorem | regis Ungariae & libertatem civitatis. — Ne spominjem druga. 3.

Što pak bi ù vrime Šigišmunda, kralja ungarskoga?

Siroma spomenuti kralj ungarski imade tolike zaprike svoje sriće, to jest s jednu stranu od Bojemije i Bulgarije nevirnost i odmetnutje šišmatika aliti rkaća; z drugu stranu protivštinu od cesara; s treću stranu nevirnost od svojizi bana, to jest Dalmacije, Krovacije i Bosne, à pak nepoznanje od knezova krajem mora; s četvrtu stranu silu i naglost od Turaka cara Pajazeta. Za oprit se na sve strane ne more dosegnuti, pomanjkaše jakosti ungarske.

Tada Mlečani učiniše rat protiva kralju ungarskome, uzeše mu sve gradove krajem mora ù Dalmaciji.

---

[1] Pribira. — Kačić piše ime toga grada čas B r i b i r, čas P r i b i r.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

PRIMALENA USPOMENA OD KOTARA.

Evo činim malu uspomenu,
neka žive kao na kamenu,
od Kotara žestoki junaka,
kadno Turčin do mora alaka.
Krajem mora sve biše uskoka, —
sini, zdrako od sunca istoka! 343
Majke cvile, à divojke plaču,
Ture tira, da u more skaču.
Ma nje sile turske poturice,
ovuda su sve krvopilice.
Vaša fala zlo veliko gata:
(1684.) eto na vas đeneral Donata,
š njime jesu mlađani serdari
i ostali kotarski glavari.
Prte[1], bule, ostavite lule,
ne gledajte na bijele kule.
Kad dođoše kotarski serdari,
udariše nà Zemunik stari:
kak' udriše, nama rastiraše,
uz Kotare Turke potiraše.
Kotarane zaboliše ruke
sijekući uz Kotare Turke.
Da ti čuješ, kako bule ciču,
poturice »Alah, medet!« viču!
Ne doni ti meda ni šećera!
Od Vrane je sad druga poćera.
Turci k sebi zovu Muameda,
sad ne more dopanut od leda.
Odavna je vam pritila zvizda,
ostaše vam po Kotaru gnizda.
Očisti se sve do Knina grada,
već ne ima ù Kotaru smrada.

OVDI OSTAVLJAM OSTALA IZKAZANJA, NEGO EVO SLIDI IZKAZANJE RATA OD KANDIJE, BEČKOGA DO MALOGA: U TA VRIMENA KOJI GLAVARI OD DALMACIJE BIŠE I GDI KOJI POGINU, OD KOGA LI TURČINA SMRT GA STIGNU, AL U BOJU AL U BILU DVORU. 344

A najpri ću evo spomenuti serdare i glavare, koji od Kotara biše.

1647. Turska golema sila vojske dođe ù kraljestvo od Kandije, bi Kandiju grad brez pristanka zà godina 25. Spomenutu Kandiju Turčin osvoji nà 1670. U ta vrimena:

[1] Parte. — Valjada mj. prtite; isp. hote (mj. hodite) u *Cvitu razgovora*, 38.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

od Kotara

† bi serdar i kavalijer D. Stipan Sorić, koji pogibe pod Bunićem od Ibraim-bega Zenca.

† Serdar Ilija Smiljanić, koji pogibe nà Vučjaku izpod Velebita od Markića Radojice, nevirnoga pobratima svoga, koga trikrat vadi iz galije, à jednom od konopca oslobodi. Ma se nije tome ni čuditi, jer je bio prepredenjak.

Serdar Janko Dmitrović, koji pogibe nà Ponikva kod Bitelića ù Cetini od bega Jamanlića.

† Serdar Petar Smiljanić, koji pogibe pod Udbinom od Muje 3
Ograševića.

† Serdar Marko Miljković, koji umri doma od rana.

† Vojvoda Vuk Baljak, koji pogibe nà Drniću od ključkoga kapitana Tataranovića.

† Vojvoda Ivan Matković, koji pogibe nà Ribniku od age Popr-ženivića.

† Vojvoda Todor Kladnić, koji umri doma od svoje smrti.

Arambaša Močivuna Vučko, koji pogibe nà Zečevu od Kninjanina Lopužić Ćenana. Junački se Vuče zaminio, nije tako junak poginuo.

† Arambaša Durut, koji pogibe nà Otresu od bega Filipovića iz Glamoča.

Ovi biše krajine kotarske.

Od krajine šibeničke

† Serdar Jovan aliti Ivan Šandić, koji pogibe nà Kistanju od Kune Asan-age Kninjanina.

† Srdar Vučen Mandušić, koji pogibe nà Đevrskom istoga dneva
kad i Vučen Mandušić, i bijaju pobratimi, od Ibraim-bega Vidimlića 3
iz Glamoča.

† Arambaša Dujam Omeljić, koji pogibe nà Kosincu mostu od Cetine od Zulujfikar-bega Atlagića, à bijaše svezan. Da, velika junaštva!

† Arambaša Vranje Ogulina, koji umri doma od rana.

† Arambaša Gavran Zorić, koji pogibe nà Lubovu od divojke bule iz čardaka.

† Arambaša Vid Omeljić, koji pogibe ù Livnu svezan.

Od Kaštela

† Bi Varnica ajduk, koji pogibe nà Vojniću od Isaka Nezića.

Od Klisa

† Serdar Šimun Breulj, koga Turci uitiše nà Bisku kod Cetine, à pogubi ga paša pod Livnom; bi siroma svezan.

† Serdar Šimun Perković, koji umri doma od rana.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Od Omiša

† Vojvoda Petar Kulišić, koji pogibe kod Vrgorca. 347
† Arambaša Juriša Lekić, koji pogibe pod Vrgorcem.

Od Makarske

† Arambaša Kardum, koji pogibe ù Drežnici prid Pećinom od Zlojića Omer-age.

† Arambaša Deranja, koji pogibe nà Zavojani od Arapa Mostaranina; bi na mejdanu.

U ta vrimena sva ostala mista od Dalmacije pod Turčinom biše.

Istog rata od Kandije bi od rvacki konjika kolunel i knez Marko Sinovčić iz Poljica više Omiša. Rečeni sve t' je pod Kandijom vojevao i ù boju više puta bivši i sikući Turke pod sobom isiče 48 konja, à Bog se znade koliko Turaka. Pod Kandijom više puta odnosi mejdane. Tako za njegovu virnu službu i golemo junaštvo Mlečani ga učiniše đeneralom, i to bi najprvi đeneral od rvacki konjika. Smrt ga stiže.

Rat Beča učini se nà 1682.

Turci biše razbijeni pod Bečom nà 1683.
Mlečani učiniše rat s Turčinom | bečke godine, to jest nà 1684. 348
Učini se mir po ratu Bečkome nà 1699.
Biše, kako reko, glavari ovoga rata:

Od Kotara

Serdar Stojan Janković, koji pogibe nà Duvnu od Muje Nadžakovića[1].
† Serdar Šimun Miljković, doma.
† Serdar Bože Miljković, doma.
† Serdar Smoljan Smiljanić, doma.
Serdar Ilija Janković, od rana doma.
† Serdar Jakov Resica, doma.
Srdar Zaviša Janković[2], doma.
† Serdar Antona Vujavić, doma.
† Serdar Šime Bortulačić; ovoga ù Vrani kamenovaše Biograci i Pakoštanci.
Serdar Milosav Pokrajac, koji pogibe nà majdanu od Kolaka[3] buljukbaše.
Serdar Đuka Pokrajac, koji pogibe nà jurišu kule od Bilaja.
† Arambaša Sinovčić Tome, koji pogibe ù Bukovici.
† Kapitan Iveško Jović[4], doma.

---

[1] Naçakouichia.

[2] janskouich.

[3] Colaka. — Ime valja svakako čitati »Kolak«: ime junaka, od čije je ruke poginuo serdar Pokrajac, piše se u Kačića »kolak« (R[1] 308 i R[2] 326). Inače bi se »Colak« u Grabovca moglo samo po sebi čitati i »Čolak«, jer se u velikoga slova c sedija redovno ispušta.

[4] Juescko jouich.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Tintor barjaktar, koji pogibe pod Gabelom radi glave vina nalivene; to bi uzrok, da krstjani izgiboše.

Vrbnica barjaktar, doma.

† Serdar Frane Mrčetić iz Vrane; ovi pogibe od ljute rane. Svaki, ovo koji sada sluša, neka reče: Pokojna mu duša!

Od Drniša.

† Serdar Matij Nakić, koji pogibe pod Gabelom svezan.

† Kavalijer Grgo Radnić, doma.

Od Klisa.

† Serdar Matij Džakulić[1], doma.

† Serdar Filip Đilić[2], doma.

† Arambaša Marko Buliga, koji pogibe ù Skupju svezan.

† Arambaša Mijo Ivančević, umri od prike. Ovo bi rata od Kandije; bi Splićanin.

Od Poljica.

† Bi knez Luka Brnjićević, koji pogibe pod Gabelom svezan.

Od Zadvarja i sve Radobulje.

† Bi kavalijer i serdar Bariša Kosor, koji pogibe iznenada u busiji čekajući Turke Imoćane od svog druga nevirnoga Jure Kusića, koga uzdiže sirotu za svoju smrt i sramotu; mali Juri pak dođe smrt grđa od Antuna Grabovca iz Vrlike nà 1704.

Od svi Boka kotorski

† Bi serdar Bajo Nikolić aliti Pivljanin, koji pogibe nà Vrtijeljci pod Crnom Gorom:

S njim pogibe za iljadu druga:
da slušali Baju, ne bi toga ruga.
Uzrok biše dva Rafaelovića,
od nji njima doleti nesrića:
zagrizoše paka pobigoše.
Gledaj Baju kako ljuta lava,
tad dvanajest on odsiče[3] glava.
Žali Baju Zadar i Kotari,
sve Primorje, krajine serdari
i od Boka sva kolika strana,
svim ostade na srdašcu rana.

---

[1] çakulich. — U Grabovca ç može biti i za dž; na Klisu postoji i danas obitelj Džakula.

[2] Gilich. — Kačić piše ime toga serdara »Giglich« (R[1] 263 i R[2] 276).

[3] od ciçe.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Od plaćeni konjika.

† Vojvoda Kruta, koji pogibe u Skopju.

† Vojvođa Bartuo Đeližeo od Poljica; ovi poginu pod Sinjem ù Cetini.

Oba biše golema junaka.

Ovizi vrimena mnogi i razliki kipi biše ù boju i nà domu pomriše, kojim ovdi imena ne stavi; sa svim tizim biše turski vuci i lavi: | znaju 351
Turci, da jim biju vuci.

Rat Mali. Proglasi ga đeneral Anđelo Emo u Sinju nà prvi miseca siĉnja godine 1715. Dura godina 3 i miseca 7. Uĉini se mir nà 8 kolovoza 1718.

Ovo sada spominjem od sadašnji krajina glavare i serdare Dalmacije:

Od Drniša

† Bi kolunel od krajine Grgo Nakić, kog udari zmija nà Glamoču, kakono je pašu Sejdiju pod Šibenikom.

Od Knina.

Serdar Ivan Sinobad, koji pogibe nà Glamoču od Muje Nožinovića.

Od Vrlike.

† Serdar Grgo Radnić, umri doma.

Od Sinja.

† Kavalijer D. Ivan Grčić, umri od prike.
† Serdar Bože Vučković, od prike.
† Vojvoda Čulić, i on od prike.
Tu bi više od prike, i jezika pomriše. 352

Od Vrgorca.

† Serdar Rado, umri doma. S ovog svita on s' omače, do sto glava[1] ne domače.

Od Gabele i Opuzena.

† Kavalijer Vule Novković[2], doma.

Gdi je †, ono je bio katolik.

---

[1] glaue. — Isp. Cvit razgovora, 385: Doſto glaua nedomiçe.

[2] Noukouich. — I u Kačića (R[1] 272, 274, 296, 311; R[2] 300—304, 327; Kor 448) i u Šilobada (Starine XXI, 106) zove se ta obitelj Novković, ali se već u Kačićevo doba to prezime piše također »Noncovich« (isp. Eterović, A. Kačić, 29).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

OD NARAVI I ĆUDI RVACKE[1].

Da b' Rvati skladni bili,
ne b' ovako žalost pili:
reko, da bi sklad imali,
svim bi svitom ti vladali.
Nà oružju junak vrli,
svaki kralj ji[2] zato grli
i na službi svojoj drže,
pak s' među se oni prže.
Kad kralj oće da kog srve,
tad Rvate meće prve,
a dobitak kad se dili,
tad pitaju: »Gdi ste bili?«
Vino nose, vodu piju,
zašto krvcu prolivaju?
To goleme jesu stvari,
al na njima jest grih stari.
Gdi postanu godi rati,
svaki kralj ji[2] zove brati,
a kada se oni smire,
nikakve su, vele, vire.
Ne miluje, neg već kara,
žive peče, mrtve para.
Nevolja je tugu zvala,
rđa bo je vrilo zala.
Napala je na nje rđa,
stvar ne more biti grđa.
Među se se biju, kolju
i ù kući i napolju
Što u glavu godi vrže,
to mu nitko ne iztrže.
Na oružje, veslo jaki,
drugi narod ne bi taki.
Priuzeše zemlje, grade,
jedno drugo sada krade.
Dobra, koja prija biše,
sad se u zlo prominiše.
Da bi reka tebi paka,
sad nji dila sva s' opaka.
Ne poznaju roditelja
nit imaju prijatelja.
Svako oće mudro da je,
podbuđuje vižle, laje.

[1] Aruaſcske.
[2] Kraglgli.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Tu bi uisce od prike; i jezika pomrisce.

Od Vargorcza.

✠ Serdar Rado umri doma, souog suita ons' omaçe; do sto glaue nedomaçe.

Od Gabelle, i Opuzena.

✠ Kauallalijer Vule Noukouich, Doma. Gdie ✠ onoje bijo Katolik.

Od Naraui, i Chjudi Aruascske.

DAb aruati skladni bili,
Neb ouako xalost pili.
Reko dabi sklad imali.
Suimbi suitom ti uladali.
Nà orruxiju junak uarli,
Suaki Kragigli zato garli.
I na sluxbi suoijoi darxe,
Paks' megjuse oni parxe.
Kad kragl ochic dakog sarue,
Tad aruata mcchie parue.
Adobitak Kad se dili,
Tad pitaju gdiste bili.
Vino nose uodu piju
Zascto karvuczu prolluaju.
To goleme jesu stuari,

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Al nagnima jest grih stari.
Gdi postanu godi ratti,
Suaki kraglgli zoue bratti,
Akadase oni smirre,
Nikakuesu uele uirre.
Nemiluje neg uech karra,
Xiue peçe martue parra.
Neuoglaje tugu zuala,
Argjaboije urilo zala.
Napalaje nagne arghja.
Stuar nemore bitti garghja.
Megjusese bij Koglu,
I ù Kuchi, i napoglu.
Sto ù glavu godi uarxe,
Tomu nitko neiztarxe.
Na orruxije ueslo jaki,
Drugi narod nebi taki.
Priuzesce zemgle graade,
Jedno drngo sada Kraade.
Dobra Koija prija bisce,
Sadse uzlo promimisce.
Dabi reka tebi paka,
Sad gni dilla suas' opaka.
Ne poznaiju roditegla,
Nit, imaju prijategla.
Suako ochie mudro daje.
Podbugjuje uixle laje.
Suako znade od gouorre,

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Ige ſazla ſue nà gorre.
Stara glubau nije bila,
Daih aruacku nad ohdila,
Miloſarghja, i glubaui,
Sues okrenu ù grubaui.
Sluſca xennu à ne brata,
Setomu laje iza urata.
Stoih kao i ſirota,
Rugo ſuiita, i ſramota,
Neimade on pameti,
Nego ſamo znade kleti.
Jednom lipo, Kako czuaiu,
Sada kano pſine laiju.
Ako to bog neprouidi,
Euo gorre ſueto slidi.
Xaloſniſu, Kako slipi,
Ti pomozi Boxe lipi.

Slidi iz Kazgue od ocza **Fra Petra Kumbata**; Kako porrobi ſvuh Imosku Kraihnu, i zamalo graad oſtade.

SLuſcaih brate takoti radoſti,
Kakue jeſu kumbata Xalloſti.
Staracz kumbat billu kgnigu piſce.
Umakarskoih manaſtiru biſce.
Nepiſceije çimſe kgniga piſce

Vech

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Svako znade odgovore,
iđe sa zla sve nà gore. 354
Stara ljubav nije bila,
da j' rvacku nadodila;
milosrđa i ljubavi
sve s' okrenu ù grubavi.
Sluša ženu, à ne brata,
što mu laje iza vrata.
Stoji kao i sirota,
rugo svita i sramota:
ne imade on pameti,
nego samo znade kleti.
Jednom lipo kako cvaju,
sada kano psine laju.
Ako to Bog ne providi,
evo gore sve to slidi.
Žalosni su kako slipi,
ti pomozi, Bože lipi!

SLIDI IZKAZANJE OD OCA FRA PETRA KUMBATA, KAKO POROBI SVU IMOSKU KRAJINU I ZA MALO GRAD OSTADE.

Slušaj brate, tako ti radosti,
kakve jesu Kumbata žalosti.
Starac Kumbat bilu knjigu piše,
u Makarskoj manastiru biše.
Ne piše je, čim se knjiga piše,
već njeg krvca iz obraza biše. 355
Knjigu piše s tugom uzdrćanom
ter je šalje Turkom Imoćanom:
»Imoćani nà krajini Turci
kano mrki u gorici vuci,
jer vi moga braca pogubiste
i nemilom smrcom umoriste?
Da bi zašto, nek bi izgorio,
lako bi ga bio prigorio,
već što k caru često odhođaše
i kod njega milost nahođaše.
Kod cara se dobro podnosio
i na vas je knjige donosio:
ne činite tolika zuluma,
uzmaknete od Vlaha ćuluma.
Mal da bi me ne rodila majka,
neg već koja iz Imote ajka[1],
da bi znao po nebu letiti,
ja ću moga braca osvetiti:

[1] haika. — Isp. bilj. uz Cvit razgovora, 333.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

čekajte me ù prvu nedilju,
ovo glase po Primorju dilju;
spravljajte mi ručak al večeru,
pridaću vas idu i čemeru.«
Kad li knjiga Imoćanom dođe,
knjigu štiti dizdar-aga pođe,
knjigu štije, a na nju se smije:
»Kakve ovo postanuše zmije!
Nut Kumbata, čudne hokmanice:
nisu Turci vlaške stopanice! 356
Ne b' Imote kuga pomorila,
kamo l' fratra sila razorila.
Gdi će vrane lovit sokolove,
gdi li janjci udrit nà vukove!«
Tako Turci maskare se na to.
Kad je Kumbat razumio za to,
on otide đeneralu banu
paka banu uz kolino panu.
Njem se klanja i lipo moli se,
skube bradu, nà srcu boli se,
suze roni, à banu govori:
»Gospodine, sad milost otvori!
Daj mi, bane mili gospodine,
ne odmiči vrime ni godine,
sve Primorje dò kule Norina,
robiti ću, kud mi je starina, —
i sa mora plaćene soldate,
nek mi braca Imoćani plate.«
Na njeg se je bane smilovao,
i prija je fratra milovao.
Što je Kumbat tada izustio,
to je njemu bane dopustio.
Turci mlidu, da se oladio,
a to se je starac pomladio.
Skupi vojsku, ode k Imoskome
moleći se Bogu velikome.
Pram Imotom ù dubrave stade,
tute vojska nà konaku pade, 357
pak je bio čador rastvorio,
družini je Kumbat govorio:
»Drug se z drugom kao z bracem složi,
svaki junak po dvi vatre loži,
a ja oću sam devet vatara.
Reće Turci: „Sile od fratara!
Nut velike vojske ù Kumbata,
evo dođe osvetiti brata."«
Zapovid je od Kumbata stara:

©DiZbi.HAZU

kad s' ùpali toliko vatara,
zasjaše se imoske planine,
oko njega polja i ravnine
i jezerske velike dubine.
Teško svakom, tko nejma rodbine!
Tadà cvile bule i kadune
i divojke, lijepe sladune,
ter dizdara kunu od Imote,
jer Kumbatu ùčini sramote.
Kad dan svanu, tad Kumbat ustanu,
vojsku svoju razređivat stanu,
kud će koja poći u robije, —
nek uživa, koji što dobije.
Manenicu šalje nà Vinicu,
on otide kao ù pivnicu.
Žderu šalje nà Vir i Zagorje,
a to mu je kao uz Primorje.
Kulišića nà Posušje šalje:
»Otle, Pere, ti ne robi dalje. 358
Paz', ne robi Gradac ni Broćanac:
tu je Turak, priteće ti klanac.«
Nà Vinjane kneza vinjanskoga,
starac Kumbat izpod Imoskoga
od Prološca dò Svetog Stipana,
tu je kula blaga nasipana.
Osamdeset kula porobiše,
a još veće bili dvora biše
sve Turaka mladi odžaklija[1]
osim drugi Turak' nadžaklija[2]
i ostali spaijica mali,
sve to Kumbat živim ognjem pali.
Manenici ne osta Vinica,
tu izgori Turkom i zimnica,
i porobi Orapove dvore, —
druga mista okolo govore.
Ždero robi i Vir i Zagorje,
povrati se kroz zeleno borje;
Kulišiću sve Posušje ravno,
on ne gleda, da je tute stravno,
veće robi Gradac i Broćanac,
nitko njemu ne pritiče klanac,
dò Vranića visoke planine, —
povrati se kao niz ravnine.

[1] Oçaklija.
[2] naçaklija.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Knez vinjanski porobi Vijane,
vode Turke kakono pijane.
Sastanu se vojska ù Gorici
pa se stade vladat po zorici. 359
Sva okrenu vojska nà Imoski,
udariše kao vuci gorski.
Mal Kumbatu loša srića biše,
jer ù njega lumbàrde ne biše.
Svakojako prevarijet rade
tere siku bukove lumbarde,
napraviše i zelenke kako, —
vjera moja, prevariće lako.
Pak dozivlje Imoćane Turke:
»Evo meni dojdoše nà ruke,
dobra pomoć, dvi boine lumbarde.
Imoćani, sad skubite brade:
lijepo sam nàpravio pute,
vjera moja, ne ostaste tute.
Predajte se, ludo ne ginite,
što morete, nadvor izgonite.
Ako li se predati ne ćete,
u jezero vi sebe mećete.
Nijednome oprostiti ne ću,
što vas bude, pogubiti sve ću.
Već pitajte vire za vrimena,
jer vas zgubi, mojeg mi imena.«
Kad li Turci doli pogledaše
i lumbarde da su ugledaše,
pripade se malo i veliko.
Tu je tuge, žalosti koliko,
okrenu se sve u čemer piće.
Nama Turci učiniše viće: 360
»Što imamo, učinit moremo,
mi ostati ovdi ne moremo.
Pridajmo se, neka nas ne muče,
sjutra rano pridajimo ključe.«
Nut što će se sada dogoditi,
rđavo će Kumbat pogoditi!
Roglić kneza da bi Bog ubio,
on nevirno glavu izgubio,
jer se pusti noći ò ponoći
tere Turkom dodade pomoći.
On se spusti gradu niz bedeme,
tako čine vire pripredene,
pak izađe nà Crljene stine,
ka magarac u proliće zine
ter podviknu tanko glasovito,

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

nek se čuje svuda jasovito,
ter dozivlje Imoćane Turke:
»Ne dajte se Kumbatu u ruke,
ne pridajte vi careva grada
Muhameda turskog sveca rada!
Evo vami dobra pomoć iđe,
malo stoji, dok ovdi ne priđe.
Mostarani nà Posušju jesu,
malo, velo, podignuli sve su:
dva su bega i dva alajbega, —
istina je, od smrti ne lega!
Nemojte se Turci pripadati,
od svuda će pomoć dopadati. 361
Paša s vojskom na Duvnu ostade,
malo stoji, dok ovdi dopade.
Turak' ima dvanajest hiljada,
junak dobar, koji s vojskom vlada.
Ne pridajte Imoskoga ključe,
Turčin oće udriti podmuče.«
Kumbat sluša, gdi Vlašina viče,
ter ga malo i ù srce tiče:
poboja se plaćenim soldatom,
a vojsku je napunio zlatom.
Turkom osta žalosti koliko.
Dignu vojsku izpod Imoskoga,
a za njime ne ima nikoga,
ter se fati kršne Bijukove
ne noseći rane nikakove.
Neka Turci kopaju lukove,
mal ostaše lumbarde bukove.
Blago, roblje i veliko[1] plino
u Primorje sve gone za vino.
Učini se veselje toliko,
Turkom osta žalosti koliko.
Aj Kumbate, ti se veselio,
već s' Imoski nije naselio
niti će se do Božijeg suda,
(to se naču, gdi govore svuda) —
bila t' raju otvorena vrata,
lijepo li ti osveti brata
i naarma banove galije,
nek potežu imoske balije,
i naseli nàvrh Brača selo.
Sva družina zdravo i veselo! 362

Ovo se dogodi nà 1638.

U nika vremena cvatiše tri đenerala u Dalmaciji, to jest Dona, Foskulo i Kornerac.

[1] iuelikoe.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

ESORTAZIONE AMOROSA.[1]

di un zelante Dalmatino in verso illirico sopra il vestir abusivo al presente praticato da molti officiali della stessa nazione illirica omettendo l' antico uso eroico delli loro segnalati antenati appreso la Sereniss. Republica.

Dedicato il poema al gran merito di Sua Eccel. il Sig.

Zaccaria Vallaresso,

Savio di T. F. alla Scrittura.

Što god Princip imade vojvoda
od hrvacke ruke i naroda,
ne imade boljega Hrvata
nad vojvodu Antuna Kumbata

od lijepa mista iz Kaštela.
Njega štuju mletačka vlastela,
za vrsna ga drže i poznaju:
što zapita, to Kumbatu daju.

U njem nejma nikakve holosti,
već dobrote i svake milosti,
začina je ostali vojvoda,
lipa dika hrvackog naroda.

Prolio bi krvcu zà Hrvata;
svak' Kumbata želi kao brata.
Još jih ima, al je dugo štenje,
svakom takom ja nosim poštenje.

A ostale neboge vojvode,
kako koje Taliju prohode,
učine se oni Talijaši
ter govore: »Mi nijesmo naši.«

Kose briju, a peruke diju,
kalpak sviju, à klobuke viju
tere trču ù sve nagle trke
u Taliju zà obrijat brke.

Obrijaše svoje lipe vlase,
odbaciše svione pojase,
sebe svlače skerletne dolame,
odvrgoše srmali mahrame,

[1] Tu je pjesmu svakako već 1729. Grabovac rasturio kao letak u narod; jedan je primjerak sačuvan u arhivu franjevačkog samostana u Sinju (isp. faksimile na kraju ove knjige).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM CROATICA MDCCCLXI
dizbi.hazu.hr

ESORTAZIONE AMOROSA

Di un zelante Dalmatino in verso Illirico sopra il vestir abusivo al presente praticato da molti Officiali della stessa Nazione Illirica, omettendo l'antico uso eroico delli loro segnalati antenati appresso la Sereniss: Republica.

Dedicato il Poema al gran merito di Sua Eccel. il Sig.

ZACCARIA VALLARESSO,

Savio di T. F. Alla Scrittura.

STogod Prinçip imade Voivoda;
Od harvacke ruke, ë Naroda.
Neimade bogliega harvata;
Nad Voivodu Antuna kumbata.
Odliepa mista iz Kastela.
Gnega stuju Mletaçka Vlastela.
Zà varsnaga darxe, i poznaju;
Scto zapita to kumbatu daju.
Ugnem neima nikakve holosti;
Vech dobrote, i svake milosti.

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Zaçinaje ostaly Voivoda;
Lipa dika harvackog Naroda.
Proliobi karvçu zà harvata;
Svak kumbata xelli kao Brata.
Josyh ima allie dugo sctegne;
Svakom takom ja nossim posctegne.
A ostale neboghe Voivode,
Kako koje Taliu prohode.
Uçinese onni Taliasci;
Ter govore mi niesmo nasci.
Kose brju, a Peruke diju,
Kalpak svyu; à klobuke vyu.
Terre tarçu ù sve nagle tarke;
U talyu zà obriat Barke.
Obriasse svoje lipe Vlase;
Od bacisce svijone Pojase.
Sebe svlaçe skerletne Dolame;
Odvargosce Sarmali Mahrame.
Svicla Pucze, Toke, i jaçerme;
Milli Boxe stome vidit jerme.
Nase mechiu drughe iztrixene;
Dokolina nose kao Xene.
Odbaçisce Ploçe, i Kamegnie;
Zà neimat junaçko Zlamegnie.
Igle Zlatne, Perye pozlachieno;
Na Laçmansku sveje obrachieno.
Pogardisce Zemgliu Dalmaçiju;
In karvaçku drugu Provinçiju.

Zem-

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Zemglie, Grade, Sella, i Varosce,
Od Mleçana poznanisſu losce.
Odvargosce lipe Chiorde britke;
Pripasasce tupe Raxgne vitke.
Dabi bili nay bogly junaçi.
Kady vide nebojese Turçi.
Vechvas molim kao moiu Brachiu;
Evo slidech vami nauk dachiu.
Kad viddite pravoga harvata;
Vi bixite Krytesse zà Vrata.
Kovas pita, od krayne keste;
Vi reçite iz Gliubglane daste.
Kad neimate krila Sokolova;
Vi uzmite narav od Chiukoua.
Dalmaçie lipe negardate,
Mletaçkoga Duxda nesardite.
Jerye onna Gnizdo Sokolovo;
Nadgnom stoy Krilo Prjnçipovo.
Al ja toga umolit nemoghu;
Jere vidim da viste usloghu;
Jur znadete alli nehajete;
I Soldatom tù oblast dajete.
Jurse viddí da tom nie lika;
Jerse tako gnima çini dika.
Jos govore slidit onni dachie.
Boxe xali Prinçipove plachie.
Vech Prinçipe Moja svitla kruno,
Toye rugo Dalmaçie puno.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

svitla puca, toke i jačerme, —
mili Bože, što me vidit jer me[1]!
Na se meću druge iztrižene,
do kolina nose kao žene,

Odbaciše ploče i kamenje
zà ne imat junačko zlamenje,
igle zlatne, perje pozlaćeno,
na lacmansku sve je obraćeno.

Pogrdiše zemlju Dalmaciju
i hrvacku drugu provinciju,
zemlje, grade, sela i varoše: 365
od Mlečana poznani su loše.

Odvrgoše lipe ćorde britke,
pripasaše tupe ražnje vitke.
Da bi bili najbolji junaci,
kad ji vide, ne boje se Turci.

Već vas molim kao moju braću,
evo slideć vami nauk daću:
kad vidite pravoga Hrvata,
vi bižite, krijte se zà vrata.

Ko vas pita, od krajine ke ste,
vi recite, iz Ljubljane da ste.
Kad nejmate krila sokolova,
vi uzmite narav od ćukova.

Dalmacije lipe ne grdite,
mletačkoga duždа ne srdite,
jer je ona gnizdo sokolovo,
nad njom stoji krilo principovo.

Al ja toga umolit ne mogu,
jere vidim, da vi ste u slogu:
jur znadete, ali ne hajete
i soldatom tù oblast dajete.

Jur se vidi, da tom nije lika,
jer se tako njima čini dika;
još govore, slidit oni da će, —
Bože žali principove plaće!

[1] ſtome vidit jerme.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Već principe, moja svitla kruno,
to je rugo Dalmacije puno:
gospodine, to j' ù tvojoj ruci, 3
nà hrvacku nuder jih obuci!

To pogledaj tvojom svitlom krunom
ili barem rastavi jih s kruhom.
Tebi nosim[1] čast, poštenje svaku,
klanjam ti se moleć milost taku.

O. F. F. G. O. V.

Svrha.

In Venezia, con licenza de' Superiori.

IL SERENISSIMO PRENCIPE FA SAPER, ET È PER ORDINE DELL' ILLUSTRISS. & ECCELLENTISS. SIGNOR GIO. BATTISTA CONTARINI, SAVIO DI T. F. ALLA SCRITTURA. 3

Espressasi la pubblica rissoluta volontà in suo venerato decreto de dì 31 decembre 1729 sopra l'abuso introdotto dagl' ufficiali oltramarini di vestire l' abito diverso di quello conviene e non uniforme à loro antichi istituti, con scandalo & indecoro alle pubbliche armi, e rimessa à questa Carica l' essecuzione, perchè in avvenire siano levati tali abusi: resta stabilito, che qualunque officiale oltramarino di qualunque grado e condizione esser si voglia & in qualunque tempo non possa vestire altro abito che quello intiero e proprio della nazione oltramarina, e nel caso di loro trasgressione e comparsa in modo diverso avanti la Serenissima Signoria, alla Carica del Savio alla Scrittura, alle pubbliche rappresentanze e nelle pubbliche militari funzioni incorrer | debba irremissibilmente nella pena di perder la 3
carica, che sostenesse, e la compagnia, che coprisse, giusto al decreto nell' Eccellentissimo Senato sopra espresso.

E perche il presente abbi la sua intiera essecuzione doverà esser stampato e pubblicato e spedito à Generali di Levante e Dalmazia, Capitanio di Golfo e pubblici rappresentanti della Terra Ferma.

Dat. li 23 Gennaro 1729 M. V.

Gio. Battista Contarini
Savio alla Scrittura.

Lodovico Ferrarese Rag. Ducal.

A di 28 Gennaro 1729 M. V.

Pubblicato sopra le Scale di San Marco e di Rialto.

[1] noſcim. — Bit će da je »ſc« u ovoj riječi ostatak iz letka od g. 1729., iz kojega je ova pjesma preštampana, a u kojem se i u idućem stihu čita »klagnamtiſce«. No isp. i bilj. uz str. 528.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Gospodine toy ù tvojoy ruci
Nà harvaçku nuderyh obuci.
To pogledai tuojom svitlom krunom;
Illi barem rastavyh skruhom
Tebbi noscim çast posctegnie svaku;
Klagnamtise molech milost taku.

O. F. F. G. O. V.

SVARHA.

IN VENEZIA, con licenza de'Superiori.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

IZOD OD NEMIRA SVITA. 369

Nà 220 godina posli porođenja Isukrstova evo opet iz Škandinavije izajdoše toliki puci i narodi kakonoti oblaci neba al valovi mora. Bijaše ji osam stotina iljada, to jest: Goti, Vižigoti, Šarmati alti Šlavi i ostala. Ulizoše u Šarmaciju i Panoniju pak stadoše poslidnji prve iztiravati, među se se ratiše i krv prolivaše.

Goti za malo staše ù Dalmaciji, jer evo najposlidnji izajdoše iz Škandinavije Krovati aliti Rrvati ter jih iz Dalmacije iztiraše: Gote, Slave i druge narode, rate činiše i golemu krv prolivaše. Naseliše Krovaciju i Dalmaciju, svetoj se crkvi podložiše samovoljni. Prid njima bi prvi duka Porino. Ovo bi nà 752 godine posli porođenja Isukrstova.

U Dalmaciji kako koji narod bi, tako se i jezik zna, kakonoti: ilirički, pak slovinjski, potomtoga rvacki evo i danas. Tri su imena, à jedan je isti jezik. Rvati, kako ù ove strane dojdoše, nama s. crkvu poznadoše i njoj 370
se pokloniše i podložni njojzi biše.

Dalmacija jednom se podloži Mlečanom s pogodbom davati na godinu po iljadu kožica kuneći aliti od kunjila.

OD VRLJIKE.

Evo slide starca i mladića običajni razgovori:

Mladić: Tvoje lipo govorenje mene čini mnogo zadovoljna, već mi reci štogod od gornje Cetine aliti Vrljike: kakva ta bi prošasti vrimena, biše li koja druga stara imena, kako je stala, kako li se vladala.

Starac: Još odavna ù stara doba i vrimena malo niže od vrila Cetine, kud voda protiče blizu Garjaka danas zvana, jest bio jedan golem grad, koji se je zvao kakono i rečena voda s istim imenom, to jest Cetina, mali ne naodim, što izkazaoci od njeg govore, kakav &c.

Glavaš grad jest malo više vrila | od Cetine na kamenu kako i Klis, 371
po isti način. Jest bila jedna banovina, o sebi sta, po sebi se vlada i brani više od tri stotine godina.

Glavaš jest rastavlja Bosnu od Dalmacije. Tu ù Glavašu jednu lipu vodu kažu da je.

Mal ù vrimena, kad pomanjkaše jakosti ungarske, dođe Turčin, osvoji Glavaš nà 1522. Drža do 1715.

A odkada Turci osvojiše Glavaš, Knin, Drniš i Skradin, do sad ima dvi stotine i dvadeset i pet godina, reko 225, — ovi reko vrimena da Turci dođoše posidovati Dalmaciju.

Odkad pogibe Kružić Petar, ban od Klisa, i Turci osvojiše Klis i veliki stari Solin, grad ùkraj mora, otad ima dvi stotine i devet godina, reko 209.

Klis grad Turci posidovaše zà godina sto i osam, 108.

Mladić: Mà nut mi reci, Vrljičani kakvi junaci biše i kako se s Turci prigoniše.

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Starac: Ne znam drugo, nego da su sve s Turci ù ratu bili, à jesam čuo još nejaki od jednoga Turčina, stara mà dobra junaka, | gdi kazivaše 3
ljudma, da ù jedno vrime, kad bi se što Turci zainadili od junaštva, bio je njijov običaj ovo reći: »Eno Vrljika, trčimo poda nju. Vidićemo se, Vrljičani ne gledaju ni mene ni tebe.«

Mladić: Daklen bi jim tute sud bio?

Starac: Tako čuh, kako reko.

Mladić: Ja sam čuo, gdi jedan Turčin piva: »Kaurski je svetac nà Graovu, à turski je ù donjoj Cetini.« Dragi dide, što to oće reći?

Starac: To znam dobro. Oće reći, da su krstjani sve na Graovu dobivali i turske vojske razbijali, à također Turci ù Cetini donjoj.

Mladić: Mà što to oće reći, da je taka srića i nesrića tuda bila?

Starac: Zašto od Vrljičana nije bilo nevire ni izdaje, à pod Sinjem tu je vazda bila.

Mladić: A tko je to bio?

Starac: To pak ne znam, neg već upitaj Žanka izpod Sinja i Kalabić Ahmeta iz Livna. Znaće.

Mladić: Kadno Turci konjički tabor razbiše i telenta kolunela Pelegrina ufatiše nà 1718, ali ono bi pod | Vrljikom ali pod Sinjem? Znam, da 3
ù Cetini to bi.

Starac: Reko, da se to nije nikad pod Vrljikom događalo.

Mladić: A jeda je i to izdaja bila?

Starac: Ah, da bi tako ne bila!

Mladić: A tko to more biti?

Starac: Poštenije jest pokriti, à pak ja to nisam vidio, ako sam i čuo.t A ti, ako ćeš znati, pitaj, koga si i prija, — i ostav' me drugo stati.

OD OMIŠA.

Omiš je stari grad. U nika vrimena po sebi se jest vladao, i bila je jedna banovina.

Omišani, Skradinjani i Senjani sve su ù skladu bili i po moru svud robili i ajduci morski bili. Rata, mira sve robiše, ma jih pak Mlečani poškopiše, da ne kradu tako više.

KRATKA IZKAZANJA OD NIKI GRADOVA U DALMACIJI. OD SOLINA.

Solin grad bi sagrađen od stari Ilirika ù vrimena naselenja rečeni, još prija Rima.

Solin jest bio prvi grad od Dalmacije, i u njem je sve stalo pristolje 3
kralja ilirički. U vrime Išukrstovo i cesara Augušta dođoše Rimljani Solin osvojiti. Solinske ga žene obraniše.

©DiZbi.HAZU

U Solinu najpri proglasi i navisti svetu viru i zakon Išukrstov sveti Tito, učenik svetoga Pavla apostola.

U Solinu sveti Dujam, učenik svetog Petra apoštola, utemelji i ukorenu s. viru i zakon Isukrstov i tu bi najprvi biskup.

U Solinu mnogi mučenici biše i za viru svetu i zakon Išukrstov svoju krv proliše.

U Solinu rodi se Dioklecijan, cesar rimski, i sveti Kajo papa.

Solin Goti i Šlavi porobiše nà 647.

U Solinu jest bila vrsta od zlata.

Solin jest bio nà veliku glasu.

Solin u nika vrimena jest bogatiji bio nego je Rim.

Solin je u nika vrimena mnogo cvatio.

Mnoge stare knjige slagaju i govore, da kako ù Dalmaciji uzdrži arcibiskupat spliski aliti od Krke do Trilja ù Cetini, tuda svuda ljudi | biše 375
žestoci junaci, slobodni vojnici, vrli nà oružje, snažni na veslo, virni svome kralju, svesrdni prijatelju, čista srca pram svakim, da takoga naroda nije na svitu bilo. Svak' se tome čudi: ili to zemlja davaše ili aer aliti arija prigibaše.

A kako pak od gornje Dalmacije ljudi tvrdi drže svoje dobro, a Primorje do Gabele tud svud dobri ljudi bi, od Neretve do vode Bojane ljudi jesu šaroviti, à svaka je živina šarovita lipa viditi, mà nè čovika.

Meaši alti međe od gornje Dalmacije ovo biše, to jest: od Trilja do rečene Bojane.

OD NERETVE.

Neretva grad bi sagrađen od Ilirika vrimena stari, u njem pribiva pristolje kralja ilirički.

Neretva ù vrime glasnoga Cicerona jest cvala sa svi raskoši svitovnji, to jest: z blagom, zlatom, snagom, veličanstvom i ostala.

Neretvenjani za toliko vrimena zapovidaše i vladaše s morem Adri- 376
jatiskim kakono evo danas Mlečani.

Neretvenjane podnosiše Mlečani zà 150 godina.

Neretvenjani ljudi biše silni, nagli, oli, idolatri; svakom biju dodijali i uznemirili svuda.

Neretvenjani od sve Dalmacije najposlidnji biše da svetu viru zagrliše, i kako se obratiše, pošteni se ljudi zvaše, mnogo kriposni biše, bogoljubni svi dojdoše.

Neretvenjani golemu pamet i razum imadoše, ljudi vitnici[1] &c.

Epidauro, što danas zovu Stari Dubrovnik, bi sagrađen kad i Rim.

[1] uiitniʃci.

©DiZbi.HAZU

OD JERUZOLIMA.

Jeruzolim bi sagrađen od prvoga sina Noeva, to jest Šema. Skraćujem govorenje i izkazanje drugo od Jeruzolima.

Cum appropinquaret Jesus Jeruzalem, videns civitatem flevit super illam dicens &c.

Kad se priblížaše Isus k Jeruzolimu, videći grad zaplaka svr'u njega govoreći, i ostala.

Sanguis ejus super nos et super filios nostros &c. 37

Krv njegova neka bude svr'u nas i svr'u dice naše, i ostala.

71. U ovo se vrime izpuniše ta govorenja. Došavši Tito, sin Vešpežijana, cesara rimskoga, satr, poruši i opusti Jeruzolim i svu zemlju čifutsku. Tad se izvrši govorenje Gospodinovo, kako ozgor reko.

Posli nego pomanjkaše jakosti rimske, uđoše posidovati Jeruzolim i ostala sveta mista Peršijani, Šaraceni i Turci.

Rečeni posidovaše mista imenovana oko dvi stotine godina do početka vladanja Urbana pape Drugoga. Ganu se rečeni S. O. papa oslobođiti sveta mista od ruku nevirnika: tako s njegovim dilovanjem, z dužnostju kralja krstjanski, à s pomoću Božjon mista sveta oslobodi od ruku rečeni nevirnika. Ovo bi posli dvi stotine godina porođenja Gospodinova.

Posli daklen nego opočinuše sveta mista pod krilom S. M. crkve i kralja krstjanski, osta zà kralja | prvoga krstjanskoga ù Jeruzolimu imenom Gofredo Buljone, koji imade u sve poslidnika svoji jedanajest kralja krstjanski. 37

Jeruzolim daklen bi pod oblastju kralja krstjanski u sve godina 192. A posli toga opet pade ù sužanjstvo nevirnika, eto i danas.

KRALJESTVO OD CIPRA KAD TURCI OSVOJIŠE I IZKAZANJE JEDNOG LIPA DOGAĐAJA, KOJI SE U TO VRIME DOGODI: DOSTOJAN JE, DA SE POSLUŠA I RAZUMI, À KRATKO JE OD SVEG IZKAZANJE.

1470. Car Selim Drugi poželi zagrliti k sebi kraljestvo od Cipra, à imadijaše golemu nenavidost veličanstvu i mogućstvu mletačkome. Iznenada i s privarom skupi vojsku nebrojenu i po suhu i po moru pak posla reći Mlečanom, da mu dadu kraljestvo od Cipra, da se to njega tiče i pristoji; àko nè, da će silom osvojiti.

Mlečani mu na to odgovoriše: »To kraljevstvo ima toliko vrimena da mi posidujemo, i vazda je krstjansko bilo, | i pridat ga[1] ne ćemo, već braniti, dok moremo.« 37

Razumeći car Selim, nama tište vojsku i prid njom Mustafù, svoga vezira velikoga.

Došavši Turci, nama obsidoše biti Nikožiju, grad najprvi od kraljestva Cipra, i zà 45 dana Mlečani braniše, dok mogoše i imaše pra i olova. Potom Turci Nikožiju osvojiše.

[1] ipridadga.

©DiZbi.HAZU

Kad li Turci ulizoše, tad po gradu robit staše. Istina je, da ta grad mnogo bogat biše. Pun bi blaga svakojaka, u njem mnoga golema gospoda. Jedno biše prvi grad od kraljestva, à drugo biše sto godina da u miru staše. Tu bogastvo vrste svakojake.

Sad ostavljam sve na stranu. Osim ostali stvari tu vezir Mustafa nafata mnogo lipi divojaka, pak nakrca prigolemu navu ter divojke na dar caru šalje.

Poslušajte, reko, jednog lipa događaja, koji će se tada dogoditi.

Tu jedna od rečeni divojaka bijaše najlipša, viša i najplemenitija. Ova većma nenaviđaše nego smrt, gdi imadijaše služiti smrdljive, | pogane i 380
nečiste želje neprijatelja Isukrstovi.

Ova se na molitvu stavi, svoj život prigori, ù svom srcu odluči i smisli, kako će sve svoje drugarice oprostiti od pogane i smrdljive službe nevirnika Isukrstovi.

Učini jedno prilipo kratko govorenje svojima drugaricam govoreći ovako: »Istina je, moje drage sestre, da su nas uputili, da iđemo izpunjati smrdljive, pogane i nečiste želje maniti i budalasti neznabožaca i nevirnika Isukrstovi. Mali vi dobro znate, moje drage seke, da smo mi čistoga i plemenitoga zakona Isukrstova. On je zà našu ljubav toliku gorku muku podnio i prisvetu krvcu svoju za nas prolio, on nas ne će zapustiti. Nego, moje sele[1] drage, učinite sve stvari, to jest: svoje srce skrušite, Bogu dušu priporučite, svoje divičanstvo Isukrstu posvetite, promislite čistoću B. D. M. Temeljito i stanovito imajte ufanje ù našega zaručnika, on će nas do istine oslobodit od prokleti muamedovaca.«

Sve kolike slušajući to prilipo govorenje, mekano ponukovanje, sve 381
ù srcu staše plakati, à to Turkom vidit nit razumit daše. Učiniše, kako reče: svaka srcem svojim tom prikleče. Mal što oće pak biti, koja li se dogoditi? Poslušajte ova dobro. Spomenuta vridna junačica, kad noć biše ù mučanju, ona sama potajno ode u dnu nave, i našavši nasap pra od boja, svoju dušu prija Bogu priporuči pak dade živi oganj. U čas jedan sve otide ù ariju, à nava na komade: što oganj ne sklopi, ono more potopi. Samo dva ali tri kipa što se saraniše. Ne znam reći drugo više. Bolje umrit neg vraga služiti.

Ostavljam druga izkazanja, kako muamedovci alti nevirnici osvojiše kraljestvo od Cipra, kako li po njem gradove uzimaše i gospodu mletačku živu deraše, koje li neznaboštvo tud učiniše. Od tog[2] pero sad ne piše.

Znam, da biše sve to[3] grisi.
Milostivi Bože, gdi si!
Nevirnika satar', Bože,
da t' krstjanluk falit može.
Na svoje se, dragi, smili, 382
ti odolit moreš sili.
Krstjanluka gledaj plača,
nevirnika usteg mača.

[1] ſalle.
[2] otogh.
[3] ſuetd.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Bud' krstjanluk kuda prije,
svud s' Isusov križ odkrije.
D s' ne tope duše tako,
oslobodit moreš lako. Amen.

OD ARBANIJE SLEDI KRATKO IZKAZANJE.

U Arbaniji u stara vrimena bijaše jedan grad golem blizu Škutari, koji se je zva Diokleja. U njemu je sve pristolje bilo kralja ilirički. Od Šaracena bi poražen do zemlje; ovo bi nà 990., i ove godine bi prinesen arcibiskupat iz Diokleje ù Dubrovnik. Od tog[1] ostavljam druga izkazanja.

1443. Skandarbeg aliti Jure Kaštrioto osvoji Arbaniju, svoju očevinu i banovinu, od Turaka. Tu bi dilovanja i nauka vojevode od Sibinja Janka.

1474. Car Memed Drugi, kojino osvoji Carigrad, dođe da osvoji Arbaniju, mnoga mista tud poruši, obside biti grad Škutari, mali ništa | ne more učiniti, jer ù gradu bijaše velik glavar, po imenu glasni Antun Loridan, vlastelin mletački. Car pod rečenim gradom bi zà tri miseca, mà zaludu. Tu izgubi 20 iljada Turaka, sve po izbor junaka. Diže vojsku i ode sramotno.

1478. Evo se opet rečeni povrati nà godinu; bi grad napuno[2] godinu dana.

Tu izgubi Turaka više od 50 iljada. Car napregnut od velikoga ida, srčbe i naglosti, gdi ne more grad uzeti i rečenoga Loridana pridobiti, nà sve strane sta robiti.

A ne budući tute ù gradu s Loridanom od družine nego samo iljadu i šest stotina, što grad branjaše, sve po izbor mlađi Rvaćana i Arbanasa, car posla veliku silu Turaka i odoše ù Frijul aliti Udine robiti. Mlečani, nejmajući ni od kuda pomoći od kralja krstjanski, biše usilovani od Turčina mir kupiti.

Tako s pogodbom izađe Loridan i š njime četiri stotine soldata i sto žena. Osta Škutari i sva Arbanija ù Turčina eto i danas. Ti se, Bože, smiluj nà nas!

Bijaju se već zidovi od grada razvalili.

OD ERCEGOVINE.

U nika stara vrimena jest se zvala Dalmacija istočnja aliti gornja. Počimala je od vode Bojane ter do vode Cetine. Gornja se je držala Šervijom, à donja s Krovacijom; pak se je zvala banovina Santo Šaba, od bana Stipana ercega prozva se Ercegovina eto i danas.

1317. Ovoga vrimena posta kuća Kožacije, koja stade s Ercegovinom vladati; tu banovinu imade zà golemu službu i dostojanstvo.

[1] otogh.

[2] nopuno.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Od rečene kuće bi prvi ban Vuk Rana Kožacija,[1] od ove kuće izađe ban erceg Stipan nà 1450.

Spomenutoga bana ercega Stipana njegov sin, imenom Stipan, poturči se i imade za ženu ćer Pajazeta.

Vladišlao, sin rečenoga bana Stipana, zà primljenu sramotu od oca svoga — kako bi, to razumiste — navede tursku vojsku ù Ercegovinu, istira svoga oca. Osta erceg Stipan brez banovine, blaga i bogastva sve rad čuke i oštra jaraka.

Razumiste, što učini sinu. Banovina pade u nevolju. 385

1483. Turci osvojiše svu Ercegovinu.

I danas je ù nevirni ruka,
sve rad grija protivna su muka.[2]
Tko tilu pušća na volju,
priko vrata iđe ù nevolju.
Lipa mista, mladost zdrava,
od naroda ljubav prava.
† Serdar Rado od Vrgorca
(poslušajte nu[3] Grabovca!)
do sto glava ne domiče
turski, rukom što odsiče,[4]
a ne reko evo pače,
striljkom puškom šta jih smače,
kolike li on zarobi,
turske zemlje ke porobi.
Od Vrgorca slušaj, puče,
bule viču: »Mrki vuče,
turske majke ke razcvili,
svud žalostan glas razdili:
udovica po[5] Ljubuška,
što pocrni tvoja puška,
s ćordom, reko, ke odsiče.
Zemlja turska na te viče.«
Sad Vrgorac žalit stao:
Bog ti pokoj duši dao!
Vrgorac te ne imade,
Turci kose sad livade. 386
Odleti ti, sivi soko,
Dalmacije desno oko,
junačko ti osta ime,
Vrgorac se diči s time.
S lipom smrcom pođe svita,
ov'liko mu biše lita: 82

---

[1] Uukrana Koxacija. — Isp. Orbini, 382: Vuk, cognominato Hrana.

[2] protiunaʃu, muka.

[3] uu. — Moglo bi biti griješkom i mj. ui (= vi). —

[4] od ciçe. — Isp. bilješku uz str. 313. C v i t a.

[5] poh.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

RAT TREĆI ALITI ŠTO GOVORE MALI: PROGLASI GA ĐENERAL ANĐELO EMO Ù SINJU NA PRVI MISECA SIČNJA GODINE 1715.

Saraštar Mustaj-paša s velikom silom vojske dođe ù Cetinu na 24 srpnja iste godine.

Mustaj-paša ù Cetinu dođe,
Dalmaciju svu robiti pođe.
Sto hiljada š njime vojske biše,
nà pripisu bijaše je više.
Nà Kosincu vodu pribrodiše,
do varoša sinjskog porobiše.
Pram izleti Vučkoviću Bože.
Odkud sili odolijet može
samo svojih trijest vitezova,
kakonoti sivi sokolova!
Tu se jednom s ognjem primetnuše
pak za britke ćorde okrenuše, 387
dvajest sedam Turak' oboriše,
a ranjeni i odviše biše.
Vučkoviću loša srića bila,
dva su mu se druga izgubila,
dva Lovrića žestoka junaka,
sin i otac, žalosna jim majka!
Sikuć Turke Filipe Lovriću
nà konjicu svojemu orliću
namiri se nà silna Turčina:
nije pomoć moru ù pučina,
pogubi ga Bićanine Meo.
Sin doleti, da bi ga oteo.
Ne bi vrime, udri Ture s time,
glava veli: »Sinko, osveti me!«
Oko Grge obletiše Turci,
s ćordom Grgo brani se ù ruci,
on se brani, da glavu sarani,
oko sebe mnogo Turak' rani.
I na njemu mnoge rane biše,
mal ga Turci s kopji oboriše.
Tute Grle nà zemljicu pade,
kako pade, tako i ostade.
To iz grada gleda providure,
tada se je povratilo Ture.
Ljuto cvili Vučkoviću Bože:
zaludu je, povratit ne može.
Žali serdar dva Lovrića svoja:

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

»Jao meni, dva sokola moja, 388
dvi aždaje od Cetine ravne,
nigda ne ću pribolijet rane!«
Tako žali, utišit se ne će.
Muči, Bože, žalosti je veće,
žalosti je i čemera više.
Na Otoku zbig cetinjski biše:
braniše se, ostat ne mogoše,
jere Turci silom primogoše.
Cetina se voda zajazila,
turska sila kad je ùgazila.
Dokle pride i nà Otok dođe,
sila Turak' niz vodicu pođe.
Isikoše, roblje zarobiše,
tute Turci mnogo zadobiše:
po Cetini svuda opliniše
pak pod Sinjem tabor učiniše.
Otle vojska uz Cetinu pođe,
sve robeći pod Vrljiku dođe.
Oni gine, koji se ne nada,
pod Vrljiku dođe iznenada.
Kad razviše zelene barjake,
osvojiše varoš i čardake.
Pridobiše prija, nego kada
mnogo Ture nà zemljicu pada.
Varošani brane misto lipo,
mal je Ture navalilo slipo.
Varošanom dodijaše rane,
okrenuše bižat uza strane. 389
Kako oni pleća okrenuše,
onda Turci ćorde potegnuše,
isikoše varošane mlade,
mal se Turci po varošu lade.
Tu Grabovac Antona uteče,
i nikom će na zlo biti veče.
Turci vele: »Velika zijana,
i nikog će[1] cvilit umijana[2]!«
Kad s' ùpali varoš i čardaci,
digoše se do neba oblaci.
Mali gradu ništa ne mogoše,
veće sa sve strane oblegoše,
oblegoše, ùdaraju kruto.
Vrljičani odbijaju ljuto,
živim ognjem i stinom studenom
tu se brane zakonu ledenom.

---

[1] Inikzgchije. —

[2] humijana. — Valjada apelativ od ženskoga imena Umihona (Kreševljaković).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Kad li sunce nad goricu pade,
tad nà viru Turčin zvati stade:
»Pridaite se, mladi Vrljičani,
ne ginite kano Otočani:
vira cara i našega paše,
što morete, iznosite vaše.
Viru našu potrti ne ćemo,
što vas bude, oprostit sve ćemo.
Vrljičani, tu ostat ne ćete,
zaludu se vi ognjem mećete.
Izgibije vaše nè ljubite
i tolike duše ne gubite!« 390
Vitezovi zaludu vonjici,
kad glavari tu su plaćenici.
Tada oni ùčiniše zbore,
Vrljičanom ovako govore:
»Učiniti drugo ne znademo,
neg već odi da se pridademo.
Što nam došlo bijaše pomoći,
to pobiže sve prošaste noći:
biju pišci grada Šibenika
i soldati plaćeni konjika.
Prah ne valja, ne more raniti,
s čime ćemo Vrljiku braniti?
Ne imamo nikakove rane,
ljute će nas dopanuti rane.
Grijota je duše zapustiti,
kolike su, valja oprostiti;
kad je vira, da se oslobode,
nek jih Turci za roblje ne vode.«
Vrljičani tome pristadoše
paka Turkom ključe pridadoše.
Sve se ù kov i skerlet obuče,
svako blago, što se more, vuče.
Duša biše petnajest stotina.
Plakala bi tad studena stina
gledajući tuge i žalosti:
Turčin nejma nikakve milosti.
Kad li Turci ù grad nagrnuše,
vas ta skerlet i kov odgrnuše, 391
dicu malu nà četvero deru,
što je staro, po zemljici steru,
a neviste i lipe divojke
poturice fataju za dojke.
Sve za roblje raspadoše Turci
i raznose kako mrki vuci.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Tu su tuge, velike žalosti,
tute nejma nikakve milosti.
Majke žale, à divojke ciču,
a neviste »Jao meni!« viču,
mala dica od glad' zacenula,
sva bijela lica povenula.
Te žalosti nije bilo prija:
Bože, šalješ radi naši grija!
Tu su bila velika čudesa,
pokaranje to je od nebesa.
Vrljičani, nesrića je vaša,
u ti čas se[1] dilit ktiše paša.
U za čas ga tako zaitili
i nesriću svoju uitili.
Kolike se izgubiše duše
i ta mista kako se prosuše:
nigda vire ù Turčinu nije,
što učini, da ga Bog ubije!
Mustaj-paši kad razumit dali,
Vrljičani da su se pridali,
on telara šalje neka viče,
da u roblje to nitko ne tiče, 392
tko b' odveo roba od Vrlike,
seb' će tuge, žalosti velike.
Zaklinje se i govori paša:
»Zaplatiće, Turci, glava vaša.
Od Vrljike što je godi bilo,
pod pašino dovedite krilo.
Svojoj viri ne će pokratiti,
sve će roblje natrag povratiti.«
Od naredbe proletiše glasi
Glamočanom; digoše se Vlasi,
protiv tome biće oni jaci.
Digoše se po vojsci barjaci
sve Livljana, mladi Glamočana:
sad nestaće zmija Vrljičana.
Sve na viku k Mustaj-paši dođe
i ovako govoriti pođe:
»Mustaj-paša, mila majko naša,
milosrđe, budi volja vaša!
Muhameda tako ti zlamena,
sici, paša, zmije iz kamena.
Nami jesu vrata zatvorili,
strah i žalost na nas oborili,
svuda robe i do Banje Luke.
Upadoše sad ù naše ruke:

[1] Uti çaſe.

©DiZbi.HAZU

nigda š njima mira ne imamo,
sve za bitke ćorde poimamo.
Ili sici silne Vrljičane
il Livljane, tvoje Glamočane. 393
Tako l' ne ćeš učiniti moći,
protiv ćemo mi do cara poći.«
Kad je paša razumio za to,
ter ovako odgovori na to:
»Što oružje god nositi može
(oh nepravde i nevire, Bože!)
da se siče, zovite dželate[1],
a pustite plaćene soldate.
Sve ostalo za roblje vodite.
Uklon'te se, od mene odite!«
† Izgiboše glasni Vrljičani,
to platiti kad će Glamočani!
Vrljičani, sokolići mali,
nek se Livno ni Glamoč ne fali:
spomen'te se od rodbine gdi je,
nigda vire u Turčina nije.
Dalmacije mnogo porobiše,
strah Božiji nà krstjani biše.
Biti Sinj grad okrenuti staše,
meterize svuda zakopaše.
Oni rade, da kako privare,
tere sinjske dozivlju glavare:
»Pridajte se, sinjski vitezovi,
po Cetini bićete knezovi.«
Obećaju blago svakojako:
»Dobro biti i staćete jako.«
Sinjani su govorili paši:
»A kamo nam Vrljičani naši? 394
Kamo t' vira, udrila te smira[2],
Bog t' ubio, ne bilo ti mira!«
Turčin radi, da kako privari.
Tu ù gradu bijaju glavari,
biše Balbi Zorzi providure,
viteški se brane svake ure.
Kavalijer dom Ivan Grčiću
i fra Pavle starče Vučkoviću
i fra Stipan, kapelan od bana,
tute osta do suđenog dana.
I tu biše više redovnika

---

[1] çelate.

[2] ʃmirra. — Isp. u Gučetića Bendeviševića (Stari pisci XVI, 224): Nije samo gospoje, smjerila taj smjera srdašce toj tvoje.

©DiZbi.HAZU

svetog Frane, mà dobri vojnika,
i serdaru Vučkoviću Bože:
oni brane, što se više može.
I serdar je Tomašević Jako,
Sinja grada brane svakojako.
Vojvoda je Grabovac Antona,
tere brane vire i zakona.
Od pišaca vojvoda Čuliću
i tu biše Ivane Guliću,
tu je bio Grgo Bakoviću,
gdi si sada, Stojo Jankoviću!
Arambaša biše vitezova
kakonoti sivi sokolova,
kojim ovdi ne stavi imena,
jer je prošlo od tada vrimena.
Tvrdo brane, pridavat se ne će,
Turčin bumbe i lumbarde meće?[1] 395
Topčije se pometoše grada,
nije korist više lumbarada.
Tad lumbarde primakoše Turci:
»Sinj«, rekoše, »ù našoj je[2] ruci!«
Kad Grabovac vidi, Bakoviću,
dobar junak Ivane Guliću,
tada oni staše nà lumbarde,
Turci skubu svoje side brade.
U to vrime uzmakoše Turci, —
Bože, to je sve u tvojoj ruci!
Potom Turci na juriš udriše
i zida se grada ufatiše.
Živi oganj iz grada prosuše:
»Pomoć daj nam, milostiv Isuse!«
Turak' pada petnajest stotina:
nije to grad od kakvi plotina,
kad bi godi nà juriš ustalo,
po toliko Turak' bi ostalo.
I još Turci ostaviti ne će,
nà grad oni udaraju veće.
Ostavi jih, da bi vrat slomili,
svu Cetinu jesu odronili:
nasluša se veće lumbarada,
već mi reci, što od Sinja grada.
Kako će se Sinj grad obraniti
i u njemu duše saraniti?
Al obrani sila od junaka
al dopade pomoć od Mletaka? 396

[1] machile.
[2] na ʃcoije.

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

Ne obrani sila od junaka
nit dopade pomoć od Mletaka,
već ù gradu bijaše prilika,
koja čini čuda privelika,
naše Gospe, majke od milosti,
neba, zemlje velike svitlosti.
Kad najvećma Turci udaraše,
ona turske sile sataraše.
Tu je sila kakonoti more,
Gospe svemu odolijet more.
Tko njoj slaže, svakom se prilaže,
u potriba svakije pomaže.
Tu se Gospe tri puta znojila
moleć Sina, koga je dojila:
»Dragi sinko, moj mili Isuse,
evo platno od grada[1] rasu se.
Plačna gledat ja ne mogu puka
ni od puka velika jauka.
Zarad, sinko, tvoje teške muke
ne daj puka ù nevirne ruke.
Tako t' moje muke i žalosti,
ti se prigni, grišniku oprosti!«
Isus Gospi tijo odgovara:
»Njijova je opačina stara.
Pusti mene, moja majko mila,
pokaraću sad njijova dila;
od nji su mi dodijali grisi,
nek im sindžir[2] oko vrata visi.« 397
Trikrat Gospe svom se moli Sinu,
dokle Isus milostju obsinu:
»Pogrditi ktija zloće svake,
sad ne mogu radi tebe majke.«
Poslušajte velika čudesa,
što će sada pasti iz nebesa!
Nà Turčina pade srdobolja,
zla godina i svaka nevolja.
Bi pomora mnogo od Turaka,
naraniše po Cetini raka;
psi, orline po polju razvlaču,
Muameda neka nè alaču.
Turak' osta trideset hiljada —
o žalosti, koji š njome vlada!
Pak ovako i Turci mi kažu,
nek čuvaju po Cetini stražu.
Kad na večer bilo Gospojine,

[1] od rada.
[2] ſinçir.

©DiZbi.HAZU

strah dopade, kada munja sine:
pogiboše pomamljeni Turci,
Sinj grad osta ù hrvaskoj ruci.
Gospe ima svakojaka lika:
to, rekoše, njezina prilika.
Lipe moći, ù nje su pomoći,
ona liči od svake nemoći.
Vapi, brate, čas svakoga danka,
ona čini čuda brez pristanka.
Spomen imaj nà suhu i vodi:
Bog i Gospe, drugi ne slobodi. 398
Redovnici od svetoga Frane
tute Gospu ù poštenju rane.
Fala tebi i tvojemu Sinu:
silu razbi i osta ù Sinju.

Ovo se dogodi na 15. kolovoza godine 1715.

Zabiliženje uspomene.

U to vrime Turci porobiše svu Cetinu, Dicmo do Klisa, Petrovo polje do Drniša, Košovo do Knina i ostala mnoga mista, koja ovdi ne spomenu. Sve izgori ù plamenu.

POČETAK IZODA OD NARODA UNGARSKOGA.

Naodi se, da ù strana od Tartarije ù vojsci kralja Filimera od Geta bijaju nike žene čarovnice i vračalice ter s vraštvom činjaju golemo zlo vojsci. Rečeni Kralj Filimero svuče jih pak istira, odvede i ostavi gole ù planina od Scicije više bara od Zabaka. U ti pustinja naođaju se ljudi divji, koji se z drugim ne ranjaju nego s voćem i lovinom. Drugo oružje nego strile ne bijaju. Odića njijova ne bijaše drugo nego kože od 399
oni živina, što lovljaju.

Spomenuti sastaše se s tizim ženami, od kojizi učiniše i narodiše mnoštvo veliko: straovite prilike imađaju i čudnovata obličja, obraz kratak, gubice zakvrčene dulje od nosa, govoraju ù nozdrve kako i psi (zarad toga zazvaše ji psi), riči pritrgnute i razbijene, niki prorizivaše nos kakono Tatari konjima. Nejmajući jezika materina, u malo se riči razumljaju. Staše se zvati Uni. Od nji niki jedan dan budući ù lovu, namiriše se na jednoga jelina: oni za njim, à jelin okrenu priko bara od Zabaka, a bijaše se sve zmrzlo à ozgara snig pao, ter se more oditi po ledu kao i po suhu. Oni pristaše zà jelinom, i budući prišli bare, dođoše na suhu zemlju, gdi najdoše i vidiše druge narode, zemlje uzkopane i uzorane. To jim bi za veliko čudo, jer mliđaju, da već drugoga naroda ne bijaše ni više svita. Vrativši se staše ostalim kazivati. Za viditi to veliko čudo skupiše se mnogi i pođoše za viditi, i budući prišli rečene bare | nađoše i vidiše, kako 400

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

bi prikazano. Oni stadoše tuda svuda robiti, tu se oružja razlike vrste dobaviše. Ta vilaet alti narod skoči protiv, Une razbiše i tolike isikoše. Oni se povrativši opet ù Sciciju, tu se diže mnoštvo priveliko, i budući prišli bare udriše opet na ta narod robiti. Tada se raširiše mnogo, učiniše glavovođu aliti kralja, imenom Balamber. Od ovog je govorenje i izkazanje dugo.

Osvojiše tolika mista, razbiše tolike vojske, od njijove snage, slobodi i junaštva ne imade kraja. Pridoše Dunav, satrše Gote, Vižigote, Šarmate aliti Šlave i ostala.

Osvojiše svu Panomju i u njoj se okućiše, i zazva se Ungarija.

Od ovoga naroda izađe Atila; bi mu ocu ime Moncuka.

401. Atila sta kraljevati; reko, bi kralj samo imenom.

Ovi privrati gori doli svu Šerviju, Bulgariju, Bosnu, Dalmaciju, svu Iliriju, zemlju grčku, satr i porobi dva cešarstva, to jest iztočnje i zapadnje. Smuti i uznemiri svit, bi od njega svuda strah; | svak' strah od njeg 4
imađaše, bič Božji jer bijaše. Veliko čudo od toga naroda bijaše, kakono razdrti vuci sve s oružjem biju buci[1]. Sirovo meso iđaju, ljucku krv pijaju, milosrđa ne imaju, svaki narod razbijaše. Ja ne mogu reći više: od Atile i njegova naroda da bi ktio sve pisati, naramak bi knjiga bilo.

Ma posli toga niko vrime nut gledajmo koje lipo kraljestvo se učini, koji l' dobri kralji biše i lipo cvatiše dobri, sveti, pravedni, ponizni i ostala. Nut svetoga Stipana, Ladišla i drugi mnogi sveti život štijte, velika čudesa vidićete, imaćete golemo nasladenje. Koja plemenita gospoda, koja lipa krv, koji dobri katolici, svete crkve podložnici, svetinja, dobra prilika, junaštvo, štit krstjanluka! Zla izoda, nuto lipa poroda.

Turčin s nijednim narodom ne imade veće muke i posla što s kralji ungarski i nigdi Turčin veće vojske ne izgubi nego što s kralji ungarski boj bijući. Tvrdo mu bi glođati. Car leži nà bojnome Kosovu, | car leži 4
pod Segetom gradom i na drugi misti, à pak tako bi i od kralja ungarski. Ungari turska uzda biše, a Turčin bi ima više.

[IZKAZANJE KRALJA I KRALJESTVA UNGARSKOGA.][2]

Moncuko, kralj od Ungarije, priuze mnoge zemlje i gradove i razlike narode. Ostaše mu dva sina, to jest Bleda i Atila, što ga zovu bič Božji. Atila budući zle, opake želje i naravi, ubi Bledu, brata svoga, pak on stade kraljevati sam.

Spomen od Panonije aliti kraljestva ungarskoga: ovo ime Panonija tako bi odavna zazvana, zašto je mnogo krušna, — danas, reko, Ungarija.

449. Atila, što će reći bič Božji, bi kralj od Ungarije, mà samo imenom. Rečeni satr i porobi svu Dalmaciju i poruši sve gradove krajem mora, to jest: Split, Trogir, Šibenik, Zadar, Nin, Senj, Polu ù Istriji i ostala druga mista.

---

[1] Buci. — Isp. bilj. uz Cvit razgovora, 320

[2] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 525).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

451. Atila porobi zemlju nimačku, Francu i Španju.

453. Atila opali grad Akvileju blizu Mletaka i sagradi Udine ù Friulu. U to vrime satr i porobi po Taliji mnoga mista, zemlje i gradove,
pak | se s vojskom uputiše k Rimu zà porobiti ga. Pram izađe Leon papa, 403
i po njegovu dilovanju Atila se povrati i ode ù Panoniju aliti Ungariju.

456. Atila, premda više žena imadijaše, iznova se oženi s jednom divojkom, i budući prvu večer vino pio priko razloga, istu noć ga krv zadavi, koja mu mnoga nà nos izađe, — oće reći, kako mnogu krv čini po svitu priliti, tako da ga i krv čini zadaviti.

Posli toga sve bani vladaše i upravljaše s Ungarijom. Ungari idolatri biše. Najposlidnji ban bi Gejza, otac svetoga Stipana.

Posli smrti rečenoga bana Gejza spomenuti Stipan primi sveti krst, viru i zakon Isukrstov i bi prvi kralj od Ungarije. Sve svoje kraljestvo čini obratiti i zagrliti sveto Evanđelje, sagradi mnoge svete crkve i manastire. Po anđelu krunu imade i Sveti ga Otac papa zazva apoštolom; tako se Ungarija zazva Apoštolika. Ova biše nà 997 godina našega spasenja,

Od kuće ali porode spomenutoga Stipana biše kralji ungarski za 404
tri stotine godina, to jest od 997 do 1301.[1] Od ove kuće bi najposlidnji kralj Andrijaš Treći, priimenkom Mlečić, jer mu mati biše od Morožina, vlastelina mletačkoga.

1031. Emeriko, sin svetoga Stipana, veoma djevičanstvo ljubi, veće prilikovaše anđelu nego čoviku. S ovom se pogodbom oženi, da njegova zaručnica obeta svoje divičanstvo Bogu svemogućemu.

1077. Ladišlao Prvi, kralj ungarski. O Bože milostivi, na mnogo li načina činiš čoviku viditi svoje veličanstvo i mogućstvo!

Tko želi ujedno viditi sastavljeno dobročinstvo, junaštvo, bogoljubstvo, poštenje, nauk i kripost, milosrđe i ostala dobra dila, gledaj ovoga kralja, od kog ne ćeš na svitu viditi boljega z dili krstjanina, vojnika, dragi kamen ù crkvi, lav ù boju, redovnik ù svetinji, naučitelj ù viću, majka ubozi, srce nevoljni. Nikakve misli ne biše da ga mogoše smutiti, neg mu svaka lipo izodiše.

1087. Ovi dana umri Zvonimir, kralj | od Dalmacije i Krovacije, za 405
kojizim bijaše sestra spomenutoga kralja Ladišlaa. Osta siromašica udovica brez poroda svoga, podnositi ne mogaše, uteče se k Ladišlau, bratu svome. To razumeći kralj Ladišlao diže vojsku golemu pak osvoji svu Dalmaciju i Krovaciju, od nji se učini gospodar: pristadoše dva ritka draga kamena kruni ungarskoj. Ovo bi nà 1091.

1095. Dobri i sveti kralj Ladišlao priminu s ovog svita na bolji. Za tri godine za njim[2] sve kraljestvo Ungarska plaka i žali, u te tri godine nigdi se ù kraljestvu ne vidi nikakvo veselje, igra ni pivanje, sobeti ni smijanje. Spomenuti velika čudesa učini u životu i posli smrti; svaki od svake bolesti, ko ga se[3] dodi, ozdravi. Tko će njegov život štiti, valja mu plakati.

---

[1] 131.
[2] zagnem.
[3] Kogase.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Kraljeva 27 godina. Od poroda mu nitko ne osta nego dva sinovca od njegova brata kralja Gejza, to jest Kolomano i Almo.

1098. Mlečani osvojiše Dalmaciju i Krovaciju. Razumeći za to kralj Kolomano skupi vojsku i pođe protiva Mlečanom, à prid tom vojskom bijaše dužd Ordelafo. Kada li se vojske udariše, s obe[1] strane dosta krvi biše: tu pogibe rečeni dužd i njegova bi razbijena vojska. Koloman svu povrati k sebi Dalmaciju i Krovaciju pak se povrati ù Ungariju.

Posli toga niko vrime dođe glas kralju Kolomanu, da se je Dalmacija sva zamutila i da za mal' stoji, dok se ne izgubi. Razumivši to kralj Koloman, nama diže vojsku, pišce i konjike, i pođe ù Dalmaciju. Ovdi razumivši i videći, da sve zlo izodi od Zadrana, nemiri, rati, izdaje i svaka opakost, on namisli vas puk satrti, à grad do zemlje razoriti, i s tom mišlju pođe spavati. U snu mu se ukaza sveti Nikola, biskup od Zadra, s odićom poštenom, obrazom srditim, s ričma oštri. Prijteći stade visoko govoriti: »Ti nejmaš ništa gradu ni ovome puku nauditi, budući da su pod mojizim štitom.« Evo tako govoreći, ù ruci mu bijaše desnoj jedna šipka od zlata, š njom ga stade biti po rameni prijteći mu, da će ga biti većma, ako ne bude ostaviti te misli. Kralj ù strau probudi se. Čuje, da ga ramena bole, vidi po njima modrice, reče: »Odveće istina srčbe obranitelja ovoga mista!« Tako, zà ne probuđivati više srčbu njegovu, pusti Zadrane ù miru živiti.

1114. Stipan Drugi, kralj ungarski, budući nejaki ostao iza oca svoga kralja Kolomana, nejaki stade kraljestvom vladati i upravljati. Veliku sriću na oružju imade, razbija na sve strane. Kraljeva godina 18. Obuče se redovnikom, umri pokorno.

1132. Bela Drugi, kralj ungarski, bi slip. Čudna čuda na ovome svitu! Vele l' ti je ovo kraljestvo Bogu ugodno bilo: vladaše š njime mala dica, pak evo i slipi, koji lipše stvari činjaše nego koji oči imaše. Ù palacu lipše suđaše, ù boju lipše vojsku razređivaše, svuda srićan biše. Deset godin kraljeva više. Pođe svita, ostavi lipe uspomene.

1241. Bato, kralj tatarski, dođe ù Ungariju s pet stotina iljada Tatara, izsiče i postrilja vojsku ungarsku, satr, porobi i opali svu Ungariju. Samo se održaše tri mista: manastir svetoga Martina, grad Alba Reale i kaštel od Štrigonije. Za tri godine robiše pak se povratiše; blago, plino, roblje mnogo odnesoše i odvedoše. Tuge, nevolje, žalosti i potribe, što tada Ungarija podnese, to nitko izreći ne more: oće reći, kako Čifuti podnesoše ù Jeruzolimu od Tita, sina Vežpežijana, cešara rimskoga, tako da i Ungari imadoše od Bata, kralja tatarskoga. Mučno je izkazati, à žalosno je slušati.

U to vrime bijaše Bela Četvrti kralj od Ungarije. Svakojako se brani ma kad vidi, da ostati ne more, svojim blagom i kraljicom pobiže ù Dalmaciju, stà ù Splitu i Trogiru za niko vrime. Tute ostavi golema priviljeđija aliti oblasti, dopuštenje[2] ec., pak se povrati ù Ungariju. Ungarija nije nikada take žalosti i nevolje podnila. Mnogi govore, da bi uzrok ta stvar,

[1] ſebe.

[2] dopuſtegne.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

à niki: nije, već tà. Á Grgur Deveti, papa rimski, govori, da je tome svemu bila opakost i zloća naroda ungarskoga, — što je lipše mučati nego govoriti.

U to vrime Tatari robeći Ungariju, nut što se dogodi pod gradom Aršanga. Tu se dogodi jedan događaj, dostojan od njega učiniti uspomenu, 409
to jest: budući da Tatari protiva zakletvi svoje vire isikoše sve na komade siromae krstjane, nego samo dva krstjanina ostaviše, nek se među se siku nà mejdanu, za njijovo provest vrime i nasladiti se ù gledanju. Tako naređeni lipo se oružaše i dobre konje podsidoše, à ù ruke boina kopja, izajdoše nà mejdan jedan protiva drugome, à Tatari okolo gledaju. Á kad oni konje razigraše, ù malo se riči razumiše: što imadijaše udariti jedan na drugoga, to udari jedan na jednu stranu, à drugi nà drugu. Isikoše i izraniše mnoge Tatare, dok jih mnoštvo od Tatara ne svrnu. Pogiboše junački.

1301.[1] Dospi kolino svetoga Stipana, kralja ungarskoga. Staše s Ungarijom vladati kipi izvanjski.

1342. Ludovik Prvi, kralj od Ungarije, zazvan Veliki.

Spomenuti mnogo nadaren bi od Boga svemogućega s kripostju, jakostju, | s lipotom, dobrotom, s naukom, mudrostju, s poštenjem, milosrđem; 410
ljubi pravdu, krstjanluk i svako dobro općeno. Srićan ù boju, raste mu slava i kraljestvo; svak' ga se[2] pristidovaše, ljubav i poštenje nosaše; tko milost od njega prosaše, zadovoljan ostavaše. Pridobi druge provincije i države, osvoji Napulju i od nje se učini gospodar. Od Mlečana povrati svu Dalmaciju, uze nika mista ù Frijulu i Traviž. Videći to Mlečani pitaše mira s ovom pogodbom, da kralj Ludovik povrati nika mista uzeta ù Istriji, Frijulu i Traviž, à njega zazvaše s nadpisom kralj od sve Dalmacije i Krovacije, zašto su to Ungari držali prija zà tri stotine i pedeset i pet godina do ta doba. I tako se sve umiri. Ovo bi nà 1352.

Slavni kralj Ludovik imade godina rođenja njegova 56, a vladanja 40 godina. Pođe ù vikovnji pokoj. Sve se kraljestvo za njim ù crno obuče, najposli i dica mala, kako da je umro otac općeni od kraljestva, to ne samo Ungari, mali jošter i Ruteni, | Bulgari, Poljaci. Za zlamenje te bolesti 411
i žalosti svi kolici spomenuti odsikoše svoje brade. Ta golema žalost dura zà tri godine dana brez nikakve igre i pivanja, veselja i sobeta, kako da je umrla općena radost.

1383. U ovo vrime bi učinjen Šigišmondo kraljem ungarskim. Ovi bi dobar ù svemu. Mnogo posla imade ù vladanju svome, odmetnika, protivnika, mà s ustrpljenjem i vrimenom malo po malo nike stavi nà muke, à nikim odsiče ruke.

Turčin se prija toga nije vidio ù Bulgariji ni Ungariji.

Umri car Murat Prvi, bi učinjen sin njegov Pajazet Prvi, koji bi mnogo napregnut zà raširiti se po svitu. Diže golemu vojsku, pođe protiva krstjanluku, satr i porobi Bulgariju i Valakiju smisli poći ù Ungariju.

1396. Kralj Šigišmondo razumeći posla svoje glasonoše reći caru Pajazetu, da ne kreće ù Bulgariju, jer se drži s kraljestvom ungarskim, niti Turci svr'u toga imadu razloga nijednoga. Pajazet jih primi kako

[1] 1310. — Bit će da je samo griješkom mj. 1301.

[2] ſuaggaſe.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

nemirnik i Boga nepoznanik pak | rečenim čini viditi skup i pripravu od 412
oružja svake vrste i reče: »Ovo su razlozi, i ufam se, da će moja ćorda znati činiti za dobre.« Razumi kralj, sta zvati ù pomoć kralje i bane krstjanske, à jedan se drugom smije, à Turčin jednog po jednog peruša: to će reći nesklad. Vraćam se nà govorenje. Turčin diže silnu vojsku i pođe k Nikopuli pram, izađe kralj Šigišmondo, Turčin razbi ungarsku vojsku. Kralj uteče priko Dunava; osta krstjana mrtvi dvadeset iljada, à Turaka šesdeset iljada.

Kralj Šigišmondo mnogo imade zaprika svoje sriće, to jest odmetnika, protivnika i nevirnika, privare i ostala: s jednu stranu od Bojemije rkaći na zlo uzbuđeni; z drugu car Pajazet; s treću nevira od njegovi bana, to jest od Bosne i Dalmacije; s četvrtu Mlečani, koji mu ù Dalmaciji uzeše sve gradove krajem mora. Kralj siroma, ne mogući odoliti na sve strane, od žalosti razboli se, pođe u vikovnji pokoj. Ovo bi nà 1437. Žališe ga tri
kraljestva, to jest Ungarija, Bojemija i zemlja nimaška. Dobri katolik, 413
protivnik arijanski aliti polovirnika.

1439. Vladišlao Četvrti bi okrunjen zà kralja ungarskoga. Ovi imade mnogo posla, jer se Ungarija bijaše sva zamutila. Car Murat videći, da je Ungarija neskladna, nama diže vojsku, osvoji Šerviju, obside Biograd, štit od Ungarije. Ma tada se ù Biogradu dogodilo bijaše dosti vojske i dobri junaka. Tu ù gradu bijaše vladalac Ivan Orano, vlastelin dubrovački, dobar junak i vojnik. Turci udaraše sa sve strane nà mnoge načine. Natrag malo, Turčine, ùnutra je ljuti zmija! Vidi car Murat, da je za nj sve gore, stade misliti o privari: uzbi vojsku ponadaleko okolo, kako neka reku, da mu se je dodijalo i da samo drži obsidnutje grada. Ma što će sad činiti? Učini na jednoj glavici daleko od grada dvi milje jednu goru aliti šumu od loza i ostala, kako će od grada zasloniti, da se ne vidi.

Iza toga grma stade minu kopati, | kako će izpod zemlje ù grad ući, 414
jer vidi, da priko zida nije moguće. Sve dan i noć kopa više od dvadeset iljada ljudi, pak toliki konji, deve i magarci, na čem nadvor izgone zemlju; to čini skrovito, da iz grada nitko ne more viditi nit tomu se domisliti.

Ma kad oće Bog braniti, lako more saraniti. Od jednogá sužnja krstjanina bi jedna knjiga upisana i u noći strilom ù grad vržena; to građanom sve bi dokazano. Razumeći to Ivan Orano, zapovidnik grada, nama naredi, da se kopa protiv mina, kako će je susristi; tada turska malo da ne bijaše dospila. Izkopaše, reko, minu pak nasuše pra, sumpora, svakoga smrada i što čini golem dim, stvari svake žestoke, pak zazida, nego samo ostavi jednu malu šuplj nu, nà koju će vatru dati. A kad Turci prokopaše, tad krstjani svojoj mini vatru daše: sve tada što se pod zemljom dogodi — Turci, konji i ostala — što vatra ne odnese, ono dim zaduši, i pocrka sve pod zemljom. Osta mrtvi Turaka osamnajest iljada. Car Murat osta kao
izgubljen, napunjen tuge, | žalosti, pun svakoga srama. A kada sve Turke 415
pribroji, to još osam iljada manje naodi, što izgubi ù osam miseci grad bijući. Odtlen se diže s velikim rugom i sramotom.

Odluči udriti z druge strane ù kraljestvo ungarsko. Skupi veliku vojsku nà Šlavoniju i prid njom šalje Isak-pašu. Kad li s vojskom k Šlavo-

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

niji dođe, vojvoda Janko aliti Ivan Korvino, štit krstjanski, pram izađe, tursku vojsku razbi i izsiče Janko mnogo. Tad zadobi sve; ostade, što biju donili.

Car Murat napunjen ida, čemera, srditosti, što podniti ne more, za osvetiti se vojvodi Janku diže golemu vojsku i šalje je ù Tranšilvaniju, i prid vojskom šalje Memed-pašu i njegova sina. Memed-paša znadući, da od krstjana nejma boljega junaka ni žešćega lava nad vojvodu Janka: »Da mi ga je pogubiti ili živa ufatiti, sva bi moja Ungarija bila« reče pak stade obećavati golemo blago i velike dare, ko dovede il glavu donese. Janjičarom stade naređivat, kako će udrit, kako će ga poznat i pogubit Janka. Vojvoda Janko vazda je ù turskoj | vojsci imao virnu dokazu i 416
pravoga obznanitelja, ova sva mu čini obznaniti. Janko razumeći priobrazi se i drugoga ù svoju odiću obuče. Kad li se vojske udariše — od toga je[1] dugo govorenje — krvi dosta od obiju strana. A kad Turci rekoše, da je vojvoda Janko poginuo, onda Janko zavika dajuć slobod svojizim katanam, tada se Turci veoma pripadoše paka pleća okrenuše. Tute Turci mnogi izgiboše. Memed-paša svojim sinom pobiže, katane ga dostigoše, sin i otac jedan drugom vidi smrt. Janko pritrže svoju zamčicu. Janko tada mnogo roblje oslobodi, što bijaju tada Turci pofatali. Od Janka na Turke tada golem strah pade. Od krstjana tada mrtvi tri iljade, à Turaka dvadeset iljada i više, osim što pofatano živi bi.

Bi velika slava i glas od vojvode Janka aliti Ivana Korvina. Rečeni mnogo tada zadobi blago. Posla Janko obznaniti svoga kralja Vladisla i šalje mu jedna kola golema: potežu jih deset konja, puna jesu plemenite turske odiće, a svrhu dvi glave, glava paše i pašina sina: »Eto voće od | moga dobitja, — milosrđe Boga velikoga!« Od tada Tranšilvanija 417
nejma stra od Turaka zà mnogo vrimena. Turci mnogo biše ustrašeni i smeteni od vojvode Sibinjanin Janka aliti Ivana Korvina Unijade.

Ova se dogodiše nà 1442.

1443. Posli spomenutoga boja ù Tranšilvaniji, kako gori reko, caru Muratu neugodan je zalogaj, ne more ga probaviti, ako ga ne izbljuje ili ne crkne.

Opet car Murat veliku vojsku skupi i diže nà Valakiju. Osamdeset iljada bi Turaka, i prid njome šalje Šaban-pašu, da porobi i ognjem opali na sramotu vojevode Janka. Á kada paša s vojskom ù Valakiju dođe, pram izađe vojevoda Janko samo družbe petnajest iljada. Tu razbi i izsiče tursku vojsku: Turak' osta mrtvi deset iljada, à sužanja pet iljada. Što imaše, tu ostaviše; osta turski mnogo barjaka. Božja desna vele ti je jaka.

1443. Malo posli toga lipši boj bi kod Morave vode među Dunavom i Andrinopuli. Ovdi dođe svojom vojskom kralj Vladišlao; bi | mu doka- 418
zano, da bijaše malo daleko turska vojska na okupu, golema sila. Kralj zà izviditi posla naprid šest iljada konjika i prid njima vojvodu Janka, à on pođe dobre volje, moleći Boga. Odluči ù srcu svome, ako mu ruke dođe, da će koje učinit golemo junaštvo i lipo poštenje. Janko reko da je vazda imao ù turskoj vojsci svoga virna dokazitelja: od rečenoga mu bi sve lipo prikazano, kako su se Turci razpustili, nejmaju stra ni tvrđavi —

[1] otogaije.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

i ostala. Ob noć Janko zađe tursku vojsku, à kada bi ù prvi san, à misec mu lipo služi, potajno uđe ù turski tabor. Što s ognjem, što s ćordom, što konji pogaziše, tursku vojsku nagrdi. Osta Turaka mrtvi više od dvadeset iljada, à sužanja bi četiri iljade, sto iljada razbiže se tamo amo. Tako isti sužnji kazivaše, da bi na okupu turske vojske.

Tada kralj Vladišlao osvoji svu Bulgariju i pođe k Macedoniji, gdi Karambej-paša, zet cara Murata, na okupu s vojskom biše; utvrdio se je
pri niki | planina za ne dati proći ungarskoj vojsci. Udri nà kralja, à kralj 4
ga[1] dočeka. Turci se za malo biše, jer se pripadoše i pleća okrenuše. Tute mnogi Turci izgiboše, à pašu živa ufatiše. Car Murat ga odkupi zà četrdeset iljada škuda od zlata.

Posli toliki dobitja kralj zafali Bogu velikome na njegovoj milosti i pomoći. Povrati se k Budimu. Priko grada bos ode ù crkvu B. D. M. zà dati fale i slave Majci od milosti: na njezinu otaru svojom rukom obisi tolike turske barjake ù boju dobivene.

Kako gori spomenusmo od boja, koji se dogodi kod vode Morave, tude se tada bijaše dogodio s Turci glasni junak Jure, kućom Kaštrijot, à priimenkom Skandar-beg od Arbanije, koji se tada odcipi od Turaka i pristade k Janku. Posli ćete čuti, kako se je bio poturčio i s Turci se uzdigao. U to vrime rečeni vojevaše zà cara Murata, koji mu bijaše odviše drag i veoma ga dobro ktijaše i milovaše. Svak' mišljaše, da on na tursku
življaše, a on | u srcu sve na krstjansku Boga moljaše i za krst potezaše. 4
Malo zadovoljan bijaše od te čestitosti, što među nevirnici uživaše. U to vrime, kad vojvoda Janko razbi Turke, kako reko, Janku se pridade Skandar-beg i š njime velikoga vezira skrovnopisac[2] aliti šekretar, koga Skandar-beg čini na sramotu da piše jednu knjigu od strane velikoga vezira na ruke zapovidniku od Arbanije, da mu nama iđe na pomoć sa svi Turci, koji se naode ù Arbaniji, à međuto nek na njegovo misto stoji Skandar-beg. Tako, reko, upisa, s murovi aliti šiđili velikoga vezira zapeča, pak Turčinu on odsiče glavu. Skandar-beg uze sobom toliko krstjana pa sve priobuče na tursku, ode put Arbanije. Tako Skandar-beg s tim načinom i privarom osvoji svoje očinstvo aliti banovinu.

Tada se velik glas svuda diže po Europi od velika junaštva i sriće oružja i dobitja Vladišla, kralja ungarskoga, i vojvode Janka. U to vrime ne bi kralja krstjanskoga, koji ne pisa knjiga spomenutom kralju ungar-
skome radujući se i veseleći rečenoj srići, moleći Boga, da mu bude dati 4
prosliditi i vazda na pomoći biti. Davaše mu slobod, da bude sliditi protiva općenome neprijatelju, svi mu se nazivaju biti u pomoći, à navlastito papa Eušenio Četvrti. Videći, da je došao dobar čas utišiti i osloboditi od napasti turske, pisa Mlečanom, Đenuežom, Francezom i Grkom. Sve rečene ujedini protiva Turčinu. Posla gardinala svoga Cežareni, čovika veoma mudra i razumna, i pisa Vladišlau, kralju ungarskome, i vojvodi Janku Korvinu moleći ji, da okrune s jednim jošter dobitjem, obećajući, da će jim pomoć dati s jasprom, i što od njeg godi budu zaželiti, da će imati. Oni to obetaše, mali malo vrime protegoše naprid. Jur Turčin bijaše

[1] kragla.

[2] skrauno piſaz.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

na po satrven: zato, reko, posla gardinala svoga Cežareni, vridna i razumna, da kod kralja Vladišla z glasom i nastojanjem bude papi želju izpuniti.

Kralj Murat čujući zuk, sva videći i razumeći, a od svuda zaprike i protivštine imajući, à od kralja ungarskoga najveće se bojaše, poče | mi- 422
sliti svakojako. Sta od rečenoga kralja mir pitati; obeća kralju, da će učinit, kako oće; pusti mu Serviju i Bulgariju. Tada kralj sta misliti i govoriti: »Boja sam se nasitio, z drugim vojevati već mi je dodijalo. Daj da učinim mir, kraljestvo će s mirom stati i opočinuti.«

Kralj ungarski i poljački k pogodbi mira pristadoše z dogovorom Janka i drugi glavara. Mir s virom i zakletvam utvrdiše i svojima rukam podpisaše, utemeljiše i zagovoriše zà godina deset.

Ovo bi učinjeno ù Segetu prid gardinalom Cežareni, jer ne more od manje.

Gardinal, veoma na to raztužen, piše ù Rim papi, da ta mir kako razbije i za ništo okrene, kako da je nedostojan štetom i ne s koristju svega svita i krstjanluka, budući da se je spravio na oružje zà razčiniti i satrti neprijatelja općenoga. Razumeći papa pisa kralju Vladišlau nukujući i nagovarajući, da ta rat protegne naprid koje vrime, i da će ga on odrišiti od svakoga uzla zaklinjanja ali zakletve[1]: »Kad je ruka[2] potegla, ne ostavljaj | vrimena!« Imade jakost ovo papino ponukovanje. 423

Kralj Vladišlao, za ukloniti se od sramote svita, što mogaše izaći i od krstjanluka biti, prignu se i okrenu vojsku zà carom Muratom. Stiže ga kod grada Varna iza Bulgarije blizu Crnoga mora. Razumivši car, da je mir razbijen, mnogo se raztuži i na to ožalosti, pak uze one karte od mira podpisane ter natače na vrh kopja, diže k nebu s velikim glasom govoreći ove riči: »O Isukrste, ako si ti Bog i Gospodin krstjanski, učini mi danas pravdu i osvetu, što mi danas očito čine priko kletve.« Pak okrenu svoju vojsku nà kralja. Tu izgibe vojska ungarska i poljačka, pogibe siroma kralj i kardinal Cežarini, uzrok toga rata. Vojvoda Janko uteče svojom krajinom: Bog ga sarani, da krstjani ne ostanu brez svake pomoći.

Ovo dobitie veoma Turkom bi drago, premda s krvju kupiše, jer jih osta mrtvi trideset iljada, à krstjana još i više.

Tad se Turkom vrata otvoriše na sve strane, pođe naprid njijova jakost, srića i raširenje na sve četir strane.

| Sva Europa tada žali te nesriće i dobroga kralja. Umri ù cvitu od 424
godina i velike slave, veće zaradi uzroka drugoga nego svoga. Ova se dogodiše nà 1444.

*

1445. Posli smrti glasnoga kralja Vladišla, evo učiniše kralja Ladišla Petoga, još nejaka. Međuto učiniše namisto kralja da upravlja s Unga-

[1] zagletua.

[2] ruke. — Isp.: da ti je srića i ruka vrlo potegla (Cvit razgovora, 497); otada turska srića i ruka poteže (ib. 500).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

rijom vojvodu Janka Korvina za niko vrime, jer ga boljeg ne naođe ù svemu kraljestvu nad rečenog vojvodu Janka.

Kako Janko poče vladati, nama pođe osvetit se z dostojnim načinom vojvodi od Valakije, zlu, opaku i nevirnu čoviku, koga Janko sve držaše za svog dobra prijatelja, mà kad pod Varnom bi razbijena ungarska vojska i pogibe kralj Vladišlao, gardinal Cežarini, à Janko uteče, tad mu rečeni vojvoda od Valakije pute priteče i otijaše, da mogaše, pogubiti Janka zà ugoditi caru Muratu. Srce imade navesti Janku tugu nà žalost. Zato ode ù Valakiju Janko pak pogubi njegova sina i učini tolika zla.

Još Janko ne metnuo u ložnicu ćordu, evo mu je valja izvaditi pro- 4
tiva Federiku, cesaru bečkome. Janko digne svoju vojsku, opali i porobi zemlje nimačke, Štiriju, Korintiju, mnogo roblje zarobi i plino zaplini pak se povrati k Budimu. Ovdi se je bilo dogodilo puno stvari, što ostavljam zaradi duga govorenja.

1448. Vojvoda Janko diže vojske dvadeset iljada, i š njim iđu mnoga ungarska gospoda, à kad bi nà bojno Kosovo polje, dugo zà dvadeset milja, à široko pet milja, tu ga dočeka car Murat s golemom vojskom, pet Turaka na svakog Ungara. Tu se vojske više dana biše, po Kosovu polju prigoniše. Sva Jankova tu izginu vojska, izgiboše ungarska gospoda i pogibe Sekula, netijak vojvode Janka. Kad to vidi vojvoda Janko, napuni se tuge i žalosti pak pobiže niz bojno Kosovo na itrome dobru konju svome. Premda Turci dobiše, ma ji osta mrtvi trideset i četiri iljade. Z bolesnivim srcem tad car Murat reče: »Nejma se nitko ovakome dobitku veseliti.«

Janko biža izvan puta zà tri dni i oslobodi se. Eto pod njim konj 4
crče, pak upade ù ruke dvaju lupeža rkaća, željni za dobiti[1]. Janka svega svukoše i na prsi mu jedan križ nađoše od zlata, tu se o nj zavadiše, koji će ga imati. U to vrime Janko gleda, gdi se oni kolju; dobavi se jednoga ćorde pak jednog udri, à drugi uteče. Eto ga križ s. oslobodi. Peti dan bižeći namiri se na jednoga seljanina. Lakom za dobiti[1] obleti Janka. To videći Janko sta moliti i s lipi ričima milosrđe prositi, da mu dade malo krua, zašto od gladi umiraše. S tizim načinom i na te se riči seljanin prignu pak ga[2] povede ù svoju kućicu ter mu dade krua i luka; s tim ga počasti, jer ne imade drugo.

Nuto opet goleme nevolje: Janko upa ù ruke kralja od Rašije, koji Janka stavi ù tavnicu i ne će da ga pusti ni po jedan način, dok mu godi ne obeta, da će mu uzet ćer za svoga sina Ladišla starijega. Janko ne more od manje, već obeta i proslidi svoj put. Na dan Božića dođe ù Budim.

Velika je žalost bila Ungarom zà nesrićom dogođenom, mali bi veselje | i radost golema, kada vidiše vojvodu Janka živa i zdrava. Sve to iđe 4
tere Janka ljubi, čini im se, da nisu ništa izgubili, kada su se Janka dobavili: štit i ogledalo zemlje ungarske, slave krstjanske, dika krajine. Neustrpljiv Janko zla primljena od opaka kralja rašijanskoga, grka i arijana, kako dospi Bogu fale dati, nama diže vojsku i pođe ù Rašiju. Tuda stade trti i robiti, uze svu Rašiju pod ruku. Videći to kralj od Rašije, siroma nama stade umiljeno prositi mira i proštenja, zakletvom se iznova metnu pod

[1] zadobiti. — Isp. Cvit razgovora, 505: xeglan zà dobiti.

[2] pagga.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

zapovid i službu kralja ungarskoga. Kad car razumi, kako je Rašijan oslobodio Janka, à nije ga ktio njemu pokloniti za dar, što je imao učiniti nama, car diže vojsku i prid njome šalje pašu svoga, da porobi Rašiju. Nama kralj od Rašije posla moliti Janka, da mu da pomoći. Kako Janko to razumi, nama na pomoć poleti, Turke razbi i isiče i mnoge žive pofata. Ufati pašu živa i druge mnoge glavare pak jih sve darova kralju od Rašije, a on se povrati k Budimu s velikom slavom i veseljem.

1451. Ovo leti osma godina od Jankova vladanja. Poče kralj uprav- 428
ljati s Ungarijom.

Janko učini jedno lipo govorenje i dugu prediku od svoga vladanja, službe, junaštva, virnosti, od trudbe i njegova već stara vrimena: »Pošteno sam drža i živio«. Prosi i moli kralja, da ga pusti opočivati i s mirom se koje malo vrime Bogu pomoliti; reče: »Jur daleko nijesam od smrti«. Ma kralj novi, kad to začu, sta ga mnogo moliti, da to vladanje još koje vrime bude prosliditi, jer ga poznavaše mnogo kriposna i korisna i da velika potriba bijaše od takoga kipa.

1456. U ovo vrime bijaše car Memed Drugi. Ovi se bijaše mnogo ponio, uzvisio, posilio, budući da je malo-prija toga Carigrad osvojio i svu grčku zemlju i druga mista. Smisli satrt svu Europu, à navlastito Ungariju. Diže vojske sto i trideset iljada, pođe prid njom k Biogradu misleći ù one zidine zakopati sram i pogrdu cara Murata, oca svoga, koji
bi Biograd za sedam miseci, izgubi vojsku i ode sramotan. Tute čini saliti 429
goleme lumbarde, stade biti sa sve četir strane. Od toga je dugo govorenje. S mnogo vojske tu dopade Janko za dat pomoć Biogradu, i š njime bijaše sveti Ivan Kapištran, reda svetog Oca Franceška, Braće male. Vojvode Janka biše golem prijatelj, biše glavar od krucijate, što tada dizaše. Janko prodri tursku vojsku, izgrdi i isiče i uđe ù Biograd. Žestok tu je bio boj: izgiboše Turci kruto, jere Janko siče ljuto. Skračajem od tog izkazanje.

Careva izginu vojska, ostadoše bumbe i lumbarde, azna, roba i sva kolika zaira, šatorovi i ostala. Cara ljuto obraniše i jedno mu oko izbiše. Car ostade izvan svisti, à kada li dan osvanu, ter se car ništo malo osvisti, sta pitati svoga vezira, u komu su stanju. On mu reče, kako su razbijeni, i dalje sve ostalo. Car razumeći od velike tuge i žalosti stade pitat otrov piti, zašto već ne može živiti od tolike sramote. Veliki mu Turci ne dadoše, već ga staše razgovarati.

Bijaše došao protivnik s tolikom fa | lom[1], da će uzeti Biograd u dvi 430
nedilje dana. Rugaše se Muratu, ocu svome, gdi nije mogao uzet Biograda za sedam miseci i gdi je pod njim mnogu vojsku izgubio i gdi se je s velikom sramotom povratio. Turska vojska tada mnoga izgibe, caru Memedu osta oko pod Biogradom i pridvostruči sramotu. Jankovo junaštvo, slave ni fale jezik ne more izreći ni pero izpisati: bi turski vuk.

Evo dođe lipa smrca vojvode Janka aliti Ivana Korvina Unijade od Sibinja. U vrime, dok bijaše gradu potriba, Janko sve bi zdrav i itar kakonoti jedan mladić aliti vitar. Car Memed odtle ode, kako reko, i po koji način, vi me razumiste. To bi na šest kolovoza 1456. Janko rujna iste godine razboli se smrtno. Kapištran od njega se nikud ne diljaše, otijaše

[1] Protiunisk ʃtolim felom.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

ga u postelji pričestiti tako kruto bolesna. Mali Janko ne more to uztrpljenje imati, da ga iđe Gospodin pohoditi; oti poći on ga naći. Zapovidi, da ga ponesu ù crkvu, i metnuvši ga na zemlju, tu s velikim poštenjem i srca skrušenjem primi kruh jakosti aliti svoga dragog Spasitelja.

Pođe s ovog svita ù veselje boja duovnoga, čovik prijaki još na smrti. 431

Deset skupni veliki od boja turski vojska Janko razbi, à četrdeset drugi manji. Janko Turke sve razbija, osim samo dva puta što svoju izgubi vojsku.

Da ù ona vrimena ne bude bilo takoga čovika, ne samo Ungarija, mali jošter sva bi Europa bila[1] pala i ostala pod jarmom turskim.

Do malo zatim vrimena dobri i vridni redovnik Kapištran pođe s ovog svita za Jankom, svojim dragim prijateljem, zà ù vike uživati ùjedno vikovnji mir i pokoj.

Posli smrti glasnoga vojvode Janka Korvina ostaše mu dva sina: Ladišlao i Matijaš, dva prilipa mladića, uzorita plemića.

Mà ungarska nenavidost, à kraljeva manitost ne spomenu[2] od dobra primljena, — ù kratko oću reći: Ladišla pogubiše, à brata mu Matijaša Korvina ù tamnicu zatvoriše u Pragu. Ovo bi nà 1457.[3]

Jure Pođibraća, kralj od Boemije, jednom spravi gosposku večeru i čini ob noć izvaditi i dovesti iz tamnice | nà večeru mlada Matijaša Korvina, à kada ga siroma povedoše, tužan pripade se mlideć, da ga vode na muke. Tu ga kralj sta razgovorati i slobođiti govoreći, da ga je doveo da š njim skupa večera. 432

Posli, kad se diže trpeza, ostanuše ona dva sama. Stade kralj Matijašu govoriti: »Koja bi moja plaća bila i ti što bi mogao dati i prigoriti, da te ja oslobodim iz nevolje i postavim nà pristolje kralja ungarskoga?« Matijaš gorko ù srcu uzdanu pak kralju govoriti stanu: »Do istine, mili gospodine, ja bi dao, što bi god imao: sluga bi ti[4] ja do smrti bio.« Nato kralj reče: »Ne drugo nego samo da mi budeš dobar prijatelj i da uzmeš moju ćer zà svoju kraljicu gospoju. Ja te držim za kralja, i ti kralj imaš biti.« To Matijaš obeta i učini. Matijaš ù isto vrime imade četiri veselja: jedno, bi oslobođen od nevolje; drugo, bi počašćen; treće, imade zaručnicu; četvrto, imade krunu kraljestva ungarskoga.

Međer jest dobro kadgod i čuku imati. Ovdi skračajem govorenje, kako | kralj ungarski umri i kolici otijaju zà kralja biti. Ne govorim drugo. 433

1458. Evo Matijaša Korvina okruniše po dilovanju Jure Pođibraće, kralja od Boemije, i obranju puka ungarskoga.

Matijaš bi dobar kralj, lipo sudi, pravo živi, od neprijatelja čini prijatelje, od zla dobro, i ostala. Slidi stope oca svoga i bi srićan ù svi dili svoji.

Car Memed gori spomenuti uze slobod videći, gdi je kralj mlad; mlide, da od boja nejma vištine i još da ne zna vojevati. Reče: »Ovo sad je moje vrime osvetit se ocu njega, što imado od njeg pod Biogradom: razbi mi

[1] bilabi.

[2] neſpomena.

[3] 1487. — Po daljem Grabovčevom pripovijedanju o Matiji Korvinu se vidi, da ovdje ima biti godina 1457.

[4] Slugobiti.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

vojsku i izvadi meni oči.« Na oružje tada skoči, vezira tisnu prid velikom vojskom i pašu Ali-bega, da iđu robiti donju Ungariju aliti Šlavoniju, gdi udriše iznenada i počiniše zla velika, ma će to brzo platiti. Stiže vojska ungarska. Kako se udriše, Turci pleća okrenuše, nà Savu jih vodu natiraše: što isikoše, što žive pofataše, što li se potopi, Turak' mnogo pomanjka.

Vezir s pašom Ali-begom, sramujujući se od biga, otijaju drugi dan 434
opošteniti se i pomrsiti onu sramotu.

Iznova s vojskom udriše pod Temišvar iznenada, mali će rđavu sriću imati: biše razbijeni kako i prija na dan toga. Tako Turci već ostaviše, ne ktiše više probuđivati sriće mlada kralja, novoga Korvina.

Kralj Matijaš odluči, da već ne će Turaka dočekivati, neg već na nje udarati, jer čekajući ù kući i u svome kraljestvu sve bijaše štetom i sa zlom ungarskim.

Imadijaše tada Turčin jedan tvrd grad ú Bosni prvi, zvan Jajac: pun bijaše sužanja dovedeni, siroma krstjana tute zatvoreni. Kralj odluči i diže golemu vojsku, š njom ode ù Bosnu, iznenada dođe pod Jajac. Grad osvoji, mali ništa ne more učiniti. Tute je jedan kašteo aliti kula golema, mà mnogo tvrda, pun Turaka i mnogo sužanja. Tu je glavar beg Ali-beg. Vidi, da ne more obraniti, à nejma ufanja, da će pomoć doći: tako čini
razumiti, da će se pridati s ovom pogodbom, da | sobom odvede Turke 435
i sve sužnje krstjane, što bijaju, kako reko. Kralj Matijaš nato mu posla reći, da je on baš zaradi sužanja doša. Nevirnik izađe i ostavi sve sužnje.

Kralj od stanja i za obranjenje tute ostavi dosta vojske, à on se povrati k Budimu.

Kada za to car Memed razumi, napuni se srčbe, ida i užeže vele kruto. Trideset iljada diže pišac' i konjika. On prid vojskom glavom pođe, à kada li k Jajcu dođe, s lumbardam ga stade biti. Odtvoriše, kud udriće, pak na juriš navališe, mnogi Turci ù grad ulizoše, na zidove od bedena izajdoše. Ungari natrag Turke potiraše, mnoge isikoše pa brzo zatvoriše lazu aliti zavališe.

Car Memed naredi, da se opet iđe nà juriš; da naredbu, kako će ji z golim ćordam nagoniti i da nejmaju ništa uzmicati. U to vrime evo caru glasi dopadoše: »Eto kralja Matijaša, ne uteče car ni paša!« Car to razu-
meći, à vidi, da mu je vojska pomanjkala i raztrkana, izginula, i ostala, 436
pripade se i pobiže uzatrage. Ostanuše lumbarde, rana aliti zaira i sva ostala roba, što bijaše donešena, jere vrime ne imade. Tu u pomoć vojske dopade, što bijaše kralj poslao, da pomoći dade gradu.

Da krstjanski kralji tada budu u slogu s kraljem Matijašem, svega Turčina mogli su umest i satrti i izkorenuti. Mali što su imali nà Turčina udariti, to okrenuše nà kralja Matijaša, to jest Ferdinando, cesar bečki, kralj poljački, od Boemije i ostala. Sa svim tizim Matijaš svemu tome odoli niti se pokloni.

1477. Dignu se kralj Matijaš s velikom vojskom, porobi zemlju nimačku, Beč obside. Cesar tad kupi mir s velikim blagom: [što imade,

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

ono nama dade, à ostalo obeta koliko prija dati].[1] Ma prošavši niko vrime, cesar što bi imao jaspre dati, davaše samo riči. Kralj dva puta pita, il da dade razlog s oružjem, à pak treći put Matijaš dignu vojsku, uze zemlju nimačku i osvoji Beč, š njime vlada pet godina s lipom pravdom i dobrom naredbom. Posli otoga kralju Matijašu pade kaplja i umri ù Beču nà 1485.

Bi godina rođenja njegova 49, à vladanja kraljestva bi godina 32.

Govore, da ù isti dan, kad priminu duša njegova, svi kolici, koji lavi biju zatvoreni ù Beču i Budimu, ù oni čas pocrkaše, — to rekoše &c.

Oće reći, da baci svitlica od najposlidnjega dospitka junaštva i vridnosti kuće vojvode Janka Korvina Unijade od Sibinja i zao bilig zemlje Ungarije.

Od ostalog, što bi i koja se dogodiše, ne spominjem drugo, nego nà

1516 bi kralj Ludovik Drugi, koji se rodi prija vrimena, okruni se prija vrimena, umri prija vrimena. Rodi se brez kože; ne imade dvi godine, kad ga okruniše. U to vrime plakati ga vidiše, svi rekoše: »Zlo zlamenje i zao bilig!« Nejakome nareste brada, od osamnajest godina vas osidi, od petnajest godina čini ga otac oženiti. Opačine u njem nije bilo, niti je o zlu mislio, dobre naravi.

1521. Car Sulejman Drugi videći, da je malo dite kraljem i da su se gospoda ungarska oko njega zabavila provađajući dobro vrime. sve se razpustilo, nejma nikakve naredbe, reče: »Do istine, ovo sad je moje vrime.«

Car prid vojskom pođe k Biogradu. Tu sve nađe brez nikakve naredbe, ù malo dana uze Biograd, ključe od sve Ungarije, što njegovi prija uzet ne mogaše. Pođe k Budimu. Po Ungariji uze gradova i kaštela dvadeset i dva, mnoštvo roblja, — nut poturčenika, padala bi suza iz kamika.

Kralj Ludovik diže dvadeset iljada vojske, mal to što je kod mnoštva Turaka! Ode s vojskom nà polje Muačko, a tute ga car Sulejman dočeka. Kada li se vojske udariše, tu se biše i mnogo krviše, pak Ungari pleća okrenuše. Tu izginu sva ungarska vojska i pogibe kralju od Budima. Car ga žali, gdi ga izdadoše sluge. Tu nesriću žali sva Europa i siroma kralja, gdi ga sluge &c.

Posli nika koja biše, ne govorim drugo više, samo ovo: među Ungari i Nimci biše veliki rati, mnoga se krv proli, tko će krunu imati. Među njima bi velika smrada: kraljica ungarska zazva u pomoć vraga, car Sulejman namà dođe, Ungarija sva priko vrata pođe. To bi kraljica žena kralja Ivana, udovica.

1529. Sulejman uze Budim; obside Beč, pod njim zà dvadeset dana osta mrtvi šezdeset iljada Turaka. Sulejman se povrati: osta gospodar od Budima, jer nesta Korvina.

Turčin se pripitomi s Ungarijom. Oni se koljući među se Turčina staše prizivati u pomoć: na nje pade rasutje, rđa i nemoć. Dalje zmiju od nidara, iznenada ta udara!

[1] Što je u zagradama, rekonstruirano je prema posve poremećenom tekstu Grabovčeva izdanja: ſcto namade ſcto imade onno narradade, à oſtalo koliko prija, nenide ono obeta, koliko prija dati.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Od Matijaša do sada što bi i što li se dogodi, koji li kralji biše i kud li se krvi prolivaše, toga ne spominjem.

Car Sulejman Drugi, kako reko, učini se gospodar od Budima i kraljestva ungarskoga. Pođe s vojskom biti Seget, grad tvrdi. Bivši pod njim niko vrime, uzeti ga ne mogaše: caru Sulejmanu pade kaplja, prija neg se grad osvoji, car pod Segetom crče. Memed vezir, kad to vidi, žestoko likarom zapovidi, da nejmaju nikom toga kazati, nego da car bolje stoji, da | se ne bi vojska razašla i slobod izgubila. Memed vezir šalje po vojsci telare, neka viču od strane careve: »Ako danas do podne ne osvojite grada, car govori i priti, da će od vas učiniti to i to« &c. 440

A ovo vezir učini za dva uzroka: prvi, da učini poštenje i da bude slava njegova, à drugo, bojaše se, jer bijaše čuo, da cesar Mašimijan iđaše u pomoć k Segetu. Memed vezir sa svom vojskom na juriš udari i z golom ćordom nagoni. Grad osvoji i trideset iljada Turaka ostavi zà obranu grada.

Povraćam se: prija nego grad osvojiše, tu ù gradu bijaše glavar aliti zapovidnik Nikola Zrinović. S ono svojih tri stotine druga, što bijaše ostalo, svi ùjedno odlučiše i za ruke ufatiše s oružjem ù ruci izginuti nego se Turkom pridati i sramotno živiti zà uzetjem grada. Tako ban Nikola Zrinović obuče se, što najlipše može, kao u svetkovinu, metnu ključe od grada na vrat, pak svi skupa s oružjem ù ruci među Turke udariše, mnoštvo Turak' isikoše, svi kolici izgiboše zà viru Isukrstovu i zà | virnost 441
svoga kralja. Od ovizi[1] samo četir živa ostadoše. Ovo se dogodi nà 1560.[2]

Ovdi se je mnogo drugi stvari dogodilo, što ostavi spomenuti radi duga govorenja.

1683. Još ne biše dospio rok od mira, što bijaše učinio cešar Leopoldo i car Memed Četvrti, ovi diže golemu vojsku i prid njome šalje velikoga svoga vezira Karamustafu, da iđe uzeti Beč pak da iđe osvojiti Rim i svu Taliju. A ovome svemu bi uzrok rečeni veliki vezir. Sila Boga ne vidi, à Bog silu prividi. Dođe k Beču miseca srpnja 1683.

Dovle bi bilo dugo govorenje, ma ga skračajem.

Turci dan i noć staše grad Beč biti s bumbam i lumbardam. Grad bi mnogo stisnut[3] od boja, od stra, od srdobolje, od glada, od pomora. Sa svim tizim iz grada se vrlo brane i viteški podnose, à navlastito duka od Lorene. Ništa ne manje grad se naodi[4] u zlu stanju zaradi spomenuti protivština i zaradi velike vrućine od miseca kolovoza. A kada bi nà dvanajest miseca rujna, ugledaše na planini, eto | iđe pomoć gradu Beču, kralj 442
Ivan poljački z dvadeset i četiri iljade vojske. Bavijera, Šašonija, Nimci, Francezi, u sve bi više od sedamdeset iljada vojske: svi principi krstjanski z dogovorom, da kralj poljački ima svima vladati. Tu nà planina bijaše jedna crkva, tu se činjaše svetkovina B. D. M. nà 8 rujna aliti Mala Gospojina. Tu veće misa slušaše i izpovidiše se i pričastiše, primiše kruh

[1] ouiʃi.

[2] Valjada je samo štamparska pogrješka mj. 1566.

[3] ʃtionut.

[4] nenaohdi.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

jakosti. Najpri to učini kralj poljački pak ostali bani i principi krstjanski,
glavari i oficijali i ostala, pak izajdoše protiv neprijatelju. Z desnu stranu
stade kralj poljački, koji tute učini jednu u kratko prediku, kako imaju
slobodni biti, virno i jedino udriti, dobre volje svoju krv proliti zà viru
Isukrstovu i za krunu cesarovu; i kako Bog ne će zapustiti, i ostala. Tu
jim dade slobodi, jakosti i kriposti. Turci staju pripravni i ništa se ne
bojaju. Tu se vojske udariše. Kralj Ivan svojim sinom udari nà lumbarde
i na žestok ogani; kralj itro i srčano | prolećivaše tam' ovamo kroz svoju 4
vojsku naređujući i slobod dajući. Tu mu se svi glavari, oficijali i soldati
čuđaju, kako čovik toliko vrimenit i umoran od duga putovanja more
toliko itar biti i tako letiti, svud prilipe naredbe davati. Tu se proli krvi
dosti, za dobri se vrimena biše. Turci strah uzeše pak pleća okrenuše. Tada
katane strašno tiraju i siču, à Turci »Ala, medet« viču.

Katane su kako vuci, tu padaju mrtvi Turci. A kada to vezir vidi,
pripada se i pobiže k Segetu zà saraniti se.

Kralj poljački, videći od Turaka strah i kako biže, i on dobro stiže:
dopade nà šator vezirev, mali tu žestok boj bi od janjičara. To kralj razbi
i izsiče toliko iljada, sve ono blago imade ù ruke. Tri dni siče, samo žive
ò suu kruu i vodi. Bi potriba malo odanuti i pokripiti se, ustavi vojsku.
Vojska stanu svlačiti Turke, à kralj uze vezirev šator i aznu vojske tur-
ske, jer vezir ništa ne odnese nego samo život. Uze vezirev barjak i dva
repa konja morskoga posla papi zà zlamenje i obiližje, da su | Turci raz- 5
bijeni. Blago vojsci svoj razdili. Tu bi lipa svaka plemenità turska odića;
sva vojska obogati, jošter i građani napuniše se blaga, zlata, odiće, obuće:
ne samo[1] da bi dosta soldatom, mali — reko — i građanom. Što bijaše
donila tolika golema turska vojska, sve ostade: toliki sudovi mideni, sre-
breni i ostala, a pak toliki konji, voli, bivolice, ovnovi, svega toga na
krda, na cridi,[2] i ostala, mnoštvo veliko od svega; pak pirnič, brašno, rofa
i ostalo što se blaguje ali ide; prah od boja, da su kuće nasipali, na gomile
zrna, bumbe. Lumbarada turski osta sto i osamdeset.

U taboru nađoše mnoštvo sužanja, sve siroma krstjana, jere Turci ne
imaše vrime[3] ni odvesti ni isići, među kojim nađoše male dičice od dvi do
četiri godine, što mišljaju Turci sve izturčiti i u svome zakonu uzdignuti.
Bijaše ji šest stotina. Te sve po kuća razuzeše zà odraniti.

Kralj se zadrža gledajući turske građe i tvrdavi, kolik' da su mislili
tute svu zimu stati. Uzja Kralj nà konja i uđe ù Beč na vrata od Unga-
rije, za njim i prid njim malo i veliko z glasom vičući: »Viva obranitelj!«
Pođe ù crkvu slušati svetu misu. Tu pivaše salam »Tebe, Bože, falimo«
&c. Od tog[4] dugo jest govorenje zà izkazati, koliko mu poštenja, slave i
fale činiše principi krstjanski. A pak što li cesar čini, kada dođe, to je
dugo govorenje.

---

[1] naſamo.

[2] nacridi.

[3] neima urimeſce.

[4] otogh.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Turci dojdoše miseca srpnja, à otidoše rujna miseca, naprišno se vratiše. Ovo bi na 1683. Posli toga do malo vrimena krstjani osvojiše Budim, Biograd i sve gradove po Ungariji. Od tada je nesrića nà Turčina pala, Bogu velikome fala.

Od Ungarije ovo malo napomenu, à jest bilo od nji drugi mnogo[1] kralja, koji ovdi ne spomenu. Dok Turčin nè osvoji Ungarije i ne dođe ù Budim, dotlen u sve bi kralja ungarski trideset i pet, reko 35.

Što je godi nà svitu bilo kralja i kraljestva od razliki naroda, nije bilo nà svitu taki kralja kriposni, dobri, sveti, ponizni, junaka — ako nè svi, veći dio — da su lipše cvali i vladali. Velike | imaše kriposti, Božje 446
milosti ù svetinji, ù krstjanstvu, ù junaštvu, u milosti i dobroti, dobru dilu, pravu sudu. Idolatriju i dušmanluk aliti erežiju, dušmanluk odvrgoše i kraljestvo očistiše. Tad kraljestvo sve cvatiše, drugo lipše da ne biše.

Poštenje veliko nosim Karlu Velikome, kralju i cesaru od France.

[OD KRALJA VUKAŠINA, MILOŠA KOBILIĆA I OSTALI.][2]

1371. Vukašin Mrnjava s nevirnim načinom i s opakim dilovanjem učini se kraljem od sluge i gospodarom. Ote s privarom kraljestvo siroma kralja Uroša pak namače slugu ter ga čini z gvozdenom batinom ubiti.

Vukašin kraljeva zà godina 6. Od njeg ne osta nikakva vridna ni junačka uspomena, nego jednom pođe nà vojsku i sobom povede dva svoja brata, to jest Gojka i Uglješu, i odoše robiti Traciju. Car Prvi Sulejman na nj udari i vojsku mu razbi, a kad vidi to Vukašin, š njim dva brata i
druga gospoda, pobigoše niz bojno Kosovo, i kad biše nà vodu Maricu, 447
zà ne upast ù tursku tavnicu na konima udariše ù vodu, mà silna voda potopi junake, samo konj iznese Vukašina i njegova slugu Arsoević Nikolu. Bižeći kroz goru najdoše jednu vodu; sta Vukašin sluzi govoriti: »Odsid' konja, napoj to me vode, jer evo sam trudan i umoran i žalostan na srdašcu mome.« Á sluga mu odgovori: »Àko sam ti sluga prid gospodom, ne ću biti ù gori.« Razumeći to siroma Vukašin sja s konja pak priniče piti vodu. U to vrime sluga, gledajući na njemu biser, zlato i drago kamenje i na njemu od zlata kolajnu, polakomi se prepredenjak, udri ćordom, odsiče mu glavu.

Vukašin se bijaše narešio kao neva, kad iđe nà...

Vojnici imaju ići na boj oružani i z gvozdjem okovani.

Eto vidiš: kako on imbeno svuče svoga gospodara, tako Bog dopusti, da ni on ne uživa.

Od Gojka i od Uglješe nitko ne osta, nego osta od Vukašina Marko, što ga zovu Kraljević, Andrijaš, Ivaniš i ostala.

1380. Car Prvi Pajazet bi velik prijatelj i mnogo dobro otijaše Kra- 448
ljevića Marka, njem darova tri gradića mala. Marko se prilagaše sad s Turci, sađ s krstjani, kako mu se bolje zà tilo viđaše. Marko bijaše dobar

[1] drugo mnogo.

[2] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 525).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

lupadin, a knjige od njegova junaštva ništa ne govore, nego da je imao ženu Grkinju, prilipu i milostivu gospoju. To ste čuli, ne govorim drugo.

Znat ne mogu, on koliko živi, nego ovo samo: jednom pođe s turskom vojskom robiti Valakiju, tad Valaci tursku vojsku razbiše. Marko bižeć kroz ševarine, à jedan Valak videći, gdi se trstje razmiče, mlidi, da biži kakva zvirka, strilom potegnu utaman na sriću i udari Marka ù grlo. Odtolen ga Turci odnesoše i blizu Skopja ukopaše ù jednome manastiru, što se zove Blačani.

Ova slideća ovizi se godina dogodiše:

1409. Lazar, knez od Šervije, à kralj od Rašije, imade tri ćeri, to jest:
Miljavu, Vukosavu i Mariju. Miljava bi žena cara Prvog Pajazeta. Vuko-
sava bi žena Miloša Kobilića, vridna, dobra i poštena junaka. Marija bi
žena nevirnoga Vuka Brankovića. Rad nevire rečenoga Brankovića po- 4
gibe Miloš Kobilić, kralj Lazar i sva vojska bi od Turaka isičena. À
to nije samo toliko: rad njegove nevire bi zlo veliko, izreć nije lako sve
koliko.

KRATKO IZKAZANJE I MALANO ZABILIŽENJE OD CESARSTVA RIMSKOGA IZTOČNJEGA I ZAPADNJEGA: KAD POSTAŠE, KAD LI BIŠE I KOLIKO LI DURAŠE.

Đulio Cežar, ovi bi prvi cesar rimski.

Rodi se prija došastja Isukrstova nà 100[1] godina.

Učini se cesarom prija porođenja Isukrstova nà 47 godina.

Kraljeva godina 3, miseca 2, dana 15.

Umri prija porođenja našega Spasitelja nà 44 godine.

Živi godina 56. miseca 8.

Za njim bi učinjen cesarom Otavijam Augu što prije Spasitelja svita 4
nà 43 godine. Kraljeva godina 55, miseca 2, dana 20.

Živi godina 76, miseca 8.

Nà 43 godine cesarstva Augušta rodi se Spasitelj svita od B. D. M.: osta mati i divica zà ùvike.

Od smrti rečenoga Augušta do Dioklecijana bi godina 270.

U to vrime među njima jest bilo cesara 59; niki od rečeni kad kraljeva jedan, kad dva, à kad i po tri ù jedno i ù isto vrime.

Ovo sada slide godine Isukrstove:

248. Rodi se Dioklecijan ù Dalmaciji, gradu Solinu ùkraj mora.

284. Učini se[2] cesarom nà 21 aprila. U isto vrime š njim bi učinjen cesarom Mašimijan. Ùjedno kraljevaše i ùjedno cesarstvo ostaviše na 304 godine Gospodinove.[3] Spomenuti Dioklecijan kraljeva zà godina 20, živi godina 68.

---

[1] 110. — Po Grabovčevu kazivanju godina Cezarova života se vidi, da je 110 samo pogrješno naštampano mj. 100.

[2] Uçini∫ce.

[3] Go∫podine. — Isp. n. p. na str. 454: godine Gospodinoue.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Rečeni jest bio velik progonitelj svete crkve. Bi pod njim mučeno krstjana malo više od dvi stotine iljade iljada aliti dva miljona. Muke podniše, kraljestvo nebesko dobiše.

Od Diokleciјana i Mašimijana | do cesarstva Konštantina Velikoga 451
prođoše samo dvi godine, i biše dva cesara jedan za drugim.

306. Konštantin Veliki učini se cesarom.

337. Pođe s ovog svita nà bolji. Kraljeva godina 31, miseca 2, dana 4. Živi godina 64.

324. Slavni Konštantin bi kršten od svetoga Šiliveštra pape.

Kako imade svetu vodu od krštenja, nama osta zdrav i čitav kao od matere rođen i tako ozdravi od gube, velike nemoći.

Videći veliku milost, koju od Boga imade, nadanutje još mu dade: dođe ù poznanje od svega pomanjkanja i slipoće ovog svita.

Tada svuda naredi tvrdu i žestoku zapovid, da se ima proglasiti i navistiti svemu svitu i cesarstvu pod izgublenje glave, da nitko se nejma suprotiviti nit protiva krstjanluku biti; da krstjani imaju svu slobod imati stati, oditi, Bogu se moliti, svete crkve graditi i svaku očitu poštenu slobod
imati; da se nejma nitko svetoj crkvi suprotiviti[1] nit dušmanluk izvoditi 452
i ostala. Tako do malo vrimena slavni Konštantin po svem svitu i cesarstvu raširi svetu crkvu, to jest viru i zakon Išukrstov &c.

Odredi i zabiliži crkvam zemlje i baštine, što će služiti zà ulje, vosak i ostala, koja crkvi potribuju. Što dobri Konštantin učini više zà svetu crkvu? Sagradi tolike goleme svete crkve i otare ne samo po Rimu, mà po mnogi drugi misti i gradovi od cesarstva; nakiti i plemenito crkve nareši. Pokova tolike i tolike križe, kaleže, patene, čirake i &c. mnoge druge svete sude, što će crkvi služiti, sve od suog zlata. Spomenute sve nakiti z biserom i z dragim kamenjem &c, to ne samo po Rimu, mà kako reko, i po drugi mnogi misti i gradovi. Pak tolike i tolike spomenute sude svete što sakova i pogradi od srebra, mida, tuča, lipa drva, studena mramora; prilike i kipe sveti i ostala, sve nà poštenje Božje i nà službu svete majke crkve.
To | ne samó da učini po Rimu, mali jošter i po drugi misti, kako gori 453
reko i vi razumiste. Slavno ime spomenuto Konštantina Velikoga, cesara rimskoga, more se prilikovati svetome Pavlu apoštolu: *Tu es vas ellecionis &c*. Što može više učiniti?

Tko će dobro činiti, puno načina more imati.

Glasni Konštantin ne samo Rim, mali jošter i svu Rumanju ostavi, pokloni i darova Svetom Ocu papi aliti svetoj crkvi, à on se dili i pođe stati ù Bižanciju, gdi sagradi i ponovi vas grad od Bižancija s lipom građom i nareši s lipim stvari stari, što iz Rima bijaše donio, kakonoti one konje od bromza salivene i pozlaćene, štono danas stoje više vrata crkve svetog Marka ù Mlecije, i ostale druge lipe stvari tom prilične.

Grad Bižancio lipo poče cvatiti i novim ga Rimom zvati.

Građanom dopusti, da ùživaju ista privileđija, dopuštenja i oblasti,
kakono imaju i građani rimski. Od | tada se poče zvati, nè više Bižancio, 454
nego Konštantinopoli, a cesari s imenom rimskim.

[1] ſuprotiui.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Tu uzdiže i pogradi tolike lipe crkve i otare, sude svete i ostala, kakono je bio učinio i po Rimu i drugi misti. Do cesarstva Arkadina svi se cesari zvaše rimski.

Od Konštantina Velikoga do Teodožija Velikoga bi cesara 14, od kojizi biše tri ù vrime Konštantina Velikoga i umri jedan za druzim prija Konštantina. Od smrti Konštantina Velikoga do Teodožija Velikoga prođe godina 42.

Učini se[1] cesarom Teodožio Veliki godine Gospodinove nà 379.

Umri ove godine 395.

Posli smrti rečenoga Teodožija Velikoga učini se[1] razdiljenje među cesarstvom rimskim i istočnim.

Onorio, cesar rimski, i Arkadio, cesar iztočni, obadva sina od istoga Teodožija Velikoga.

Cesarstvo tako osta razdiljeno zà godina 80; odovle do 476 bi cesara rimski deset, à jedan od nji bi cesar neimenovan, zvan nit obran. Augu- | štolo Momilij bi najposlidnji cesar rimski. Iste godine, to jest 476, bi pritisnuto cesarstvo iztočnje od Bažilija, koji ote cesarstvo i izmače iz ruku Zenona Ižaurika, brata svoga, ne budući zvan ni obran.

Ime i veličanstvo cesarstva iztočnjega uzdrža se zà godina 323. U to se vrime promini cesara 24 (477[2] cesar Zenon Ižauriko oslobodi svoje cesarstvo iz ruku Bažilija, brata svoga opakoga) do Irene, matere Konštantina Porfirogenita, VII. od ovoga imena. U to vrime umri Konštantin, à osta na vladanju od cesarstva Irena, mater njegova.

Opet se razluči drugi put cesarstvo i zazva se iztočnje i zapadnje, jer od Zapada ùčiniše cesarom slavnoga Karla Velikoga, kralja od France, i to bi godine 800.

Spomenuti utrnu[3] ù Taliji kraljestvo pogani Longobarda i Romanju povrati svetoj crkvi.

Dura jošter tako cesarstvo razdiljeno zà godina 653. U to vrime prominu se cesara istočnji 57 od Nicefara do uzetja od Konštantinopula. Osvoji ga | i uze car Memed Drugi: ovo bi nà 1453 nà 29 svibnja. Tu cešaru Konštantinu Paleologu Turci odsikoše[4] glavu i nosiše nà kopju zà tri dni po gradu za veću pogrdu. I tako se utrnu cesarstvo iztočnje, à Konštantinopuli stade se zvati Carigrad, eto i danas.

Od Karla Velikoga, cešara zapadnjega, do uzetja Carigrada prominu se cešara zapadnji 47.

U to vrime bi zapadnji cešar Federiko Peti, koji kraljevaše ù Zapadu.

Evo osta samo cesarstvo zapadnje, à od Federika Petoga do danas, to jest do Franceška od Lorene, cesara bečkoga aliti od Zapada, promini se cešara 13.

---

[1] uçiniʃce.

[2] 447. — Po godini svrgnuća Zenonova s prijestolja (476.), spomenutoj čas prije od Grabovca, nema sumnje, da je 447. samo pogrješno naštampano mj. 477. —

[3] utarno. —

[4] odcikoʃce. — Isp. bilješku uz str. 313. Cvita.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

U sve cesara rimski bi 83.

A cesara iztočnji bi u sve 83.

Zapadnji cesara do današnjega Franceška[1] Prvoga od Lorene bi cesara 59.

Pride cešarstvo iz France ù Đermaniju aliti zemlju nimačku nà 879.

Od kuće auštrijake bi cesara 16. Najposlidnji bi cesar Karlo Šesti, koji se rodi nà prvi listopada godine 1685. Obran bi zà cesara listopada | nà 1712. Umri nà 12 listopada 1740. 457

KRATKO IZKAZANJE OD KARLA, ŠTO GA ZOVU VELIKI: ON BI SIN PIPINA, KRALJA OD FRANCE.

742. Spomenutog Karla Velikoga učiniše kraljom od France.

800. Leon papa 3. učini ga cesarom od Zapada, jer utrnu kraljestvo ù Taliji pogani Longobarda.

Oslobodi svetu crkvu i povrati joj Romanju, jer Longobardi bijaju uzeli sve od Pavije do Kalabrije. U to vrime sveta crkva ne imadijaše drugo nego samo zidove od Rima.

Slavni Karlo Veliki kraljeva godina 47, à cesarova godina 14.

Pođe svita nà bolji, godina njegova rođenja bi 72.

Spomenuti slavni Karlo Veliki mnoge uze zemlje i gradove, izrazbija tolike goleme silne vojske.

Nigda mu se ništo ne održa.
Na seb' nigda rane ne imade. 458
Bijaše star, dobar i devot.
A kamo srića, da bi u svako tri vika
jedan taki čovik na svit nika.
Ta od France čovik bi jedan sami!
Mol'mo Boga, biće s nami.

Rečeni očisti Španju od Arapa i Šaracena, satr Šašone jake i Ungare opake, umete pogane Longobarde, izkorenu toliki dušmanluk aliti ereziju, à navlastito arijansku. Satr[2] Ingleže tvrdoglave, sve ponizi narode:

Od njeg biše goleme slave,
Francezi ga drže sveta:
da bi vas svit, ne bi smeta,
ja ga držim privelika.
To je France lipa dika.

*

[1] Franxeſcka. — Nekoliko redaka prije spominje Grabovac »Franceſcka od Lorene Ceſara Beçkoga«.

[2] Sctar.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

SLIDI KRATKO IZKAZANJE OD MUAMEDA, LAŽNOGA PROROKA, I NJEGOVA SMUĆENA ZAKONA.

Poslušajte, puci i narodi, bič i pokaranje Gospodina Boga svemogućega, koji dođe i pade svrhu naroda čovičanskoga.

Posli nego Bog satvori nebo, zemlju, stvari viđene i neviđene, pak 45
satvori čovika, to jest Adama, pak najposli od Adama učini ženu, to jest Evu. Sva čoviku Bog podloži, à on neka njemu služi. I s ovom ga svr'om stvori, neka napuni mista gori.

Postavi ga ù kraljestvo zemaljsko. Dođe vrag i privari Evu, à Eva Adama: od zabranjenoga voća idoše i Božju zapovid pristupiše. Zli anđeli biše iztirani iz kraljestva nebeskoga zaradi olosti, à čovik iz raja zemaljskoga zaradi neposlua. Za malo vrimena zli anđeli biše ù kraljestvu nebeskome, à za manje čovik ù raju zemaljskome.

I tako zaradi neposlua čovik upade ù sužanjstvo vraga paklenoga.

Mà po vrime narodi se Boga zaboraviše i vragu se klanjat staše.

Bi narod žudinski[1], koji najpri stade Boga poznavati. Bog mu dade zakon, kako će živiti i obsluživati.

Spomenuti zakon bi samo jedna prilika al osin od zakona, koji imadijaše doći, to jest Isukrstova.

Dođe Isukrst, sin Boga živoga, koji jest treći kip aliti sobstvo Pri- | 46
svetoga Trojstva, à sveto Trojstvo jest Otac i Sin i Duh Sveti.

Isus dođe nà svit, uze narav čovičansku, uputi se, zače i porodi od B. D. M. za odkupiti narod od sužanjstva vraga paklenoga. Po svitu ódi trideset i tri godine. Ù to vrime učini tolika čudesa, što da se budu sva pisala, ne bi mogao svit knjiga sauzeti. Kud god prohođaše, svakoga zadovoljaše.

Ozdravljaše od svake nemoći, mrtve uskrisivaše i ù život stavljaše i svakoga lipo milovaše. Svud pripovidaše i put spasenja učaše.

Posli trijest godina Isukrst sabra k sebi dvanajest apoštola. Ljudi biše siromasi i priprostiti težaci, ribari i ostala, koji će pak po njegovoj smrti svemu svitu svidočiti njegova privelikà čudesa i njegovu viru i zakon svuda pripovidati i temeljiti i učiti put od spasenja.

Isukrst se rodi od naroda žudinskoga[2], od Žudija[3] bi mučen i propet nà drvu križa i treći dan uskrsnu od mrtvi.

Posli svoga uskrsnutja veće se puta prikaziva svojim dragim učeni-
kom. | Duhom Svetim nji nadili i po svitu svud razdili. 46

Rečeni po svih krajih svita pođoše pripovidajući svetu viru i zakon Isukrstov, čineći tolika golema čudesa, što čovik ne more činiti, ako nije z Bogom.

---

[1] çudinski. — Isp. u Grabovca: xudinsku (295), xudija (294), xudja (298).

[2] çudinskoga.

[3] çudija.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Toliki puci i narodi slušajući i videći ù poznanje dojdoše i svetu viru i zakon Isukrstov zagrliše izpovidajući, da je do istine Isukrst sin Boga živoga, i ostala. Učini se lijep cvit krstjanluka, svitlost, temelj i ostala.

Mà po vrime stadoše od zakona odpadati i od toga druge zakone izvoditi trujući s erežijam aliti s dušmanlukom svetu viru i zakon Isukrstov. Eto srčba, bič i pokaranje Boga svemogućega pade nà krstjanluk.

Evo dođe Muamed zà rečeni bič i pokaranje, satr tolike zakonjiće i odmetnike, zlu priložnike.

599. Rodi se Muamed, lažni prorok, miseca travnja ù četvrtak, 462
Rodi se u niki kalibica malenu seocu pri planini od Arabije kod Meke. Ocu mu bi ime Abdala, à materi Zmijanja, bi Čifutka. Idolatri biše, naroda ižmaelitanskoga. Muamed osta nejaki sirotak iza oca i matere svoje, omrčen aliti omašten s idolatrijom. Stade se uzdizati služeći jednoga bogata trgovca. Čini ga da goni deve s trgovinami često putujući k Egiptu i na druge strane. Primi razlike jezike i običaje, opći s razliki narodi, à navlastito s krstjani i Čifuti.

Dospivenim načinom nije imao nikakve mudrosti, mà od svake ima tangu: bi pun budalaštine, vraštva i svake opačine, varajući priprostitost.

Stade ù nejakost, poče služiti lupeže od ti strana, koji nejma veći ni danas ù svemu svitu. Tako se uzdignu živeći opako.

Mà po vraštvu i ramzastvu i po snazi svoga života bijaše okoprčan i prodometan, izađe za glavara od lupeža tizi naroda. Prodometnu se od jaspri, učini golemu četu, stade četovati tam' | ovamo: dva tri puta mnogo 463
zadobi, od njega se dignu glas na sve strane tizi naroda od njegova junaštva i razbojstva.

Ma kada li pridobi zaprike sriće svoje, prva mu srića bi, gdi ga jedna bogata udovica uzdiže i učini zà velika, koju Muamed privari s čini, s čari i z drugima vražji stvari, a on to dobro znadijaše činiti: ašikujući i namamljajući prignu i privari, ostavi činiti vragu.

Ma ne samo da joj sve jaspre pokrade, mali jošter zemlje i kaštele, što joj bijaše muž ostavio. Muamed se opravi i uzdiže, kako je i želio.

Stade se prodometati sad s trgovinom, sad s četovanjem, tam' ovamo: kad k Peršiji, kad k Mediji. Na sve strane od njega se, reko, diže velik glas: za njim mnogi ljudi i narodi pristadoše slideći ga.

Svojim aramzastvom i veleznanstvom, s lažju i privarom čini se dati svuda razumiti, da je on prorok. À biju tada nike godine gladne; s tom prigodom Muamed se služi, jer na izbine pripitomi i nauči živine plašive i žestoke, à to on davaše puku razumiti, | da on čini čudesa aliti mira- 464
kule. Osim ostaloga njegova vraštva bijaše naučio jednu golubicu, da mu pada na uho, à on bi nasuo prosa, ter bi iz uha golubicà zobala. À to bi on dao razumiti, da doliće Duh Sveti ter mu kazuje, što ima činiti, i ostala, tom prikladne druge stvari &c.

Davaše, reko, razumiti, da je on prorok; ljudi ludi, priprostiti i nerazumni tome virovaju.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

[SERĐO, KALUĐER REDA S. BAŽILIJA, KAKO ÙČINI

U to vrime ù Konštantinopuli bijaše jedan monak aliti kaluđer reda svetog Bažilijà, komu ime bijaše Serđo. Ovi bijaše nadmen i napregnut zà gospodovati na ovome svitu, bijaše čovik nènaučan ma vragometan. Odvrže se i odpade od svete vire i zakonja Isukrstova, zagrli dušmanluk aliti nepravovirnost, to jest erežiju neštorijana, bi iztiran iz svete crkve s velikom pogrdom i očitom sramotom.

Serđo sta misliti i u sebi govoriti: »Nut, što imado, sad izgubi. Naći nije moguće, a povratiti se nejmam ufanja«. À kako reko, od Mahmeda bijaše glas velik.

Serđo sta misliti i u sebi govoriti: | »Daj da iđem k Muamedu, i ako 4
me bude poslušati, doisto ću činiti da do malo vrimena bude sve cesarstvo istočnje imati i osvojiti. Oću biti velik neprijatelj svega krstjanluka.«

Serđo usta, pođe i došavši k Muamedu reče ove riči: »Ja sam doša k tebi zà veliku korist tvoju, i ako me budeš poslušati, ti ćeš do vrimena sve cesarstvo iztočnje imati i pridobiti; neg već primi ovu sriću, koja ti se sad prigaja.«

Mahmed to razumeći od velike želje to za imati nadu se i napreže: »Reci mi način, koji to more biti, ja ću ti svaka po volji učiniti i meni ćeš mnogo mio biti.«

Serđo: »Za imati, kako reko, mnoge stvari jesu potribite, à osim ostali jesu ove dvi najpotribitije, to jest jakost i od puka dobra volja. Poslušaj me! Evo sada vidimo, da su toliki otpadnici vire i zakona Isukrstova i drugi mnogi is toga[3] izvedeni zakoni kakonoti grane od svakog cabla, à vitar lako slomi grane. Ovi zakoni nejmaju temelja, à kuća brez pedumiinte brzo doli pane, sve će to tvoje lako biti. | Ima mnogo vrimena, 4
odkada su ovi golemi postali rati i zle godine. Puci su se iznemogli, da već ne mogu trpiti ni podnositi tolike nevolje i žalosti: tu su vojnice, danci aliti arači, porizi i ostala. Ja sam čuo, gdi govore, da vole umriti nego ovako potribno živiti. To s nji valja dignuti, tako svi će pod tvoj barjak pribignuti: nad to[4] ne moreš jim draže stvari učiniti. Eto ti jakost!

Dopusti, nek čine, kud jim narav nateže. Eto dobra volja.

Nek drže žena, koliko mogu, — slobod od bludnosti, a tud narav sve nateže.

Nek viruju i obslužuju, što je lašnje: tako će svak' lako k tvome zakonu pristanuti.

Dopusti, nek uživaju bogastva i gospostva, à narav k tome lepi; tako će ti svak' viran biti i za te svoju krv proliti.

Dopusti, neka slide i izpunjaju požude tilesne, tako ne će mariti za dušu.

---

[1] Muahdmedom.

[2] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 525).

[3] iſtoga.

[4] nato .

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Zabrani, da nejmaju vina piti, jer vino piti malo jest balsam, à piti mnogo jest otrov; a gdi je vino, nejma poslua.

Zabrani, da nejmaju zakon s ričima braniti, neg već ćordom, i da se nejmaju s krstjani od zakona disputati, jer će pridobiveni biti. 467

Zabrani ovo pak veoma, da nejmaju učiti knjiga štiti, jer će u poznanje od pomanjkanja doći i tebe će odkriti za onoga, koji jesi; tako će te ostaviti.

Zapovidi, da se imaju često prati i svu tikvu brijati, da sasvim živi ne smrde, à navlastito kad su na dugu putu, i da ji tko ne more ufatiti zà jular &c.

Zapovidi, da sve vojuju i kraljestvo raširuju.

Zapovidi, da imaju među se biti složni, à svojim glavarom podložni.«

I također druge mnoge stvari ukaza Muamedu, što ima činiti; što odviše, još mu reče:

»U zakonu Isukrstovu jesu nike zapovidi, ter uztežu, a nike usiluju, kakonoti konju uzda i mamuza. Uztežu: ne ubij, ne sagriši bludno, ne ukradi &c. Usiluju, to jest: ljubi neprijatelja svoga, prosti ùvriđenja, ne poželi &c. A ovo narav mučno more obslužiti.

| Nego, reko, ti dopusti, neka slide, kud narav nateži; i što je lašnje naravi virovati i obsluživati, vidi. 468

Uzmi od svakoga zakonja po jednu zapovid, tako će svima biti ugodno; à ti pak primišaj, što oćeš, ter tvrdo zapovidi, da se to ima temeljito obsluživati, ta će i mliti, da je to stvar sveta i duši korisna. Budala lako more aramzadi virovati, à priprostit veleznanu.

Učinićemo jedan ćitap, što ćemo ga zvati Kuran: u njem će biti, kako imaju živiti i što imaju obsluživati, à ti to lipo prikaži i daj razumiti, da je ćitap s neba pao, također druge mnoge stvari tome prilične.«

Muamed to slušajući pridvostruči svoje veleznanstvo i lisičanstvo i reče: »Istinito ja virujem i poznajem, da je to put pravi zà izpuniti želju, à ti ćeš sad viditi, što ću ja evo činiti.«

Muamed skupi k sebi Čifute, nevirnike s. crkve odmetnike, polovirnike i krstjane, stade jim pripovidati govoreći, da je on od Boga poslan za oslobodīti puke i narode od veliki nevolja i teški brimena, što nošaju, 469
i kako je ćitap s neba pao i što se ù njemu uzdrži. Sve to prikaziva s prilika tangani aliti mušćani od istine, tako nabija kabliće čepljuzkajući, što b' sramota bila i dici govoriti. Sve im dopusti, što ga Serđo nauči.

Muamed reče Čifutom, da je on mesija, Grkom i odpadnikom obeća povraćanje k crkvi svetoj, a ostalim pukom i narodom, da će biti oslobođeni od nevolja spomenuti: oće biti svima radost i veselje na ovome svitu, uživanje i dobro stanje.

A krstjanom paka za učiniti se dobar i povoljan odsudi, naredi i zapovidi, da se Isukrst ima štovati i poznavati i faliti, i ovo izpovidi, da je bio veći nego čovik, i Kuran ga ovako zove, to jest: Rič, Duh i duša Božja. Izpovida, da se rodi od Divice, koju s velikim načinom fali i uznosi, a također pak sva čudesa, koja se godi uzdrže ù svetomu Evanđelju, mà zà ne sramotiti i ne smutiti svoga Kurana reče, da su učenici apoštolski

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

mnogo izmrsili i pokvarili pripisujući rečena Evanđelja. »Sa svim tizim jesu ù Kuranu sve kako su pisali apoštoli« reče.

| Muamed jošter stade govoriti: »Isukrst ne samo da bi obrizovan, 4
mali jošter bi i kršten, tako evo oću učiniti i ja.« I tada se Muamed krsti od Šerđa: krsti vrag sotonu.

Potomtoga Muamed reče Čifutom: »Vi jeste obrizovani, mali jošter oću, da se i krstite, kako evo učini i ja. A vi, krstjani, jeste koršteni, mà niste obrizovani, tako oću da i vi.« Krstjani, budući tada mnogo smućeni i zabušeni, pristadoše k Muamedu, kakono je Eva k zmiji.

Muamed, za utvrditi bolje svoj zakon, učini, kakono ga bijaše naučio Serđo: uze od svakoga zakona po jednu zapovid, nek je svakom ugodno, à on k tomu primiša svoju vragoliju, opačinu, što bijaše izmislio. Muamed pak reče ove riči: »Do sada ste obsluživali vaše zakone, à sada oću da obslužujete moj, i slušali vaše zakonoše, à sada oću da slušate mene. Ù ovome samo jednome zakonu uzdrže se svi kolici ostali.«

Tada im dopusti, da uživaju svaka nasladenja tilesna, raskošja i boga|stva svitovnja i ostala, koja ga Serđo nauči: »Uživajte, jer posli smrti 4
u tome nasladenju stoji vaš raj.«

Potomtoga stade zanikivati prisveto Trojstvo i ostale člani svete vire, i tko ovoga zakona ne bude obslužiti, da se ima pogubiti.

Do istine, ù rečenome Kuranu nejma drugo nego jest pun svake budalaštine i nečistoće.

Tada se muamedovci metnuše učiti otvorati fale, čarati, gatati, pleća otvorati i zla slućenja virovati i zlokobi &c.

Od ovog su izkazanja mnogo duga govorenja, zato ne govorim dugo.

Muamed ù svome zakonu učini šest zapovidi, to jest: obrizovanje, molitve, posti, lemozine, putništvo i zabranjenje vina.

Obrizovanje jest prvi članak otog varovna zakona; oni oće da im služi kakonoti i krstjanom krštenje[1].

Molitve njijove jesu kratke i česte, po pet puta na dan, okrenuvši se pram podne, gdi bi ukopan njijov prorok. À ù petak jesu njiove molitve dulje, i sve mole zà nesklad krstjanski. U mečit | ne ulaze, ako se prija ne 4
operu; tu stoje s velikim mučanjem[2], à ù vrime ramazana niti idu ni piju, nego ob noć žderu, što more veće, malo slano zarad žeđe.

Lemozine čine velike i zadužbine goleme.

Putuju s velikim skrušenjem ù Meku, drugda po pet, po šest iljada ùjedno, i drugi mista pohođenja. Od toga[3] je puno njijovi budalaština i govorenje.

Vino ne piti poznaju da je za mnogo uzroka korisno, à navlastito ù vojsci kad su i nà putu; poznaju ù vinu velik nazadak &c.

Mufti jest kako turski papa; ovi od druzi je[4] različit, žive samovoljno, obučen različitije; koju ženu zaželi, valja da je ima, — i ostale divljači.

---

[1] karʃtegne.

[2] muçegnem.

[3] otogaje.

[4] odruzie.

©DiZbi.HAZU

[TKO SU TURCI, ŠTO LI SU ŠARACENI, I OD NJI IZOD.][1]

Mladić: Šaraceni i Turci jesu li jednog naroda, zakona i od mista?

Starac: Nisu, nego što su se izmišali i među se zapleli.

Mladić: A odkuda su Saraceni, odkuda li jesu Turci?

Starac: Saraceni jesu iz Rabije od Afrike, a Turci jesu od Sicije, zemlje tatarske. 473

Mladić: Nut mi reci izod i početak od ti Saracena.

Starac: Abram patrijarka imadijaše ženu Saru, s kojom ne mogaše imati poroda, à imadijaše službenicu jednu divojku seosku, kojoj bijaše ime Agara. Sara dopusti Abramu, da s njom učini porod, i tako Agara porodi sina Ižmaela. Posli toga Sara čini iztirati iz kuće Agaru i Izmaela, sina njezina. Od Agare pak i Ižmaela izajdoše ovi narodi, što se evo zovu Saraceni.

Mladić: Daklen bi se imali zvati Agareni ili Izmaelitani, à nè Saraceni?

Starac: Mali su se tako i zvali za puno vrimena, pak dođoše ù poznanje, da izode od jedne seotke i kako kurve Abramove, tako se staše sramovati ter se staše zvati Saraceni, kako da su od Sare, žene prave Abramove, što nije istina. I tako evo i danas osta ime Saraceni aliti Ižmaelitani.

Mladić: A ovo ime Turci odkuda izodi? 474

Starac: Ovo ime Turci jest ime vlastito i staro i kakonoti rekavši: Vandali, Goti, Ilirici, Talijanci &c.

Mladić: Istinito sada bi se imali zvati Muamedovci.

Starac: Nek se zovu kako mu drago.

Mladić: Ižmaelitani kako se najpri nakotiše i kako li iz početka živiše?

Starac: Narodiše se ù Africi; staše po planina, što se zovu Petrea, strane Afrike i Arabije; à živiše pak sve s lovom i lupeštinom.

Mladić: Kakva obličja ljudi biše?

Starac: Biše svakojaka, à navlastito crna, što zovemo Arapi. Jesu kipa sridnjega, okošti, brade ritke, kose rude.

Mladić: Ja vidim, da je Turčin kako bič, pokaranje Božje svrhu krstjana. Mà kad vraga slide, à nè Boga, što ji Bog ne pokara i ne umete tog pogana zakona?

Starac: Reko, drži zà bič. Sveto pismo govori: »S neprijatelji moji osvetiću neprijatelje moje.« À kad bi Bog imao koga od Turčina većega neprijatelja, to bi ga s njime i pokarao.

Mladić: Ma kadno Turci imaju koja protivna, jesu li ono njijova od Boga pokaranja? 475

Starac: Nè, nego ono svemogući Bog uztegne ruke i imade milosrđe svrhu krstjanluka.

---

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 525).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

PONUKOVANJE.[1]

Od žalosni, slipi Turci.
al razdrti jeste vuci,
vele li ste tužni slipi
ter gubite raj prilipi!
Koga sveta to držite,
da pomože, vi molite?
Koju pomoć vami daje,
kad vam moljbe ne poznaje?
Držeć sveta vi prokleta,
ostaviste svog propeta.
Stra[2] nejmate od nebesa.
Ka vidiste njeg čudesa:
al bolesti kog ozdravi,
al ù život mrtva stavi,
kako sveci čine naši?
Svi ù paklu jesu vaši.
Svakoj zloći vas nauči,
pak ù paklu eno s' muči.
Njeg čudesa ne vidiste.
Narodi se drugi sviste.
Opačina njeg se sije,
ko ga slidi, Bog ga[3] bije.
Ne more vam dat pomoći,
u paklu je pun nemoći:
za njim ćete svi kolici
Turci siromasi i velici.
Vaš Muamed tamo gdi je,
on u paklu sumpor-pije.
Čudna gledaj tog zakona,
u njem neima kog sapona.
Što li tužni vi zborite,
u tomu se svi gubite:
da njeg tilo s kostju gnjilo
u kovčegu s' gvozdja svilo,
u visini samo stoji,
svak' nada se gledat boji.
Ter se tome vi čudite,
što je više, ne vidite:
zid od stina kalamita,
ona k sebi gvozdje ita,
drži kovčeg, k seb' priteže,
po naravi to nateže.

[1] U pregledu knjige sadržaja (str. 525) glasi taj naslov: Ponukovanje muame dovcem, ù verše sastavno.
[2] Strah.
[3] Boga

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Ne imade tu čudesa,
ludu pamet već zanesa:
svi s' ù njemu smrtni grisi,
obišenjak kano visi.
Ne imate stra[1] od Boga 477
ni ljuckoga kog razloga.
Nut živina nerazložni,
vi živite tako složni.
Nut narči što sotona,
da zvonite kožna zvona!
Nà mečitu odža[2] viče,
da je podne, večer, kiče.
Ja ne žalim, što ste slipi,
već nebesa, rai prilipi
vam pripravljen, à ne ćete,
već se k vragu odmećete.
Pogledajte nà krstjane,
jeda s' odkud vami svane!
Vidićete, od nji sveti
koja pomoć k njima leti,
od misnika dušam lika,
uživanje, raj ù vika.
Krstjanskoga gledaj puka
dobra dila i nauka:
toga ù vas ništa nije,
među vami jer vrag gdi je.
Sve ù grisi vi starite,
za spasenje ne marite.
Nut se tužni probudite,
prođe vrime, ne ludite:
ovog svita sva s' ipovnja,
misli tužan, ka s' vikovnja.
Promislite svrhu vašu, 478
ostavite vraga pašu.
Promislite vaše stanje,
u tom vami ni uzdanje.
Ako oćeš dobro duši,
nje se tužan ne ogluši.
Nut promisli, kako, gdi si,
a Muamed neka visi.
Ne gubite tako vrime,
zlo će doći vam zatime.
Nut se jednom pokorite,
više vraga ne dvorite.

---

[1] ſtrah.
[2] Oça.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Odavna ste ù tamnosti,
grisi svaki nearnosti.
Ustan'te se, vrime prođe,
tmine paše, smrca dođe.
Ne gledajte, što su stari,
već mislite vaše stvari,
kakva oće svr'a biti,
jer raj ćete izgubiti.
Isukrst je raspe ruke,
i za vas je podnji muke.
Nà pokoru tebe čeka,
ne bi l' jednom prid njim kleka:
»Zgriši, Bože; meni prosti
sve, što zgriši od mladosti!«
Oprostiće, ti s' pokori
pak uživaj ù vik gori.
Svemogući pun milosti, 479
klekni, grije da ti prosti,
ter ùživaj ù vik raja,
gdi radosti nejma kraja.

OD POTURČENIKA.

Tko ù turski zakon pride,
pri vrimena k vragu iđe.
Pusti tilu ki na volju,
posli smrti ù nevolju.
Grli vraga, ne poznaje,
tilu živit samo daje.
Ta je zakon oblast tila
suprotiva duši dila.
Jer ostavljaš svog propeta,
a zagrljaš nut prokleta?
U zakonu buduć pravu
jer poganiš dušu zdravu?
Kada umreš, ićeš k vragu,
k Muamedu sve po tragu.
Nuder, tužan, pamet skupi,
kamo t' Isus, ki t' odkupi,
vrag kuda te tužan nosi!
Samo Isus srce prosi,
obrati se ter ne teci:
koliko ćeš živit, reci. 480
Ukloni se od tog[1] puta,

[1] otogh.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Isusova drž' se skuta.
Naslađenja ka su tila,
kolda nikad nisu bila,
već se ne će povratiti,
ma će duša to platiti.
Turčina je raj svit ovi.
Moje riči blagosovi,
da t' ne vodi tamo ludost.
Strah Bož ji to je mudrost.
Neg već, brate i ti pobro,
vikovnjosti misli dobro.
Ova jesu sva ipovnja,
a ti misli, ka s' vikovnja.
Vikovnjosti dvi su samo:
raj ufati, dok si amo.

POČETAK ALITI IZOD OD KUĆE OTOMANOVE.

Otoman bi prvi kralj aliti car od Turaka. Bi zakona Muamedova. Ovi se rodi ù Siciji, jednom selu ù zemlji tatarskoj — reko, rodi se nà
1247 — koji se učini velik s otimanjem, | privarom i s vojevanjem. Bi 481
okretan, prodometan i vragometan: svojim naslidnikom čini se dobar i ugodan, nastojaše sve vojevati, dobivati i raširivati, što više mogaše, vrime ne gubljaše. Bi nesmireni i neutišeni neprijatelj krstjana. Uzrok turskoga raširenja bi, jer se ù Konstantinopuli grčki cesari zavadiše i među se klati staše, puk smutiše i uznemiriše. Eto nesriće!

Otoman, posli nego osvoji tolike razlike zemlje, gradove i kraljevine, umri pun godina. Vlada godina dvadeset i sedam, 27.

Reko, umri ù Burseji[1], prvom gradu od Bitinije. Otoman ovi najpri osvoji grad, tako jest najstariji grad Otomanov. Skraćujem od njeg izkazanja.

1327. Orkano, prvorođeni sin Otomana, bi drugi kralj turski. Ovi na sve strane raširi, porobi i satr kruto krstjanluk. Ovi dade Turkom naredbe, načine i zapovidi, to jest kako imaju živiti, vojevati i gospodovati. Andronika, cesara grčkoga, ljuto satr. Od njega su izkazanja duga i golema. |
Umri pun godina: kraljeva dvadeset i jednu godinu, 21. Ostaše mu dva 482
sina, to jest Sulejman i Murat.

[CAR SULEJMAN, OVI NAJPRI DOĐE Ù EUROPU.][2]

1349. Sulejman, prvorođeni sin Orkana, bi učinjen carom. Ovi najpri dođe s vojskom ù Europu, osvoji mnoge zemlje i gradove. Ù Smiderovu učini svoje pristolje. Razbi kruto kralja Vukašina, i što ne isiče, ono se

[1] Burſei.

[2] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 525).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

potopi nà Marici vodi, nego sam uteče kralj Vukašin i s njim sluga Arsojević Nikola. Tad Vukašin poginu od rečenoga sluge, kakono je i kralj Uroš &c. Ostavljam druga izkazanja, samo ovo: car Sulejman jednom budući ù lovu vrat s konja ulomi. Kraljeva dvi godine, 2.

1360. Bi car Murat Prvi. Od Ažije priveze priko mora šezdeset iljada Turaka. Đenueži rečene privezoše ù Europu i za svakog Turčina imadoše brodarine po cekin.

Car Murat kod Nikopuli kruto razbi krstjansku vojsku, to jest od Šervije, Valakije, Ungarije i Bosne. Car Murat mnoge porobi zemlje, gradove, à osim ostali mista porobi Bosnu i Arbaniju.

Od Šervije knez Despotović Lazo videći, da je od Turčina veoma 48
stisnut, skupi vojsku sa sve četir strane protiva caru Muratu. Kada li se vojske udariše, tu se mnogo ljuto izkrviše, mal nevira Vuka Brankovića i Marka Kraljevića: oni k caru pridoše i osam[1] iljada konjika sobom vojske odcipiše.[2] Sva ta lipa vojska krstjanska izginu: tu pogibe knez Lazar Despotović i Miloš Kobilić, mà prija nego Miloš poginu, on pogubi cara Murata. To bi nà bojnome Kosovu nà 1383.

Car Murat kraljeva godina 23. Mnoge uze zemlje i gradove. Ostaše mu dva sina, to jest Đakup i Pajazet.

1385. Car Pajazet, ovi bi od svi cara najgori, zvaše se Grom. Osim ostali zala, što učini, Đakupa, svoga brata, zadavi; porobi Macedoniju, Arbaniju i druga mista od krstjanluka; pod Nikopuli razbi kruto Žigismunda, kralja ungarskoga. Obside biti Konstantinopuli zà deset godina
brez pristanka. Mnogo zla učini i krstjanluk izkorenu, napuni[3] i raširi 48
kraljestvo tursko.

Mà šta pak jednom bi? Pođe protiva Tabarlanu, kralju od Tartarije mnogo moguću, i kada se vojske udariše, za mnogo se vrimena biše, u nika doba Turci pleća okrenuše. Pobiže car Pajazet, à pod njime biše konj ranjen strilom; bižeći tako konj pade svrhu njega, tu Tatari dotekoše i Pajazeta ufatiše živa, Tabarlanu kralju dovedoše. Što učini od njeg tada Tabarlan? Oplete jednu krošnju od gvozdja ter ga u nju stavi, à sveza mu ruke naopako. Tabarlan kad bi bio nà trpezi, Pajazetu i psom bacao bi mrve i kosti, nek se sa psi jagmi. À Miljava, ćer kneza Lazara Despotovića od Servije, ova bi žena cara Pajazeta; à kako reko, kad bi kralj Tabarlan na trpezi bio, činio bi da mu ona gola služi naoči cara Pajazeta, koji posli tolikog dobitja dospi život na muka. Pajazet kraljeva godina dvadeset, 20. U to vrime mnoge uze i osvoji zemlje i gradove, na sve
strane raširi kraljestvo Otomanovo. Bi mnogo zao, i opak i nemilostiv. 48
Svit uznemiri, krstjane svakojako muči i turči.

Naši grisi, Božje pokaranje. Car Pajazet imadijaše više sinova, mà posli njegove smrti ovi se među se za mnogo vrimena biše, ratiše i golemu krv od Turaka činiše proliti inadeć se, koji će carem biti &c. Drugo od nji ne spominjem.

[1] i joſam.
[2] voisk od Cipiſce.
[3] nepuni.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

USPOMENA.[1]

U ova vrimena biše ovi glasni junaci, to jest: Novak, Radivoj, Miloš Kobilić, Marko Kraljević, Relja &c. i ostali mnogi drugi, à za reć vam ista, ovdi nejmam gdi staviti mista.

Debeljić Novak bi rođen ù gornioj Dalmaciji pod Žabom planinom, selo i danas zvano Kolojanje, blizu Neretve i Gabele. Tu su i danas dvori Novakovi, upisano nà stini mramoru.

Radivoj bi od Smiderova. Ovi ostaviše veliko ime, da biše golemi junaci, à strašni ajduci: turske zmije, prave aramije.

Miloš Obilić aliti Kobilić, vridan, dobar, pošten junak. 486

Marko Kraljević bi od Bulgarije, mali nijedne knjige ne govore, da je junak bio, nego da nijednog zakona nije držao i da je milostivu ženu imao, a on, kako mu se vidilo, tako je i živio.

Relja bi od Petrova polja. Drugo mi izkazivati nije volja, samo ovo oću spomenuti, kako posli Tomića Mijata iz Duvna nije bilo već pravoga ajduka ni će već ni biti. Rečeni poginu oko prvi godina mira od Kandije, izdade ga Bobovac Ilija od Doljana: njegov bi kum, sapelo ga! &c. Pogibe malo prija žetve.

[IZKAZANJA OD TURSKI CARA I KAKO VOJEVAŠE, KOLIKO LI[2] ŽIVIŠE.][3]

1421. Car Murat Drugi bi sin cara Memeda Prvoga, od koga ovdi ništa ne spomenù. Murat bi prvi sin rečenoga Memeda, à deseti car aliti kralj Otomana. Ovi od svi cara najveće raširi, objača i obogati kraljestvo otomansko.

Proslidiću ovdi od njeg nika mala izkazanja. Car Murat obside biti žestokim i vrućim načinom Konstantinopuli, mà videći, da ne more ništa 487
učiniti i za nj da je gore, izginu mnoga vojska, diže se i otide. Turci osvojiše Janjinu ù Macedoniji i satrše svu Arbaniju.

1443. Stisnu Bosnu i od nje poteže arač aliti danak; bi dvadest i pet iljada skuda od zlata, 25.

Car Murat diže dvi goleme silne vojske i obside biti Biograd, à ù gradu bijaše vojvoda Janko aliti Ivan Unijade Korvino. Car Murat ljuto bije sa sve strane, mali vojvoda Janko žešće brani. U malo dana Janko Muratu utrnu silu i oliju, razbi i isiče kruto tursku vojsku, da mnogo tada tute osta tursko blago: što doniše, ništa ne poniše — tko l' uteče, pri njem srića biše. Car Murat, zà osvetiti se rečenome Janku, na godinu opet diže dvi goleme vojske: vezira velikoga s jednom vojskom opravi ù Traciju pod Sofijom gradom, à z drugom pođe protiva Janku. Svojom vojskom pade ù tvrda mista korisna i napridna. Mà što pak bi? Janku

---

[1] U Grabovčevu pregledu sadržaja knjige (str. 525) taj natpis glasi: Stari glaſni junaci, Kogh vrimena i od kuda biſce.

[2] Kokoli.

[3] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 526).

dizbi.hazu.hr

tute pomanjka voda i rana. Mà što pak će učiniti? Iznenada vrime noći diže vojsku, s njom ode ù Traciju, grad Sofiju, gdi biješe[1] 50 iljada 48
Turaka. Janko na nje udri iznenada, trideset iljada pade turski glava, mnogo osta sužanja: srićan bi, tko od Turak' uteče. Nut gledaj, kako se Murat vrlo osveti! Tu dopade drugi turski zapovidnik s vojskom, Ungari ga razbiše, à rečenoga turskog zapovidnika živa ufatiše.

Car Murat to videći dade uho miru. Ù Romaniji mnogo Murat zadobi; Bosnu, reko, podloži &c.

Videći principi krstjanski, da Turčin satr krstjanluk, uze zemlje, gradove, kraljstva, sve pak one žalosne krstjane učiniše svoje podložnike, koju tugu, žalost i nevolju trpe i podnose, — rečeni principi krstjanski složiše se i ùjediniše se, da ne čekaju drugo, već da skupa nà općenog nevirnika idu oslobođivati mista krstjanska od nevirnika pritisnuta &c.

Razumi, kako to bi sve složeno. Mà što će pak biti? Čekaj malo, razumićeš svaka.

OD IZODA KUĆE DESPOTOVIĆA 48

Despotovići biše bani od plemenita mista Smiderova, ma kada Turčin dođe ù Europu, biše stisnuti silom, valjaše se odmaknuti. Ovdi paka ne znam, kako se učiniše knezovi od Servije, à principi od Bulgarije. Razumiste, kako nevirno siroma knez Lazar pogibe nà bojnome Kosovu sve s nevire Vuka Brankovića. Ma nut, slušajte život Jure aliti Đorđa Despotovića: ovi nosi ime krstjansko, à dilova dilo tursko.

Prija reko, da se svi principi krstjanski bijaju sjedinili, mà to bi sve zaludu, jer prokleti Jure Despotović sve to privrati i učini naopako: izkorenitelj krstjanluka, uzrok bi od svi zala. Ovi razumeći viće principa krstjanski, kako su utvrdili činiti protiva općenome neprijatelju, rečeni Jure Despotović sve to caru Muratu dokaziva i kako se ima vladati. Tako se s njime skrovito od krstjana ùjedini i za zlamenje ljubavi, virnosti, | sloga 49
i ostala Jure Despotović dade caru Muratu dva sina ù tutiju aliti u zaklad za veću sigurancu svoga vladanja. Koju stvar Jure Despotović caru Muratu mogaše učinit višu? Dade mu svoju ćer Milicu, lipotom kraljicu, nek izpunja pogane, sramne i nečiste volje putene.

S Turčinom se koji obrati, od raja se k vragu vrati. Mà što oće pak posli biti? Murat oba Jurina sina čini oslipiti, ostanuše dvi krtice brez zemlje, à ćer mu zapisa i umiša među svoje ostale kurve.

OD KUĆE KASTRIOTA.

Ivan Kastriot, ban aliti princip od Arbanije, starim imenom Epiro. Ovi uze priliku i način od Despotovića Jure od Šervije i Bulgarije: zà podložiti se caru Muratu i sigurati svoje vladanje dade ù tutiju aliti u zaklad caru svoja četiri sina. Najmlađemu bi ime Jure, od svi bi najitriji[2], okret-

---

[1] gdibijeſce. — Po Grabovčevu pisanju bi se moglo čitati također: bješe.

[2] naihtrih. — Superlativnu riječcu n a j- piše Grabovac n a i h- : naihmlagemu i t. d.

©DiZbi.HAZU

niji, srčaniji i veselji: bijaše mu ćorda nà desnoj ruci aliti mišnici svrhu kože naravskim načinom kao upenjgana. Spomenute kad caru Mu | ratu 491
dovedoše ù Andrinopuli, ter car vidi srce Jurišino, veoma mu omili i odraža,[1] ter ga čini sunetiti, to jest malo čučice pokratiti, i tako ga čini poturčiti i nadi mu ime tursko, to jest Skandar-beg: beg oće reći turski gospodin, à Skandar oće reći Alešandro, mà ne samo bi Alešandro imenom, mali jošter i z dilom, kako ćete evo čuti i razumiti.

Ovo bi nà 1434. Jure u to vrime ne imadijaše više od osam godina.

Car Murat dade dobre meštre, da Juru Skandar-bega uče zakonu Muamedovu, mali dite za to malo maraše, à manje primaše, à zakon Isukrstov saranjivaše sve potajno. Još mu dade dobra meštra, koji će ga učiti, kako se ima boj biti. Skandar-beg do malo vrimena sve nadajde i svim nikšan odnosi strilom i s konjem, bi slobodan i ù ruku vele snažan. Car ga uzdiže sve ù vojevanju: kad bi turska vojska udrila nà Tatare ali nà Peršijana, tad bi Skandar-beg mnogu krv prolivao i nevirnika kruto sikao. Među tizim vojskam mnoge mejdane odnosi, à kada bi se udrila | turska 492
vojska i krstjanska, Skandar-beg bi sve svoje ruke uztezao od krvi krstjanske.

Umri Ivan, ban aliti princip od Arbanije. Car Murat pisa knjigu paši od Macedonije, kako ima s privarom uzeti svu Arbaniju. Razumivši paša skupi vojsku i došavši ù Arbaniju reče Arbanežem: »Ovo me je poslao car, da pokrijem Arbaniju, dok je car dade jednom od sinova, što su ù tutiji, bana Ivana.« Tako Turci imadoše Arbaniju i brez boja i brez ljute rane, a car ima druge misli sve naopako.

Vladišlao, kralj ungarski, budući blizu domakao bojnoga Kosova s vojvodom Jankom, đeneralom vojske ungarske, car Murat potište prida nj golemu, silnu vojsku i prid njom šalje velikog vezira i daje mu sva četiri sina bana Ivana od Arbanije. Još mu daje ovu naredbu da ima izpuniti, to jest: »Kada budeš od mene daleko, ova sva tri sina bana Ivana potajno otruj, à Juru Skandar-bega metni ù najveći i najžešći boj, neka pogine i dospije njegovo junaštvo i slobod, život i snaga.« I tako se diliše. 493

O lipa događaja od vojvode Janka, à izgibije od Turaka! Dogodi se kod vode Morave među Dunavom i Andrinopuli.

Razumeći kralj ungarski, da je turska vojska na okupu malo odtlen daleko, tako posla rečenoga Janka, da izvidi, i s njim posla deset iljada konjika. Janko pođe dobre volje[2] i odeći sta misliti i u sebi govoriti: »Ako mi Bog da sriću, lipo ću učiniti junaštvo.« Janko virne špije i prave dokazaoce sve imadijaše ù vojsci turskoj. Tako bi mu dokazano, da turskoj vojsci nejma broja ni esapa, mà što stoje mnogo razpušteni, nejmaju nikakve tvrđavi, zida ni meteriza. À kada Janko razumi za to, ù vrime noći zaja iz daleka oko turskog tabora, pa kad bi ù mukla doba od prvoga sna, à misec mu lipo služaše, potajno udari nà turski tabor. Što s ognjem, što s ćordom, što konji satrše, Turak' osta mrtvi više od dvadeset iljada, à sužanja više od četiri iljade. Sto iljada u tome ograšu raztrka se i razbiža tamo amo. A toga je Skandar-beg | i želio, premda se nije ukazivao. Tada 494

[1] od draxa.

[2] dobro vogle.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Skandar-beg uteče se k vojvodi Janku i š njime pisaoc skroviti velikoga vezira, i u njega biju muri aliti sidilji vezirovi.

Skandar-beg ga čini doći pod svoj šator pak mu zapovidi, da piše knjigu zapovidniku od Kroje i aliti vladaocu od Arbanije, i ovo od strane velikoga vezira da mu dade razumiti, kako su Ungari carevu vojsku razbili, i da nama svojom družinom ima doći amo na pomoć: »À oto tamo na tvoje misto, dok se vratiš, šaljem Skandar-bega.« Pak zapečati s murom[1] vezirevim. Mali Ture to ne ktijaše ni po jedan način učiniti ni na to ruku[2] metnuti, mal što Skandar-beg s velikom pritnjom, straom i silom natira. I učini, kako oti. Uze knjigu, à skupi krstjana, sve upravi nà Tursku, à tu Janko mnogo pomože. Skandar-beg ode k Arbaniji, i kako knjigu dade, on se s vojskom diže, à Skandar-beg side, svu povrati Arbaniju svoju očevinu, à što Turak' tuda bi, to sve isiče. Ovo bi na 1443.

Rečeni kralj Vladišlao i spomenuti vojvoda Janko, proslideći svoje 49
dobitje, učini Bulgariju kà svoju, uputi se k Macedoniji, gdi bijaše Karambej-paša, zet cara Murata, gdi bijaše pritekao pute i utaborio se kod planina. Mà došavši kralj ungarski svojom vojskom, tu se vojske udariše, ma se Turci zà malo biše, neg već pleća okrenuše. Tu izginu turska vojska, à Karambej-paša osužni, i car ga odkupi zà četrdeset iljada skuda od zlata. Kralj ungarski povrati se ù Ungariju i došavši k Budimu uđe ù grad bosonog, pođe ù crkvu[3] B. D. M. pomolit se i zafaliti joj, na koje otaru svojom rukom obisi tolike barjake neprijatelja ù boju dobivene[4].

Ne bi principa krstjanskoga da ne pisa kralju ungarskome radujući se i veseleći njegovoj srići i dobitju golemome nukujući s njim vojvodu Janka od Sibinja Unijade Korvina.

Potriba mi je ovo ostaviti, à Skandar-bega poći viditi.

Car Murat, kad razumi tužne i žalosne glase, kako je Jure Skandar-beg Kaštrioto ulišao i osvojio Arbaniju, i raztuži se mnogo na to po ti 49
način, da malo od velike žalosti ne crče. Nama tište vojsku k Arbaniji više od četrdeset iljada, više konjika nego li pišaca. Prid njom šalje Ali-pašu svoga. Mali Skandar-beg ne imaše više od osam iljada konjika à sedam iljada pišaca. Jure Kaštrioto ono svoje vojske lipo razredi po klanci i misti mnogo korisni. Turci mišljaju pridobiti, jer veći broj vojske biše, ma naredba lipa vazda nosi više. Tu se za mnogo vrimena biše pak u nika doba Turci naprišno pobigoše i pleća okrenuše. Izginu Turaka dvadeset iljada, à dvi iljade osužnji[5]; osta rana, prah, olovo, oružje od boja, šatorovi i barjaci i sve, što biju donili. Propuca ji kako valja: Skandar-beg uliđe s oružjem ù tursku zemlju, mnogo krvi čini proliti turske. Ma što bi veliko čudo, gdi mnogi Arbaneži biše ranjeni, à malo koji umri.

Caru Muratu satrše i utrnuše toliku golemu silu i olju. Videći Murat, da se naodi u zlu stanju[6] i da je smotàn, bi usilovan prositi mira od 49

[1] ſmorom.

[2] Raku.

[3] Czarku.

[4] dobiveni.

[5] oſuxegni. — Isp. »zaſuxgni« na str. 506, 507 i 509 **Cvita**.

[6] ſtannu.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

krune ugarske obećajući mu sve pustiti, kako kralj bude ktiti, to jest Bulgariju, druga mista, zemlje i gradove. Kralj ungarski sta misliti i ù viću ovako govoriti: »Eto ima toliko vrimena odkad vojujem, već izmori konje i junake, osiromaši kraljevina moja. Car mi daje, što ja oću: nije drugo neg već valja mir učiniti.« Mali tome mnogo bi protiva gardinal Cežarini, mali ništa ne more učiniti. Tako ù Segetu mir bi utvrđen i podpisan s carom Muratom zà deset godina. Videći to gardinal Cežarini pisa ù Rim papi, kako je kralj ungarski s Turčinom mir učinio i da toga nije imao ni mogao činiti, budući se svi principi sjedinili i složili protiva općenome neprijatelju, à sada se Turčin naodi na sve strane obastrt, sad je vrime izkorenuti ga: »Nego čini to razbiti i u ništo okrenuti, nek krstjansko oružje proslidi.«

Razumeći papa nama piše kralju Vladišlau ovako: »Toga mira nikada nisi imao činiti: jedno, videći da ti je srića i ruka vrlo potegla; | drugo, 498
sramota je to velika sviju principa krstjanski, à šteta golema svega krstjanluka. Pak vidiš, da su se od Ažije mogući Karamani od cara odnevirili i iz Ažije sve Turke istirali. Ja te od svi zakletva odrišujem i da su nedostojne čini s nevirnikom, neg već digni svoje oružje ter proslidi rat s nevirnikom općenim.« Razumeći kralj knjigu pape Euđenija priko svoje volje diže vojsku sa sve strane, dili se i došavši gradu Avarna više Bulgarije k moru Crnome kralj mišljaše tute naći pomoć od principa krstjanski. Eto nađe cara Murata na okupu s velikom, silnom vojskom. To sve car bijaše prividio od nevirna Jure Despotovića Bulgara. Car videći sve to veoma se smuti i rasrdi, pak uze onu kartu od mira podpisanu ter je natače na vrh kopja pak je diže k nebu dignuta glasa govoreći ove riči: »Ako ti jesi, ò Isukrste, Bog i Gospodin krstjana, učini mi danas pravdu od krivice, što mi evo očito čine danas krstjani.«

Kralj Vladišlao imadijaše veliku | vojsku, golemu gospodu ungarsku, 499
à također i poljačku. Đeneral bi svrhu sve te vojske vojvoda Janko Unijade od Sibinja, ma što gospoda poljačka nenavidna slavi i poštenju vojvode Janka željaju prija na svoj način izginuti nego li na drugoga način dobiti. Gdi j' nesklad, tu je rasap.

Murat rekavši one riči na glas, kako gori reko, srditim i oštrim glasom, okrenu desnu i livu stranu vojske, dade naredbu od boja, udari na vojsku ungarsku. Tu se za mnogo vrimena biše, s koše i s oružjem prigoniše. Tu izginu vojska ungarska, poginu dobri Vladišlao kralj, gardinal naučni Cežarini, tolika golema gospoda ungarska i poljačka. Kad to vidi vojvoda Janko, da već više dat ne more pomoći, vrže se na stranu s nikoliko svoje vojske. Turčin tira sikuć do Dunava. Bog sarani Janka zà štit krstjanski. Više uzroka biše, da tako izginuše: jedno, nenavidost i nesklad gospode poljačke, à drugo, gdi Đorđo aliti nevirni Jure Despotović od Bulgarije zapri klance i ne dade proći ù pomoć Skandar-begu od Arbanije, koji na pomoć iđaše kralju Vladišlau sve po izbor svojih Albaneža. 500
Car Murat dobitan jašaše na svom konju svrhu tolike krvi i leša krstjanski, tu se naslađivaše to gledajući pak s ričima srditi veoma pogrđivaše[1]. Razgledajući dobro obazdri se k Asan-begu i upita ga: »Što će reći, gdi su

[1] pogargjuaſce.

©DiZbi.HAZU

toliki ljudi, a ovo ji malo vidim sidi?« Odgovori Asan-beg: »Da tu bude puno ljudi sidi, ne b' ovako izginuli.«

Turci svojom krvju dobiše, mali po krstjane gore biše. Tu izginu Turaka trideset iljada. Sva Europa žali te goleme nesriće i dobroga kralja Vladislaa: bi još mlad i srićan milostju i krotak, kraljeva samo godine četiri, 4.

Ovo se dogodi nà 1444.

Otada turska srića i ruka poteže do razboja bečkoga.

Car Murat naredi Ferež-begu, jednom najvećega glasa od junaštva, da skrovito skupi vojsku ter potajno s njome iđe k Arbaniji, iznenada udre i razbije Skandar-bega. Obećá mu dati dare privelike. Ferež-beg ode | potajno, iznenada uđe ù Arbaniju ù vrime noći, mali ništa ne učini, jer 5(
Jure Skandar-beg imade dokaza[1], brzo diže vojsku i zaside po tvrdi misti, klanci &c. Turčinu umornu ne dade vrimena sjati ni opočinuti, na nj udari iznenada i tako ga brzo razbi i isiče; tu Ferež-beg dopade mnogo ljuti rana, od koji se i smače. Epiroti aliti Arbaneži tada mnogo tute zadobiše oružja, konja, odiće svakojake, zaire, sužanja. Sve razdili svojim vitezovom al dobrim junakom.

A tako se dogodi i paši Mustafi, koji pođe po isti način ù Arbaniju za viditi, more li što učiniti. S njim bijaše šesnaiest iljada Turaka, à Skandar-beg dočeka ù jednoj šumi aliti gori, sve razbi, zarobi i mnogo zadobi. Za odkupu Skandar-beg imade četrdeset iljada groša i to sve podili po družini svojoj.

Skandar-beg uđe ù tursku zemlju, mnogo srda, satr i opusti, zarobi i zadobi &c.

1448. Car Murat, ne mogući više trpiti sile i jakosti Skandar-bega, | diže dvi goleme silne vojske. Prid jednome vrže Memeta, sina svoga prvo- 5(
rođenoga, a car pođe prid drugom. I dođoše u Arbaniju, Kroju, prvi grad od Arbanije, gdi sve staše pristolje Skandar-bega. Tu ù njemu bijaše vladaoc Mojsio, knez od Vrane iz Kotara, ljucki se i viteški brani i odbija, a nadvoru jest Skandar-beg svojom vojskom, zaliće se dan i noć tere Turke bije i razbije, zlo golemo Turkom daje.

Ovdi mnoge ostavljam događaje i načine od boja, koja kako piše: sila turske tu izginu vojske. To videći car Murat od velika ida i žalosti k sebi pod šator zove age i spaije, sve junake na glasu i po izboru. Stade se na nje tužiti i srdito govoreći: »Gdi je vaše srce i junaštvo? Nuto što pod starost dočeka, gdi mi ne osta nit se zadrža po zemlji grčkoj, ungarskoj, ostala, à nut ovoga maloga duke al principa od Arbanije, gdi mi se zadrža i u krv upio: ovo ima pet miseca da zaludu s njim boj bijem.«

| Od velike srčbe, ida i naglosti nà cara naskoči groznica i smrtno se 5(
razboli. Crče od velike žalosti: bi mu godina osamdeset i pet, vladanja trijest i jednu. Tu na smrti bi mu mufti sin njegov, koji mu priporuči

[1] dokazo. — Moglo bi se čitati i »dokazu« (isp. na str. 415—416: Vojvoda Janko vazda je ù turskoj vojsci imao virnu dokazu i pravoga obznanitelja).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dušu Muamedu i crnome Redžepu[1]. Prija nego izdanu, svome sinu reče ove riči: »Sinko moj, umoran sam od veliki godina, mali nisam od dobitja.« Ovo bi nà 1448.

Ove iste godine, malo prija neg car Murat ù Arbaniju dođe, nà Kosovu polju razbi ungarsku vojsku, kako evo slidi.

Sastaše se vojske nà bojnom Kosovu: prid turskom je car Murat, à prid ungarskom vojvoda Janko Unijade Korvino. Mà što bi? Janko imade izdaje od kralja Rašijana, à drugo imade malo vojske, à ù Murata bi nebrojena vojska, po ti način da svakomu se krstjaninu valjadijaše biti protiva četiri ali pet Turaka. I kada se vojske udriše, dan i noć se tu krviše: krstjani gladni, umorni i ranjeni, ne opočinuvši i ne odanuvši, 504
braniše, à Turci naizminice jedni se biju à drugi opočivaju, navališe, primogoše, izginu ungarska vojska. Tu pogibe Jure Palfi, Ivan Sekula, netijak Janka vojevode, tolika druga golema gospoda ungarska. Oko svakog mrtva krstjanina ležaše po četiri, po pet leša[2] od Turaka. Sa svim tizim što Turci dobiše, osta ji mrtvi trideset i četiri iljade. Car Murat od velike žalosti gledajući svojim agam i spaijam sta žalosno govoriti ove riči: »Ovakom se dobitku nitko ne bi[3] imao veseliti.«

[KAKO S. KRIŽ OSLOBODI VOJVODU JANKA KORVINA.][4]

Tada sam na brzu konju uteče vojvoda Janko i bižeći na stranu izvan puta zà tri dni dođe ù misto, oslobodi[5] i sarani. Mà što bi? Konj pod njime crče, Janko slidi svoj put klapajući sam kroz šumu. Mà nut što će mu se pak dogoditi! Na nj se namiriše dva čovika zla i opaka, požudni za dobiti.[6] Janka obletiše i svega svukoše, à nà prsi mu visaše križ od zlata. Ova dva pripredena zainadiše se, koji će ga imati. Tako ova dva lupadina inadeći se o križ, Janko jednom od ovizi iztrže ćordu, jednog prikriži, à drugi odskoči i pobiže. I tako Janka s. križ oslobodi. 505

Evo peti dan bižeći, na nj se namiri jedan Vlah seljanin, i on željan zà dobiti[7] i uloviti naskoči na Janka Korvina. Mali Ivan s molibami i slatkima ričma sta moliti i prositi, da mu dade malo kruva i milosti: »Evo ima pet dana, da se nisam ništa okusio, à pak mnogo jesam trudan i umoran i žalostan nà srdašcu momе.« Vla se prignu na te lipe riči pak ga[8] povede ù svoju kućicu ter ga časti s kruom i lukom, jere drugo ne imaše. Bi odpraćen ù Sinderoviju od milostivoga seljanina. Princip od Rašije razumeći Janka stavi ù tavnicu, dok mu godi ne obeta, da će mu uzeti ćer za svojega najstarijeg sina Vladišlaa. Janko ne mogući od manje, želeći se osloboditi to obeća, i oslobodivši se stade slidit svoj put. Na dan Božića dođe ù Budim.

[1] Reçepu.
[2] lexa.
[3] nebiſe.
[4] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 526).
[5] Očito je ispuštena refleksivna zamjenica se.
[6] zadobiti.
[7] zà dobiti.
[8] pagga.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

[BUDIMU KAKVA BI ŽALOST I VESELJE.][1]

U Budimu velika žalost bijaše za tolikom vojskom izginutom i za lipi ungarski plemići, ma kad vidiše Janka Unijadu, što već vidit ne mišljaju, tu se učini golemo veselje, kolik' da se nije nikakvo zlo ni dogodilo. Tu gospoda i gospoje, malo i veliko Janka grle i ljube, à od velika veselja suze prolivaju.

Užgan i neustrpljiv Janko Korvin nà opakog principa od Rašije, što mu učini, kako Bogu zafali, nama i u čas ù srcu odluči, da rečenoga Rašijana srdito pokara. Prvo mu diže sva dobra, koja ù Ungariji posidovaše, pak skupi vojsku ter Rašiju sta robiti svu. Kad vidi to nesrićni i opaki princip, potulivši se do crne zemlje prosi život i milosrđe obeĺajući mu se, da će ùvik biti podložan kruni ungarskoj. Janko se pak i povrati.

Car Murat razumeći rasrdi se veoma i užeže nà Rašijana i nama mu posla reći: »Kad je Janko ù tebe bio, jer si mu slobod dao ter ga nisi meni darovao? À to si tako imao učiniti. Eto me, sve ću ti vladanje satrti i uzeti.« Nama tište svoju vojsku nà Rašiju, prid njom šalje Ferič-bega. Rašijan se uteče s moljbom Janku Korvinu. Razumeći Ivan od Sibinja nama s vojskom doleti u pomoć. Tu tursku vojsku razbi i isiče, ufati Ferič-pašu i ostale glavare i zasužnji dva pašina ređimenta. Sve dade na poklon principu od | Rašije i po način od dobitja povrati sa k Budimu.

Od cara Murata jesu druga mnoga izkazanja, koja ovdi ne spomenu. Murat ove najposlidnje riči reče: »Umoran sam od godina, mali srce nije od dobitja.«

Odkada je krst postao, krstjanin nije većega zla krstjanluku učinio niti more učiniti, što učini ovi vrimena Đuro Despotović od Bulgarije; bi prepredeni. On krstjana bi propinjalo, svako ga je srce proklinjalo.

[SPOMEN OD VOJVODE JANKA I SKANDAR-BEGA.][1]

Odkada je svit postao, nije bilo žešće ćorde, što je bila Jure Skandarbega od Arbanije i vojvode Janka Unjade od Sibinja. Skandar-beg ù bojevi svojom rukom turski glava odsiče dvi iljade; ne spominjem nit jest moguće znati, kolike natira da vrat polome, kolike li nà vodu da se potopiše, zasužni, s kopjem pogubi i ostala.

A vojvoda Janko aliti Ivan Korvino, on razbi dvadeset od boja veliki tabora turski osim drugi polovojska i odcipaka. Kolike li zasužnji, to se ne more znati. Jedan ni drugi nikad | svezanu Turčinu glave ne odsiče[2]. U sve svoje vrime Ivan ne izgubi nego dva puta svu svoju vojsku nà bojnome polju Kosovu; i sa svim tizim što Turčin Janka pridobi, mà vazda puno veće svoje vojske izgubi i krvi proli.

---

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 526).

[2] neodciçe.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

[POČETAK VLADANJA CARA MEMEDA DRUGOGA.][1]

1451. Memed Drugi, à car turski jedanajesti, sin cara Murata, rodi se od Milice, ćere Đure Despotovića. Ovo bi zavaljano more, ocu mnogo ù voljan bijaše. Nejaki štogod znadijaše nauka krstianskoga, à kada bi veći, otac ga zadoji s Muamedovim zakonom i nauči način turski. Ma kada li on podraste, nit drža nit virova zakon jedan ni drugi, vas se dade na opačinu, raskošiju svita, naslađenja tila; dade se svima smrtnim grijom, à navlastito olosti i nemilosti.

Ne imadijaše više od dvajest i jednu godinu, kad stade kraljevati. Memed u sve od oca bi veći. Nijedan car toliko ne učini nit kraljestva ne rasprostrani, koliko učini rečeni Memed Drugi.

Prvu krv koju učini, dvà svoja brata nejaka zadavi: jednoga od 509
miseca osamnajest, à drugoga od miseca šest. A jedan mu brat uteče k
papi, a cesar ga bečki namisti lipo.

Car Memed Drugi, kad ne more da ostavi Arbanije, toliko puta kupi
i sla goleme vojske i prid njima paše i vezire, da je uzmu i osvoje. Ali
sve to bi zaludu, jer bi Jure Skandar-beg s ono malo svoji Arbaneža svu[2]
tursku vojsku isikao, à njiove bi[3] glavare žive pofatao, zašužnjio, i što
bi za nie odkupe imao, to bi sve svojoj družini podilio. Car Memed sve
bi to žešći i srditiji protiva Skandar-begu bio, mà zaludu. Memed traži
svakojake pute i načine za pridobit Skandar-bega, ma mu ništa ne moga-
še, à Bog ne dadijaše. Memed od velike tuge i žalosti, ne mogući to pod-
niti ni trpiti, skupi vojsku, što god višu more, i on prid njom pođe k
Arbaniji. Od ovog je dugo izkazanje, nego oću reć u kratko. Skandar-beg
tada carevu vojsku razbi i mnogo zadobi. Memed na svake načine napa-
stova, mali ne more ništa učiniti. Govori: »Tvrđi mi je Skandar-beg
nego vas svit. Nut malana principa gdi mi se ù krv uni i svoi mojoj 510
sili odoli!« Velik glas svud izajde od junaštva i ćorde Skandar-begove.
On ne samo da turske vojske siče i razbija, mali jošter zemlie robi i gra-
dove pali. Arbanasi tad bi zadobili, kad bi Turci na nju dohodili.

Skandar-beg nikada se nije od boja zaklonio niti se je caru poklonio. Car pucaše, u sebi grizaše od velika ida i žalosti.

[SMRT SKANDAR-BEGA.][4]

Razboli se Skandar-beg, pođe ù opočivanje vikovnje, a oće reći, da njegov likar pomože[5] umriti &c.

---

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 526).

[2] ſvubi.

[3] gnijobi.

[4] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 526).

[5] promoxe.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

[CAR MEMED DRUGI KAKO BI POD BIOGRADOM RAZBIJEN.][1]

1456. Car Memed Drugi skupi vojsku, što god više može, ode i obside biti Biograd. Tu dopade na pomoć vojvoda Janko ali Ivan Unijade Korvino i s njime sveti Ivan od Kapistrana, koji tada kupljaše krucijatu &c. Rečeni kroz tursku vojsku prodriše i ù grad ulizoše, tu se od Turaka mnoga krv proli. Turci nà juriše brez pristanka udaraše i zidove obaraše, mali iz grada žestoko rečeni brane, Turci nà rpe padaju mrtvi i ranjeni. 51
À kada se najžešći boj učini, cara rane dopaše, i jedno mu oko izbiše i vojsku mu razbiše. À kada se svanu, car u se došavši sta pitati svoga vezira, što je i kako je. Odgovori mu, da je vojska mnoga izginula, ostaše lumbarde, azna, sva zaira i ostala druga roba. Razumeći Memed sta otrov pitati da mu dadu piti: »Jer više«, govori, »ne mogu živiti od velike sramote i žalosti.« Turci mu piti ne daše, već ga razgovarati i veseliti staše. Tako ode s velikom sramotom, pogrdom, i brez oka i brez svega careva bogastva. Nevirnik se biše prija pofalio, da će osvojiti Biograd ù petnajest dana: on se rugaše Muratu, ocu svome, gdi je stao zà sedam miseci, pak da nije ništa učinio. Zà četrdeset dana izgubi Turaka najbolji junaka više od trideset iljada.

Bi velika slava, dika i poštenje vojvode Janka, upravitelja i vladaoca Ungarije.

U vrime dok Turci Biograd biše, sve Janko zdrav i srčan, svud itar. To bi nà šest kolovoza, a kada dođe misec rujan, razboli se smrt|no 51
Janko. Sveti Ivan Kapištran uba se od njeg ne diljaše, nego ga lipo služaše. I davši mu oružje duovno, kad mu oti dati sveto tilo primiti, Janko ne more podniti, da Gospodin k njemu dođe, nego reče: »Iđem ja Gospodina pohoditi.« I tako ga u crkvu ponesoše, i pavši po zemlji s velikim poštenjem i skrušenjim srcem primi svoga Gospodina. Umri s lipim načinom: kako se činio snažan viditi živ, tako i mrtav &c.

1480. Crče car Memed od godina pedeset i dvi. Ova biše prignutja njegove naravi: nikom ne virovaše, ol veoma bijaše nemilostiv, nenasićen zloća. Podloži dva cesarstva, osvoji dvanajest kraljestva, satr dvi stotine gradova; ostala zla, koja krstjanluku učini, ne govorim drugo; nego na njegovu mistu osta njegov sin Pajazet. Već m' omrze drugo od nji govoriti.

*

Od uzetja Arbanije vidićete nà drugome mistu.
Za uspomenu evo stavljam

UZETJE OD KONSTANTINOPULI.

Car Memed Drugi za dvi godine kupi vojsku i zairu aliti vojsci ranu. 5
Pođe s vojskom, obside Konstantinopuli. Bi Turaka dvi stotine iljada i četrdeset iljada, à cesar Konstantino Paleologo, Grk, ù gradu ne imadijaše nego samo šest iljada, à tri iljade Mlečana i Đenueža. Ne govorim

[1] Natpis je uzet iz Grabovčeva pregleda sadržaja knjige (str. 526).

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

drugo, koja kako biše, nego ovo samo: Turci Konštantinopuli osvojiše nà 1453, od tada ga staše zvati Carigra.d

Prija toga nà dvi stotine i četrdeset i devet godina Mlečani s Francezi uzeše od Grka Konštantinopuli, i ù njemu bi najprvi mletački vladaoc imenom Marin Zen.

1469. Car Memed osvoji Negroponte, grad velik ù Levantu. Tada ù gradu bijaše vladaoc imenom Pava Erico, vlastelin mletački. Imadijaše ćer imenom Anu: ova biše mnogo lipa, plemenità, uzorita. Rečeni Pava Erico, prija nego izdanu, sta moliti Turke janjičare, da mu ćer pogube, prija nego da se nevirnici s njome služe s nečisti požuda. À oni mu odgovoriše: »Nigda istina ne | će biti, da će na nju tko ruku vrći, nego ona ima caru služiti.« 514
I kada bi k caru dovedena, ona bijaše obraza vesela i lipo odivena. Gledajući car toliku lipotu osta izvan sebe, sta joj obetavali stvari velike, mali ona k tome nikako pristati ne kti; reče: »Ja sam krstjanka i moju sam čistoću Isukrstu posvetila.« Stade pogrđivati nečistoću. Car razumeći, okrenu mu se ljubav ù nemilosrđe, osiče joj glavu.

Od ovog su duga izkazanja, nego ovo samo u kratko reko.

1471. Turci Udine porobiše, mnogo zadobiše i golemo roblje odvedoše. Tu žalosti mnogo biše.

[OD] POSALA VRSTE SVAKE I RAZLIKI KIPA DILOVANJA.

Mnogi su ljudi nà ovome svitu, koji bi valjalo da diluju i posluju po razlogu, kako se koga što pristoji.

A ovo prvo govorim od seljana, kojizi jest posao orati, kopati, | si- 515
jati, saditi, živinu raniti, žeti, vrći, grozdja trgati, vino činiti i ostala dila, koja se zà polja pristoje.

Od redovnika jest govoriti s. oficija, pripovidati, izpovidati i dobre prilike davati.

Izpovidnik ima biti otac, sudac i likar. *Otac* ima k sebi svakoga primati ljubeznivim načinom. *Sudac* ima suditi, što čuje i razumi, s pomljom. *Likar* ima dati one likarije, koje su za spasenje pokornika.

Od slipaca i ubozi jest prositi i pitati zà ljubav Božju i govoriti svete molitve i bogoljubni biti i strah Božji imati.

Od bogati jest diliti i pomagati ùboge, biti blagu, à nè lakomu.

Od majstora aliti zanačija jest raditi svaki posao, kako se kome pristoji, svršenim načinom.

Od likara jest ličiti nemoćnike i veseliti jih s lipim načinom i činiti da svi od kuće one ostanu zadovoljni i utišeni. Mà mnogo puta i čestokrat čine sve protiva onome, što bi imali činiti. I ovo je istina: čine 516
držati odtvorene rane i ne dadu zaresti, nek veće liče vrimena, neka plaću potežu i onu kuću ù siromaštvo obore. Tako se oni zdogovore. Zato jest likarski posao brzo rane zatvorati, često ličiti, nastojati,pohoditi i ne zapušćati, kako veći dio čini i ozgor reko. I kada vidite zlamenja smrtna,

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

imate tada ostaviti, da ne biste zao glas imali: zašto kada se vide zlamenja smrtna, bolje je[1] ostaviti nego ličiti.

A ovo mećem nika smrtna zlamenja, i to jest kad jedan zlo stoji i iđe po pogibli od smrti:

1. Zlamenje jest, kada se jedan vidi aliti čini odveć dulji aliti kraći nego je;

2. Kada se bolesnik čini da stoji veselo i smije se nà puna usta;

3. Kad bolesnik dobre volje leži okrenuvši trbu gori, à kolina prigrči;

4. Kad bolesnik odveće govori, nego mu je običaj, aliti izvan sebe;

5. Kad rečenome odveć likarije pomažu aliti dobro čine;

6. Kad bolesnik kupi oko sebe haljine i stiskuje čvrsto s rukami;

7. Kad bolesnik ne more podniti ni viditi arije aliti svitlosti;

8. Ko uzme dragost spavati samu i da je ù mraku aliti ù osinu mučeći 51
neveselo brez govorenja, i àko se metne koju stvar gledati brez trenuća, biće zlamenje smrtno;

9. Kada jedan kip mnogo je vrimena ù bolesti pak počme malo oticati, kako da je debela nemoć; ako se ovi vidi čestokrat otvorati i zatvorati oči aliti trepati, što mu nije običaj, i oka stane stiskivati s ustma i škripati[2] zubi, jest zlamenje smrtno[3];

10. Kada jedan bolesnik jest ù kužnoj nemoći, ovi kada se vidi da na po spava i da govori izvan sebe, malo će živiti;

11. Kada bolesnik ima oko osamdeset godina pak često začme pitati isti, ovi će za malo živiti;

12. Kad nemoćniku naskoči ropac, spravljaj mu grobac, ili kad navale nà bolesnika uši &c.

Zlamenja od dice: kada dica rastu brzo ili jesu odveć razumna, nego jim narav i vrime daje, tada je zlamenje, da će živiti za malo.

NAČIN ZA ZNATI RAZGOVARATI SE SA SVAKOM VRSTOM KIPA.

Koji žele lipo znati besiditi i razgovarati se[4] i da je ù rečenome govorenju štiman[5], ovo mećem načine: 51

Valja prija govorenja tri stvari promisliti, kakonoti pivac, prija neg zapiva, tri puta s krilma potrese, to jest: s kim govoriš, što govoriš i kako govoriš.

Još gledaj ù svome govorenju tri stvari, to jest:

Ako si ù srčbi, nemoj govoriti, zašto srčba ne posiduje razloga i usteže veoma slobod.

---

[1] boglije.

[2] ſcripati.

[3] Smorto.

[4] razgovatiſe.

[5] ſtiman. — Grabovac piše i »ſctimati.«

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

Druga stvar: ako imaš odveć volju za govoriti, imaš se uztegnuti, zašto dugo govorenje ne nosi poštenje.

Treća stvar: imaš gledati, što govoriš i je li dobro tvoje govorenje, i veoma ù srcu prija promisli, što imaš govoriti.

I tako ćeš malo kad pomanjkati, zašto običaju reći: bolje je mučati nego ružno i zlo govoriti.

Gori spomenu, da tri stvari imaju se prija misliti, to jest: s kim govoriš, što govoriš i kako govoriš.

Prvo: s kim govoriš; to jest: tko je, što je i od kakve je vrste kip, jer se z gospodom ima razgovarati i besiditi od gospostva, veličanstva,
uznošenja, poštenja, razuma, novina, lipi zgrađa, | konja, oružja i od osta- 519
li stvari, koja se pristoje gospostvu.

Ženami se ima razgovarati od ljubavi, drage i dobre volje, veselja, lipe odiće, posluha, poniženstva, lemozine, nakićenja i od stvari veseli.

S redovnici i š ljudma stari ima se razgovarati od poštenja, čistoće, molitava, razloga, mudrosti, svetinje, mirakula aliti čudesa, zemlje i nebesa i ostali stvari duhovni.

A s ostali kipi od puka ima se razgovarati od stvari, koje oni diluju aliti posluju, kakonoti seljani ima se razgovarati od oranja, kopanja, sijidbe, vršitbe, polja, livada, planina, vinograda, marve, živina i od ostali stvari, o čem seljani nastoje.

S kipi, koji su upali ù kakvu potribu aliti nevolju, ima se razgovarati od ustrpljenja, pokore, milosrđa i od ostali stvari, koja vidiš da su njima po volji i da ostaju zadovoljni.

Druga stvar: što govoriš; to jest: što imaš reći, pristoji li se reći ali nè, zašto je velika budalaština ono reći, što nije pristojno. I pazi, da u
tebi nije koje pomanjkanje, kakonoti kad jedan odveć govori aliti četvr- 520
lja, nije ljubljen od ljudi, jere tko po sebi ne zna mučati, čini -ga drugi zamuknuti. Kad čovik muči, razumi drugoga riči i njegove stvari; ako li nè muči, čini drugome razumiti svoje.

Neka ne bude tvoj jezik brz za govoriti riči, i kada govoriš, govori po malo, mà razborito i pošteno.

Nemoj naslonjati uši za slušati drugoga riči, koje ti nenavidiš, mali se čini ne čuo, što se govori.

Pazi se, da te jezik ne prijuzme veće govoriti, neg ti je potriba, i ne uzmnoža govorenja.

Ako imaš što skrovito, nemoj drugome očitovati, već drži ù srcu, zašto kad ti nisi znao mučati, promisli, odkud će[1] drugi.

Tko za male stvari očituje drugoga, ne će moći naći, tko će se ù njega pouzdati. Zato valja činiti greb ù srcu svome, jere nejma veće nevirnosti što drugoga očitovati.

Nemoj se ù ričma prigovarati ni istini poznanoj suprotiviti ni od stvari bludni razgovarati se[2] već od stvari pošteni, zašto po besida poznaju se pak i dila. Ne utiči se drugom ù govorenje, sramotno je.

---

[1] odkuchije.

[2] raxgovaratiſe.

©DiZbi.HAZU

Ne valja biti od dva jezika, to jest reći jednu rič dobru à dragu, à za njom zlu, ili jednu po jedan način, à drugu po drugi način, zašto nijedna živina nejma dva jezika kako čovik nearan i malo vridan. Valja se paziti od opaki jezika, koji prinose zle riči i nepoštene, zašto sve zlo visi od prinosenja riči.

Pazi se od krivi kletava, zašto àko kada i privariš čovika, mali ne ćeš nigda Boga; à pak tko se odveć zaklinje, pun je opačine. Ne valja psovati ni pogrđivati drugoga, zašto prija neg se vatra užeže, dim pođe: tako i svadnja počne, pak se krv prolije, i ostala.

Valja govoriti slatke riči i mekane, zašto razbijaju srčbu i mire neprijatelja, à oštar užiže i uzmnoža srčbu.

Nemoj očitovati dila drugoga, zašto će se očitovati tvoja, što ne bi ktio.

Tko ima gredu ù oku svome, nek ne govori drugome: »Izvadi trun iz oka svoga.«

Treća stvar: kako govoriš; to jest: kad govoriš, govori, da se lijepo razumi, i čisto; i nemoj se uticati ù govorenje drugoga, jerbo je to sramota. Gdi li se nahode stari[1], valja da muče mladi.

IL FINE

Michael Angelus Carmeli Ord. Min. Reg. Obs. S. P. N. Francisci, Doctor Sac. Theol. Exdeff., in Archigymnasio Patavino pub. Professor et in hac alma D. Antonii Obs. Prov. Minister Provincialis et Servus, dilecto Nobis in Christo P. Philippo Grabovac, Lectori et Conc., salutem et seraphicam benedictionem.

Juxta Apostolicas nostri Ordinis Constitutiones reviso et approbato volumine a P. tua elaborato, cujus titulus est »Fiori de discorsi« in lingua illirica, tenore presentium ad salutaris obbedientiae meritum facultatem tibi impertimur, quatenus servatis servandis illud typis mandare valeas. In quorum fidem.

Dat. ex nostr. conventu s. Francisci a Vinea Venetiarum die 9. junii 1747.

Loco † Sigilli.

F. Michael Angelus Carmeli Min. Prov.

---

[1] ſtvarij.

[2] Na str. 522 do 526 je pregled sadržaja knjige.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

S začuđenjem opet pita

Mladić: 528

Ja sam, dide, proštio tvoje knjige, ali se čudim, gdi nisi spomenuo nigdi stari izkazaoca zà svidočbu tvoga govorenja.

Starac:

Sinko dragi, kad bi čela svaki cvit odkidivala, na koji pane, zà dva dni bi sud slame nànila, ali zašto samo kupi kripost cvitnju, zato načinja slatki med. S prilikom ti odgovaram: da ja budem svakog izkazaoca ovdi zabiližio i svake knjige iztomačio, koje sam štio, ne bi ti ji sinko moglo ni paripče nošiti[1], a kamo li ti zà pasom. Ništa manje, ako su ti ù volju, služi se; ako li nisu, à ti ji ostavi, ja te nè usilujem. Ako ćeš jim virovati, moreš kao drugim; ako li ne ćeš, a ti pođi traži.

Mladić:

Starče pošteni, klanjam ti se i zaimljem svaku čast i dostojanstvo. Ali ako bi mi dopustio, i još bi te upitao malo.

Starac:

Govori, sinko. Što oćeš?

Mladić:

Ja naodim mnogo pomankanje ù ričma i ù slovim ù ovizim tvojim knjigami, à ne znam, odklen izodi.

Starac:

Istina je, sinko, ali imaj znat, dà nije moja sva nepomlja, premda san sam bio, i da se s očalim služim; nego bo je najveća nepomlja štampaturova, budući dà ne zna jezika našega, à ja nisam mogao na svaku rič ni na svako slovo dospit ni pomlju stavit. Daklen te molim, dragi sinko, da me ovde imaš ustrpit, oprostit i tvojim razumom pomanjkanja nàpravit. A ja ti vazda ostajem sluga.

---

[1] noſciti. — U Grabovca se i inače nađe ſc mj. s, ali isp. i bilj. uz str. 366 Cvita.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM CROATICA MDCCCLXI
dizbi.hazu.hr

PREGLED SADRŽAJA

CVIT RAZGOVORA

Ukazanje prvog dila[1]

[1] Pregled sadržaja **Cvita razgovora** (»Ukazanje prvog dila« i »Ukazanje drugog dila«) štampan je onako, kako ga je sastavio Grabovac (str. 521—526): upravo iz toga pregleda — eda bude knjiga za čitaoca preglednija — uzeti su u ovom izdanju u sam tekst knjige (kako se razbira iz bilježaka) neki natpisi poglavlja, što su u Grabovčevoj knjizi ispušteni.

©DiZbi.HAZU

Ukazanje[3] drugog dila.

[1] Ta su dva poglavlja u samoj knjizi štampana svako napose pod posebnim natpisom, a u »Ukazanju« su obadva zabilježena pod jednim natpisom: »Tužba jadne duše osuđene.«

[2] grij.

[3] Ukazagna.

[4] Ovdje je, očito, tekst nešto poremećen; valjada je ispala koja riječ.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

[1] od Dalmacciie; Koi gdi poghinu Koi.

[2] Arvacske.

[3] S' muahdmedom.

[4] kokoli.

[5] Počevši odavde u Grabovčevu je »Ukazanju« red natpisa poremećen, a ovdje su natpisi poredani onako, kako odgovara tekstu knjige.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

[1] Natpis ovoga poglavlja je uzet iz teksta knjige; u »Ukazanju« ga nema.

dizbi.hazu.hr

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

ESORTAZIONE AMOROSA

Di un zelante Dalmatino in verso Illirico sopra il vestir abusivo al presente praticato da molti Officiali della stessa Nazione Illirica, omettendo l'antico uso eroico delli loro segnalati antenati appresso la Serenis. Republica;

Dedicato il Poema al gran merito di Sua Eccel. il Sig.

ZACCARIA VALLARESSO

Savio di T. F. alla Scrittura.

Stogod Prinçip imade Voivoda;
Od harvaçke ruke, i Naroda.
Neimade bogliega harvata;
Nad-Voivodu Antuna kumbata.

Odliepa missa is Kastela;
Gnega stuju Mletaçka Vlastela.
Zà varsnaga datxe, i poznaju;
Sto zapita to kumbatu daju.

Ugnem neima nikakve holosti;
Vech dobrote, i svake milosti.
Zaçinaje ostaly Voivoda;
Lipa dika harvaçkog Naroda.

Proliobi karvçu zà harvata;
Svak kumbata xelli kao Brata.
Josyh ima allie dugo stegne;
Svakom takom ja nossim postegne.

A ostale neboghe Voivode,
Kako koje Taliu prohode.
Uçinesse onni Taliasci;
Ter govore mi niesmo nasci.

Kosse briu, a Peruke diju,
Kalpak svyu, à klobuke vyu.
Terre tarçu ù sve nagle tarke;
U Talyu zà obriat Barke.

Obriasse svoje lipe Vlasse;
Od baçisce svione Pojasse.
Sebe svlaçe skerletne Dolame;
Odvargosce Sarmali Mahrame.

Svitla Pyzza, Toke, i jaçerme;
Milli Boxe stome vidit jerme.
Nasse mechiu drughe iztrixene;
Dokolina nosse kao Xene.

Odbaçisce Ploçce, i Kamegnie;
Zà neimat junaçko Zlamegnie.
Igle Zlatne, Perye pozlachieno;
Nà Laçmansku sveje obrachieno.

Pogardisce Zemgliu Dalmaçiu;
In harvaçku drugu Provinçiu.
Zemglie, Grade, Sella, i Varosce,
Od Mleçana poznanissu losce.

Odvorgosce lipe Chiorde Britke;
Pripassasce tupe Raxgne vitke.
Dabi bili nay bogly junaçi.
Kady vide nebojesse Turçi.

Vechvas molim kao moiu Brachiu;
Evo slidech vami nauk dachiu.
Kad viddite pravoga harvata;
Vi bixite Krytesse zà Vrata.

Kovas pita, od krayne keste;
Vi reçite iz Gliubglane daste.
Kad neimate krila Sokolova;
Vi uzmite narav od Chiukova.

Dalmaçie lipe negardite;
Mletaçkoga Duxda nesardite.
Jerye onna Gnizdo Sokolovo;
Nadgnom stoy Krilo Prinçipovo.

Al ja toga umolit nemoghu;
Jere vidim da viste usloghu;
Jur znadere alli nehajete;
I Soldatom tù oblast dajete.

Jursse viddi da tom nie lika;
Jersse tako gnima çini dika.
Jos govore slidit onni dachie.
Boxe xali Prinçipove plachie.

Vech Prinçipe Moja svitla kruno,
Toye rugo Dalmaçie puno.
Gospodine toy ù tvojoy ruçi
Nà harvaçku nuderyh obuçi.

To pogledai tvojom svitlom krunom;
Illi barem rastavyh skruhom
Tebbi noscimi çast postegnie svaku;
Klagnamtisce molech milost taku.

O. F. F. G. O. V.

S V A R H A.

IN VENEZIA, con licenza de' Superiori.

Grabovčev letak od g. 1729. (ispor. str. 8 i 212).

©DiZbi.HAZU

dizbi.hazu.hr

